

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

NEJVYŠŠÍ SOUD

2/2019

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa uvedená v tiráži. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce ani nevycházejí z volného uvážení nakladatelství, nýbrž jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.

Místopředseda: JUDr. Roman Fiala

Členové: JUDr. Antonín Drašík, JUDr. Václav Duda, JUDr. František Púry, Ph.D.,
JUDr. Zdeněk Krčmář

Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno

tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493

e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník LXXI, Index 47 301

Číslo 2/2019 vychází 23. 4. 2019

ISSN 0036-522X, EMK 1 200

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 (uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. st.)
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);

nebo

- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech trestních

Hrubé porušení zákona	č. 10-I., 10-II.
Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku	č. 8
Popis skutku	č. 10-II.
Rozsudek	č. 10-II.
Řízení o dovolání	č. 9
Řízení proti dětem mladším patnácti let	č. 11
Souhrnný trest	č. 6
Šíření nakažlivé nemoci zvířat	č. 7
Upuštění od uložení souhrnného trestu	č. 6
Usmrcení z nedbalosti	č. 10-I., 10-II.
Vysvětlení	č. 11

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Advokacie	č. 15, 16
Bezdůvodné obohacení	č. 18
Dobrá pověst	č. 22
Exekuce	č. 13
Insolvence	č. 23
Insolvenční řízení	č. 13, 24, 25
Insolvenční správce	č. 23
Náhrada škody	č. 15, 16, 19, 21
Nájem bytu	č. 20
Náklady řízení	č. 24
Odpovědnost státu za škodu	č. 17
Ochrana vlastnictví	č. 20
Ochranné známky	č. 21, 22
Omezení svéprávnosti (o. z.)[Svéprávnost (o. z.)]	č. 14
Opatrovník	č. 14
Pojištění odpovědnosti za škodu	č. 18
Povinnosti zaměstnavatelů	č. 26
Pracovněprávní vztahy	č. 26
Prodej podniku	č. 19
Promlčení	č. 17, 19
Překážka v práci	č. 26
Přikázání pohledávky	č. 13
Řízení před soudem	č. 17
Správní řízení	č. 17
Vrácení plnění z neplatné nebo zrušené smlouvy	č. 19
Zadostiučinění (satisfakce)	č. 17
Zajištění nároku poškozeného	č. 25

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH TRESTNÍCH

Č. 6

Č. 6

Souhrnný trest, Upuštění od uložení souhrnného trestu
§ 43 odst. 2 tr. zákoníku, § 44 tr. zákoníku

Výrok o upuštění od uložení souhrnného trestu je výrokem o trestu, jímž se konstatuje, že trest uložený dřívějším rozsudkem je dostatečný i vzhledem k později projednávané části sbíhající se trestné činnosti. Zásadně je porušením pravidel o trestání vícečinného souběhu, pokud dojde k upuštění od uložení souhrnného trestu podle § 44 tr. zákoníku, ačkoliv později projednávaná trestná činnost se posuzuje podle přísnějšího ustanovení trestního zákoníku a dříve uložený trest byl uložen podle mírnějšího ustanovení trestního zákoníku (§ 43 odst. 2 tr. zákoníku *a contrario*), šlo-li o trest odnětí svobody, který byl vyměřen pod dolní hranici trestní sazby tohoto trestu stanovenou za trestný čin přísněji trestný, jímž byl pachatel uznán vinným v pozdějším trestním řízení, pokud současně nebyly splněny a zohledněny podmínky pro uložení tohoto trestu pod dolní hranici zákonné trestní sazby podle § 40 odst. 2 nebo § 58 tr. zákoníku.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2018, sp. zn. 5 Tdo 855/2018, ECLI:CZ:NS:2018:5.TDO.855.2018.1)

Nejvyšší soud k dovolání nejvyššího státního zástupce podaného v neprospěch obviněného M. F. zrušil rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. 4 To 112/2018, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Okresního soudu ve Strakonici pod sp. zn. 3 T 121/2017, a Krajskému soudu v Českých Budějovicích přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu ve Strakonici ze dne 9. 1. 2018, sp. zn. 3 T 121/2017, byl obviněný M. F. uznán vinným přečinem zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce jen „tr. zákoník“). Za tento trestný čin a za úmyslný přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku, jímž byl uznán vinným rozsudkem Okresního soudu v Písku ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 T

č. 6

92/2015, který nabyl právní moci téhož dne, mu byl uložen podle § 196 odst. 3 tr. zákoníku za užití § 43 odst. 2 tr. zákoníku souhrnný nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců. Podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku (účinného od 1. 10. 2017) byl pro výkon tohoto trestu zařazen do věznice s ostrahou. Zároveň soud prvního stupně zrušil výrok o trestu z rozsudku Okresního soudu v Písku ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 T 92/2015, stejně jako další rozhodnutí na něj obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

2. Uvedeného trestného činu se obviněný dopustil podle rozsudku soudu prvního stupně tím, že (zjednodušeně uvedeno) v období od 13. 2. 2012 do 28. 6. 2015 úmyslně neplnil vyživovací povinnost vůči nezletilému synovi, a to nejprve částkou 1 000 Kč měsíčně a od 1. 4. 2015 částkou 1 500 Kč měsíčně, přičemž za uvedené období dlužil celkovou částku ve výši 40 000 Kč, čímž vydal nezletilého syna nebezpečí nouze.

3. Proti uvedenému rozsudku podal obviněný M. F. odvolání, o němž rozhodl Krajský soud v Českých Budějovicích ve veřejném zasedání konaném dne 29. 3. 2018 rozsudkem sp. zn. 4 To 112/2018 tak, že podle § 258 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. ř. napadený rozsudek částečně zrušil ve výroku o uložení trestu a znovu rozhodl podle § 259 odst. 3 tr. ř. tak, že „při nezměněném výroku o vině se podle § 44 tr. zákoníku upouští od uložení souhrnného trestu k trestu z rozsudku Okresního soudu v Písku ze dne 24. 11. 2015, č. j. 8 T 92/2015-65“.

II.

Dovolání

4. Proti tomuto rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích podal nejvyšší státní zástupce v neprospěch obviněného M. F. dovolání z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., který spatřoval v tom, že obviněnému byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně na trestný čin, jímž byl uznán vinným.

5. Nejvyšší státní zástupce (dále též jen „dovolatel“) stručně zrekapituloval obsah rozhodnutí soudů nižších stupňů a uvedl, že se neztotožnil v plném rozsahu s rozhodnutím odvolacího soudu. Hlavní námitku spatřoval v tom, že odvolací soud pochybil při ukládání trestu, neboť částečně zrušil rozsudek soudu prvního stupně a podle § 44 tr. zákoníku upustil od uložení souhrnného trestu vzhledem k trestu uloženému rozsudkem Okresního soudu v Písku ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 T 92/2015. Postupem odvolacího soudu se nepodmíněný trest odnětí svobody v délce tří měsíců za první ze sbíhajících se skutků, pro nějž byl odsouzen zmíněným rozsudkem Okresního soudu v Písku, stal rovněž trestem uloženým za druhý sbíhající se skutek z rozsudku Okresního soudu ve Strakonicih ze dne 9. 1. 2018, sp. zn. 3 T 121/2017. Ve druhém případě byl ovšem skutek právně

kvalifikován jako přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, 3 tr. zákoníku se zákonnou trestní sazbou trestu odnětí svobody v trvání šesti měsíců až tří let. V důsledku toho se trest uložený obviněnému za přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, 3 tr. zákoníku ocitl mimo hranici zákonné trestní sazby, která je na tento přečin stanovena. Došlo tak k naplnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., neboť obviněnému byl v konečném důsledku odvolacím soudem uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně za trestný čin, jímž byl uznán vinným. K tomu dovolatel doplnil, že odvolací soud nerespektoval § 196 odst. 3 tr. zákoníku a napadeným rozhodnutím porušil též § 43 odst. 1, 2 tr. zákoníku, ze kterého vyplývá mimo jiné to, že souhrnný trest je ukládán podle trestní sazby, která se vztahuje na trestný čin nejpřísněji trestný. Tím, že odvolací soud upustil od uložení souhrnného trestu, nebyl trest za sbíhající se přečiny zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku a § 196 odst. 1, 3 tr. zákoníku vyměřen v rámci nejpřísnější trestní sazby trestu odnětí svobody uvedené v § 196 odst. 3 tr. zákoníku, nýbrž mimo ni podle mírnější trestní sazby téhož druhu trestu uvedené v § 196 odst. 1 tr. zákoníku. Státní zástupce se neztotožnil ani s úvahou odvolacího soudu ohledně specifčnosti trestání deliktu zanedbání povinné výživy, neboť na zmíněná specifika je nutno reagovat v mezích v úvahu připadající zákonné trestní sazby a v mimořádných případech eventuálně uplatnit institut mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 tr. zákoníku, což se však s ohledem na výrok i odůvodnění rozsudku odvolacího soudu nestalo.

6. S ohledem na výše uvedené proto nejvyšší státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu ve Strakonici a aby věc přikázal odvolacímu soudu k novému pojednání a rozhodnutí.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud nejprve zjistil, že jsou splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení, a zabýval se otázkou povahy a opodstatněnosti uplatněných námitek ve vztahu k označenému dovolacímu důvodu.

8. Nejvyšší státní zástupce ve svém dovolání uplatnil dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. V takovém případě lze dovolání podat, jestliže obviněnému byl uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo mu byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně za trestný čin, jímž byl uznán vinným. Dovolatel zvolil druhou variantu a namítal uložení trestu odnětí svobody ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně za trestný čin, jímž byl uznán vinným. Námitky proti druhu a výměře trestu s výjimkou trestu odnětí svobody na doživotí lze v dovolání úspěšně uplatňovat

jen v rámci zákonného důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., tedy jen tehdy, jestliže byl obviněnému uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou zákonem za trestný čin, jímž byl uznán vinným. S odkazem na tento dovolací důvod musí být obsahem námitek, buď že byl uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo že byl uložen trest co do druhu přípustný, avšak mimo zákonnou trestní sazbu. Jiná pochybení soudu spočívající v nesprávném druhu či výměře uloženého trestu, zejména nesprávné vyhodnocení kritérií uvedených v § 39 až § 42 tr. zákoníku a v důsledku toho uložení nepřiměřeně přísného trestu, nebo naopak mírného trestu, nelze v dovolání namítat prostřednictvím tohoto ani jiného dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 tr. ř.

IV.

Důvodnost dovolání

9. Nejvyšší soud v obecné rovině nejprve připomíná zákonná pravidla pro trestání více trestných činů spáchaných v souběhu obsažená v § 43 a § 44 tr. zákoníku.

10. Odsuzuje-li soud pachatele za dva nebo více trestných činů, uloží mu podle § 43 odst. 1 tr. zákoníku úhrnný trest podle toho ustanovení, které se vztahuje na trestný čin z nich nejprísněji trestný; jde-li o vícečinný souběh většího počtu trestných činů, může soud pachateli uložit trest odnětí svobody v rámci trestní sazby, jejíž horní hranice se zvyšuje o jednu třetinu; horní hranice trestní sazby odnětí svobody však nesmí ani po tomto zvýšení převyšovat dvacet let a při ukládání výjimečného trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let nesmí převyšovat třicet let. Vedle trestu přípustného podle takového ustanovení lze v rámci úhrnného trestu uložit i jiný druh trestu, jestliže jeho uložení by bylo odůvodněno některým ze souzených trestných činů. Jsou-li dolní hranice trestních sazeb odnětí svobody různé, je dolní hranicí úhrnného trestu nejvyšší z nich. Stanoví-li trestní zákon za některý z takových trestných činů pouze trest odnětí svobody, může být úhrnným trestem jen trest odnětí svobody jako trest samostatný.

11. Podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku soud uloží souhrnný trest podle zásad uvedených v § 43 odst. 1 tr. zákoníku, když odsuzuje pachatele za trestný čin, který spáchal dříve, než byl soudem prvního stupně vyhlášen odsuzující rozsudek za jiný jeho trestný čin. Spolu s uložením souhrnného trestu soud zruší výrok o trestu uloženém pachateli rozsudkem dřívějším, jakož i všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo tímto zrušením, pozbyla podkladu. Souhrnný trest nesmí být mírnější než trest uložený rozsudkem dřívějším. V rámci souhrnného trestu musí soud vyslovit trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání, trest ztráty vojenské hodnosti, trest

propadnutí majetku nebo trest propadnutí věci, jestliže takový trest byl vysloven již rozsudkem dřívějším. Odsuzujícím rozsudkem podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku se rozumí i rozsudek, kterým bylo za podmínek § 48 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně upuštěno od potrestání s dohledem (viz § 43 odst. 3). Ustanovení o souhrnném trestu se podle § 43 odst. 4 tr. zákoníku neužije, jestliže dřívější odsouzení je takové povahy, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen, nebo jestliže byl dřívější odsuzující rozsudek vydán soudem jiného členského státu Evropské unie.

12. Podle § 44 tr. zákoníku soud upustí od uložení souhrnného trestu podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku, má-li za to, že trest uložený dřívějším rozsudkem je dostatečný.

13. Za přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku lze pachatele potrestat trestem odnětím svobody až na jeden rok, za týž přečin podle § 196 odst. 3 tr. zákoníku trestem odnětí svobody na šest měsíců až tři léta.

14. Obviněný M. F. byl nejprve uznán vinným rozsudkem Okresního soudu v Písku ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 T 92/2015, který nabyl právní moci téhož dne a jenž je v trestním spise obsažen na č. l. 20–21, a to za přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku, jehož se dopustil vůči svému synovi v období od 23. 5. 2014 do 28. 6. 2015. Za to mu byl podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku uložen nepodmíněný trest odnětí svobody ve výměře tří měsíců se zařazením k jeho výkonu do věznice s dozorem podle § 56 odst. 3 tr. zákoníku. Posléze byl obviněný uznán vinným v nyní projednávané věci vedené u Okresního soudu ve Strakonici pod sp. zn. 3 T 121/2017 rozsudkem ze dne 9. 1. 2018 přečinem zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, 3 tr. zákoníku, jak bylo rozvedeno shora. Krajský soud v Českých Budějovicích svým rozsudkem ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. 4 To 112/2018, zrušil rozsudek soudu prvního stupně pouze ve výroku o trestu a sám podle § 44 tr. zákoníku upustil od uložení souhrnného trestu vzhledem k trestu uloženému prvně citovaným rozsudkem Okresního soudu v Písku, aniž by změnil právní kvalifikaci projednávaného skutku (výslovně uvedl „při nezměněném výroku o vině“).

15. Nejvyšší soud připomíná, že výrok o upuštění od uložení souhrnného trestu podle § 44 tr. zákoníkem je třeba považovat za výrok o trestu. Tímto výrokiem se totiž konstatuje, že trest uložený dřívějším rozsudkem, jímž byla odsouzena část sbíhající se trestné činnosti, je dostatečný i pro tu jinou část sbíhající se trestné činnosti, která byla projednána a o níž bylo rozhodnuto dodatečně dalším odsuzujícím rozsudkem, jímž by jinak byl ukládán souhrnný trest za celou trestnou činnost. Ustanovení § 43 odst. 2 tr. zákoníku výslovně uvádí, že souhrnný trest nesmí být mírnější než trest uložený rozsudkem dřívějším, takový trest však dokonce nesmí být ani zcela shodný, tedy stejně přísný, neboť v takovém případě by bylo namíste upustit od uložení souhrnného trestu. Jinými slovy souhrnný trest musí být vždy přísnější než trest uložený dřívějším rozsudkem. Souhrnný trest se přitom ukládá vždy podle takového ustanovení trestního zákoníku, které je

č. 6

ze všech v úvahu přicházejících nejpřísnější. Přísnost se přitom posuzuje tak, že se nejprve porovnají horní hranice trestu odnětí svobody stanovené trestním zákoníkem u jednotlivých ustanovení (nepřichází-li v úvahu u některého z nich výjimečný trest), jsou-li stejné, porovnají se i dolní hranice trestu odnětí svobody, jsou-li i ty stejné, jsou určující další druhy trestů, které lze za ten který trestný čin uložit (více k tomu srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 581).

16. Závěr, že výrok o upuštění od uložení souhrnného trestu podle § 44 tr. zákoníku, je výrokem o trestu, vyplývá i z ustálené judikatury. Připomenout lze především rozhodnutí č. 55/2006 Sb. rozh. tr., podle něhož výrok o upuštění od uložení souhrnného trestu tehdy ještě podle § 37 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v tehdy účinném znění (dále jen „tr. zákon“), je výrokem o trestu, který je třeba v případě ukládání souhrnného trestu podle § 35 odst. 2 tr. zákona (dnes § 43 odst. 2 tr. zákoníku) zrušit. Shledá-li soud potřebným uložit souhrnný trest proto, že posuzovaný trestný čin obviněný spáchal nejen v souběhu s trestným činem, za který mu již jiným rozsudkem byl pravomocně uložen trest, ale i s trestným činem dalším, ohledně něhož bylo dalším rozsudkem za podmínek § 37 tr. zákona (resp. § 44 tr. zákoníku) upuštěno od uložení souhrnného trestu, nemůže se omezit jen na zrušení výroku o trestu, jímž byl obviněnému trest prvním rozsudkem uložen, nýbrž musí za podmínek § 35 odst. 2 tr. zákona (resp. § 43 odst. 2 tr. zákoníku) zrušit i výrok o upuštění od uložení souhrnného trestu obsažený v navazujícím rozsudku. Tomu, že s výrokem o upuštění od uložení souhrnného trestu se nakládá podobně jako s výrokem o uložení souhrnného trestu, nasvědčují i další publikovaná rozhodnutí. Tak podle rozhodnutí č. 33/2013 Sb. rozh. tr. ze znění § 43 odst. 4 tr. zákoníku (že se ustanovení o souhrnném trestu neužije, jestliže dřívější odsouzení je takové povahy, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen) vyplývá, že je vyloučeno nejen vlastní uložení souhrnného trestu, ale také upuštění od uložení souhrnného trestu podle § 44 tr. zákoníku. Doložit to lze i na tom, že doba strávená ve vazbě v trestním řízení, v němž bylo upuštěno od uložení souhrnného trestu, popř. bylo zastaveno trestní stíhání pro neúčelnost, neboť by v úvahu přicházelo upuštění od uložení souhrnného trestu [ve smyslu § 172 odst. 2 písm. a) tr. ř.], se započítává do trestu odnětí svobody uloženého za sbíhající se trestnou činnost, za kterou byl trest odnětí svobody uložen (viz rozhodnutí č. 21/1998 a č. 12/1999 Sb. rozh. tr.).

17. Z uvedeného je zřejmé, že trest v daném případě měl být ukládán jako souhrnný podle § 196 odst. 3 tr. zákoníku za užití § 43 odst. 2 tr. zákoníku, neboť toto ustanovení je přísnější než § 196 odst. 1 tr. zákoníku, protože má vyšší horní (a navíc i dolní) hranici trestu odnětí svobody, a sice tři let (dolní hranice je stanovena na šest měsíců). Již v tom lze spatřovat základní pochybení soudu druhého stupně při aplikaci norem trestního práva hmotného, neboť bylo porušeno § 43 odst. 2 tr. zákoníku a výsledný trest odnětí svobody byl uložen nikoli podle nej-

přísnějšího ustanovení § 196 odst. 3 tr. zákoníku, ale podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku, a to i za přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, 3 tr. zákoníku. V tom je třeba dát dovolateli za pravdu.

18. Další pochybení soudu druhého stupně spočívalo v tom, že i pro přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, 3 tr. zákoníku, za který byl obviněný odsouzen v nyní projednávané věci vedené u Okresního soudu ve Strakonici pod sp. zn. 3 T 121/2017, byl obviněnému nakonec uložen trest odnětí svobody ve výměře tří měsíců, ačkoliv zákonná trestní sazba trestu odnětí svobody má v § 196 odst. 3 tr. zákoníku rozpětí šest měsíců až tři léta. Trest odnětí svobody tak v konečném důsledku byl uložen mimo trestní sazbu stanovenou zákonem. I v tomto směru je třeba souhlasit s dovolatelem. Odvolací soud přitom neaplikoval § 58 tr. zákoníku nebo § 40 odst. 2, tr. zákoníku, podle nichž jediné lze uložit trest odnětí svobody kratšího trvání, než stanoví trestní zákoník u příslušného ustanovení ve své zvláštní části. K tomu je též možno připomenout, že dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. je naplněn i tehdy, jestliže nebyly splněny podmínky pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle § 58 tr. zákoníku, a přesto byl uložen trest odnětí svobody pod dolní hranici příslušné zákonné sazby s poukazem na citované ustanovení, neboť takto vyměřený trest je trestem uloženým mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2003, sp. zn. 5 Tdo 411/2003, publikované pod č. T 617 ve svazku 26 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, který vydávalo Nakladatelství C. H. Beck, Praha 2004). Podmínky § 40 odst. 2 nebo § 58 tr. zákoníku ovšem nebyly soudem druhého stupně ani zvažovány, natož aby bylo vzhledem k provedeným důkazům a zjištěnému skutkovému stavu konstatováno jejich naplnění.

19. Lze tak uzavřít, že soud druhého stupně se zrušením rozsudku soudu prvního stupně ve výroku o trestu a upuštěním od uložení souhrnného trestu podle § 44 tr. zákoníku vzhledem k trestu odnětí svobody v trvání tří měsíců, jenž mu byl uložen rozsudkem Okresního soudu v Písku ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 T 92/2015, porušil § 43 odst. 2 a § 44 tr. zákoníku, neboť trest odnětí svobody tak byl v konečném důsledku vyměřen mimo zákonnou trestní sazbu, kterou stanoví § 196 odst. 3 tr. zákoníku, podle něž měl být trest ukládán. Výrok o upuštění od uložení souhrnného trestu je výrokiem o trestu, jímž se konstatuje, že trest uložený dřívějším rozsudkem je dostatečný i vzhledem k později projednávané části sbíhající se trestné činnosti. Zásadně je porušením pravidel o trestání vícečinného souběhu, pokud dojde k upuštění od uložení souhrnného trestu podle § 44 tr. zákoníku, ačkoliv později projednávaná trestná činnost se posuzuje podle přísnějšího ustanovení trestního zákoníku a dříve uložený trest byl uložen podle mírnějšího ustanovení trestního zákoníku (§ 43 odst. 2 tr. zákoníku *a contrario*), šlo-li navíc o trest odnětí svobody, který byl vyměřen pod dolní hranici trestní sazby tohoto trestu stanovenou za těžší trestný čin, jímž byl pachatel uznán vin-

ným v pozdějším trestním řízení, pokud současně nebyly splněny a zohledněny podmínky pro uložení tohoto trestu pod dolní hranici zákonné trestní sazby podle § 40 odst. 2 nebo § 58 tr. zákoníku.

č. 6

20. K dovolání nejvyššího státního zástupce v neprospěch obviněného M. F. proto Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil napadený rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. 4 To 112/2018. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. Nejvyšší soud zrušil také všechna další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo jejich zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Krajskému soudu v Českých Budějovicích uložil, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

21. Bude na Krajském soudu v Českých Budějovicích, aby se znovu zabýval danou věcí a znovu rozhodl takovým způsobem, aby byla dodržena zákonná pravidla pro potrestání souběhu trestných činů, jak byla vyložena shora.

Č. 7

č. 7

Šíření nakažlivé nemoci zvířat

§ 306 odst. 1 tr. zákoníku

Přečin šíření nakažlivé nemoci zvířat podle § 306 odst. 1 tr. zákoníku jako ohrožovací trestný čin je dokonán již takovým jednáním pachatele, kterým způsobil nebo zvýšil nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci zvířat v zájmových chovech, hospodářských zvířat nebo volně žijících zvířat. Takové nebezpečí musí v důsledku jednání pachatele sice hrozit bezprostředně, avšak na rozdíl od ustanovení § 306 odst. 2 tr. zákoníku se nevyžaduje, aby jeho jednání skutečně způsobilo rozšíření nakažlivé nemoci zvířat.

Pokud pachatel v rozporu s právními předpisy dovezl do České republiky zdravá zvířata, která proto nebyla způsobilá zavléct nebo rozšířit nakažlivou nemoc zvířat, pak jeho jednáním nemohl nastat následek spočívající ve vzniku nebezpečí zavlečení nakažlivé nemoci zvířat, a tedy nemohla být naplněna objektivní stránka skutkové podstaty přečinu podle § 306 odst. 1 tr. zákoníku.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 3 Tdo 1140/2017, ECLI:CZ:NS:2017:3.TDO.1140.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání obviněné V. Š. zrušil usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 4. 2017, sp. zn. 3 To 47/2017, jakož i rozsudek Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 22. 9. 2016, sp. zn. 2 T 202/2015. Současně zrušil také všechna další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a Okresnímu soudu v Českých Budějovicích přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 22. 9. 2016, sp. zn. 2 T 202/2015, byla V. Š. (dále jen obviněná) uznána vinnou přečinem šíření nakažlivé nemoci zvířat podle § 306 odst. 1 trestního zákoníku (zákona č. 40/2009 Sb., účinného od 1. 1. 2010, dále jen tr. zákoník), čehož se podle skut-

č. 7

kových zjištění dopustila jednáním spočívajícím v tom, že ačkoli mohla a měla vědět, že dovozem psů z Rumunské republiky do České republiky vyvolá nebezpečí zavlečení nakažlivé nemoci zvířat – vztekliny do České republiky, neboť Rumunsko je zemí s vysokým výskytem vztekliny dle informačního systému Evropské unie ADNS, tak nejméně v období od prosince 2013 od 26. 1. 2014 v Č. B., P., P. či jinde společně s dalšími osobami organizovala a prostřednictvím dalších osob dovezla nejméně 7 psů z Rumunska do Č. B. či do jiných částí České republiky takovým způsobem, aby se dovoz uskutečnil bez kontroly příslušné veterinární správy, způsobem, jímž nemohla být a nebyla zaručena bezinfekčnost vztekliny u dovážených psů, neboť dovážení psi neměli historii, nebylo možno u nich zjistit, zda v době, kdy bylo v jejich „PET pasech“ vyznačeno očkování proti vzteklině, touto chorobou již netrpěli, byť bez klinických příznaků, kdy v takovém případě by očkování bylo neúčinné a psi mohli infekci šířit, aniž by příznaky onemocnění byly patrné, a následně organizovala předání takto dovezených psů novým majitelům, když předání byli nejméně

– dne 26. 1. 2014 v době kolem 5. hodiny v obci H. u Č. B. na parkovišti před OD M., po předchozí úhradě finanční částky na účet vedený u Fio banky, a. s., zřízený obžalovanou a v její výhradní dispozici ve výši 2 000 Kč označené jako „adopční poplatek“ L. L., 2 psi (fena N. a pes C.) L. L., a dále 1 pes (fena Z.) I. Š.,

– dne 26. 1. 2014 v P. ve večerních hodinách, před domem v ulici O., 1 pes (fena J.) J. B., po její předchozí úhradě finanční částky na účet vedený u Fio banky, a. s., zřízený obžalovanou a v její výhradní dispozici ve výši 1 000 Kč označené jako „adopční poplatek“,

– v přesně nezjištěný den kolem 25. 1. 2014 v P., části Č. m., 1 pes (pes D.) P. J., po její předchozí úhradě finanční částky na účet vedený u Fio banky, a. s., zřízený obžalovanou a v její výhradní dispozici ve výši 1 000 Kč označené jako „adopční poplatek“,

– v přesně nezjištěný den měsíce ledna 2014 v O., na parkovišti před OD Centrum H., po předchozí úhradě finanční částky na účet vedený u Fio banky, a. s., zřízený obžalovanou a v její výhradní dispozici ve výši 1 000 Kč označené jako „adopční poplatek“ K. Z., předala 1 psa (fena S.) P. Z.,

– v přesně nezjištěné době na přesně nezjištěném místě v P. předala 1 psa nezjištěného pohlaví a nezjištěného jména J. B., po její předchozí úhradě finanční částky na účet vedený u Fio banky, a. s., zřízený obžalovanou a v její výhradní dispozici ve výši 1 000 Kč označené jako „adopční poplatek“,

nerespektovala § 28 odst. 4 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči, Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a svým jednáním vyvolala nebezpečí zavlečení vztekliny do České republiky a její rozšíření na území celého státu, když vzteklna je dle § 1 odst. 2 nařízení vlády č. 453/2009 Sb. ze dne 7. 12. 2009, a to přílohy 2, nakažlivou nemocí zvířat v zájmových chovech, hospodářských zvířat nebo volně žijících zvířat pro účely

trestního zákoníku. Za uvedený přečin byla odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání tří měsíců, přičemž jí výkon takto uloženého trestu byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání jednoho roku.

2. V předmětné věci podala obviněná odvolání, o kterém rozhodl Krajský soud v Českých Budějovicích usnesením ze dne 24. 4. 2017, sp. zn. 3 To 47/2017, tak, že je jako nedůvodné podle § 256 trestního řádu (dále jen tr. ř.) zamítl.

č. 7

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti výše uvedenému usnesení odvolacího soudu podala obviněná dovolání, a to jako osoba oprávněná, včas, prostřednictvím svého obhájce a za splnění i všech dalších, zákonem pro podání dovolání vyžadovaných náležitostí.

4. Obviněná v tomto svém mimořádném opravném prostředku uvedla, že její podává z dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Předně namítla, že provedeným dokazováním nebyla prokázána její účast na organizaci hromadného dovozu nenaočkovaných psů do České republiky a nebyla prokázána subjektivní stránka přečinu šíření nakažlivé nemoci zvířat podle § 306 tr. zákoníku, neboť nebylo zjištěno, že by jejím jednáním došlo k ohrožení nakažlivou nemocí zvířat. Orgány činné v trestním řízení nadto nerespektovaly zásadu *in dubio pro reo*, zásadu subsidiarity trestní represe, a celkově porušily právo obviněné na spravedlivý proces předpokládané čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Podle jejího přesvědčení byla exemplárně potrestána z důvodu medializace obdobných kauz. Z provedeného dokazování ani nevyplynulo, že by měla cokoli přímo organizovat, případně se aktivně zúčastnit dovozu psů. Rovněž poukázala na skutečnost, že původní přestupkové řízení pro podezření z porušení zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), bylo zahájeno vůči více osobám, avšak trestně stíhána byla posléze pouze obviněná. Pokud se navíc soud druhého stupně vyjadřoval ve smyslu, že z Rumunska do České republiky bylo převáženo mnohem více zvířat, než která byla zjištěna v nyní projednávané trestní věci, jedná se o nepodložené domněnky. Dále podotkla, že předmětný dovoz psů byl čistě neobchodního charakteru a všechny zákonné požadavky na vakcinaci a označení dovezených psů byly ze strany skupiny lidí, kteří se dovozu zúčastnili, dodrženy. V další části svého dovolání rozvedla, že přečin podle § 306 odst. 1 tr. zákoníku je trestným činem ohrožovacím, kdy dané nebezpečí musí bezprostředně hrozit. Zákonné znaky uvedené skutkové podstaty přitom naplněny nebyly, neboť obviněná nejednala ani v úmyslu, ani nedbalostně, přičemž pokud by její účast na převozu zvířat vůbec byla prokázána, byly by splněny veškeré administrativní požadavky pro daný převoz. Rovněž abscentuje objektivní stránka skutkové podstaty, jelikož její jednání nesměřovalo k následku, tedy k vyvolání nebezpečí zavlečení nakažlivé

č. 7

nemoci zvířat, a mezi jednáním a následkem ani nelze spatřovat příčinný vztah, neboť žádný následek nemohl vzniknout. V podrobnostech poté připomenula zákonné požadavky na převoz zvířat z ciziny a podmínky vakcinace, přičemž poukázala na relevantní ustanovení nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 998/2003/ES ze dne 26. 5. 2003 o veterinárních podmínkách pro neobchodní přesuny zvířat v zájmovém chovu a o změně směrnice Rady 92/65/EHS, dále rozhodnutí Komise č. 2005/91/ES ze dne 2. 2. 2005, kterým se stanoví doba, po níž je očkování proti vzteklině považováno za platné, jakož i nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 576/2013 ze dne 12. 6. 2013 o neobchodních přesunech zvířat v zájmovém chovu a o zrušení nařízení (ES) č. 998/2003. S odkazem na daná ustanovení poté předestřela, že podmínky identifikace psů mikročipem, naočkování psů proti vzteklině (s dobou platnosti nastávající dvacet jedna dnů po provedení očkování) a zaznamenání údajů v PET pasu, stejně jako podmínky pro neobchodní přesun zvířat, byly splněny. Obviněná tedy shrnula, že svým jednáním dodržela požadovanou míru opatrnosti, aby se do České republiky vzteklina nezaanesla, veškerá zvířata měla již předem domluveného nového majitele, psi byli určeni pro zájmový chov a její aktivity nebyly realizovány za účelem zisku. Zvířata nadto ani nevykazovala známky nemoci, přičemž v daném kontextu poukázala na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 1928, Zm I 403/28 (R 3217/1928), kde bylo mj. předestřeno, že skutková podstata přečinu podle § 66 zákona č. 177/1909 ř. z., o zamezení a potlačení nakažlivých nemocí zvířecích, předpokládá, že se u dobytka pachatelova objevily skutečně takové známky, podle nichž poznal, nebo při patřičné povinné pozornosti poznati, mohl vznik nakažlivé nemoci nebo alespoň podezření jejího vzniku, a že přesto z nedbalosti podnikl něco, čímž byla nakažlivá nemoc mezi domácími zvířaty rozšířena; ony známky musí být takové povahy, že jsou poznatelné i laiku. Dále pak namítla, že došlo k porušení zásady subsidiarity trestní represe, kdy prostředky trestního práva lze využívat toliko v případech, pokud nepostačuje vyvození odpovědnosti podle jiného právního předpisu. V projednávané věci zejména nebyla přítomna společenská škodlivost činu. V případě prokázání protiprávního jednání by poté postačovala sankce uložená v rámci správního řízení. Závěrem obviněná navrhla, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení, jakož i všechna další obsahově navazující rozhodnutí, a aby věc přikázal soudu druhého stupně k novému projednání a rozhodnutí.

5. K takto podanému dovolání se písemně vyjádřil příslušný státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupce“), který nejprve připomenul dovolací námitky obviněné a podotkl, že se s nimi ztotožňuje. Zejména poukázal, že přečin šíření nakažlivé nemoci zvířat podle § 306 tr. zákoníku je ohrožovacím trestným činem a k naplnění znaků tohoto přečinu stačí pouhé nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci zvířat. Soud druhého stupně ovšem nerozlišoval kategorie abstraktních a konkrétních ohrožovacích delik-

tů. Projednávány přečin je přitom konkrétním ohrožovacím deliktem, z čehož vyplývá, že předvídaný následek spočívající v nebezpečí zavlečení či rozšíření takové nemoci musí hrozit bezprostředně a konkrétně, nikoli pouze abstraktně, tedy vzdáleně. Pokud by zákonodárce zamýšlel uvedený delikt koncipovat jako abstraktní ohrožovací trestný čin, zvolil by odlišnou formulaci skutkové podstaty (srov. např. § 274 tr. zákoníku). Již z toho důvodu je třeba se zabývat tím, zda dané konkrétní nebezpečí zavlečení skutečně reálně nastalo. Ze skutkových zjištění, ke kterým dospěly soudy prvního a druhého stupně, vyplývá, že žádný ze zjištěných dovezených psů nebyl vzteklinou nakažen ani se u nich tato infekce v jakémkoli stadiu nenacházela. Proto není možné uzavřít, že by jednání obviněné mohlo konkrétním způsobem bezprostředně způsobit nebo zvýšit nebezpečí zavlečení vztekliny, neboť zdravá zvířata takového přenosu ani nebyla reálně schopna. Následek ve formě nebezpečí zavlečení nakažlivé nemoci zvířat vztekliny tudíž jednáním obviněné nastat nemohl, přestože tito psi pocházejí z oblasti, kde se vztekliny vyskytuje. Objektivní stránka projednávaného přečinu tedy nebyla v úplnosti naplněna. Nadto státní zástupce upozornil na právní větu rozsudku soudu prvního stupně, podle které měla obviněná z nedbalosti zvýšit nebezpečí zavlečení „nebo rozšíření“ nakažlivé nemoci zvířat v zájmových chovech. Za „rozšíření“ se přitom považuje zvýšení nebezpečí nakažlivé nemoci v místech, kde se již vyskytuje v epidemické podobě. Uvedený následek ovšem obviněná způsobit nemohla, jelikož v současnosti se vztekliny na území České republiky nevyskytuje, tím méně v epidemickém rozsahu. Státní zástupce shrnul, že se soudy obou stupňů lze souhlasit v závěrech, že postup obviněné svědčil o vědomém obcházení příslušných veterinárních předpisů, a byl tak v rozporu s veterinárním zákonem, s čímž může být spojena odpovědnost obviněné podle předpisů správního práva. Daná skutečnost ovšem nepostačuje pro vyvození trestněprávní odpovědnosti. Závěrem státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení i jemu předcházející rozsudek, jakož i všechna další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a aby podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal soudu prvního stupně věc k novému projednání a rozhodnutí.

III.

Přípustnost dovolání

6. Na tomto místě je nutno opakovaně připomenout, že dovolání jako mimořádný opravný prostředek lze podat jen a výlučně z důvodů uvedených v § 265b tr. ř., a je tedy nezbytné vždy posoudit, zda uplatněný dovolací důvod v té které věci je právě tím, který lze považovat za důvod uvedený v citovaném ustanovení zákona, když bez jeho existence nelze vůbec provést přezkum napadeného rozhodnutí.

7. Důvod dovolání vymezený § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán tehdy, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Poukazem na uvedený dovolací důvod se nelze v zásadě domáhat přezkoumání učiněných skutkových zjištění, pokud ovšem tato jsou takového druhu a rozsahu, že na jejich základě lze přijmout jim adekvátní právní závěry. Skutkový stav je tak při rozhodování o dovolání hodnocen pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny v souvislosti s provedeným dokazováním a následně právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. S poukazem na označený dovolací důvod se však za dané situace nelze domáhat přezkoumání skutkových zjištění, na kterých je napadené rozhodnutí vystavěno. Nejvyšší soud se tedy nemůže odchýlit od skutkového zjištění, které bylo provedeno v předcházejících řízeních, a je takto zjištěným skutkovým stavem vázán. Povahu právně relevantních námitek nemohou mít takové námitky, které směřují do oblasti skutkového zjištění, hodnocení důkazů či takové námitky, kterými dovolatel vytýká neúplnost provedeného dokazování.

IV.

Důvodnost dovolání

8. Nejvyšší soud neshledal žádné pochybení soudů prvního a druhého stupně stran zjištění účasti a role obviněné na dovozu psů z Rumunska do České republiky, přičemž předmětná skutková zjištění nejsou ani v extrémním rozporu (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2010, sp. zn. 11 Tdo 422/2010; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2017, sp. zn. 5 Tdo 104/2017; anebo náleze Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 84/09) s provedenými důkazy, který by zavdal mimořádnému zásahu Nejvyššího soudu právě do skutkových závěrů.

9. Pokud jde ovšem o právní závěry učiněné soudy prvního a druhého stupně, resp. přiléhavost aplikovaných norem hmotného práva, tak v tomto bodě již Nejvyšší soud shledal část dovolacích námitek obviněné důvodnou a opodstatněnou.

10. Nejvyšší soud s přihlédnutím k výsledkům provedeného dokazování před soudem prvního stupně (s jehož závěry se soud druhého stupně *de facto* ztotožnil) nemá pochyb, že k dovozu přesně nezjištěného počtu psů z Rumunska do České republiky došlo, a stejně tak, že na tomto dovozu aktivně participovala obviněná. Z pohledu ochrany života a zdraví zvířat, jakož i života a zdraví lidí, šlo o jednání nedbalé, přestože mohlo být vedeno dobrými úmysly s cílem zajištění lepšího osudu pro psy u nových majitelů v České republice, než by se jim pravděpodobně dostalo v Rumunsku. Přesto soud prvního stupně zcela přiléhavě popsal, že u dovážených psů z útulku není známa jejich historie a hrozí taktéž riziko, že již při vakcinaci mohli být vzteklinou nakaženi, mj. s přihlédnutím k inkubační době

a specifičností klinických příznaků nemoci. Jak vyplývá z rozhodnutí soudu prvního stupně, obviněná si podle všeho ani nadále neuvědomovala možná rizika, když orgánům činným v trestním řízení nesdělila, kolik přesně psů bylo dovezeno, kam byli umístěni, kdo jsou noví majitelé apod., aby zvířata mohla být dohledána a např. umístěna do karantény za účelem úplné eliminace rizika, že se u nich nějaká nemoc později projeví. Přestože se tedy z jistého úhlu pohledu jednání obviněné jeví jako nezodpovědné s ohledem na možnost zavlečení nemoci zvířat, konkrétněji vztekliny, na území České republiky a přestože v jednání obviněné je možné spatřovat snahu o přinejmenším částečné obcházení administrativních norem stran regulace převozu zvířat přes hranice států, tak uvedené skutečnosti nic nemění na tom, že v nyní projednávané věci zůstává esenciální otázkou, zda obviněná svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty přečinu šíření nakažlivé nemoci zvířat podle § 306 odst. 1 tr. zákoníku, jinými slovy, zda je namístě dovozovat její trestní odpovědnost, když za daných okolností se jeví, že tak nelze učinit.

11. Pro připomenutí, obviněná byla po provedeném dokazování a na základě učiněných skutkových zjištění uznána vinnou přečinem šíření nakažlivé nemoci zvířat podle § 306 odst. 1 tr. zákoníku. Toho se dopustí ten, kdo byť i z nedbalosti způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci zvířat v zájmových chovech, hospodářských zvířat nebo volně žijících zvířat. Jedná se přitom o trestný čin ohrožovací, který je dokonán již tím, že v důsledku jednání pachatele bylo způsobeno nebo se zvýšilo nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci zvířat v zájmových chovech, hospodářských zvířat nebo volně žijících zvířat. Takové nebezpečí ovšem musí bezprostředně hrozit z jednání pachatele, přestože není nutné, aby v důsledku jeho jednání skutečně došlo k zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci zvířat (srov. § 306 odst. 2 tr. zákoníku). Nestačí tedy pouze abstraktní, resp. vzdálená forma takového nebezpečí. Objektem daného přečinu je přitom ochrana před rozšířením nakažlivých nemocí u zvířat v zájmových chovech, hospodářsky důležitých zvířat nebo volně žijících zvířat, což má v konečném důsledku zásadní význam rovněž pro zdraví a život lidí. Zavlečením je třeba rozumět vyvolání nebezpečí nakažlivé nemoci zvířat v místech, kde se taková nemoc zatím vůbec nevyskytovala, nebo se alespoň nevyskytovala v epidemické podobě. Rozšířením nakažlivé nemoci zvířat se poté rozumí zvýšení jejího nebezpečí v místech, kde se již vyskytuje v epidemické podobě. Z hlediska subjektivní stránky poté může jít o úmyslné jednání (§ 15 tr. zákoníku), nebo postačí i jednání nedbalostní (§ 16 odst. 1 tr. zákoníku). Jelikož lze přečin podle § 306 odst. 1 tr. zákoníku spáchat jak úmyslně, tak i z nedbalosti, je nezbytné formu zavinění pachatele zjišťovat a v právní větě výroku rozsudku taktéž výslovně vyjádřit.

12. Ve shodě s názorem státního zástupce, prezentovaným ve vyjádření k dovolání obviněné, Nejvyššímu soudu nezbývá než konstatovat, že žádný ze zjiš-

č. 7

těných dovezených psů nebyl vzteklinou nakažen ani se u nich daná infekce ne-nacházela, a to ať už v jakémkoli stadiu. Z tohoto důvodu nelze učinit závěr, že by jednání obviněné mohlo konkrétním způsobem bezprostředně způsobit nebo zvýšit nebezpečí zavlečení vztekliny, jelikož zdravá zvířata takového přenosu nebyla reálně schopna. S ohledem na doposud učiněná skutková zjištění (kdy dosud nebyla zjištěna nakažená zvířata) tedy následek spočívající v nebezpečí zavlečení nakažlivé nemoci zvířat jednáním obviněné nastat nemohl, tudíž objektivní stránka skutkové podstaty podle § 306 odst. 1 tr. zákoníku, coby její obligatorní znak, naplněna nebyla.

13. Příležitým se jeví rovněž poukaz státního zástupce na dikci § 274 odst. 1 tr. zákoníku, tedy přečin ohrožení pod vlivem návykové látky, jehož se dopustí ten, kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku. Oproti tomu skutková podstata § 306 odst. 1 tr. zákoníku je konstruována tak, že daného přečinu se dopustí ten, kdo, byť i z nedbalosti, způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci zvířat. Pokud by tedy § 306 tr. zákoníku mělo být koncipováno jako abstraktní ohrožovací delikt, byla by zvolena jiná formulace skutkové podstaty.

14. Je tedy nezbytné, aby Okresní soud v Českých Budějovicích trestní věc obviněné V. Š. v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, přičemž se opětovně bude zabývat okolnostmi stran naplnění obligatorních znaků skutkové podstaty přečinu šíření nakažlivé nemoci zvířat podle § 306 odst. 1 tr. zákoníku, zejména objektivní stránky a možnostmi způsobení škodlivého následku. Případně provede další důkazy, pokud jejich provedení shledá za nezbytné pro náležité objasnění věci.

Č. 8

Č. 8

Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku
§ 234 odst. 3 alinea první tr. zákoníku

Paděláním platebního prostředku se mimo jiné rozumí vyplnění či vyhotovení platebního prostředku bez oprávnění. U listinných příkazů k úhradě jde o případy, kdy pachatel např. zfalšuje příkaz k úhradě tím, že napodobí podpis disponenta s účtem.

Při použití internetového bankovníctví a při transakcích uskutečněných v jeho rámci (například vyplnění a následné odeslání bankovního formuláře platebního příkazu) je podpis disponenta účtu při ověřování jeho totožnosti nahrazen různými zabezpečovacími metodami, mezi které patří mimo jiné i kombinace přístupového hesla a potvrzovacích (autorizačních) kódů zasílaných peněžním ústavem disponentovi na mobilní telefon, který je provázán s konkrétním účtem. Podpis příkazce je tak nahrazen použitím těchto ověřovacích metod a jejich neoprávněné překonání odpovídá zfalšování podpisu příkazce. Jestliže pachatel po překonání bezpečnostních prvků pronikl do systému internetového bankovníctví a bez oprávnění vyplnil bankovní formulář platebního příkazu a příkaz následně odeslal, vytvořil tak padělaný platební prostředek a jeho jednání vykazuje znaky skutkové podstaty trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 3 alinea první tr. zákoníku.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 4 Tdo 456/2018, ECLI:CZ:NS:2018:4.TDO.456.2018.1)

Nejvyšší soud k dovolání nejvyššího státního zástupce podanému v neprospěch obviněného D. P. zrušil rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 3. 10. 2017, sp. zn. 13 To 347/2017, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Okresního soudu v Chrudimi pod sp. zn. 2 T 18/2017, jakož i další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a Krajskému soudu v Hradci Králové – pobočce v Pardubicích přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I. Dosavadní průběh řízení

Č. 8

1. Okresní soud v Chrudimi rozsudkem ze dne 11. 5. 2017, sp. zn. 2 T 18/2017, uznal obviněného D. P. vinným zločinem neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 3 alinea první tr. zákoníku, přečinem podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku a přečinem neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, jichž se dopustil tím, že v blíže nezjištěné době od ledna 2016 do 21. 4. 2016 v bytě poškozeného I. Š., na adrese XY, ve kterém v této době s poškozeným bydlel, si bez vědomí poškozeného opatřil číslo jeho bankovního účtu vedeného u UniCredit Bank, heslo a přístupový kód do internetového bankovníctví a zároveň si půjčil do užívání jeho mobilní telefon, který byl svázán s výše uvedeným účtem pro příjem ověřovacího hesla ke vstupu do internetového bankovníctví, posléze za užití výše uvedených prostředků dne 21. 4. 2016 za součinnosti své družky P. B. prostřednictvím veřejného počítače v Městské knihovně v XY vstoupil do internetového bankovníctví k výše uvedenému účtu, v němž zadal příkaz k platbě ve výši 7 000 Kč ve prospěch účtu, který je veden u Komerční banky, a. s., ve prospěch V. P., jejímž jediným disponentem je O. P., se kterou byl předem domluven, že peníze po připsání na účet vybere a předá mu je, k čemuž došlo dne 23. 4. 2016; dále uskutečnil téhož dne prostřednictvím platební karty k výše uvedenému účtu, kterou si od poškozeného počátkem dubna zapůjčil, tři bezhotovostní platby ve prospěch společnosti Vodafone, vždy ve výši 250 Kč, na dobítí kreditu mobilních telefonů, čímž způsobil poškozenému I. Š. škodu v celkové výši 7 750 Kč.

2. Za to byl obviněnému P. podle § 234 odst. 3 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání čtyř let nepodmíněně. Podle § 56 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku byl obviněný pro výkon tohoto trestu zařazen do věznice s ostrahou. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. uložil soud obviněnému povinnost zaplatit poškozenému I. Š., bytem XY, na náhradu škody částku 7 750 Kč.

3. Citovaný rozsudek soudu prvního stupně napadl obviněný odvoláním a na jeho podkladě Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích rozsudkem ze dne 3. 10. 2017, sp. zn. 13 To 347/2017, podle § 258 odst. 1 písm. b), c), d) tr. ř. napadený rozsudek soudu prvního stupně v celém rozsahu zrušil a podle § 259 odst. 3 tr. ř. nově rozhodl tak, že obviněného D. P. uznal vinným totožným jednáním, jako to před ním učinil soud prvního stupně, v němž ale spatřoval přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku a přečin neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku. Za to obviněnému podle § 230 odst. 3 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku uložil úhrnný trest odnětí svobody v trvání dvou

let. Podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku jej pro výkon uloženého trestu zařadil do věznice s ostrahou. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. obviněnému současně uložil povinnost zaplatit poškozenému I. Š., bytem XY, na náhradu škody částku 7 750 Kč.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 8

4. Tento rozsudek soudu druhého stupně napadl nejvyšší státní zástupce dovoláním v neprospěch obviněného, přičemž jej opřel o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

5. Nejvyšší státní zástupce namítá, že se nelze ztotožnit s právními závěry odvolacího soudu. Skutková zjištění totiž podporují závěr, že jednání obviněného bylo namísto posoudit podle ustanovení trestního zákoníku, která aplikoval nalézací soud.

6. Právní kvalifikace podle § 205 odst. 1 tr. zákoníku není pro případy neoprávněné komunikace pachatele s peněžním ústavem na dálku prostřednictvím elektronických prostředků a neoprávněného přístupu do internetového bankovníctví přílehavá a nereflktuje zcela způsob, jakým si pachatel opatřil peněžní prostředky poškozeného, resp. kterak způsobí poškozenému škodu. Pro sofistikovanější případy, kdy si pachatel neoprávněně přivlastní přístupové údaje do služby internetového bankovníctví jiné osoby, zároveň si opatří i záznamové médium, na které je bankovním ústavem zasílán potvrzovací kód pro přístup do internetového bankovníctví, je zřetelně přílehavější přirovnání k případům, kdy pachatel padělá nebo pozmění platební příkaz v listinné podobě a tento předloží bance. U takových situací přitom není zároveň pochybností o tom, že mají být posouzeny jako trestný čin podvodu.

7. Rozdíl mezi trestnými činy krádeže a podvodu spočívá v tom, že u krádeže se pachatel cizí věci zmocní, odejme ji z dispozice poškozeného, což se děje bez vědomí poškozeného, případně třetí osoby, která má věc v daném okamžiku v dispozici, zatímco u trestného činu podvodu poškozený, případně třetí osoba, věc, jež je předmětem útoku, pachateli dobrovolně vydá, což učiní sama v omylu, ať již vyvolaného pachatelem, či pachatelem využitého. V daném případě k odčerpání peněz došlo za plné kontroly poskytovatele účtu. Dojde tedy ke zcela dobrovolnému přesunu peněžních prostředků. Poskytovatele účtu obviněný uvedl v omyl v té skutečnosti, že je osobou oprávněnou disponovat s peněžními prostředky na účtu, resp. že příkaz k úhradě zadal skutečně klient peněžního ústavu, na základě čehož následně poskytovatel účtu peněžní operaci provedl.

8. K převodu peněžních prostředků v daném případě došlo na základě elektronického příkazu k úhradě (k zúčtování). Příkaz k zúčtování patří mezi bezhotovostní platební prostředky. Za platební prostředek je považován příkaz k zúčtování nejen v listinné podobě, ale také v podobě elektronických dat. Pokud je podle

§ 234 odst. 3 tr. zákoníku poskytována ochrana příkazům k zúčtování v listinné podobě, jeví se zcela nelogické činit rozdíl mezi různými formami téhož platebního prostředku.

č. 8

9. Paděláním platebního prostředku se mimo jiné rozumí rovněž vyplnění či vyhotovení platebního prostředku bez oprávnění. Jestliže obviněný vyplnil v internetovém bankovníctví formulář platebního příkazu, a příkaz následně po překonání bezpečnostních mechanismů banky odeslal, vytvořil naoko bezvadný platební příkaz. Učinil tak ovšem bez oprávnění. Tímto jednání fakticky došlo k padělání platebního příkazu. Odvolací soud tedy chybně vypustil ve prospěch obviněného oproti původnímu rozsudku nalézacího soudu právní kvalifikaci stíhaného skutku podle § 234 odst. 3 alinea první tr. zákoníku. K vyloučení souběžné kvalifikace i podle § 234 odst. 3 alinea druhá tr. zákoníku lze odkázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2015, sp. zn. 5 Tdo 732/2015.

10. V usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 202/2013, na nějž poukazoval odvolací soud, byla právně řešena jen možnost souběhu trestného činu krádeže a trestného činu neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací, nikoli to, proč je daný skutek posuzován jako krádež, a nikoliv jako podvod, resp. proč ve skutku není shledáván trestný čin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku. Takové úvahy byly nad rámec uplatněných námitek v dovolání, a nestaly se tak předmětem posuzování Nejvyššího soudu.

11. Nejvyšší soud v minulosti již řešil obdobnou situaci v usnesení ze dne 18. 1. 2012, sp. zn. 6 Tdo 1677/2011, kdy ve vztahu k právní kvalifikaci podle § 234 tr. zákoníku uvedl, že při home bankingu se padělání projevuje v tom, že pachatel užije správných přihlašovacích a dalších údajů, bez vědomí klienta a banky, kdy platební prostředek je vydán jinou než oprávněnou osobou, což je prakticky shodné s paděláním příkazu k úhradě. V případě elektronického bankovníctví jsou znaky podpisu příkazce nahrazeny utajovanými přihlašovacími údaji, kdy jejich zneužití je rovno úspěšnému zfalšování podpisu příkazce.

12. Z výše uvedeného podle dovolatele vyplývá, že obviněný měl být uznán vinným ze spáchání zločinu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 3 alinea první tr. zákoníku, přečinu podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku a přečinu neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku. Přísnějšímu právnímu posouzení měl taktéž odpovídat úhrnný trest, jenž měl být uložen podle ustanovení, které se vztahuje na trestný čin z nich nejprísněji trestný. Pokud tak odvolací soud neučinil, zatížil své rozhodnutí vadou naplňující dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

13. Obviněný prostřednictvím své obhájkyň ve vyjádření k dovolání mimo jiné uvedl, že pokud se jedná o právní posouzení, je především nezbytné zvážit, kdo je poškozeným a koho pachatel uvádí případně v omyl či mu zamlčuje pod-

statné skutečnosti v úmyslu se na jeho úkor obohatit a zda dochází k padělání či pozměnění platebního prostředku.

14. Podle obviněného je v dané věci přílehavější právní kvalifikace použita odvolacím soudem. Obviněný totiž společně s P. B. si s vědomím poškozeného či bez jeho vědomí vzali mobilní telefon, přihlašovací údaje a bez jakéhokoliv pozměnění platebního prostředku získali neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací (tedy k internetovému bankovníctví). V daném případě je také otázkou, zda si částku skutečně ponechali, nebo či si ji ponechala paní P.

15. Znaky trestného činu podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku jsou již obsaženy v § 230 odst. 1, odst. 3 písm. a) tr. zákoníku. Nelze tak uvažovat, že by byly naplněny současně znaky dvou výše uvedených trestných činů, když jednání mělo spočívat v překonání bezpečnostního opatření a získání neoprávněného přístupu k počítačovému systému, a nikoliv v tom, že uvedli v omyl bankovní ústav, že se jedná o oprávněnou osobu. Principem internetového bankovníctví či vůbec neoprávněného použití platební karty je, že peněžní ústav neodpovídá za to, že majitel účtu či platební karty svou neopatrností či i bez své viny umožní případnému pachateli zneužít přístupové kódy, hesla či platební karty, než dojde k zablokování.

16. Z uvedených důvodů má obviněný za to, že právní kvalifikace použita odvolacím soudem je pro daný případ přílehavější a pro pachatele příznivější. Obhajoba však zdůrazňuje, že obviněný popírá vinu od samého počátku.

III.

Přípustnost dovolání

17. Nejvyšší soud nejprve konstatoval, že dovolání nejvyššího státního zástupce proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 3. 10. 2017, sp. zn. 13 To 347/2017, je přípustné z hlediska § 265a odst. 1, 2 písm. a) tr. ř. Nejvyšší státní zástupce je podle § 265d odst. 1 písm. a) tr. ř. osobou oprávněnou k podání dovolání (pro nesprávnost kteréhokoli výroku rozhodnutí soudu, a to ve prospěch i v neprospěch obviněného). Dovolání, které splňuje náležitosti obsahu dovolání podle § 265f odst. 1 tr. ř., podal nejvyšší státní zástupce ve lhůtě uvedené v § 265e odst. 1 tr. ř. a na místě určeném tímž zákonným ustanovením.

18. Nejvyšší soud podle § 265i odst. 3, 4 tr. ř. z podnětu dovolání nejvyššího státního zástupce přezkoumal zákonnost a odůvodněnost napadeného rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové, pobočky v Pardubicích ze dne 3. 10. 2017, sp. zn. 13 To 347/2017, i řízení mu předcházející, a to v rozsahu odpovídajícím uplatněným dovolacím námitkám. Po přezkoumání dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání nejvyššího státního zástupce je důvodné.

IV. Důvodnost dovolání

č. 8

19. Námitky nejvyššího státního zástupce, které lze podřadit pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., spočívají v jeho tvrzení, že obviněný měl být uznán vinným ze spáchání zločinu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 3 alinea první tr. zákoníku, přečinu podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku a přečinu neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku.

20. Trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 3 tr. zákoníku se dopustí ten, kdo padělá nebo pozmění platební prostředek v úmyslu použít jej jako pravý nebo platný, nebo kdo padělaný nebo pozměněný platební prostředek použije jako pravý nebo platný. V tomto odstavci v jeho první alinee je postihováno jednání, kdy pachatel přímo platební prostředek padělá nebo pozmění v úmyslu použít jej jako pravý nebo platný, kdežto v alinee druhé jednání, kdy pachatel již padělaný a pozměněný platební prostředek použije jako platný a pravý, aniž by ho sám padělal nebo pozměnil. Jestliže tedy pachatel sám nebo jako spolupachatel platební prostředek padělá nebo pozmění v úmyslu použít jej jako platný nebo pravý, dopouští se pouze trestného činu podle § 234 odst. 3 alinea první tr. zákoníku, i když jej pak sám takto použije, neboť jde jen o realizaci úmyslu použít jej jako pravý nebo platný, který zde byl již v době jeho padělání nebo pozměnění.

21. V posuzovaném případě obviněný jím padělaný platební prostředek použil k bezhotovostní platbě a současně způsobil na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou. Jednání obviněného naplnilo v jednočinném souběhu zákonné znaky obou trestných činů, tedy podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku a neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 3 alinea první tr. zákoníku, a to i přesto, že z cizího účtu byla neoprávněně odčerpána částka jen ve výši 7 750 Kč.

22. Obviněný si totiž zapůjčil platební kartu poškozeného, stejně jako jeho mobilní telefon, kdy si zároveň bez vědomí poškozeného opatřil veškerá přístupová hesla do internetového bankovníctví, a jeho jménem se tak do internetového bankovníctví přihlásil, kde vytvořil falešný elektronický příkaz k úhradě. Obviněný tím uvedl v omyl banku, která na základě padělaného příkazu k úhradě provedla příslušnou bezhotovostní platební transakci, a to v domnění, že transakci provedla oprávněná osoba. Obviněný využil toho, že banka má vůči klientovi nastaveny určité ochranné prvky k přístupu do internetového bankovníctví a k provedení příkazu k úhradě (např. vytvoření specifického hesla pro majitele účtu, zaslání potvrzovacích číselných kódů SMS zprávami atd.). Obviněný tak neoprávněně užil heslo svěřené majiteli účtu k přístupu do internetového bankovníctví, vyplnil elektronický platební příkaz, který potvrdil kódem, jenž platební ústav zaslal

na číslo telefonu provázaného s tímto konkrétním účtem. Tím obviněný porušil nejen zájem na řádném fungování bezhotovostního platebního styku, ale také zájem na ochraně majetku. Dále je třeba podotknout, že znaky trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 3 tr. zákoníku nepokrývají okolnosti, že na jedné straně došlo k obohacení pachatele nebo jiné osoby, ani okolnost, že na druhé straně byla způsobena škoda.

23. Příkaz k úhradě je bezpochyby platebním prostředkem, neboť na jeho základě dochází k realizaci peněžní transakce. Pokud je za platební prostředek považován příkaz k úhradě v listinné formě, logicky za něj musí být považován i příkaz k úhradě v elektronické podobě. Jestliže je pak podle § 234 odst. 3 tr. zákoníku poskytována ochrana platebním příkazům v listinné formě, bylo by zjevně neopodstatněné a nelogické činit rozdíl mezi různými formami téhož platebního prostředku. Obzvláště s ohledem na společenský vývoj a technický pokrok, na které musí právo a soudy taktéž reagovat. Celkový počet elektronických příkazů k úhradě v rámci elektronizace společnosti roste na úkor příkazů v listinné podobě, jejichž využívání v posledních letech strmě klesá. Společenskému zájmu na bezpečnosti a spolehlivosti hotovostních a bezhotovostních platebních prostředků, jako základu bezpečného peněžního styku, je tak poskytována ochrana právě prostřednictvím § 234 tr. zákoníku. Nejvyšší soud v tomto ohledu zcela souhlasí s argumenty nejvyššího státního zástupce uvedenými v dovolání. Nelze připustit, aby ochrana bezhotovostních platebních prostředků byla oslabena jen z důvodu jejich jiné formy, spočívající v zadávání příkazů k úhradě za užití elektronických dat, a nikoli v listinné podobě.

24. Ve vztahu k § 234 tr. zákoníku je nutno uvést, že předmětem ochrany jsou mj. české i jiné tuzemské platební prostředky (elektronické peníze, příkazy k zúčtování apod.). Paděláním platebního prostředku se mimo jiné rozumí rovněž vyplnění či vyhotovení platebního prostředku bez oprávnění. V případě listinných příkazů k úhradě se jedná o případy, kdy pachatel zfalšuje příkaz k úhradě tím, že napodobí podpis disponenta s účtem. U internetového bankovníctví není možno pro přístup do internetového bankovníctví, popř. pro schválení příkazu k úhradě aplikovat něčí podpis. Podpis disponenta účtu tak nahrazuje právě jemu peněžním ústavem svěřené heslo a potvrzovací kódy zasláné peněžním ústavem na mobilní telefon disponenta, který je provázan s konkrétním účtem. Jestliže tedy obviněný vyplnil v internetovém bankovníctví, po překonání bezpečnostních prvků, bankovní formulář platebního příkazu a příkaz následně odeslal, vytvořil tak bezvadný platební prostředek. Učinil tak ovšem bez oprávnění, protože není disponentem tohoto účtu podle smlouvy mezi disponentem a peněžním ústavem, a bez vědomí klienta. Jedná se o totožný případ, jako by obviněný užil písemného příkazu k úhradě s tím, že k němu neměl podpisové právo. V případě elektronického bankovníctví jsou znaky podpisu příkazce nahrazeny právě utajovanými přihlašovacími údaji, kdy jejich zneužití je rovno úspěšnému zfalšování podpi-

su příkazce (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2012, sp. zn. 6 Tdo 1677/2011). Tímto jednáním obviněného fakticky došlo k padělání platebního příkazu. Odvolací soud tedy chybně ve prospěch obviněného vypustil právní kvalifikaci stíhaného skutku podle § 234 odst. 3 alinea první tr. zákoníku.

č. 8

25. Trestného činu podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí ten, kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho jiného v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.

26. Z provedeného dokazování je zřejmé, že si obviněný pořídil přístupové údaje do internetového bankovníctví (přihlašovací jméno, heslo, PIN kód) poškozeného a mobilní telefon poškozeného, na který je bankovním ústavem zasílán potvrzovací kód pro přístup do internetového bankovníctví a kód pro potvrzení platebního příkazu. Obviněný pak za použití těchto údajů vstoupil do internetového bankovníctví poškozeného a zadal elektronický platební příkaz, čímž poškozenému způsobil škodu nikoli nepatrnou. Zároveň uvedl v omyl banku tím, že užil přístupové údaje do internetového bankovníctví, čímž se vydával za oprávněného uživatele, tedy poškozeného. Obviněný tudíž neoprávněně za poškozeného zadal elektronický příkaz k úhradě, který potvrdil obdrženým kódem, jenž je peněžním ústavem odesílán podle smlouvy na klientovo telefonní číslo, se kterým ovšem neoprávněně nakládal obviněný. K odčerpání peněz došlo za plné kontroly poskytovatele účtu a služby přímého bankovníctví nad napadeným bankovním účtem. Poskytovatel účtu přesně ví, kdy dojde k transakci, a tuto transakci zrealizuje. Banka tak zcela dobrovolně přesunula peněžní prostředky z jednoho bankovního účtu na jiný, neboť předpokládala, že tento příkaz k úhradě byl zadán klientem, neboť podle smlouvy může pouze on zadávat platební příkazy a pouze on má k dispozici údaje nezbytné pro vstup do internetového bankovníctví a pro odesílání potvrzení příkazu k úhradě, které jsou, opět podle smlouvy, zasílány na jím užívané telefonní číslo. Tím, že obviněný užil přihlašovací údaje, které byly peněžním ústavem podle smlouvy poskytnuty pouze poškozenému, a opatřil si mobilní telefon poškozeného, na který byly zaslány potvrzující kódy ke vstupu do internetového bankovníctví a k provedení příkazu k úhradě, se fakticky vydával za poškozeného, jakožto jediného disponenta účtu, a neoprávněně autorizoval jeho podpis. Poskytovatel účtu neměl žádný důvod předpokládat, že se do internetového bankovníctví nepřihlásil a nezadal příkaz k úhradě klient, s odkazem na to, že byla vytvořena celá řada bezpečnostních opatření, aby tyto operace mohla provést jen oprávněná osoba (znalost hesla k internetovému bankovníctví, znalost PIN kódu, dispozice s mobilním telefonem, kam jsou zasílány potvrzující kódy). Nelze se tedy ztotožnit s odůvodněním odvolacího soudu, který kvalifikoval jednání obviněného jako přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, jelikož peněžní ústav byl obviněným uveden v omyl, na základě kterého došlo k přesunu peněžních prostředků z účtu poškozeného.

27. Vzhledem k výše uvedenému pak nelze dovozovat, že by trestný čin podvodu byl vedlejším, málo významným produktem základního trestného činu a aplikace tzv. faktické konzumpce, jakožto výjimka ze zásady, že každý čin má být posouzen podle všech ustanovení trestního zákoníku, jehož znaky naplňuje, nepřicházela v úvahu. Proto měl Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích v daném případě posoudit jednání obviněného jako trestný čin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 3 alinea první tr. zákoníku a zároveň jako trestný čin podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku (viz např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 812/2013, sp. zn. 3 Tdo 1027/2011, sp. zn. 7 Tdo 788/2011, sp. zn. 3 Tdo 824/2012, sp. zn. 7 Tdo 176/2003).

28. Nejvyšší soud se nemůže ztotožnit s názorem obviněného, že znaky trestného činu podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku jsou již obsaženy v § 230 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku. Objektem trestného činu podvodu dle § 209 odst. 1 tr. zákoníku je cizí majetek. Z výše uvedeného je zřejmé, že obviněný uvedl peněžní ústav v omyl (tím, že se přihlásil, užil přihlašovací údaje poškozeného do internetového bankovníctví a vydává se za jeho osobu, převedl peněžní prostředky na jiný účet) za účelem svého obohacení a současného způsobení škody poškozenému. Oproti tomu objektem trestného činu neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku je důvěrnost, integrita a dostupnost počítačových dat a systémů. Okolnost, že obviněný zneužil těchto dat a systémů tím, že si od poškozeného neoprávněně obstaral přihlašovací údaje a hesla ke vstupu do internetového bankovníctví, kterých poté užil k přihlášení do tohoto systému, s úmyslem získat neoprávněný prospěch, naplňuje skutkovou podstatu trestného činu neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku. Nelze tak přistoupit na argumentaci obviněného obsaženou ve vyjádření k dovolání, neboť se jedná o zcela odlišné trestné činy, které chrání odlišné zájmy, a není proto žádným způsobem vyloučena možnost aplikovat příslušné skutkové podstaty vedle sebe v jednočinném souběhu. Nepřichází v úvahu ani aplikace tzv. faktické konzumpce, jelikož se zde u žádného z nich nejedná o vedlejší trestný čin.

29. Na základě výše uvedených zjištění a závěrů Nejvyšší soud jako soud dovolací shledal podané dovolání nejvyššího státního zástupce důvodným, a proto zrušil napadený rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 3. 10. 2017, sp. zn. 13 To 347/2017, jakož i všechna obsahově navazující rozhodnutí, jež v důsledku tohoto rozhodnutí pozbyla svého podkladu (§ 265k odst. 1, 2 tr. ř.). Nejvyšší soud pak přikázal Krajskému soudu v Hradci Králové – pobočce v Pardubicích, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl (§ 265l odst. 1 tr. ř.), přičemž je ve smyslu § 265s odst. 1 tr. ř. vázán právním názorem, který vyslovil ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud.

Č. 9

Č. 9

Řízení o dovolání

§ 265h odst. 1 tr. ř., § 265i odst. 1 písm. d) tr. ř.

Učiní-li dovolatel úkon, který směřuje k odstranění vad obsahu dovolání, až po uplynutí dvoutýdenní lhůty stanovené mu předsedou senátu podle § 265h odst. 1 tr. ř. a učiní-li tak i po uplynutí zákonné lhůty k podání dovolání (§ 265e tr. ř.), nemá tento úkon žádné právní účinky, obsah původně podaného vadného dovolání tím zůstává nedotčen a Nejvyšší soud k tomuto podání již nepřihlíží.

Odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 písm. d) tr. ř. je důsledkem nejen toho, že dovolatel neodstranil nedostatek náležitostí obsahu dovolání vůbec, ale i toho, že odstranil vady obsahu dovolání až po lhůtě stanovené podle § 265h odst. 1 tr. ř.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2018, sp. zn. 4 Tdo 567/2018, ECLI:CZ:NS:2018:4.TDO.567.2018.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného M. Š. proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 61 To 209/2017, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 3 T 100/2016.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 5 rozsudkem ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. 3 T 100/2016, uznal obviněného M. Š. vinným přečinem maření úkolu úřední osoby z nedbalosti podle § 330 odst. 1, odst. 3 písm. a), b) tr. zákoníku, jehož se dopustil tím, že jako vedoucí referátu kontrolního oddělení pro nepřímé daně Finančního úřadu pro XY se sídlem XY, tedy jako úřední osoba podílející se na správě daní, vykonával svoji činnost v rozporu s § 1 odst. 2 a § 2 odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků ve znění účinném do 31. 12. 2010, a dále v rozporu s pracovní náplní pro výkon své funkce, a to tím, že dne 5. 8. 2010 odsouhlasil (potvrdil a parafoval) věcnou, početní a legislativní správnost závěru učiněného referentem referátu kontrolního oddělení pro nepřímé daně J. M. v tzv. Zprávě o výsledku vytykáciho řízení pod č. j. 333244/10/005936109612,

kde se uvádí, že skutečným šetřením nebyly zjištěny rozdíly oproti podanému daňovému přiznání daňového subjektu C. K. a. s. za měsíc květen 2010 a že nárokový odpočet DPH ve výši 101 403 680 Kč je oprávněný, ačkoliv měl a mohl vzhledem ke svým zkušenostem, znalostem a svému služebnímu zařazení vědět, že závěr učiněný J. M. je nesprávný a v rozporu s platnou legislativou a že na nadměrný odpočet DPH ve výši 101 403 680 Kč nemá daňový subjekt nárok, neboť tento nadměrný odpočet měl vzniknout převážně uplatněním nároku na odpočet daně ze dvou faktur vystavených v souvislosti s převodem areálu P. K., P., a to ze strany prodávajícího obchodní společnosti S. spol. s r. o., se sídlem D., na kupujícího, kterým byla obchodní společnost C. K. a. s., se sídlem P. 5, když k tomuto převodu došlo jednak po lhůtě podle § 56 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, a tudíž se jednalo o plnění osvobozené od daně, nikoli plnění zdanitelné, a nadto součástí kupní smlouvy ze dne 15. 4. 2010, která souvisí s prodejem zmiňovaného areálu a která byla ze strany daňového subjektu doložena k předmětnému řízení a pozemku, ke kterému se vztahuje § 56 odst. 2 zákona č. 235/2004 Sb. (osvobozená plnění od daně bez nároku na odpočet daně), přičemž posléze byla tato zpráva elektronicky podepsána ze strany V. B., která byla pověřena vedením kontrolního oddělení, a dne 5. 8. 2010 bylo vystaveno interní sdělení s příkazem vystavit platební výměr, který byl ze strany vyměřovacího oddělení vystaven ještě tentýž den pod č. j. 334328/10/005511109149, a následně dne 9. 8. 2010 byla tato částka převedena bezhotovostně na účet vedený na C. K. a. s., čímž zajistil této společnosti prospěch a zároveň zapříčinil vznik škody ve výši 101 400 000 Kč na úkor České republiky, neboť oprávněně byl společností C. K. a. s. uplatněn nadměrný odpočet pouze ve výši 3 680 Kč.

2. Za to byl obviněnému podle § 330 odst. 3 tr. zákoníku uložen trest odnětí svobody v trvání dvou let. Podle § 81 odst. 1 tr. zákoníku a § 82 odst. 1 tr. zákoníku byl výkon tohoto trestu podmíněně odložen na zkušební dobu v délce tří let. Podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku soud obviněnému uložil, aby ve zkušební době podmíněného odsouzení podle svých sil nahradil škodu ve výši 161 428,50 Kč, kterou trestným činem způsobil. Podle § 73 odst. 1 tr. zákoníku soud obviněnému uložil trest zákazu činnosti spočívající v zákazu zaměstnání na finančních úřadech po dobu pěti let.

3. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. byla též soudem obviněnému uložena povinnost nahradit poškozené České republice, Generálnímu finančnímu ředitelství se sídlem P. 1, škodu ve výši 161 428,50 Kč. Podle § 229 odst. 2 tr. ř. byla poškozená Česká republika, Generální finanční ředitelství se sídlem P. 1, odkázána se zbytkem svého nároku na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

4. Citovaný rozsudek soudu prvního stupně napadl obviněný M. Š. odvoláním a na jeho podkladě Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 61 To 209/2017, podle § 258 odst. 1 písm. e), f), odst. 2 tr. ř. napadený rozsudek soudu prvního stupně částečně zrušil, a to ve výroku o trestu a ve výroku o náhra-

dě škody. Podle § 259 odst. 3 tr. ř. pak odvolací soud znovu rozhodl a obviněnému M. Š. podle § 330 odst. 3 tr. zákoníku uložil trest odnětí svobody v trvání jednoho roku, přičemž podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku výkon trestu podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání jednoho roku. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. poškozenou Českou republiku, Generální finanční ředitelství se sídlem P. 1, odkázal se svým nárokem na náhradu škodu na řízení ve věcech občanskoprávních. Jinak zůstal napadený rozsudek nezměněn.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Tento rozsudek soudu druhého stupně napadl obviněný dovoláním, jež opřel o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

6. Obviněný podal toto dovolání prostřednictvím svého obhájce dne 27. 12. 2017, tedy v poslední den lhůty určené v § 265e odst. 1 tr. ř., a to formou blanketní s dovětkem, že přesné odůvodnění dovolacího důvodu bude doplněno a upřesněno v přiměřené době po detailní poradě s klientem.

7. Takové odůvodnění dovolání bylo podáno až dne 13. 3. 2018, v němž je vyjádřeno přesvědčení, že zavinění obviněného je postaveno na subjektivním názoru soudu prvního stupně, kdy obviněnému přičítá více povinností, znalostí a zkušeností, než by odpovídalo jeho pracovní náplni i rozsahu kontrolní činnosti v rámci vytýkacího řízení, atd. Obviněný se proto domnívá, že skutková podstata uváděného přečinu z jeho strany nebyla naplněna, a navrhl, aby Nejvyšší soud rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 61 To 209/2017, zrušil a poté podle § 265m odst. 1 tr. ř. sám rozhodl a zprostil obviněného obžaloby z daného skutku.

8. Státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání obviněného (§ 265h odst. 2 tr. ř.) mimo jiné uvedl, že je sporné, zda k doplnění dovolání vůbec lze v dovolacím řízení přihlížet. Doplnění dovolání bylo evidentně učiněno až po uplynutí zákonné lhůty k podání dovolání podle § 265e odst. 1 tr. ř., když rozhodnutí odvolacího soudu bylo doručeno dne 27. 10. 2017 a doplnění dovolání bylo zpracováno téměř tři měsíce poté, kdy bylo podáno první neúplné dovolání. Ze spisového materiálu, který má Nejvyšší státní zastupitelství k dispozici, nelze zjistit, zda samosoudce soudu prvního stupně dodržel postup podle § 265h odst. 1 tr. ř. Dovolání v podobě učiněné podáním ze dne 27. 12. 2017 nesplňovalo náležitosti obsahu dovolání (§ 265f odst. 1 tr. ř.) a nebylo způsobilé být podkladem k přezkoumání napadeného rozhodnutí dovolacím soudem. Podatel totiž v rámci formálně označeného dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. neuvedl jakoukoliv konkrétní argumentaci. Není přitom povinností dovolacího soudu, aby v případě nekonkrétně uplatněného dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. sám z vlastní iniciativy přezkoumá-

val ze všech možných hledisek správnost právní kvalifikace skutku nebo správnost jiných v úvahu přicházejících hmotněprávních posouzení. Těž vzhledem ke konkrétním okolnostem je sporné, zda lze na uvedenou věc vztáhnout závěry ze Zprávy o analýze a vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. ze dne 29. 9. 2004, sp. zn. Ts 42/2003 (zveřejněna pod R 36/2004). Obhájce totiž vědomě podal dovolání *in bianco* bez řádného odůvodnění s tím, že přislíbil dovolání doplnit „v přiměřené lhůtě“. Učinil tak ale až po téměř třech měsících, tj. po době delší, než je celá dovolací lhůta. Přichází tedy v úvahu odmítnutí dovolání podle § 265b odst. 1 písm. d) tr. ř. pro nesplnění náležitostí obsahu dovolání.

III.

Přípustnost dovolání

9. Nejvyšší soud jako soud dovolací nejprve zkoumal, zda v této trestní věci je dovolání podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř. přípustné, zda bylo podáno v zákonné lhůtě a osobou oprávněnou. Shledal přitom, že dovolání obviněného je přípustné, původní tzv. *bianco* dovolání ze dne 27. 12. 2017 bylo podáno v zákonné lhůtě (k tomu srov. náleze Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 473/05, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2008, sp. zn. 8 Tdo 553/2008, publikované pod č. 21/2009 Sb. rozh. tr.), jakož i na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 3 tr. ř.), a bylo podáno osobou oprávněnou ve smyslu § 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř.

10. Dále se Nejvyšší soud musel zabývat otázkou, zda podané dovolání splňuje zákonem požadované náležitosti. Význam obsahových náležitostí dovolání spočívá především ve skutečnosti, že dovoláním je vymezen obsah a rozsah přezkoumné činnosti Nejvyššího soudu. Zároveň se od obsahu podaného dovolání odvíjí možné rozhodnutí Nejvyššího soudu, které lze na jeho podkladě učinit. Dovolací soud tedy musí mít dostatečně kvalifikovaný podklad, aby mohl přezkoumávat napadené rozhodnutí a popřípadě prolomit jeho právní moc.

IV.

Důvodnost dovolání

11. Podle § 265h odst. 1 tr. ř. platí, že nespĺňuje-li dovolání nejvyššího státního zástupce nebo dovolání obviněného podané jeho obhájcem náležitosti obsahu dovolání podle § 265f odst. 1 tr. ř., vyzve je předseda senátu soudu prvního stupně, aby vady odstranili ve lhůtě dvou týdnů, kterou jim zároveň stanoví, a upozorní je, že jinak bude dovolání odmítnuto podle § 265i odst. 1 písm. d) tr. ř. Nedodržení obsahových náležitostí dovolání i přes poskytnuté poučení (§ 125 odst. 3 tr. ř., § 138 tr. ř.) a upozornění (§ 265h odst. 1 tr. ř.) pak vede k jeho odmítnutí podle § 265i odst. 1 písm. d) tr. ř. bez věcného přezkoumání napadeného rozhodnutí.

12. Při nesplnění kterékoli obsahové náležitosti dovolání a jakéhokoli dovolaatele předseda senátu soudu prvního stupně obligatorně vyzve tohoto dovolaatele k odstranění vad podaného dovolání. Ve výzvě je předseda senátu povinen přesně specifikovat, které obsahové náležitosti dovolání nejsou zatím splněny, a to tak, aby po jejich odstranění již dovolání vyhovovalo požadavkům § 265f odst. 1 tr. ř. Předseda senátu ve výzvě stanoví lhůtu dvou týdnů k odstranění těchto obsahových vad. Jde o lhůtu procesní a propadnou, takže po jejím marném uplynutí by doplnění obsahu dovolání již nebylo možné. Výzva také musí obsahovat upozornění na možnost odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 písm. d) tr. ř., nebudou-li obsahové vady dovolání odstraněny ve stanovené lhůtě. Z tohoto hlediska se ve výzvě uvede s poukazem na citované ustanovení, že dovolání bude odmítnuto, aniž by Nejvyšší soud věcně přezkoumával napadené rozhodnutí.

13. Učiní-li dovolaatel úkon, který směřuje k odstranění vad obsahu dovolání, až po uplynutí lhůty stanovené předsedou senátu podle § 265h odst. 1 tr. ř., nemá to žádné účinky, obsah původně podaného dovolání tím není nijak dotčen a Nejvyšší soud rozhodne o dovolání v té podobě, jak bylo původně podáno. Odmítnutím dovolání podle § 265i odst. 1 písm. d) tr. ř. je pak sankcionováno nejen to, že dovolaatel neodstranil nedostatek náležitostí obsahu dovolání vůbec, ale i to, že odstranil vady obsahu dovolání až po lhůtě stanovené podle § 265h odst. 1 tr. ř.

14. Z předloženého spisového materiálu je zřejmé, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 61 To 209/2017, byl obviněnému doručen dne 27. 10. 2017. Lhůta pro podání dovolání tedy skončila dne 27. 12. 2017. Poslední den této dvouměsíční lhůty, tedy 27. 12. 2017, bylo prostřednictvím obhájce obviněného doručeno do datové schránky Obvodního soudu pro Prahu 5 blanketní dovolání obviněného, které mělo být v „přiměřené době“ po detailní poradě s klientem doplněno, odůvodněno a upřesněno. Předsedkyně senátu Obvodního soudu pro Prahu 5 až dne 26. 1. 2018 zaslala datovou schránkou obhájci obviněného výzvu k odstranění vad dovolání, kde jej řádně poučila, jaké náležitosti nejsou obsaženy v dovolání ze dne 27. 12. 2017, a k nápravě k odstranění vad dovolání stanovila lhůtu dvou týdnů od doručení této výzvy, přičemž zároveň upozornila na možnost odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 písm. d) tr. ř. Tato výzva byla obhájci obviněného doručena dne 5. 2. 2018 fikcí podle § 64 odst. 4 tr. ř. Dne 19. 2. 2018 bylo ze strany obhájce obviněného prostřednictvím datové schránky Obvodnímu soudu pro Prahu 5 doručeno nikoli kýžené odůvodnění dovolání, nýbrž žádost o prodloužení lhůty k jeho doplnění a odstranění vad. Obhájce obviněného tuto žádost podložil tím, že obviněný je dlouhodobě nemocen a on sám dva týdny „ležel s těžkou chřipkou, a nebyl tak schopen jakékoliv činnosti“. Dne 1. 3. 2018 bylo doručeno do datové schránky obhájce obviněného sdělení předsedkyně senátu Obvodního soudu pro Prahu 5 o prodloužení lhůty na doplnění dovolání do 10. 3. 2018. Rozhodnutí bylo doručeno obhájci obviněného až 13. 3. 2018, kdy se do datové schránky přihlásil, jelikož doručení fikcí nebylo

možné, neboť náhradní doručení bylo vyloučeno, a muselo tak být doručeno do vlastních rukou. Obhájce obviněného doručil doplnění původně blanketního dovolání Obvodnímu soudu pro Prahu 5 až dne 13. 3. 2018.

15. Z výše popsané situace je zcela zřejmé, že dovolání bylo obviněným prostřednictvím jeho obhájce podáno dne 27. 12. 2017, které ovšem nesplňovalo náležitosti uvedené v § 265f odst. 1 tr. ř. K „doplnění blanketního dovolání“ pak není možno přihlížet, jelikož bylo Obvodnímu soudu pro Prahu 5 doručeno až dne 13. 3. 2018, tedy téměř dva a půl měsíce po konci zákonné dvouměsíční lhůty pro podání dovolání podle § 265e odst. 1 tr. ř.

16. Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že zákonná dvouměsíční lhůta určená k dovolání může být překonána, a to v případě, pokud bude využito postupu podle § 265h odst. 1 tr. ř., tedy když předsedou senátu stanovená lhůta dvou týdnů k odstranění vad dovolání překonává onen poslední den zákonné dvouměsíční lhůty na podání dovolání. Uvedená lhůta k dovolání tedy *de facto* může být prodloužena maximálně na dva měsíce a čtrnáct dnů, pokud dovolání podané v zákonné dvouměsíční lhůtě neobsahuje veškeré náležitosti dovolání. Ustanovení § 265h tr. ř. je samostatné, které nelze dávat do těsné souvislosti s § 265f odst. 2 tr. ř. Chybí-li tedy kterákoliv z náležitostí podle § 265f odst. 1 tr. ř., je nutno postupovat podle § 265h odst. 1 tr. ř. a odstranění nedostatků dovolání akceptovat v zákonem stanovené dvoutýdenní lhůtě i v případě, že tato lhůta přesáhne zákonnou dvouměsíční lhůtu pro podání dovolání podle § 265e odst. 1 tr. ř. Jiný výklad by nepřipustným způsobem zasáhl do právní jistoty dovolatele, který v dobré víře a zcela v souladu se zákonem i s výzvou předsedy senátu odstraní nedostatky dovolání v očekávání, že takto doplněné dovolání bude dovolacím soudem projednáno (srov. např. rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 473/05, rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 26. 8. 2003, sp. zn. IV. ÚS 134/03).

17. V důsledku výše uvedeného se proto nelze ztotožnit s tím, že zákonná dvouměsíční dovolací lhůta bude uměle prodlužována, jako se to stalo v posuzovaném případě. Předsedkyně senátu Obvodního soudu pro Prahu 5 postupovala v dané věci zcela *contra legem*, pokud obhájci obviněného bez opory v zákoně uměle prodloužila lhůtu na doplnění podaného blanketního dovolání, a to výrazně nad zákonnou lhůtu dvou týdnů. Takový postup nelze akceptovat. Předsedovi senátu soudu prvního stupně toliko náleží přiznání lhůty dvou týdnů za účelem odstranění nedostatků obsažených v podaném dovolání, a tato lhůta může překračovat onu zákonnou lhůtu dvou měsíců pro podání dovolání. Trestní řád nikde nestanoví, že je možno tuto lhůtu stanovovat opakovaně, což by bylo i proti samotnému smyslu dovolání jakožto mimořádného opravného prostředku. Účelem této dvoutýdenní lhůty je dát obhájci obviněného možnost nápravy, pokud do dovolání opomene uvést některou podstatnou náležitost, případně v něčem udělá chybu nebo něco přehlédne. Tato lhůta rozhodně neslouží k tomu, aby obhájce mohl v poslední den

č. 9

dovolací lhůty účelově podat prázdné bílko dovolání, a *de facto* si tak prodlouží lhůtu pro podání dovolání o dalších čtrnáct dní. Již vůbec pak nepřichází v úvahu z nějakých pseudodůvodů prodlužovat onu dvoutýdenní lhůtu, jak o ní hovoří § 265h odst. 1 tr. ř. V takovém případě by totiž v zákoně stanovená dvouměsíční lhůta pro podání dovolání podle § 265e odst. 1 tr. ř. zcela postrádala smysl.

18. S ohledem na výše uvedené je třeba konstatovat, že pokud předsedkyně senátu Obvodního soudu pro Prahu 5 takto přesto postupovala, nelze k tomu jejímu úkonu při hodnocení včasnosti podaného doplnění dovolání přihlížet. Jmenovaná totiž zaslala výzvu obhájci obviněného k odstranění nedostatků v podaném dovolání a stanovila k tomu lhůtu dvou týdnů dne 26. 1. 2018, která byla doručena fíci až dne 5. 2. 2018. Obhájce obviněného tedy reálně měl na vypracování doplnění dovolání lhůtu podstatně delší, než mu ze zákona přínáležela. Jakožto osoba práva znalá musel předpokládat, že pokud mu bude zaslána výzva k odstranění vad podaného blanketního dovolání ze dne 27. 12. 2017, bude mu k jeho doplnění stanovena lhůta max. dvou týdnů. Tedy již během této doby mohl a měl vypracovávat doplnění dovolání, které by poté doručil ve lhůtě stanovené předsedkyní senátu obvodního soudu.

19. Není také bez povšimnutí, že obhájce obviněného stejnou taktiku prodlužování lhůt k právním úkonům využil již při podávání odvolání, kdy nejprve dne 2. 5. 2017 žádal o prodloužení lhůty do konce příštího týdne, tedy do 14. 5. 2017, poté dne 9. 5. 2017 zaslal opět žádost o prodloužení lhůty do konce dalšího týdne, tedy do 21. 5. 2017. Doplněné odvolání bylo Obvodnímu soudu pro Prahu 5 nakonec doručeno datovou schránkou až dne 18. 5. 2017.

20. Jak v případě prodlužování lhůty na doplnění odvolání, tak prodlužování lhůty k doplnění dovolání, obhájce obviněného vždy argumentoval závažnými zdravotními problémy (nejprve zdravotními problémy neurologického charakteru, poté blíže nespecifikovanými vážnými zdravotními problémy a nakonec obhájce „dva týdny ležel s těžkou chřipkou a nebyl schopen jakékoliv činnosti“). Ani jedna z těchto žádostí nebyla podložena žádnou lékařskou zprávou, která by dokládala závažnost zdravotních problémů obhájce obviněného a jeho pracovní neschopnost. Obvodní soud pro Prahu 5 vždy uvěřil tvrzením obhájce obviněného a jeho žádostem vyhověl, aniž by bylo podloženo jediným objektivním důkazem. Je tedy zřejmé, že obhájce obviněného hledal výmluvy za účelem prodloužení jednotlivých lhůt, aby pro sebe uměle a v rozporu s trestním řádem získal více času pro sepsání jednotlivých podání, a oddaloval tak samotné soudní řízení, přičemž je v zájmu společnosti, aby celé trestní řízení, tedy i řízení o opravných prostředcích a mimořádných opravných prostředcích, bylo ukončeno co nejdříve, a byl tak splněn účel trestního řízení. Tomu nasvědčuje i znění plné moci, která byla obviněným poskytnuta obhájci. V plné moci je totiž zcela konkrétně uvedena možnost substitute, tedy možnost obhájce nechat se zastoupit dalším obhájcem. Pokud by byla přijata argumentace obhájce obviněného, že byl vážně nemocen,

Nejvyšší soud nevidí jedinou překážku, proč obhájce nevyužil možnosti substituce a nenechal se zastoupit jiným advokátem, když si byl vědom, že není schopen do konce lhůty stanovené za účelem doplnění dovolání tomuto požadavku vyhovět, a došlo by tak k odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 písm. d) tr. ř. Obhájce obviněného se zcela jistě nenacházel v takové zdravotní indispozici, že by nebyl schopen této možnosti využít. I tyto okolnosti nasvědčují výše uvedenému závěru, že šlo pouze o umělé prodlužování stanovených lhůt a oddalování případného řízení o mimořádném opravném prostředku.

21. Na základě výše uvedených skutečností Nejvyšší soud shledal, že k doplnění dovolání obviněného, které bylo podáno až dne 13. 3. 2018, nelze přihlížet, jelikož bylo podáno po uplynutí stanovené lhůty (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2008, sp. zn. 8 Tdo 553/2008, publikované pod č. 21/2009 Sb. rozh. tr., nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 488/15).

22. Proto aniž by dovolání obviněného M. Š. mohlo být posouzeno z věcného hlediska, tedy na základě uplatněného důvodu dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., muselo být vzhledem ke všem výše stručně uvedeným důvodům (§ 265i odst. 2 tr. ř.) Nejvyšším soudem odmítnuto podle § 265i odst. 1 písm. d) tr. ř., jelikož podané *bianco* dovolání nesplňuje veškeré náležitosti obsahu dovolání podle § 265f odst. 1 tr. ř.

Č. 10

Č. 10

Usmrcení z nedbalosti, Hrubé porušení zákona

§ 143 odst. 1, 3 tr. zákoníku

I. Okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby podle § 143 odst. 3 tr. zákoníku je naplněna, pokud dojde k hrubému porušení jednoho či více z vyjmenovaných zákonů, jež má za dané situace zpravidla za následek způsobení smrti člověka a které je podstatně závažnější, než jakým je porušení důležité povinnosti uložené podle zákona ve smyslu § 143 odst. 2 tr. zákoníku. Půjde přitom o výrazně intenzivnější porušení jedné zákonné normy anebo porušení více zákonných norem příslušného zákona, což v souhrnu podstatně zvyšuje závažnost činu.

Na hrubé porušení zákona lze usuzovat z povahy a intenzity porušení příslušného zákona, které musí být závažné a k němuž dochází především tehdy, když se na vzniku smrtelného následku nepodílely další osoby, nebo pokud pachatel porušil více různých zákonných norem apod. Jestliže se na vzniku smrtelného následku podílelo jak jednání pachatele, tak jednání dalších osob, je třeba při úvaze o naplnění znaku spočívajícího v hrubém porušení zákona zkoumat konkrétní okolnosti skutku a hodnotit význam a důležitost jednání pachatele pro vznik tohoto následku (viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 32/2016 Sb. rozh. tr.).

Popis skutku, Usmrcení z nedbalosti, Hrubé porušení zákona, Rozsudek § 143 odst. 1, 3 tr. zákoníku, § 120 odst. 3 tr. ř.

II. Ve výroku rozsudku, jímž byl obviněný uznán vinným trestným činem usmrcení z nedbalosti spáchaným proto, že hrubě porušil některý ze zákonů ve smyslu § 143 odst. 1, 3 tr. zákoníku, musí být v popisu skutku uvedeno konkrétní ustanovení takového zákona, které obviněný porušil. Nestačí, je-li poukaz na porušené zákonné ustanovení obsažen jen v odůvodnění rozsudku.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 12. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1304/2017, ECLI:CZ:NS:2017:8.TDO.1304.2017.1)

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného L. K. podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. 4 To 256/2016, a rozsudek Okresního soudu v Teplicích ze dne 25. 4. 2016, sp. zn. 4 T 43/2016, jakož i další rozhodnutí obsahově navazující na zrušená rozhodnutí,

pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Okresnímu soudu v Teplicích, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

č. 10

1. Rozsudkem Okresního soudu v Teplicích ze dne 25. 4. 2016, sp. zn. 4 T 43/2016, byl obviněný L. K. uznán vinným přečinem usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 3 tr. zákoníku, kterého se dopustil skutkem popsáním tak, že jako stavební technik obchodní společnosti K-S., s. r. o. (dále jen „společnost K.S.“), s osvědčením odborné způsobilosti osob pro dočasné stavební konstrukce (instruktora lešenářské techniky) č. 3774/2009 hrubým způsobem porušil své pracovní povinnosti a předal protokolem o předání a převzetí lešení ze dne 18. 5. 2015 obchodní společnosti R., s. r. o. (dále jen „společnost R.“), zastoupené B. H., lešení typu PERI UP, HÜNNEBECK, BOSTA 70 na stěně S3 o výměře 620 m² na panelovém domě v T., přičemž vyhotovil tento předávací protokol, aniž si ověřil, že postavené lešení splňuje nároky kladené na tento typ konstrukcí ČSN 738101, nařízením vlády č. 362/2005 Sb. a návodem výrobce, lešení bylo přitom postaveno v příkrém rozporu s požadavky norem na stavbu a provoz lešení. Společnost R. prováděla na základě smlouvy o dílo uzavřené s objednatelem – Stavebním bytovým družstvem „M.“ v XY. zakázku „Obnovující nátěr obvodového pláště včetně navazujících oprav bytového domu v T.“, k těmto pracím pak najímala jednotlivé subdodavatele, mezi jinými i podnikatele M. P., pro něhož pracoval jako lakýrník poškozený J. B., který dne 11. 11. 2015 kolem 13:10 hod. z důvodu chybně postaveného lešení z něho spadl, přičemž v době úrazu nebyl ovlivněn cizorodými látkami ani netrpěl zdravotními problémy, které by se mohly podílet na pádu z lešení, a utrpěl polytrauma (mnohočetné závažné poranění), které vedlo k jeho smrti.

2. Za tento přečin byl obviněný odsouzen podle § 143 odst. 3 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání 3 roků, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 5 let. Podle § 73 odst. 1, 3 tr. zákoníku byl obviněnému uložen i trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu činnosti stavebního technika s oprávněním vedoucího, instruktora či garanta pro dočasné stavební konstrukce, zejména lešení, na dobu 5 let. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. byla obviněnému uložena povinnost zaplatit poškozené D. B. na náhradě škody částku ve výši 544 301 Kč. Se zbytkem uplatněného nároku byla poškozená podle § 229 odst. 2 tr. ř. odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. O odvolání obviněného podaném proti shora citovanému rozsudku soudu prvního stupně rozhodl Krajský soud v Ústí nad Labem usnesením ze

dne 15. 2. 2017, sp. zn. 4 To 256/2016, tak, že ho podle § 256 tr. ř. zamítl jako nedůvodné.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 10

4. Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal obviněný L. K. prostřednictvím obhájce dovolání s odkazem na důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., a to pro nedostatky, které podle něj vedly k nesprávné právní kvalifikaci skutku, protože soudy se nezaměřily na řádné objasnění povinností, které měl obviněný porušit. Tuto vadu shledal obviněný jak v popisu skutkových zjištění, kde chybí uvedení toho, co výslovně bylo u lešení v příkrém rozporu s požadavky norem, tj. jaké konkrétní nedostatky vykazovalo lešení, tak i v nedostatečném posouzení příčinné souvislosti mezi jeho jednáním a následkem v podobě smrti poškozeného, a to mimo jiné s ohledem na zavinění dalších osob. Uvedené hmotněprávní nedostatky se promítly i do popisu skutku, který podle obviněného nesplňuje požadavky kladené na výrok rozhodnutí podle § 120 odst. 1 tr. ř.

5. Obviněný vytkl soudům nižších stupňů i způsoby, jakým vyhodnotily příčinný vztah mezi protiprávním jednáním, které je mu kladeno za vinu, a vzniklým následkem, protože se nezabývaly významem každé příčiny z hlediska principu gradace příčinné souvislosti. Okresní soud se vůbec nezabýval těmito otázkami a existenci příčinné souvislosti pouze konstatoval. Krajský soud sice dovodil příčinný vztah a poukázal i na případnou trestní odpovědnost vůči dalším subjektům, a to generálnímu dodavateli a subdodavateli, který převzal lešení od obviněného a odpovídal za jeho další užívání, a taktéž vůči uživateli lešení, který umožnil poškozenému jako svému zaměstnanci, aby pracoval na lešení, avšak tyto své úvahy již odvolací soud nepromítl do závěru o použité právní kvalifikaci podle § 143 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Především je nevyhodnotil s ohledem na hrubé porušení zákonů o bezpečnosti práce.

6. Obviněný dále vytkl soudům obou stupňů, že v dostatečné míře neposoudily všechny skutečnosti rozhodně pro závěr o tom, že ve smyslu § 143 odst. 3 tr. ř. došlo v jednání obviněného k hrubému porušení povinností. Přitom obviněný nebyl jedinou osobou, která nesla odpovědnost za vadné postavení lešení, protože zásadně nebyl tím, kdo stavěl lešení. Podle obviněného soudy v potřebné míře nevyhodnotily, že lešení postavil nesprávně někdo jiný a že přebírající společnost měla odmítnout převzetí takového lešení, neboť podle předpisů o bezpečnosti práce odpovídala za užívání lešení jejími zaměstnanci i dalšími najímanými subjekty, přičemž i přes zjevné vady lešení se po dlouhou dobu využívalo i s jeho nedostatky a umožnilo se příslušnému zaměstnanci pracovat na něm. I sám poškozený měl odmítnout práci na takovém lešení, neboť byl v oblasti bezpečnosti práce proškolen a byl schopen rozpoznat zjevné vady konstrukce. Podle nařízení

vlády č. 362/2005 Sb., o bližších požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na pracovištích s nebezpečím pádu z výšky nebo do hloubky (dále jen „nařízení vlády č. 362/2005 Sb.“), a jeho přílohy, konkrétně části VII. bodu 5., byla osobou odpovědnou za užívání lešení společnost R. a její zástupce B. H., který se hájil tím, že o lešenářských konstrukcích v podstatě nic neví, a spoléhal na odbornost obviněného. Za této situace však neměl lešení přebírat a vystupovat v pozici osoby odpovědné za jeho užívání.

7. Pokud tedy podle obviněného soudy nižších stupňů při svých závěrech o naplnění znaků kvalifikované skutkové podstaty podle § 143 odst. 3 tr. zákoníku nevzaly v úvahu všechny skutečnosti, je toto právní posouzení nesprávné, neboť jeho čin měl být posouzen jen podle § 143 odst. 1 tr. zákoníku. Přitom k porušení důležité povinnosti vyplývající ze zaměstnání či postavení obviněného ve smyslu § 143 odst. 2 tr. zákoníku by z jeho strany došlo pouze za předpokladu naplnění principu gradace příčinné souvislosti, avšak čin obviněného nedosahuje takové závažnosti, aby mohl být zásadní příčinou úmrtí poškozeného.

8. Kromě těchto právních nedostatků obviněný vytkl soudům i neúplnost provedeného dokazování, zejména pokud nebyl akceptován jeho návrh na vypracování znaleckého posudku z oboru bezpečnosti a ochrany zdraví při práci se zaměřením na stavbu lešení, který soudy zamítly. Zprávu Státního úřadu inspekce práce ze dne 2. 2. 2016 nelze podle názoru obviněného považovat ani za odborné vyjádření ve smyslu § 105 odst. 1 tr. ř., neboť neodpovídá významu objasňovaných skutečností. Vedle posouzení kvality lešení nedošlo především ke zjištění povinností všech zúčastněných subjektů a u poškozeného ke zhodnocení jeho zdravotní či jiné způsobilosti pro práci ve výškách (např. ohledně pravidelných lékařských prohlídek, proškolení apod.).

9. Pokud soudy nižších stupňů zjistily, že poškozený netrpěl zdravotními problémy, které by se mohly podílet na jeho pádu z lešení, opíraly se zřejmě o znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství, podle něhož u poškozeného nebyly zjištěny žádné chorobné změny, které by mohly vést k náhlému zhoršení zdravotního stavu s následným pádem z výšky. To však bez dalšího neznamena, že poškozený netrpěl některou z potíží způsobilých přivodit mu pád, jakou je např. závrať. Podle skutkových zjištění poškozený při pádu nekřičel, což se jeví poměrně nestandardní a neobvyklé. Provedenými důkazy nebylo objasněno ani to, co bezprostředně předcházelo pádu poškozeného, ani to, z jakého konkrétního místa vypadl. Obviněný předestřel dosud nezodpovězenou otázku, zda by poškozený nespádl, pokud by lešení bylo postaveno bez vad, a zda byla vada konstrukce lešení skutečnou příčinou pádu poškozeného. Jediným vodítkem pro určení místa, odkud poškozený spádl, je zpráva Oblastního inspektorátu bezpečnosti práce (dále ve zkratce „OIBP“), z níž však nevyplyvá, na základě jakých skutečností a kým bylo místo úrazu určeno, zda horní zábradelní tyč byla správně namontována, či nikoli, ani to, zda elektrikařská páska měla sloužit

k fixaci zábradelní tyče. Rovněž k poloze těla poškozeného nebyly provedeny nezbytné důkazy a potřebné odpovědi nelze zjistit ani z protokolu Policie České republiky o ohledání místa činu. K tomu měl být podle obviněného vypracován znalecký posudek z oboru kriminalistiky, odvětví forenzní biomechaniky.

č. 10

10. Dovolání obviněného směřovalo i proti výroku o náhradě škody, vůči němuž brojil s poukazem na nesprávné vyhodnocení případného spoluzavinění dalších subjektů.

11. Ze všech uvedených důvodů obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem a aby podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal tomuto soudu věc znovu projednat a rozhodnout.

12. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání obviněného L. K. poukázal na to, že pod uplatněný dovolací důvod nespádají ty výhrady, jimiž obviněný polemizoval s některými provedenými důkazy, a rovněž námitka o spoluzavinění poškozeného, neboť nelze dovodit žádné spoluzavinění na straně J. B. Jestliže soudy nižších stupňů neprovedly navržený důkaz znaleckým posudkem z oboru bezpečnosti a ochrany zdraví při práci se zaměřením na stavbu lešení, pak podle státního zástupce v trestním řízení závisí výlučně na úvaze soudu, který z vyhledaných, předložených nebo navržených důkazů provede. V této věci však nelze spatřovat vadu v podobě tzv. opomenutých důkazů a neúplnost provedeného dokazování, protože soudy dostály všem svým povinnostem, když řádně zdůvodnily i nadbytečnost obstarání navrženého důkazu, který by měl zodpovědět v podstatě na tytéž otázky, k nimž se již vyjádřil OIBP ve své zprávě.

13. Za výhradu, která odpovídá uplatněnému dovolacímu důvodu, považuje státní zástupce jen tvrzení, podle něhož nešlo o příčinnou souvislost mezi jednáním obviněného a smrtelným následkem u poškozeného, přičemž jednání obviněného mělo být posouzeno toliko jako přečin usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1 tr. zákoníku. K tomuto vytýkanému nedostatku státní zástupce odkázal na závěry odvolacího soudu v odůvodnění jeho přezkoumávaného usnesení, z něhož zdůraznil, že ani případná trestní odpovědnost jiných osob by neměla vliv na trestní odpovědnost obviněného, neboť jeho jednání (zde opomenutí) mělo povahu příčiny i přesto, že kromě něj mohlo vést k následku i jednání dalších subjektů. Pokud by totiž obviněný řádně splnil své povinnosti, lešení by nemohlo být v takovém tristním stavu vůbec předáno a nemohlo by se na něm pracovat. Odvolacím soudem naznačená eventuální souběžná trestní odpovědnost jiných osob, které se různou měrou rovněž mohly dopustit pochybení, nemá vliv na trestní odpovědnost obviněného. V tomto směru tedy státní zástupce označil námitky obviněného za neopodstatněné.

14. Naproti tomu státní zástupce částečně přisvědčil výhradám obviněného ohledně nedostatků v popisu skutku, neboť rozsudku soudu prvního stupně

lze vytknout jistou strohost, která byla zčásti napravena až v jeho odůvodnění (byť i v tomto směru si lze jistě představit preciznější a přehlednější vyjádření uvedených okolností). Podstatné ovšem je, že všechny závažné vady lešení byly zmíněny ve zprávě OIBP, kterou byl proveden důkaz. Do jisté míry zásadnější pochybení soudu prvního stupně (které nicméně obviněný přímo nezmiňuje) spatřuje státní zástupce v tom, že ve výroku rozsudku nejsou uvedeny konkrétní zákonné normy, v nichž spočívá „hrubé porušení“ zákonů o bezpečnosti práce. Tato vada však nezakládá nesprávné právní posouzení skutku. Za klíčový zde státní zástupce považuje zákon č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně jeho § 3 odst. 2 písm. p), odst. 3 a § 5 odst. 2, které odkazují na prováděcí předpis. Jím je nařízení vlády č. 362/2005 Sb., které konkretizuje povinnosti, a to – v posuzovaném případě – v § 4 a v příloze k citovanému nařízení vlády, zejména v její části I. pod body 2. a 4. a části VII. pod body 1., 2., 4. písm. e), f), 6. a 7.

15. Vyšší trestnost podle § 143 odst. 3 tr. zákoníku je v posuzovaném případě podle státního zástupce odůvodněna tím, že smrtelný následek byl způsoben hrubým porušením zákonů o bezpečnosti práce, přičemž rozsudek soudu prvního stupně sice trpí vadou v podobě chybějícího popisu konkrétních zákonných norem, v nichž spočívá „hrubé porušení“ zákonů o bezpečnosti práce, a tato vada formálně naplňuje dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Takovou vadu ovšem není třeba napravit kasačním rozhodnutím ani vydáním nového rozhodnutí ve věci (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2014, sp. zn. 7 Tdo 343/2014).

16. Státní zástupce shledal opodstatněnými výhrady obviněného ve vztahu k výroku o náhradě škody.

17. S přihlédnutím k uvedenému státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. částečně zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem v části, v níž bylo podle § 256 tr. ř. zamítnuto odvolání obviněného proti výroku o náhradě škody přiznané poškozené D. B., dále aby částečně zrušil předcházející rozsudek Okresního soudu v Teplicích ve výroku o náhradě škody přiznané poškozené D. B., a to včetně dalších obsahově navazujících rozhodnutí, která jejich zrušením pozbydou podkladu. Státní zástupce pak navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265m odst. 1 tr. ř. znovu rozhodl tak, že podle § 228 odst. 1 tr. ř. je obviněný L. K. povinen zaplatit poškozené D. B. jako náhradu škody částku ve výši 35 501 Kč a jako náhradu nemajetkové újmy částku ve výši 300 000 Kč (kterou lze s přihlédnutím k aktuální judikatuře Nejvyššího soudu považovat za odpovídající) a podle § 229 odst. 2 tr. ř. se poškozená D. B. odkazuje se zbytkem nároku na náhradu škody a nároku na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních.

III. Přípustnost a důvody dovolání

č. 10

18. Nejvyšší soud shledal, že dovolání obviněného L. K. je přípustné [§ 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř.], bylo podáno oprávněnou osobou [§ 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě, kde lze toto podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.), a zjistil, že netrpí vadami, pro které by je mohl podle § 265i odst. 1 tr. ř. odmítnout. Proto podle § 265i odst. 3 tr. ř. přezkoumal zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž bylo dovolání podáno, v rozsahu a z důvodů uvedených v dovolání, jakož i řízení předcházející napadené části rozhodnutí, a dospěl k následujícím závěrům.

19. Obviněný podal dovolání z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., podle něhož je možné namítat, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

20. Podstatou podaného dovolání jsou výhrady obviněného zpochybňující naplnění znaků kvalifikované skutkové podstaty přečinu kladeného za vinu obviněnému, protože soudy nižších stupňů v potřebné míře neposuzovaly z hledisek stanovených zákonem v § 143 odst. 3 tr. zákoníku všechny okolnosti, za nichž došlo k činu, a nezvažovaly důsledně zavinění i dalších osob. V návaznosti na tento zásadní problém obviněný namítal i další nedostatky, které považuje za důvody jím shledané právní vady, tedy že soudy řádně nevymezily porušené povinnosti, jež mu kladly za vinu, a to nejen ve výroku odsuzujícího rozsudku, ale dodatečně je nespecifikovaly ani v odůvodnění svých rozhodnutí, což má rovněž vztah k pochybnostem o naplnění zmíněného znaku kvalifikované skutkové podstaty. S uvedenou výhradou pak souvisí i požadavek na odstranění vad v neúplném dokazování a ve výroku o náhradě škody.

IV. Důvodnost dovolání

21. Soud prvního stupně se věnoval důvodům, pro které shledal v činu obviněného naplněné znaky přečinu podle § 143 odst. 1, 3 tr. zákoníku, jen velmi okrajově, když podle odůvodnění svého rozsudku „vzal za nespornou zprávu Státního úřadu inspekce práce ze dne 2. 2. 2016, podle níž, a též i podle nařízení vlády č. 362/2005 Sb., část VII. bod 5. přílohy, lešení předává do užívání osoba odpovědná za jeho montáž, přičemž dne 13. 11. 2015 byly na místě činu shledány závažné nedostatky přímo ohrožující bezpečnost a zdraví pracovníků při práci na lešení“. Ke kvalitě lešení a právní odpovědnosti za stavbu a montáž lešení a jeho následnému předání do užívání soud konstatoval, že „obviněný dne 18. 8. 2015 protokolem o předání a převzetí předal společnosti R. lešení, které však bylo postaveno v příkrém rozporu s požadavky normou na stavbu a provoz lešení, aniž si přitom ověřil, zda postavené lešení splňuje

nároky kladené na tento typ konstrukcí ČSN 738101, nařízením vlády č. 362/2005 Sb. a návodem výrobce“. Soud uvedl i názory obyvatel opravovaného domu a k nim konstatoval, že „... je zarazily zjevné nedostatky nejen při stavbě lešení, nýbrž i v jeho finální fázi“, a názory dělníků, kteří rovněž zaregistrovali hrubé nedostatky nejen při samotné montáži lešení, nýbrž i po jeho předání obviněným společnosti R. dne 18. 8. 2015. Podle těchto údajů soud prvního stupně učinil závěr, „že montáž lešení byla provedena v rozporu s příslušnými právními předpisy, a proto obviněný, coby právně odpovědná osoba, jinému z nedbalosti způsobil smrt a tento čin spáchal proto, že hrubě porušil zákony o bezpečnosti práce, čímž po objektivní i subjektivní stránce naplnil zákonné znaky přečinu usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 3 tr. zákoníku“.

22. Kromě těchto úvah soud prvního stupně v odůvodnění svého rozsudku ve vztahu k tomu, v čem spatřoval hrubé porušení zákonů, více neuvedl. V reakci na obhajobu obviněného, že za kvalitu odvedené práce nese odpovědnost i ten, kdo předává lešení, toliko zmínil, že „obviněný dne 18. 8. 2015 formálním způsobem, tedy pouze protokolárně, předal inkriminované lešení společnosti R., zastoupené B. H., a proto nese právní odpovědnost za kvalitu smontovaného lešení, protože si nikterak neověřil kvalitu odvedené práce smluvními lešeníři“.

23. Z těchto závěrů učiněných soudem prvního stupně lze dovodit, že se „hrubému porušení zákonů“ u obviněného v zásadě vůbec nevěnoval a že neuvedl žádné úvahy, které by korespondovaly s tímto znakem a vysvětlovaly jeho naplnění, neboť jen dovodil „právní odpovědnost obviněného“ za vznik smrtelného následku, nikoliv však již to, proč shledal i tento následek zapříčiněný „hrubým porušením zákonů“.

24. Na zmíněném závěru nezměnil nic ani odvolací soud, který přisvědčil soudu prvního stupně, že obviněný protokolárním předáním do užívání jiné osobě lešení, které vykazovalo závažné závady vzniklé již při jeho montáži (nikoliv při jeho užívání), spočívající kromě jiných vad uvedených ve zprávě OIBP v uchycení zábradelní tyče bílou elektrikářskou páskou, neodpovídalo příslušným návodům k montáži a po užívání a smontování nebylo ani ve shodě s českou technickou normou, porušil zákonnou normu a předpisy vydané na základě zákona a v jeho mezích, tedy vládní nařízení. Pokud obviněný jako odpovědná osoba předal lešení do užívání, odvolací soud konstatoval, že tím došlo „k porušení ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů, a ustanovení § 4 a přílohy části VII. bodů 1. a 2. nařízení vlády č. 362/2005 Sb., v důsledku čehož byla způsobena smrt poškozenému J. B.“.

25. Odvolací soud vycházel z úvahy, podle níž „tento smrtelný následek je v příčinné souvislosti s jednáním obviněného, který spoléhal na zákonem požadovanou kvalitu smontovaného lešení a při jeho předávání do užívání jinému subjektu postupoval formálním způsobem (když ve skutečnosti nebyl důsledný při vlastní kontrole stavu a způsobilosti lešení). Pak nepochybně věděl, že takovýmto hrubým porušením zákonů o bezpečnosti práce může dojít ke způsobení smrti u osoby, která se na takovém chybně postaveném lešení bude pohybovat, ale bez přiměřených důvodů spoléhal,

že takový následek nenastane. Z hlediska zavinění (tím spíše, pokud v oboru lešení pracoval 15 let) je u obžalovaného zjevná vědomá nedbalost“.

č. 10

26. Kromě toho však odvolací soud nad rámec zjištění učiněných soudem prvního stupně poukázal na to, že „nejen na straně podnikatele M. P., který byl zaměstnavatelem zesnulého J. B., ale i na straně společnosti R., které byly kontrolovanými osobami v rámci šetření příčin a okolností smrtelného pracovního úrazu J. B., bylo rovněž ze strany OIBP shledáno dílčí porušení příslušných předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Nejméně dne 11. 11. 2015 před zahájením prací na lešení měla být ze strany podnikatele M. P. provedena zběžná prohlídka konstrukce lešení jako celku za účelem kontroly kompletnosti konstrukce lešení – zábradlí, podlahy, výstupy (viz požadavek podle čl. 8.4. ČSN 73 8101) a přitom mohlo být zjištěno, že ve všech deseti patrech lešení byly volné okraje propojovacích polí opatřeny pouze jednotyčovým zábradlím tak, že zábradelní tyč byla na jednom konci osazena do úchyty na stojině rámu a druhý konec přesahující do sousedního pole byl přichycen bílou elektrikařskou páskou ke stojině rámu nebo k zábradelní tyči v sousedním poli. Lešení tak viditelně nesplňovalo požadavky na bezpečnou dočasnou stavební konstrukci ve smyslu § 4 nařízení vlády č. 362/2005 Sb. Zběžná prohlídka konstrukce lešení však měla být zajišťována i ze strany hlavního zhotovitele – společnosti R., neboť i její zaměstnanci plnili úkoly na témže lešení.“

27. Z uvedených skutečností odvolací soud „dospěl k přesvědčení, že měla být vyvozena případná trestní odpovědnost i vůči dalším osobám zastupujícím shora uvedené subjekty, které zjevně rovněž zanedbaly své povinnosti“. I přes tato konstatování však odvolací soud uzavřel, že „ani trestní stíhání dalších takových osob by v zásadě nemělo vliv na trestní odpovědnost a vinu obviněného“ a že „jednání obviněného má povahu příčiny i přesto, že kromě něj mohlo k následku vést i jednání dalších shora zmíněných subjektů, poněvadž příčinná souvislost mezi jednáním obviněného a následkem se nepřerušuje, jestliže k jeho jednání přistoupí další skutečnosti (kupříkladu zanedbání či nesplnění povinných kontrolních činností ze strany dalších subjektů), jež spolupůsobí při vzniku následku, avšak jednání obviněného zůstává takovou skutečností, bez níž by k následku nebylo došlo...“.

28. Jak vyplývá z obsahu přezkoumávaných rozhodnutí, soud prvního stupně i odvolací soud se v rámci prováděného dokazování a v právním řešení přezkoumávané věci věnovaly tomu, zda obviněný je osobou, která nese trestní odpovědnost za smrt poškozeného, což svým obsahem plně koresponduje s požadavky kladenými na naplnění znaků základní skutkové podstaty usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1 tr. zákoníku, jehož se dopustí ten, kdo jinému způsobí z nedbalosti smrt. Ve vztahu k uvedené základní skutkové podstatě se Nejvyšší soud ztotožňuje s úvahami a závěry, které učinily soudy obou stupňů ve svých rozhodnutích, neboť ze všech popsanych a rozvedených závěrů plyne a výsledky provedeného dokazování bylo prokázáno, že obviněný je osobou, která z nedbalosti způsobila smrt jiné osoby, neboť obviněný nesplnil povinnosti, které mu stanovily uvedené právní předpisy. V odůvodnění roz-

hodnutí soudu prvního stupně není podrobnější rozvedení toho, zda šlo o nedbalost vědomou [§ 16 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku], či nevědomou [§ 16 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku], když soud se vůbec nevěnoval této otázce. Lze však vyjít z usnesení odvolacího soudu, jenž pouze stručně v napadeném usnesení konstatoval, že obviněný „nepochybně věděl, že takovýmto hrubým porušením zákonů o bezpečnosti práce může dojít ke způsobení smrti u osoby, která se bude pohybovat na takovém chybně postaveném lešení, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že tento následek nenastane. Z hlediska zavinění (tím spíše, pokud v oboru lešení pracoval 15 let) je u obžalovaného zjevná vědomá nedbalost“. Nic víc k subjektivní stránce se z obsahu napadených rozhodnutí nepodává, ale lze vyjít i z tohoto stručného shrnutí, podle něhož odvolací soud shledal v činu obviněného vědomou nedbalost ve smyslu § 16 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Odvolací soud rovněž ve vztahu k § 143 odst. 1 tr. zákoníku rozvedl úvahy směřující k závěru o nepřerušení příčinné souvislosti mezi jednáním a následkem, přestože k jednání obviněného přistoupilo i porušení povinností dalších osob. Je však třeba podtrhnout, že tyto úvahy mají svůj význam pouze z hlediska správnosti právního posouzení podle základní skutkové podstaty uvedené v § 143 odst. 1 tr. zákoníku (vůči které obviněný, jenž připouští své zavinění, nevnesl v dovolání výhrady), nejsou však dostačující k závěru o tom, zda byla za zjištěných okolností naplněna i kvalifikovaná skutková podstata podle § 143 odst. 3 tr. zákoníku.

29. Nejvyšší soud se zřetelem na požadavky plynoucí z § 143 odst. 3 tr. zákoníku se podle obsahu odůvodnění přezkoumávaných rozhodnutí ztotožnil s výhradami uvedenými v dovolání, protože rozsudek soudu prvního stupně je v tomto směru zcela nedostačující a usnesení odvolacího soudu, byť v něm jsou některé úvahy uvedeny, rovněž vykazuje nedostatky, které bude nutné odstranit. Odvolací soud, který naznačil možné zavinění i dalších osob, tuto skutečnost vůbec nepromítl do úvah o tom, že obviněný „hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony“ ve smyslu § 143 odst. 3 tr. zákoníku, ač z uvedeného závěru lze usuzovat na významnou okolnost, již nelze pominout. Jím zmíněné konstatování, že „došlo k porušení ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů, a ustanovení § 4 a části VII. bodů 1. a 2. přílohy nařízení vlády č. 362/2005 Sb., v důsledku čehož byla způsobena smrt poškozenému J. B.“, nepostačuje pro závěr o naplnění uvedeného kvalifikačního znaku. Ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů, uvádí, že „bližší požadavky na způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit, stanoví prováděcí právní předpis“. Jde tedy jen o odkazovací ustanovení, jež přímo neukládalo obviněnému žádnou povinnost, kterou by měl plnit, případně nevymezovalo jednání, kterého by se měl zdržet, ale odkazuje na nařízení vlády č. 362/2005 Sb., v jehož § 4 je uvedeno, že „další požadavky na způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci ve výškách a nad volnou hloubkou, a na

č. 10

bezpečný provoz a používání technických zařízení poskytovaných zaměstnancům pro práci ve výškách a nad volnou hloubkou jsou stanoveny v příloze k tomuto nařízení“. Tuto konkretizaci obsahuje příloha citovaného nařízení vlády v části VII. pod body 1. a 2. Podle bodu 1. platí, že „dočasné stavební konstrukce lze použít jen v provedení, které odpovídá průvodní dokumentaci a návodům na montáž a používání těchto konstrukcí. Návod na montáž, včetně potřebných doplňujících nákrešů a dokumentů, musí být k dispozici zaměstnancům, kteří konstrukci montují, používají a demontují“. V bodě 2. je uvedeno, že „pokud pro dočasnou stavební konstrukci není dostupná potřebná dokumentace nebo tato dokumentace nepokrývá zamýšlené konstrukční uspořádání, musí být odborně způsobilou osobou proveden individuální výpočet pevnosti a stability kromě případů, kdy je konstrukce montována ve shodě s uspořádáním obsaženým v české technické normě“. Jak vyplývá z obsahu citovaných ustanovení, na něž odkázal odvolací soud, nelze z nich jednoznačně dovodit konkrétní porušení povinností, jež vyplývaly pro obviněného z jeho funkce, neboť zmíněná ustanovení podzákonné normy jednoznačně nedopadají na nedodržení povinností, které mu bylo kladeno za vinu, resp. bylo třeba je podrobněji vyložit, rozvést a vysvětlit i ve smyslu uvedených zásad ve vztahu k požadovanému „hrubému porušení zákona“.

30. Rovněž je nutno přisvědčit obviněnému v tom, že pro závěr o naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty přečinu podle § 143 odst. 3 tr. zákoníku není v popisu skutku dostatek potřebných skutkových zjištění (viz např. rozhodnutí uveřejněné pod č. 37/2014 Sb. rozh. tr., usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2003, sp. zn. 5 Tdo 1328/2003, ze dne 24. 11. 2005, sp. zn. 7 Tdo 1383/2005, a ze dne 1. 6. 2016, sp. zn. 5 Tdo 549/2016). Ve výroku odsuzujícího rozsudku, jímž byl obviněný uznán vinným trestným činem usmrcení z nedbalosti spáchaným proto, že hrubě porušil některý ze zákonů ve smyslu § 143 odst. 1, 3 tr. zákoníku, musí být v popisu skutku uvedeno konkrétní ustanovení takového zákona, které obviněný porušil. Nestačí, je-li poukaz na porušené zákonné ustanovení obsažen jen v odůvodnění rozsudku.

31. Jestliže tedy zákon v § 143 odst. 3 tr. zákoníku vyžaduje, aby trestný čin byl spáchán hrubým porušením konkrétních zákonů, pak tím vyjadřuje požadavek, aby u obviněného bylo porušení určitého ustanovení některého z taxativně vymezeného okruhu zákonů (tj. v daném případě zákona o bezpečnosti práce) výslovně uvedeno a aby bylo zásadní příčinou vzniku následku (účinku). V opačném případě nelze dovodit naplnění tohoto zákonného znaku, přičemž s ohledem na povahu znaku spočívajícího v „hrubém porušení zákona“ je třeba vždy zkoumat konkrétní okolnosti skutku. Jestliže při vzniku následku spolupůsobilo více příčin (jednání obviněného a dalších osob, které měly obdobnou povinnost uloženou zákonem), je třeba hodnotit každou příčinu pro vznik následku zvlášť a určit její důležitost pro následek, který nastal z jednání obviněného. Jednání obviněného, i když je jen jedním článkem řetězu příčin, které způsobily následek, je příčinou následku i tehdy, kdyby následek nenastal bez dalšího jednání třetí osoby (viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 72/1971 Sb. rozh. tr.).

32. Nejvyšší soud proto považuje přezkoumávaná rozhodnutí ve vztahu ke kvalifikované skutkové podstatě podle § 143 odst. 3 tr. zákoníku za neúplná a nedostatečná.

33. Pro řádné vymezení pojmu a znaku spočívajícího v „hrubém porušení zákonů“ je třeba zdůraznit následující zásadní skutečnosti. Přechinu usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 3 tr. zákoníku se dopustí ten, kdo jinému z nedbalosti způsobí smrt proto, že hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony. Jde o nedbalostní trestný čin a z hlediska zavinění se musí nedbalost vztahovat nejen ke smrtelnému následku, ale i k hrubému porušení zákonů. Přitom žádný právní předpis neobsahuje výčet toho, co je hrubým porušením zákona ve smyslu § 143 odst. 3 tr. zákoníku, avšak v daném kontextu je třeba takové porušení posuzovat právě z hlediska, zda bylo zásadní příčinou vzniku následku (účinku), a musí jít o porušení, které je významnější nebo závažnější, než jaké by bylo možné očekávat u porušení důležité povinnosti podle § 143 odst. 2 tr. zákoníku.

34. V případě přechinu podle § 143 odst. 3 tr. zákoníku je vyšší trestnost odůvodněna tím, že smrtelný následek byl způsoben „hrubým porušením zákonů“, a to mimo jiné i zákonů o bezpečnosti práce, o které jde právě v přezkoumávané věci. U této kvalifikované skutkové podstaty zákon předpokládá intenzivní porušení některé zákonné normy nebo norem, které má za dané situace zpravidla za následek způsobení smrti člověka, tedy vyvolává reálné nebezpečí, že dojde k smrtelnému následku předpokládanému v § 143 odst. 1 tr. zákoníku, přičemž musí jít o podstatně závažnější porušení předpisů, než jakým je porušení důležité povinnosti ve smyslu § 143 odst. 2 tr. zákoníku. Půjde zejména o případy, při nichž je porušeno více různých norem či ustanovení příslušného bezpečnostního předpisu, anebo porušení sice menšího množství z nich, ale zato mimořádně intenzivním způsobem (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1190/2015, či ze dne 10. 4. 2013, sp. zn. 7 Tdo 112/2013, aj.; dále viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1508). V případě trestného činu v dopravě, jímž je naplněna tato kvalifikovaná skutková podstata, je hrubým porušením zákona jednání řidiče osobního motorového vozidla, který projížděl obcí nedovolenou a nepřiměřenou rychlostí, nesledoval dostatečně pozorně situaci v provozu na pozemní komunikaci, nezastavil vozidlo před přechodem pro chodce a neumožnil bezpečné přejítí pozemní komunikace chodcům, kteří ji přecházeli po přechodu pro chodce, a to za situace, kdy jiný řidič jedoucí v téže směru jízdy v jiném jízdním pruhu na pozemní komunikaci o dvou nebo více jízdních pružích vyznačených na vozovce v jednom směru jízdy zastavil své vozidlo před přechodem pro chodce, aby dal přednost přecházejícím chodcům (viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 7/2015 Sb. rozh. tr).

35. Hrubé porušení zákonů v nyní projednávané věci znamená hrubé porušení povinností stanovených zákony na úseku bezpečnosti práce se zaměřením na bezpečnost práce ve výškách s rizikem pádu apod. (vedle zákona č. 262/2006 Sb., zá-

koníku práce, ve znění pozdějších předpisů, jde zejména o zákon č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů, a nařízení vlády č. 362/2005 Sb.).

č. 10

36. Posuzuje-li se u přečinu podle § 143 odst. 1, 3 tr. zákoníku povaha jednání pachatele spočívající v hrubém porušení zákona, jež vedlo ke vzniku tragického následku, je třeba zkoumat, které konkrétní ustanovení vymezeného zákona pachatel nerespektoval. Na hrubé porušení zákona lze usuzovat z povahy a intenzity porušení příslušného zákona, které musí být závažné a k němuž dochází především tehdy, když se na vzniku smrtelného následku nepodílely další osoby, nebo pokud obviněný porušil více různých zákonných norem apod. Jestliže se na vzniku smrtelného následku podílelo jak jednání obviněného, tak jednání dalších osob, je třeba při úvaze o naplnění znaku spočívajícího v hrubém porušení zákona zkoumat konkrétní okolnosti skutku a hodnotit význam a důležitost jednání obviněného pro vznik tohoto následku (viz přiměřeně rozhodnutí uveřejněné pod č. 32/2016 Sb. rozh. tr.).

37. Tato kritéria je třeba mít na zřeteli zejména proto, že je nutné odlišit, zda zjištěné porušení povinnosti pachatelem je již „hrubým porušením zákona“ podle § 143 odst. 3 tr. zákoníku, anebo jde jen o porušení „důležité povinnosti“ podle § 143 odst. 2 tr. zákoníku. Je vhodné rovněž připomenout, že za porušení důležité povinnosti podle § 143 odst. 2 tr. zákoníku v uvedeném smyslu není možno mechanicky považovat porušení jakéhokoli předpisu, ale jen takové v něm zakotvené povinnosti, jejíž porušení má zpravidla za následek nebezpečí pro lidský život, a jestliže jejím porušením může snadno dojít k takovému následku (viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 11/1964 Sb. rozh. tr). Pro posouzení povinností, které v nyní přezkoumávané věci vyplývaly pro obviněného ze zákona, má význam to, jaký byl jejich smysl z hlediska dopadu pro zajištění bezpečnosti osob pracujících na stavbách, za něž se obecně považují pracoviště, kde je zvýšené nebezpečí vzniku úrazů zaměstnanců s těžkými zdravotními či smrtelnými následky. Nelze však odhlédnout od toho, že obecně při výstavbě je nutná zvýšená pozornost řady osob, které zajišťují odborný dozor nad těmito stavbami, ať jako celky, nebo jejich dílčími částmi, přičemž zde musí být dodrženy určité povinnosti tak, aby se předcházelo nebezpečí újmy na zdraví na těchto stavbách. Dodržování stanovených předpisů je velmi důležité a významné, protože jejich porušení má zpravidla fatální následky pro osoby, které pracují na stavbách, popřípadě se tam pohybují. Velmi důležité je pak dodržení těch předpisů, které se týkají technického a bezpečnostního zajištění staveb. Lze proto mít za to, že tyto povinnosti představují nepochybně důležité povinnosti ve smyslu § 143 odst. 2 tr. zákoníku (viz přiměřeně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1401/2016).

38. Kromě uvedeného je třeba pro srovnání přečinů usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 3 tr. zákoníku a podle § 143 odst. 2 tr. zákoníku zmínit rovněž podobnost v tom, že ke spáchání druhého z nich je nezbytné, aby porušení konkrétní povinnosti považované za důležitou bylo v souladu s principem gradace příčinné souvislosti

zásadní příčinou vzniku následku (účinku). Jestliže při vzniku následku spolupůsobilo více příčin (např. jednání pachatele a poškozeného), je třeba z hlediska povahy znaku „porušení důležité povinnosti“ vždy zkoumat konkrétní okolnosti skutku (viz zprávu trestního kolegia Nejvyššího soudu uveřejněnou pod č. 36/1984 Sb., s. 198 a 199, rozh. tr.) a zvlášť hodnotit význam a důležitost každé příčiny pro vznik následku. Je-li rozhodující příčinou způsobeného následku v podobě usmrcení poškozeného např. jeho významné spoluzavinění při dopravní nehodě, nelze zpravidla dovodit, že pachatel spáchal trestný čin usmrcení z nedbalosti tím, že porušil důležitou povinnost, která mu byla uložena zákonem (viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 32/2016 Sb. rozh. tr.).

39. V nyní přezkoumávané věci, v níž nebylo v činu obviněného L. K. shledáno porušení důležité povinnosti podle § 143 odst. 2 tr. zákoníku, ale hrubé porušení zákona podle § 143 odst. 3 tr. zákoníku, bylo nutné se vypořádat se všemi okolnostmi a oběma zmíněnými alternativami a důsledně dovodit, proč šlo o „hrubé“ porušení zákona, které se při spoluzavinění dalších osob jeví kromě uvedeného i s ohledem na tuto okolnost za neopodstatněné a v napadených rozhodnutích nevyřešené. O to méně je pak pochopitelné, proč se soudy nižších stupňů nespokojily se závěrem, podle něhož by mohlo jít o porušení důležité povinnosti ve smyslu § 143 odst. 2 tr. zákoníku nebo pouze o naplnění základní skutkové podstaty podle § 143 odst. 1 tr. zákoníku. Právě tato hlediska neměly soudy obou stupňů při právních úvahách v posuzované věci dostatečně na zřeteli a neuvážily jednotlivé klasifikační stupně odlišující povahu a škodlivost obou alternativ téhož přečinu.

40. Zejména odvolací soud, který shledal jednáním obviněného naplněnou uvedenou nejpřísnější kvalifikovanou skutkovou podstatu daného přečinu, učinil takový závěr i přesto, že konstatoval spoluzavinění dalších osob, které ovšem již nepromítl do úvah o použité zvlášť přitěžující okolnosti a v této souvislosti nerespektoval gradaci příčinné souvislosti, a to v obdobném smyslu, jak již učinil velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu v rozhodnutí uveřejněném pod č. 32/2016 Sb. rozh. tr. Právě tato skutečnost se jeví v přezkoumávané věci zásadní. Příčinný vztah (kauzální *nexus*) je obligatorním znakem objektivní stránky trestného činu, a proto pachatel může být trestně odpovědný za trestný čin jen tehdy, pokud svým jednáním skutečně způsobil trestněprávně relevantní následek. Není-li zde příčinný vztah, nelze pachateli přičítat k tíži následek, což pak vede k tomu, že odpadá i jeho trestní odpovědnost. Kauzální význam nemá jenom konání, ale i opomenutí konání, ke kterému je pachatel podle okolností a svých poměrů povinen (§ 112 tr. zákoníku). Základem příčinného vztahu je teorie podmínky (*conditio sine qua non*), podle níž je příčinou každý jev, bez něhož by jiný jev buď vůbec nenastal, anebo nenastal způsobem, jakým nastal. Jakákoli podmínka, bez níž by následek nenastal, nebo sice nastal, ale jinak, se pokládá za příčinu v trestněprávním smyslu. Přitom není rozhodné, zda taková podmínka byla objektivně nutnou nebo nahodilou příčinou následku. Teorie podmínky, zakládající v samotném pojetí *conditio sine qua non* příliš širokou odpovědnost, je korigována především za použití zásad umělé izolace

č. 10

jevů a gradace příčinné souvislosti (konkrétního zkoumání příčinných vztahů), jakož i zkoumáním vztahu kauzality a zavinění a s ním souvisejícím tzv. přerušením příčinné souvislosti. V příčinném vztahu je třeba především izolovat jednání v trestněprávním smyslu, trestněprávní příčinu a trestněprávní následek (zásada umělé izolace jevů). V rámci objektivní reality každý jev souvisí s mnoha dalšími jevy, přičemž v jednom vztahu může být příčinou jevu jiného a v dalším vztahu zase následkem jiného takového jevu. Zkoumá-li se příčinný vztah z hlediska trestního práva hmotného, je nutné se zabývat zjišťováním trestněprávně relevantního příčinného vztahu mezi jednáním pachatele a způsobeným následkem (těžším následkem, účinkem, škodlivým následkem atd.) významným pro naplnění znaků konkrétního trestného činu. Proto je třeba v kauzálním vztahu izolovat jednání v trestněprávním smyslu, trestněprávní příčinu a trestněprávní následek. Požadavek trestněprávně relevantního příčinného vztahu znamená, že určitá osoba může být trestně odpovědná jen tehdy, jestliže svým protiprávním jednáním, které naplňuje znaky trestného činu, skutečně způsobila následek důležitý z hlediska skutkové podstaty tohoto trestného činu. Tím se samozřejmě uměle izolují jen určité stránky konkrétního skutkového děje, které jsou důležité z hlediska trestního práva, a mají tedy trestněprávní význam (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 163 a 164).

41. Vzhledem k tomu, že trestným činem je pouze čin, který má znaky některé skutkové podstaty jako typizovaného jednání společensky škodlivého, je třeba zkoumat příčinný vztah v jeho konkrétní podobě, tj. protiprávní jednání pachatele směřující ke konkrétnímu trestněprávně relevantnímu následku. Přitom jednání pachatele jako příčina následku není vždy stejně a stejnorodé. Skutečnost, že jednotlivé příčiny a podmínky nemají stejný význam pro způsobení následku, se označuje jako zásada gradace příčinné souvislosti. Důležité je, aby jednání pachatele bylo z hlediska způsobení následku příčinou dostatečně významnou. Míra způsobení následku přitom může klesnout až na tak nepatrný stupeň, že příčinná souvislost je prakticky bez významu, a tedy nejde o trestný čin (viz JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 176).

42. Zásada gradace příčinné souvislosti má podstatný význam pro posuzování příčinného vztahu. Pokud tedy při vzniku následku spolupůsobilo více příčin, je třeba hodnotit každou příčinu co do jejího významu pro vznik následku zvlášť a určit její důležitost pro následek, který nastal z jednání obviněného (pachatele). Jde totiž také o to, aby jednání pachatele bylo z hlediska způsobení následku příčinou dostatečně významnou. Míra způsobení následku je jednou z okolností, které určují povahu a závažnost činu, což se projevuje významně zejména při posuzování jednání spolupachatelů a účastníků na konkrétním trestném činu. Podle zásady konkrétního zkoumání příčinných souvislostí není lidské jednání jako příčina trestněprávně relevantního následku nikterak stejnorodé a není vždy stejné. Naopak toto jednání může vyjadřovat rozličné stupně způsobení následku.

43. Soudy nižších stupňů v této věci náležitě nedbaly těchto kritérií, protože především odvolací soud výslovně a ve shodě se závěry OIBP shledal porušení povinností i u dalších osob zúčastněných na dané stavbě v době posuzované události a před ní, z nichž jmenoval M. P., který byl zaměstnavatelem zemřelého poškozeného, a společnost R., která postavila lešení, respektive jejího jednatele a stavbyvedoucího v jedné osobě B. H. Jejich zavinění při stavbě lešení plyne i ze zprávy OIBP, podle níž nejen obviněný porušil své povinnosti, když převzal od dodavatele příslušné lešení, které protokolárně předal jako bezvadné zástupci společnosti R. jako dodavateli a zhotoviteli dané stavby, ale zmíněná zpráva shledala porušení i na straně právě této posledně jmenované společnosti, jakož i u zaměstnavatele poškozeného – podnikatele M. P., kteří „nespolupracovali při zajištění bezpečnosti“, když provedli jen „zběžnou prohlídku konstrukce“, a poté dovolili svým zaměstnancům a zaměstnancům subdodavatelských společností vstoupit a pracovat často ve velké výšce na tomto vadně smontovaném lešení, bez jeho dostatečného zabezpečení proti případnému pádu osob pohybujících se na něm, když navíc namísto dvojitého zábradlí, jak vyžadují montážní návody daného lešení, bylo na několika místech, mimo jiné i v místě, odkud vypadl poškozený, pouze jednotyčové zábradlí, jehož jeden konec byl uchycen k vertikální tyči lešení pouze bílou elektrikářskou páskou, nebyly zajištěny volné okraje lešení, jehož desáté pole bylo od stěny objektu vzdáleno 62 cm a bylo bez zábradlí. Závady přitom podle OIBP vznikly již při montáži.

44. Z obsahu odůvodnění přezkoumávaných rozhodnutí je nadto zjevné, že v rámci svých právních úvah soudy nižších stupňů nehodnotily, které porušení povinností je možné podřadit pod znak „hrubého“ porušení zákona, kam nepatří všechna porušení povinností, ale jen ta, která splňují podmínky § 143 odst. 3 tr. zákoníku. Přitom však bylo nutné vysvětlit, proč se za porušení zákona v této věci považuje jen odkazovací § 5 odst. 2 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který neukládá žádnou povinnost. Bylo proto nezbytné rozlišit zanedbání těch povinností, jež měly vztah jen k nedbalosti vyjádřené v základní skutkové podstatě, protože nikoliv všechna porušení právních předpisů či podzákoných norem, která soudy shledaly na straně obviněného, spadají pod uvedený pojem. Navíc je třeba zmínit, že soudy řádně nevyjádřily povinnosti porušené obviněným tím způsobem, aby nejen poukázaly na jednotlivá ustanovení konkrétních norem, ale konstatovaly i povinnosti z nich výslovně plynoucí a vyhodnotily je v souladu s pojmem hrubého porušení zákona. Tato vada se týká zejména popisu skutku, kde jsou – stejně jako v odůvodnění napadených rozhodnutí – toliko kuse zmíněny. V odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně a usnesení odvolacího soudu jsou vyjmenována ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 4 a část VII. bod 5. přílohy nařízení vlády č. 362/2005 Sb., čl. 8.4. ČSN 73 8101 a návod výrobce předmětného lešení PERI UP T 2 a BOSTA 70, aniž by však současně bylo výslovně konstatováno, v čem je možné shledávat jejich hrubé porušení ve smyslu „hrubého porušení zákona“. Žádný ze soudů se s nimi a s jejich významem pro vznik škodlivého následku vůbec nevypořádal. Podstatné

přitom je, že ani z § 5 odst. 2 zákona č. 309/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který je jediným požadovaným „zákonem“ ve smyslu § 143 odst. 3 tr. zákoníku, nevyplývá konkrétní povinnost, protože jde jen o odkazovací ustanovení, jež odkazuje nikoliv na nařízení vlády č. 362/2005 Sb., ale na jeho přílohu, v níž jsou sice stanoveny určité povinnosti, ale velmi obecně tak, že na čin obviněného dopadají jen okrajově. Bylo proto nutné podrobně se zabývat tím, co obviněný vlastně porušil a čím, a jak byla taková povinnost konkrétně vymezena (k povaze a druhům právních norem podrobně viz např. GERLOCH, A. Teorie práva. 7. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 57 až 62).

45. Přitom nebylo možné při užití § 143 odst. 3 tr. zákoníku přehlédnout, že hrubé porušení zákona se váže výslovně na konkrétně vymezený zákon, tzn. že jiné než zákonné ustanovení se v daném případě nemůže zahrnout do tohoto pojmu, což se v posuzovaném případě může týkat zákona o bezpečnosti práce, k němuž se řadí všechny ty právní normy, které upravují bezpečnost a ochranu zdraví při práci a jejichž porušení může vést ke způsobení smrti člověka z nedbalosti. Základní normou tu je zákoník práce (zákon č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů), zejména § 101 až § 108 (část pátá – bezpečnost a ochrana zdraví při práci) zákoníku práce. Dále je třeba sem zařadit i zákon č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů, o který soudy nižších stupňů opřely své závěry v této věci, ale může jít i o zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 350/2011 Sb., o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů (chemický zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, atd. (viz přiměřeně ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1509). Současně je třeba mít na zřeteli, že posuzovaného přečinu se lze dopustit i porušením jiného normativního právního aktu než zákona, avšak pouze za předpokladu, že takový obecně závazný normativní akt nižší právní síly je v souladu se zákonem, navazuje na něj a pouze jej rozvíjí, což vychází z principu bezrozpornosti právního řádu (viz WINTER, J. Metody a zásady interpretace práva. Auditorium: Praha, 2013, s. 70 a 71). Jde o zásadu vnitřní bezrozpornosti právních předpisů, která vedle zásady předvídatelnosti zákona a jeho srozumitelnosti patří k základním principům právního státu (viz nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 2. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 21/01). V dané souvislosti jde o normu nižší právní síly, pro niž platí, že nesmí odporovat normě vyšší právní síly. V případě nařízení vlády jde o prováděcí předpis, u českých technických norem (ČSN) pak jde o technické normy, které mají v českém právním systému zásadně doporučující, tedy nikoli závazný charakter. Právně závaznými se stanou až tehdy, stanoví-li tak právní předpis. České technické normy jsou obecně zvláštním druhem písemných pravidel, obsahují

technický popis parametrů výrobků, konstrukcí, materiálů i složitějších celků tvořených z těchto částí, informace o obecně uznávaných technických řešeních, základní zákonné požadavky bezpečnosti konstrukční, materiálové, protipožární, hygienické či ochrany zdraví a životního prostředí, a tudíž pokrývají téměř všechny oblasti lidské činnosti. Legislativně jsou technické normy upraveny v zákoně č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, ve znění pozdějších předpisů. Existence technických norem je nezbytná k tomu, aby právní předpisy České republiky (tedy zákony, nařízení vlády a vyhlášky nejrůznějších orgánů státní správy a samosprávy) nebyly neúčelně zatěžovány množstvím detailních právních požadavků technického charakteru. Právní předpis stanoví pouze základní podmínky s tím, že odkazuje na příslušné české technické normy; takto jsou zprostředkovány informace o tom, kde je možno nalézt podrobné řešení dané problematiky. Technické normy tedy doplňují nekompletní právní požadavek vyplývající z příslušného právního předpisu. Odkazy na technické normy mají za cíl konkretizovat požadavky obsažené v právních normách, a chránit tak veřejný zájem a bezpečnost. Existuje však celá řada případů, kdy je dodržení požadavků konkrétních technických norem vyžadováno zákonem nebo vyhláškou. Povinnost postupovat při určité činnosti v souladu s technickými normami může vzniknout především na základě ustanovení právního předpisu, podle něhož ve vztazích jím upravených je nutno dodržovat české technické normy. V takových případech již lze hovořit o určité závaznosti těchto norem. Odkazy na technickou normu v právních předpisech mohou mít z hlediska jejich síly formu odkazu výlučného (povinného) nebo oznamovacího (indikativního). Výlučný odkaz určuje shodu s technickou normou, na kterou se odkazuje, jako jediný způsob splnění příslušného ustanovení daného právního předpisu. V případě indikativního odkazu je shoda s normou jedním z možných způsobů splnění požadavků právního předpisu. Technické normy nejsou obecně závazné, avšak mohou se závaznými stát, pokud na ně konkrétní právní předpis výslovně odkáže [použito z textu na [https:// www.patria.cz/pravo.html](https://www.patria.cz/pravo.html); znění k datu 6. 12. 2017]. K tomu, aby i z těchto právních předpisů a technických norem (nařízení vlády a českých technických norem) mohly být vyvozovány důsledky předpokládané v § 143 odst. 3 tr. zákoníku, je důležité posoudit (tak jako v každém konkrétním případě), zda je takový právní předpis nižší právní síly vydán na základě zákona a v jeho mezích. Použít jej lze v uvedeném smyslu jen tehdy, pokud konkretizuje zákazy, příkazy a povinnosti, které stanoví zákon, a upřesňuje je (viz přiměřeně rozhodnutí uveřejněné pod č. 22/2016 Sb. rozh. tr., dále též GERLOCH, A. Teorie práva. Dobrá Voda, Pelhřimov: Aleš Čeněk, 2000, s. 31 a násl.).

46. Nejvyšší soud poukazuje na všechny uvedené okolnosti proto, že i z těchto hledisek bude v projednávané trestní věci nutno pečlivě posuzovat povahu porušení zákona ve smyslu § 143 odst. 3 tr. zákoníku a vymezit, zda a za jakých podmínek by bylo možné shledat naplnění znaku „hrubého porušení zákona“ i porušením české technické normy ČSN 738101 a nařízení vlády č. 362/2005 Sb. V žádném případě

však nelze považovat za právní normu montážní návod k lešení typu PERI UP HÜNNEBECK, BOSTA 70, protože ten vůbec neodpovídá pojmu právní normy, proto při použití § 143 odst. 3 tr. zákoníku nelze na něj odkazovat.

č. 10

47. Nejvyšší soud tedy shledal závěr o tom, že obviněný L. K. naplnil znaky § 143 odst. 3 tr. zákoníku, zcela předčasným, takže v dalším řízení bude nutné zabývat se objasněním všech skutečností rozhodných z hlediska této kvalifikované skutkové podstaty. Proto Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu v Teplicích a podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil též další rozhodnutí obsahově navazující na zrušená rozhodnutí, pokud jejich zrušením pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Okresnímu soudu v Teplicích, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

48. V dalším řízení bude povinností soudu prvního stupně, aby především podrobně zjistil a poté uvážil míru (stupeň) porušení povinnosti i dalších osob při stavbě a užívání lešení, jak to naznačil ve svém rozhodnutí odvolací soud. Za tím účelem nelze vyloučit provedení dalších důkazů, a to např. i těch, jichž se domáhal obviněný, tak, aby všechny skutečnosti mající význam pro stanovení uvedené míry byly v potřebném rozsahu objasněny. Bude třeba se zaměřit na to, jaké povinnosti pro tyto osoby (B. H. a M. P., případně i další) vyplývaly ze zákonů či jiných právních předpisů a do jaké míry je nesplnily. Skutečnost, že ohledně těchto osob nebyla podána obžaloba, má význam pro jejich trestní stíhání, nikoliv však pro závěr o tom, zda soudy nižších stupňů shledají i jejich zavinění v této věci, takže je třeba posoudit míru zavinění obviněného, i když zmíněné jiné osoby nejsou stíhány. Proto bude nutné, aby soud porovnal podíl a význam konkrétních porušených povinností při stavbě lešení jednotlivými osobami zúčastněnými na jeho stavbě a dále při jeho užívání s vymezením toho, kdo konkrétně a v čem porušil zákonné povinnosti, a to s ohledem na to, co je kladeno za vinu obviněnému. Na podkladě uvedeného srovnání je pak třeba určit v rámci zásady gradace příčinné souvislosti míru zavinění obviněného ve vztahu k následku v podobě smrti poškozeného.

49. Je nezbytné rovněž stanovit, které konkrétní ustanovení zákona o bezpečnosti práce obviněný porušil ve smyslu § 143 odst. 3 tr. zákoníku (tedy zda lze v dané souvislosti považovat za takové ustanovení i odkazovací ustanovení na podzákoné nebo jen technické normy), a na tomto základě určit, zda jde o porušení jedné povinnosti, anebo souhrnu zákonem stanovených povinností, a tedy zda jde o hrubé porušení zákona. Nepodaří-li se soudu prvního stupně objasnit a zákonným způsobem vykvalifikovat všechna zákonná hlediska ve smyslu § 143 odst. 3 tr. zákoníku, bude třeba zvažovat, zda a do jaké míry obviněný naplnil podmínky § 143 odst. 2 tr. zákoníku, avšak ani ve vztahu k tomuto mírnějšímu právnímu posouzení nebude možné rezignovat na zákonná pravidla mimo jiné gradaci příčinné souvislosti a s tím spojená hlediska, která bude třeba dostatečně zjistit a odůvodnit. Především je zapotřebí konstatovat, že z pohledu rozvedených obecných východisek, zvláště se zřetelem k faktu, že primární

povinnost nese osoba, která staví lešení, bude třeba se soustředit na objasnění míry zavinění zejména u dalších osob a zjistit, z jakých důvodů postavily lešení uvedeným protiprávním způsobem. Problematickým se totiž jeví závěr soudů nižších stupňů, podle něhož bylo zavinění u osoby kontrolující stav tohoto lešení natolik zásadní, aby bylo vyšší než u toho, kdo stavěl lešení, a případně s vědomím, že bylo vadně postaveno, i užíval.

50. Nejvyšší soud se dále zabýval tou částí dovolání obviněného, která směřovala proti výroku o náhradě škody.

č. 10

Č. 11

Č. 11

Řízení proti dětem mladším patnácti let, Vysvětlení

§ 158 odst. 3 písm. a) tr. ř., § 158 odst. 5 tr. ř.

Z ustanovení § 158 odst. 5 věty druhé tr. ř. vyplývá povinnost policejního orgánu předem vyrozumět zákonného zástupce o podání vysvětlení nezletilého podle § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř. Logickým důsledkem splnění povinnosti policejního orgánu je nejen vyrozumět zákonného zástupce o tom, že od nezletilého bude požadováno vysvětlení, ale také mu umožnit, aby byl podání vysvětlení přítomen. Výjimečně lze přítomnost zákonnému zástupci odepřít, ale takové opatření musí být založeno na objektivním posouzení konkrétní situace a podloženo vážnými důvody (např. obavou nezletilého z reakce zákonného zástupce, podezřením, že rodič navádí nezletilého k protiprávnímu jednání).

(Usnesení Nejvyššího soudu, soudu pro mládež, ze dne 25. 4. 2018, sp. zn. 8 Tdo 335/2018, ECLI:CZ:NS:2018:8.TDO.335.2018.1)

Nejvyšší soud, soud pro mládež, zamítl dovolání opatrovníka nezletilého proti usnesení Krajského soudu v Praze, soudu pro mládež, ze dne 26. 9. 2017, sp. zn. 13 Rodo 6/2017, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Okresního soudu v Kladně, soudce pro mládež, pod sp. zn. 4 Rod 13/2017.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní státní zastupitelství v Kladně podalo dne 2. 6. 2017 v právní věci dítěte mladšího patnácti let AAAAAA (pseudonym; dále též jen „nezletilý“) podle § 90 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z. s. m.“), návrh na uložení opatření, a to napomenutí s výstrahou. Tento návrh odůvodnilo tím, že policejní orgán usnesením ze dne 22. 5. 2017, č. j. KRPS-120031-30/TČ-2017-010371-KL, které nabylo právní moci dne 31. 5. 2017, podle § 159a odst. 2 tr. ř. z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. d) tr. ř. odložil věc podezření ze spáchání přečinu výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku, kterého se měl dopustit nezletilý, protože pro nedostatek věku není trestně odpovědný.

2. Zmíněného činu jinak trestného se měl nezletilý dopustit tím (viz návrh na uložení opatření podle § 90 odst. 1 z. s. m.), že dne 8. 4. 2017 v 18:55 hod. v XY v lesním porostu poblíž 14. základní školy u ulice E. fyzicky napadl poškozeného BBBB (pseudonym), a to tím způsobem, že ze zadu na něj zaútočil, přetáhl mu mikinu přes hlavu a následně jej udeřil dvakrát kolenem do oblasti hlavy, v důsledku toho poškozený upadl na zem, nezletilý si obkročmo stoupl nad poškozeného, ten si bránil rukama obličej, nezletilý ho opakovaně udeřil pěstmi do oblasti hlavy, poté vstal, dupl na poškozeného do oblasti trupu a z místa odešel, přičemž v důsledku napadení vyhledal poškozený druhý den lékařské ošetření v nemocnici v K. pro bolest pravé ruky, ale pracovní neschopnost u něj nenastala.

3. Rozsudkem Okresního soudu v Kladně, soudu pro mládež, ze dne 23. 6. 2017, sp. zn. 4 Rod 13/2017, bylo nezletilému podle 93 odst. 1 písm. c) z. s. m. uloženo napomenutí s výstrahou. V dalším soud rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a že stát je povinen zaplatit opatrovníku JUDr. I. P. odměnu a náhradu hotových výdajů v celkové výši 5 445 Kč včetně daně z přidané hodnoty.

4. Podle závěrů soudu prvního stupně z videonahrávky pořízené mobilním telefonem, v níž je přehledně a nepřerušovaně zachyceno jednání nezletilého, lze bez jakýchkoliv pochybností učinit skutkové a právní závěry ohledně posuzovaného činu. Jak vyplývá z této videonahrávky, nezletilý útočil vůči poškozenému v době, kdy poškozený nebyl aktivní, nebránil se a před nezletilým utíkal. Ze strany nezletilého, který udeřil poškozeného dvakrát kolenem do oblasti hlavy, obkročmo si nad něj stoupl, opakovaně ho udeřil pěstmi do oblasti hlavy a následně dupl do oblasti jeho trupu, šlo o značně intenzivní fyzický útok. S ohledem na charakter napadení poškozeného nelze mluvit o běžném konfliktu mezi školáky, o pouhé klukovské rvačce, nýbrž o činu jinak trestném vykazujícím znaky výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku. Z videonahrávky se nepodává, že by se nezletilý toliko bránil a že by byl k násilnému jednání donucen z důvodu vlastního ohrožení. Poněvadž soud neshledal, že by šlo o méně společensky škodlivé jednání pouze přestupkového charakteru, a ze zprávy orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále též jen „OSPOD“) zjistil, že opatrovnícký spis na nezletilého dosud nebyl veden a že nebyly známy negativní zprávy o jeho chování, vyhověl návrhu státního zastupitelství na uložení napomenutí s výstrahou se zřetelem ke konkrétní závažnosti činu, věku nezletilého, skutečnosti, že šlo o první protiprávní jednání nezletilého, i k postoji nezletilého, který projevil u soudního jednání lítost.

5. Rozhodnutí soudu prvního stupně napadl opatrovník nezletilého odvoláním. Usnesením Krajského soudu v Praze, soudu pro mládež, ze dne 26. 9. 2017, sp. zn. 13 Rodo 6/2017, byl rozsudek soudu prvního stupně potvrzen. Krajský soud v Praze, soud pro mládež, dále rozhodl tak, že žádný z účastníků řízení nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení a že Česká republika – Krajský soud

v Praze je povinen zaplatit opatrovníku JUDr. I. P. náklady odvolacího řízení ve výši 4 600 Kč včetně daně z přidané hodnoty.

II.

Dovolání

č. 11

6. Proti usnesení odvolacího soudu podal opatrovník nezletilého dovolání a namítl, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek procesního a hmotného práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od judikatury Nejvyššího soudu, či otázek, které dosud nebyly Nejvyšším soudem řešeny nebo byly řešeny odlišným způsobem. Dovolatel měl za to, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

7. Dovolatel nesouhlasí s uložením napomenutí s výstrahou, protože existovaly pochybnosti o tom, zda skutečně jde o skutek, který by jinak byl trestným činem, a rovněž s ohledem na další okolnosti týkající se věci samé, jejího vyšetřování a projednání před soudem.

8. Jak dále dovolatel zdůraznil, čin nezletilého byl projednán v největší jednací síni Okresního soudu v Kladně za účasti více osob, když nezletilý byl umístěn vedle svého opatrovníka na místě, kde jinak sedí obhájce s obžalovaným, což zjevně vedlo k další traumatizaci nezletilého. Projednávání trestných činů před trestním soudem je běžně zobrazováno ve filmu a v televizi, a dostane-li se nezletilý do stejné situace, kterou zná z filmu a z televize, nabude dojmu, že stojí před skutečným trestním tribunálem a je souzen, přičemž nebude schopen rozlišit, že podle zákona by se vůči němu mělo postupovat mnohem citlivěji a neformálněji než k dospělému obviněnému. Ustanovení § 92 odst. 1 z. s. m. umožňuje, aby dítě nemuselo být v řízení vyslechnuto, a to tehdy, je-li jednání, v němž je spatřován čin jinak trestný, spolehlivě prokázáno jiným způsobem. V posuzované věci byla splněna uvedená podmínka, neboť podstatná část jednání nezletilého byla zachycena na videozáznamu, který je součástí soudního spisu. Je sice pravdou, že podle zákona musí být názor nezletilého vždy zjištěn, ovšem takové zjištění lze provést neformálně při pohovoru v kanceláři soudce apod., a zamezit tak traumatizaci nezletilého. Pokud musel soud přerušit výslech nezletilého s ohledem na jeho duševní stav, měl tuto okolnost promítnout do úvah o uložení opatření.

9. Stejně měl zohlednit skutečnost, že od samého počátku docházelo k velmi necitlivému přístupu k nezletilému. Podle dovolatele policejní orgány postupovaly vůči nezletilému s mnohem větší tvrdostí, než by mohly postupovat vůči osobě starší patnácti let. Při prvotním výsledku nezletilého dne 13. 4. 2017 neumožnily účast jeho otce s odůvodněním, že postačuje účast orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V případě mladistvého však § 43 odst. 1 z. s. m. dává zákonnému zástupci právo, aby se zúčastnil těch úkonů, kterých se podle zákona může zúčastnit mladistvý. Při výsledku nezletilého by uvedené právo zákonného zástupce mělo být

zvláště dodržováno, i když to není v zákoně výslovně uvedeno. Nezletilý, který je v podobné situaci oddělen od svého rodiče, to nese velmi obtížně, pociťuje zvýšenou nejistotu a je traumatizován. Této traumatizaci přitom nemůže zabránit ani přítomnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pouhá přítomnost orgánu sociálně- -právní ochrany dětí nemůže zaručit ani dodržování procesních práv nezletilého. Orgány sociálně-právní ochrany dětí mnohdy vycházejí vstříc spíše orgánům činným v trestním řízení a nehlídají zájmy nezletilého, tj. na to, aby neobvinil sebe nebo osoby blízké. Podle názoru dovolatele, ačkoliv je v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže právo na přítomnost obhájce přiznáno toliko mladistvému při úkonech podle trestního řádu, mělo by být analogicky podle pravidla *a maiore ad minus* přiznáno i nezletilému. Je-li ze zákona zajištěno právo mladistvého na přítomnost jeho rodičů u výslechu, mělo by být přiznáno i nezletilému.

10. Dále dovolatel vytkl, že před soudem prvního stupně nebyly zjištěny všechny rozhodné skutečnosti tak, aby uložené opatření bylo přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu. Navrhoval výslech matky poškozeného a třídní učitelky nezletilého s ohledem na hodnocení školy a vyjádření rodičů. Pokud matka poškozeného oznamovala věc na policii s tím, že syn byl napaden neznámou osobou, což zjevně nebyla pravda, měla být vyslechnuta v postavení svědka. Jak vyplývá z úředního záznamu policie, nezletilý se měl omluvit poškozenému, což mohlo mít vliv na uložení opatření. Navíc důkazy nebyly opatřeny odpovídajícím způsobem, protože vše je založeno jen na úředních záznamech policie. Jestliže opatrovníku nezletilého nebylo umožněno vyslýchat nebo dát vyslýchat svědky proti nezletilému a dosáhnout předvolání a výslech svědků v jeho prospěch, došlo k porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1, odst. 3 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

11. Podle dovolatele pro posouzení, zda vůbec bylo třeba zahájit řízení o uložení opatření před soudem, je nezbytné zvážit, zda jde o čin jinak trestný, přičemž podle judikatury Nejvyššího soudu nikoli každé fyzické napadení na veřejnosti je výtržností. Forma výtržnického jednání musí hrubě a ve zvýšené míře narušovat občanské soužití (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 1. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1449/2015, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. 7 Tdo 224/2002). Důležitou okolností je motivace útočníka, zejména to, zda byl vyprovokován jednáním poškozeného (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2005, sp. zn. 7 Tdo 455/2005). V nyní posuzované věci došlo k útoku po předchozím fyzickém napadení nezletilého poškozeným, tudíž vyvstává otázka, kdo a jakým způsobem přispěl k činu nezletilého. Byl-li nezletilý vyprovokován, nelze jeho jednání hodnotit jako zjevně svévolné, vyložené agresivní a jednostranně útočné. Jako příčinu jeho jednání lze označit předchozí úder nohou poškozeného, který nezletilého zasáhl do oblasti přirození, což je úder bolestivý, který u osoby dostatečně psychicky nevypělá a nerozumné logicky vede k okamžité odplatě. Nezletilý je ve věku, kdy nelze předpokládat, že by byl schopen se natolik ovládat,

č. 11

aby vše oznámil například ve škole nebo rodičům a odepřel si okamžitou odplatu, jak při jednání uváděla státní zástupkyně. Jde o skutečnosti, které svědčí pro nevyzrálост osoby nezletilého, a jednání nezletilého lze považovat za nerozvážené a neprojevující se výraznějšími prvky, které jsou nezbytné pro posouzení, že jde o kriminální čin. Zákon předvídá tyto situace v § 3 odst. 4 z. s. m., podle něhož má být zohledněna rozumová a mravní vyspělost osoby, proti níž se vede řízení.

12. Dovolatel upozornil na materiální korektiv (zásadu subsidiarity trestní represe podle § 12 odst. 2 tr. zákoníku) a na procesní korektiv (princip oportunity) a na s tím související oprávnění státního zástupce zastavit trestní stíhání z důvodu neúčelnosti podle § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř., či odstoupit od trestního stíhání podle § 70 z. s. m., přičemž není důvod, aby postup použitelný při stíhání osob starších než 15 let nemohl být uplatněn při posouzení činu jinak trestného, kterého se dopustil nezletilý. Státní zástupce i v případě, že dojde k závěru, že jde o čin jinak trestný, by neměl být povinen podat návrh podle § 90 odst. 1 z. s. m. Citované ustanovení je třeba vyložit ve spojení s § 90 odst. 2 z. s. m., které umožňuje soudu zahájit řízení o uložení opatření z úřední povinnosti. Podle dovolatele je tato možnost soudu dána proto, aby mohl řízení zahájit i tehdy, je-li státní zástupce nečinný, resp. i tehdy, využije-li státní zástupce nedůvodně „odklon“. Je totiž na úvaze státního zástupce, zda postačuje projednání činu jinak trestného přímo před ním samým, či před soudem. Vykládají-li státní orgány § 90 odst. 1 z. s. m. doslovně a mají-li za to, že jde o absolutní povinnost, z níž neexistuje výjimka, je na zvážení případné vypuštění druhé věty z tohoto ustanovení a ponechání možnosti státnímu zástupci, aby sám projednal čin s nezletilým (§ 93 odst. 10 z. s. m.). Dovolatel proto navrhl, aby Nejvyšší soud přerušil řízení o dovolání a podal Ústavnímu soudu návrh na zrušení druhé věty § 90 odst. 1 z. s. m.

13. Závěrem svého dovolání učinil dovolatel návrh, aby Nejvyšší soud zrušil usnesení Krajského soudu v Praze, soudu pro mládež, ze dne 26. 9. 2017, sp. zn. 13 Rodo 6/2017, a aby věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

14. Nejvyšší soud, soud pro mládež, jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř., § 96 z. s. m.) shledal, že dovolání bylo v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) podáno oprávněnou osobou (opatrovníkem nezletilého coby účastníka řízení, viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 49/2014-I. Sb. rozh. tr.). Dále se zabýval otázkou přípustnosti a důvodnosti dovolání.

15. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky

hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

16. Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným, protože dovolatel vymezil právní otázku zda, případně za jakých podmínek je třeba umožnit zákonným zástupcům dítěte mladšího patnácti let účast na procesním úkonu spočívajícím v podání vysvětlení nezletilého ve smyslu § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř. před policejním orgánem. Jde o procesněprávní problém, který dosud nebyl v judikatuře Nejvyššího soudu řešen. Třebaže napadené rozhodnutí odvolacího soudu bezprostředně nezávisí na jeho vyřešení, jde o významnou otázku týkající se respektování zásad spravedlivého procesu a především ochrany práv dítěte ve fázi řízení zvané pro-
věrování, a proto ji nelze ponechat bez povšimnutí.

č. 11

IV.

Důvodnost dovolání

17. Z hlediska napadeného usnesení odvolacího soudu a obsahu dovolání je významná otázka, zda při podání vysvětlení nezletilého ve smyslu § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř. došlo ze strany policejního orgánu, který neumožnil otci nezletilého, aby byl přítomen podání vysvětlení nezletilého, k procesnímu pochybení, jež mělo negativní dopad na závěr o správné realizaci důkazního řízení ve věci nezletilého.

18. Podle § 158 odst. 5 věty druhé tr. ř., které je zde relevantní, je-li vysvětlení [viz § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř.] požadováno od nezletilého, je třeba předem vyrozumět o úkonu jeho zákonného zástupce nebo opatrovníka; to neplatí, jestliže provedení úkonu nelze odložit a vyrozumění zákonného zástupce nebo opatrovníka nelze zajistit.

19. Zákonnými zástupci nezletilého jsou zpravidla jeho rodiče. Trestní řád v případě nezletilých hovoří o povinnosti předem vyrozumět zákonného zástupce (popřípadě opatrovníka) o úkonu v podobě podání vysvětlení. Právo zákonného zástupce (opatrovníka) být přítomen podání vysvětlení dítěte mladšího osmnácti let však výslovně neupravuje a tuto otázku neřeší ani jiný zákonný předpis. Jakkoliv uvedenou otázku zákon explicitně neupravuje, ukládá toliko povinnost policejního orgánu předem vyrozumět o provedení tohoto procesního úkonu zákonného zástupce, nelze při výkladu významu splnění této povinnosti pominout její účel. Tím je třeba rozumět primárně ochranu zájmů dítěte. Při sledování tohoto cíle je pak logickým důsledkem splnění povinnosti policejního orgánu nejen to, aby vyrozuměl zákonného zástupce o tom, že od nezletilého bude požadováno vysvětlení, ale také to, aby mu umožnil, aby byl přítomen podání vysvětlení. Nelze zcela vyloučit možnost odepřít přítomnost zákonnému zástupci, ale takové opatření by mělo přicházet v úvahu jen výjimečně a mělo by být podloženo vážnými

důvody. Zásadně proto policejní orgán umožní zákonnému zástupci nezletilého přítomnost v průběhu podání vysvětlení, ledaže by to okolnosti projednávané věci znemožňovaly. Takovou situaci může představovat např. strach nezletilého a jeho obava z reakce zákonného zástupce, dále obava, že by v jeho přítomnosti nepodal vysvětlení, nebo podezření, že rodič navádí nezletilého k protiprávnímu jednání, apod. Je na policejním orgánu, aby v každém jednotlivém případě uvážil, zda jsou dány relevantní důvody pro odepření přítomnosti zákonného zástupce nezletilého.

20. Z obsahu předloženého spisu se podává, že v posuzované věci byli J. M. a K. M., zákonní zástupci nezletilého, vyrozuměni o podání vysvětlení svého dítěte, k němuž mělo dojít dne 13. 4. 2017, a to v souladu s § 158 odst. 5 tr. ř. dne 12. 4. 2017. Podle úředního záznamu policejního orgánu se J. M. a K. M., rodiče nezletilého, dostavili s nezletilým dne 13. 4. 2017 na příslušný územní odbor Policie České republiky za účelem podání vysvětlení nezletilého. Otec J. M. se přitom dožadoval, aby byl přítomen podání vysvětlení svého syna, čemuž policejní orgán nevyhověl se sdělením, že výslech bude proveden za přítomnosti sociální pracovnice. Policejní orgán zopakoval uvedené sdělení i po emotivní reakci J. M., který se před synem rozčiloval, že jej nenechá jít samotného, že má právo být u výslechu a že bez něj výslech neproběhne. Poté byl J. M. informován, že policejní orgán provede výslech bez jeho přítomnosti a že při výslechu bude hájit zájmy dítěte zaměstnankyně OSPOD. Matka nezletilého K. M. uvedla, že souhlasí, aby šel nezletilý na výslech bez otce.

21. Nejvyšší soud, soud pro mládež (dále též jen „Nejvyšší soud“), konstatuje, že z výše citovaného úředního záznamu Policie České republiky není zřejmé, že by chování otce J. M. před podáním vysvětlení nezletilého, jeho syna, resp. ještě předtím, než mu bylo sděleno, že se jej nebude moci zúčastnit, naznačovalo, že jeho přítomnost při tomto podání vysvětlení by mohla negativně ovlivnit psychologické rozpoložení nezletilého, a být tak z hlediska prověřování věci kontraproduktivní či jakkoliv škodlivá. Jak bylo shora rozvedeno, vyhodnocení vhodnosti či nevhodnosti přítomnosti zákonného zástupce (opatrovníka) při podání vysvětlení nezletilého je na uvážení policejního orgánu. Takové uvážení však nemůže být svévolné a musí být založeno na střizlivém a objektivním posouzení konkrétní situace. Nelze vyloučit, že v posuzované věci policejní orgán, který byl před podáním vysvětlení v bezprostředním osobním kontaktu s rodiči nezletilého, mohl např. vnímat jisté napětí mezi přítomnými osobami a mohl relevantně usoudit, že by nezletilý v přítomnosti otce nevypovídal bez obtíží, ale tato úvaha nemá žádnou oporu v obsahu spisu. Protože není doložen žádný vážný důvod, který by znemožňoval přítomnost otce při podání vysvětlení nezletilého, nelze postup policejního orgánu označit za správný a bezezbytku sledující zájem nezletilého.

22. Nejvyšší soud se však ztotožňuje s odvolacím soudem, který ve svém usnesení reagoval na výtku dovolatele stran pochybení, k němuž mělo údajně dojít při podání vysvětlení nezletilého. V souladu s jeho argumentací zdůrazňuje, že

zpochybňovanému úkonu byla přítomna zaměstnankyně orgánu sociálně-právní ochrany dětí a matka nezletilého souhlasila s nepřítomností otce nezletilého. Navíc je zcela zásadní, že tento úkon, resp. jeho výstup v podobě úředního záznamu o podání vysvětlení, je toliko podkladem, který může státní zastupitelství následně uplatnit při podání návrhu na zahájení řízení podle § 90 odst. 1 z. s. m. Postup před zahájením trestního stíhání v případě činu jinak trestného se provádí výlučně za účelem „předběžného“ a pro soud pro mládež nezávazného zjištění, zda lze mít za to, že se dítě mladší než patnáct let dopustilo činu jinak trestného. Před zahájením řízení podle hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže lze, je-li dáno důvodné podezření konkrétního trestně neodpovědného dítěte ze spáchání činu jinak trestného, opatrovat a zajišťovat důkazy významné pro rozhodnutí ve věci, ovšem jen v právním rámci daném hlavou třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže, občanským soudním řádem a zákonem o státním zastupitelství. Podle těchto předpisů se přitom v procesněprávním smyslu provádí dokazování až v jednání nařízeném soudem po zahájení řízení podle hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Toto řízení – na rozdíl od trestního řízení – probíhá výlučně před soudem. Zde soud pro mládež nakládá s důkazy shromážděnými policejním orgánem jako s důkazy listinnými, v zájmu naplnění zásady bezprostřednosti může sám provádět důkazy další, včetně výsledku svědků apod.

23. Pokud jde o otázku přítomnosti advokáta při podání vysvětlení, sluší se dodat, že podle § 158 odst. 5 věty první tr. ř. při podání vysvětlení má každý právo na právní pomoc advokáta. Jelikož jde o právo osoby podávající vysvětlení, není policejní orgán povinen jakýmkoli způsobem opatrovat právní pomoc advokáta. Je na tom, kdo podává vysvětlení, aby si advokáta, stojí-li o jeho právní pomoc, zajistil pro účely podání vysvětlení. Je na zákonném zástupci (opatrovníku) nezletilého, aby v případě, chce-li nezletilému zajistit právní pomoc při podání vysvětlení, mu advokáta obstaral.

24. Výtku dovolatele, že přestože v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže je právo na přítomnost obhájce stanovena pouze při úkonech podle trestního řádu týkajících se mladistvého, analogicky podle pravidla *a maiore ad minus* je třeba přiznat toto právo i nezletilému, postrádá opodstatnění. Proti nezletilému při specifikovaném procesním úkonu není a nemůže být použito žádných trestněprávních procesních institutů, proto odkaz na ustanovení § 42 odst. 2 písm. a) z. s. m. (jak měl patrně opatrovník na mysli) je v daných souvislostech nepřipadný. Stejně tak je z týchž důvodů nepřiléhavý i odkaz na § 43 odst. 1 (část věty za středníkem) z. s. m., podle něhož zákonný zástupce (nebo opatrovník) mladistvého je oprávněn zúčastnit se těch úkonů, kterých se podle zákona může zúčastnit mladistvý.

25. V dalším se Nejvyšší soud podrobně vypořádal též se zbývajícími námitkami dovolatele. Protože shledal usnesení Krajského soudu v Praze, soudu pro mládež, ze dne 26. 9. 2017, sp. zn. 13 Rodo 6/2017, správným, zamítl dovolání opatrovníka nezletilého [§ 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř.].

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

Č. 13

Č. 13

Exekuce, Insolvenční řízení, Příkazání pohledávky

§ 312 odst. 1 o. s. ř. ve znění do 31. 12. 2013, § 40 IZ, § 65 zákona č. 120/2001 Sb.

V exekučním řízení vedeném pro pohledávku dlužníka za povinným nelze exekučním příkazem soudního exekutora ve smyslu ustanovení § 312 a násl. o. s. ř. postihnout pohledávku povinného týkající se majetkové podstaty dlužníka; to platí bez zřetele k tomu, že oprávněným je insolvenční správce dlužníka.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 12. 2017, sp. zn. 20 Cdo 4879/2017, ECLI:CZ:NS:2017:20.CDO.4879.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání povinného změnil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 6. 2017, sp. zn. 54 Co 147/2017, tak, že exekuce vedená soudním exekutorem Mgr. Petrem Jarošem, Exekutorský úřad Chrudim, pod sp. zn. 129 EX 9170/13, na základě pověření Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 2. 12. 2013, sp. zn. 73 EXE 5097/2013, se v rozsahu exekučního příkazu soudního exekutora Mgr. Petra Jaroše, Exekutorský úřad Chrudim, ze dne 24. 8. 2016, č. j. 129 EX 9170/13-210, částečně zastavuje.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 9 pověřením ze dne 2. 12. 2013, č. j. 73 EXE 5097/2013-20, pověřil provedením exekuce vedené pro pohledávku oprávněného ve výši 6 971 877,01 Kč s příslušenstvím na základě rozsudku Okresního soudu Praha-východ ze dne 24. 5. 2012, č. j. 6 C 2/2012-197, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 18. 7. 2013, č. j. 27 Co 107/2013-326, soudního exekutora Mgr. P. J., Exekutorský úřad Ch. (dále jen „soudní exekutor“).

2. Soudní exekutor exekučním příkazem ze dne 24. 8. 2016, č. j. 129 EX 9170/13-210, mimo jiné rozhodl o způsobu provedení exekuce příkazáním jiné peněžitě pohledávky, a to pohledávky ve výši 411 478 Kč představující náklady řízení incidenčního sporu, kterou má povinný za svým dlužníkem, jímž je oprávněný v postavení insolvenčního správce dlužníka V. L. (dále též „dlužník“), na základě usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 7. 2014, č. j. 11 Cmo 91/2013-463.

č. 13

3. Obvodní soud pro Prahu 9 usnesením ze dne 23. 2. 2017, č. j. 73 EXE 5097/2013-130, zamítl návrh povinného na částečné zastavení exekuce, jímž se povinný domáhal zastavení exekuce v rozsahu exekučního příkazu soudního exekutora ze dne 24. 8. 2016, č. j. 129 EX 9170/13-210. Uvedl, že pohledávka vymáhaná v tomto exekučním řízení a pohledávka postižená exekučním příkazem soudního exekutora ze dne 24. 8. 2016, č. j. 129 EX 9170/13-210, mají odlišný charakter, když po prohlášení úpadku přešlo dispoziční právo z dlužníka na insolvenčního správce, a proto zde není dána totožnost subjektů v osobách oprávněného a povinného, která by soudnímu exekutorovi znemožňovala postupovat podle § 312 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), ve spojení s § 65 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ex. řád“). Nehledě na to, že podle § 140 odst. 2 násl. zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), je započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele po rozhodnutí o úpadku přípustné, jen jestliže zákonem stanovené podmínky pro zápočet byly splněny ještě před rozhodnutím o úpadku, což ale není případ pohledávky vůči povinnému.

4. Městský soud v Praze usnesením ze dne 13. 6. 2017, č. j. 54 Co 147/2017-145, usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 23. 2. 2017, č. j. 73 EXE 5097/2013-130, potvrdil. Dospěl k závěru, že v předmětné exekuci je vymáhána pohledávka dlužníka za povinným, k jejímuž vymožení soudní exekutor exekučním příkazem ze dne 24. 8. 2016, č. j. 129 EX 9170/13-210, postihl pohledávku povinného za insolvenčním správcem, která jednak vznikla po zahájení exekuce a dále po prohlášení konkurzu a má povahu pohledávky za majetkovou podstatou, tudíž se uspokojuje z majetkové podstaty dlužníka. Vzhledem k tomu, že pohledávky za podstatou a pohledávky jim na roveň postavené nelze započíst na pohledávky dlužníka, tzn. že nelze započíst pohledávky, které vůči sobě oprávněný s povinným mají.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Usnesení odvolacího soudu napadl povinný v celém rozsahu dovoláním. Kromě jiného namítá, že z ustálené judikatury (usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 29. 11. 1968, sp. zn. 6 Co 218/68, uveřejněného pod č. 10/1970 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, či z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2004, sp. zn. 20 Cdo 1680/2002) vyplývá, že exekuci přikázáním jiné peněžité pohledávky lze vést jen tehdy, je-li dlužníkem povinného třetí osoba, tj. osoba odlišná od osoby oprávněného, když v posuzované věci byla exekučním příkazem soudního exekutora přikázána pohledávka za majetkovou podstatou dlužníka priznaná povinnému vůči insolvenčnímu správci dlužníka (zde oprávněný), která

má být uspokojena z majetkové podstaty dlužníka. Navrhuje proto, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu změnil tak, že návrhu povinného na částečné zastavení exekuce ve vztahu k exekučnímu příkazu soudního exekutora ze dne 24. 8. 2016, č. j. 129 EX 9170/13-210, je vyhověno.

III.

Přípustnost dovolání

č. 13

6. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) dovolání projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2013 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony), a po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř., a že jde o rozhodnutí, proti kterému je dovolání přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena (zda exekuci příkázáním jiné peněžitě pohledávky lze vést i tehdy, je-li exekučním příkazem přikázána pohledávka pohledávkou za majetkovou podstatou dlužníka přiznanou povinnému vůči oprávněnému, jímž je insolvenční správce dlužníka), přezkoumal napadené usnesení ve smyslu § 242 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243 odst. 1 věta první o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

IV.

Důvodnost dovolání

7. Podle § 65 ex. řádu, nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se na exekuci příkázáním pohledávky přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu upravující výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky, tzn. § 312 a násl. o. s. ř.

8. Nejvyšší soud opakovaně dospěl k závěru, že jinými peněžitými pohledávkami ve smyslu § 312 odst. 1 o. s. ř. jsou toliko pohledávky, které má povinný proti třetím osobám, nikoli snad i pohledávky, které má povinný proti oprávněnému (srovnej rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 29. 11. 1968, sp. zn. 6 Co 218/68, uveřejněné pod č. 10/1970 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2004, sp. zn. 20 Cdo 1680/2002, uveřejněné pod č. 59/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 10. 2015, sp. zn. 26 Cdo 3814/2014 – ústavní stížnost proti němu podanou Ústavní soud odmítl usnesením ze dne 17. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 21/16).

9. V posuzované věci je v exekučním řízení exekvována pohledávka dlužníka za povinným, kterou za dlužníka vymáhá insolvenční správce dlužníka (zde

č. 13

oprávněný), neboť v souladu s § 229 odst. 3 písm. c) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „IZ“), ve spojení s § 246 odst. 1 IZ, prohlášením konkursu na insolvenčního správce přešlo dispoziční oprávnění k majetkové podstatě. Soudní exekutor pověřený provedením shora uvedené exekuce exekučním příkazem ze dne 24. 8. 2016, č. j. 129 EX 9170/13-210, rozhodl o provedení exekuce příkazáním jiné peněžité pohledávky, konkrétně pohledávky představující náklady řízení incidenčního sporu, kterou má povinný za svým dlužníkem, jímž je oprávněný v postavení insolvenčního správce dlužníka.

10. Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 7. 9. 2017, sp. zn. 29 Cdo 2446/2017, dovodil, že tam, kde na insolvenčního správce přešlo oprávnění nakládat s majetkovou podstatou (jako je tomu při řešení úpadku dlužníka konkursem), jedná insolvenční správce svým jménem na účet dlužníka (§ 40 odst. 1 IZ), přičemž k takovým jednáním patří i jeho úkony v incidenčních sporech, jakož i v dalších sporech, kterých se účastní místo dlužníka (§ 40 odst. 2 IZ). Z podstaty věci vyplývá, že jestliže insolvenční správce v incidenčních sporech, event. v dalších sporech, kterých se účastní na místo dlužníka, jedná „na účet dlužníka“, nároky k jejichž (s)plnění byl v těchto sporech zavázán „jako insolvenční správce dlužníka“, nemohou (nesmějí) být uspokojovány (exekučně vymáhány) z osobního majetku insolvenčního správce, což ovšem neplatí o nárocích, které z incidenčního či jiného sporu vyplynou přímo pro insolvenčního správce. I v incidenčním sporu či v jiném sporu, kterého se insolvenční správce účastní místo dlužníka, totiž může být vydáno též rozhodnutí, které má sankční povahu (postihuje osoby, které v řízení vystupují za účastníka řízení, aniž by takový postih měl jít k tíži účastníka řízení), například pořádková pokuta podle § 53 o. s. ř., nebo náklady řízení podle § 147 o. s. ř. O takový případ však v posuzované věci nejde.

11. Soudní exekutor exekučním příkazem ze dne 24. 8. 2016, č. j. 129 EX 9170/13-210, rozhodl o provedení exekuce příkazáním pohledávky povinného představující náklady incidenčního sporu, přiznané povinnému usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 7. 2015, č. j. 11 Cmo 91/2013-463. Z citovaného rozhodnutí vyplývá, že se nejedná o náklady řízení podle § 147 o. s. ř., tj. o náklady, jejichž vznik zavinil správce, nýbrž o náklady, které povinnému vznikly za oprávněným jako insolvenčním správcem dlužníka. Jde tudíž o náklady, které nelze vymáhat z osobního majetku insolvenčního správce. Jinými slovy nejde o pohledávku povinného přímo za insolvenčním správcem, neboť insolvenční správce vystupuje v insolvenčním řízení jako zvláštní procesní subjekt [§ 9 písm. d) IZ], konkrétně v incidenčním sporu vystupoval toliko z pozice osoby mající dispoziční oprávnění s majetkovou podstatou dlužníka [§ 229 odst. 3 písm. c) ve spojení s § 246 odst. 1 IZ], která jedná sice svým jménem ale stále na účet dlužníka (§ 40 odst. 1 IZ), nýbrž o pohledávku povinného za dlužníkem, která má povahu pohledávky tzv. za majetkovou podstatou. S ohledem na výše uvedené proto Nej-

vyšší soud dospěl k závěru, že nelze v exekučním řízení vedeném pro pohledávku dlužníka za povinným, byť je tato za dlužníkem vymáhána insolvenčním správcem, exekučním příkazem soudního exekutora ve smyslu § 312 a násl. o. s. ř. postihnout pohledávku povinného týkající se majetkové podstaty dlužníka. Jestliže je totiž exekuční řízení vedeno pro pohledávku patřící do majetkové podstaty dlužníka, za situace, kdy soudní exekutor rozhodne o přikázání jiné peněžitě pohledávky, a to pohledávky povinného za touto majetkovou podstatou dlužníka, dochází tím k nepřipustnému střetu dvou pohledávek těchto subjektů.

12. Vzhledem k tomu, že usnesení odvolacího soudu není správné, neboť spočívá na chybném právním posouzení věci, a protože na základě dosavadních výsledků řízení je možné o věci rozhodnout, Nejvyšší soud napadené usnesení odvolacího soudu podle § 243d písm. b) o. s. ř. změnil tak, že exekuce vedená soudním exekutorem Mgr. P. J., Exekutorský úřad Ch., pod sp. zn. 129 EX 9170/13, na základě pověření Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 2. 12. 2013, č. j. 73 EXE 5097/2013-20, se v rozsahu exekučního příkazu soudního exekutora Mgr. P. J., Exekutorský úřad Ch., ze dne 24. 8. 2016, č. j. 129 EX 9170/13-210, částečně zastavuje.

Č. 14

Č. 14

Omezení svéprávnosti (o. z.) [Svéprávnost (o. z.)], Opatrovník
§ 55 odst. 1 o. z., § 55 odst. 2 o. z.

Člověku, který pro svou duševní poruchu fakticky není schopen žádného právního jednání (jde např. o imobilního těžce duševně nemocného člověka), nelze navrátit jeho svéprávnost a za účelem ochrany jeho zájmů mu jmenovat opatrovníka.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. 30 Cdo 836/2017, ECLI:CZ:NS:2017:30.CDO.836.2017.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání posuzované proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 16. 11. 2016, sp. zn. 12 Co 438/2016.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Rokycanech (dále již „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 17. 8. 2016, č. j. 3 P 47/89-89, změnil rozsudek téhož soudu ze dne 15. 2. 1989, č. j. P 47/89-7, tak, že se omezení svéprávnosti posuzované zrušuje. Soud prvního stupně dále jmenoval posuzované opatrovnici M. Š. s určením rozsahu její působnosti při výkonu opatrovnice, rozhodl o náhradě nákladů řízení a o povinnosti opatrovnice seznámit s obsahem tohoto rozsudku posuzovanou.
2. Soud posuzovanou zhlédl v jejím bydlišti shora a zjistil, že posuzovaná na žádný dotaz neodpovídá, neumí mluvit, číst, psát, jezdit na vozítku, jen se usmívá.
3. Při rozhodování soud prvního stupně zohlednil znalecký posudek soudního znalce MUDr. D. H., jehož úkolem bylo zjistit zdravotní (duševní) stav posuzované, „který došel k závěru, že posuzovaná trpí duševní poruchou trvalého rázu, a to těžkou mentální retardací, v důsledku které není schopna činit žádné právní úkony, není schopna hospodařit s žádným majetkem. Není schopna uzavírat jakoukoliv smlouvu finančního charakteru, není schopna pochopit účel a důsledky uzavření manželství, pořizovat pro případ smrti, jednat v pracovněprávních vztazích a rozhodovat o svém léčení a zdravotním stavu“.
4. Prvoinstanční soud dále po zrealizovaném výsledku uvedeného soudního znalce v odůvodnění písemného vyhotovení svého rozsudku vyložil, že: „Při svém výsledku znalec vypověděl, že ani po provedených důkazech, zejména

o protokolu o zhlédnutí posuzované soudem, nemění nic na závěrech znaleckého posudku. Posuzovaná si není schopna způsobit žádnou újmu. V tomto případě by bylo možné zrušit omezení svéprávnosti posuzované a nahradit to péčí opatrovníkem. Od posuzované jsem se nedozvěděl vůbec nic. Ani nemá sílu k tomu, aby se sama pohybovala na vozičku. Pokud by v oprávnění opatrovníka nebyla možnost udělit souhlas za posuzovanou s běžným lékařským ošetřením, tak by se mohlo stát, že při aktivním odporu posuzované s takovým ošetřením by ji odmítl ošetřit.“

5. Soud s přihlédnutím k § 55 odst. 1, 2 a § 469 odst. 1 o. z. dále uvedl, že se „ztotožňuje s názorem Mgr. M. F., Ph.D., předsedkyně Okresního soudu v Táboře, publikovaným v časopise Soudce č. 10 až 11/2014 (ročník XVI), podle kterého každá životní situace osoby ztížené duševní chorobou je rozdílná, rozdílný musí proto být i přístup ze strany soudu. Nejtěžší postižení duševní poruchou neumožňující jakékoliv právní jednání nebude podle stávající právní úpravy automaticky znamenat omezení svéprávnosti v největším možném rozsahu, ve většině případů bude postačovat ustanovení opatrovníka bez omezení svéprávnosti, ve srovnání s předchozí právní úpravou poněkud neobvykle tedy osoba ztížená mírnější duševní poruchou, která ji neomezuje ve styku s vnějším světem, může potřebovat větší rozsah ochrany a větší rozsah i jiný způsob omezení. V případě ležících pacientů, neorientovaných osobou, místem, časem, neschopných komunikace, kdy veškeré jejich základní potřeby zajišťuje třetí osoba, rodina nebo zdravotnický personál, i pro zachování důstojnosti takových osob, je vhodné využít jiné mírnější opatření předpokládané v § 39 z. ř. s., a to jmenování opatrovníka dle § 465 a násl. obč. zák. Opatrovník by zastupoval opatrovance při zajišťování nejzákladnějších potřeb, často ve vztahu ke zdravotnickému nebo sociálnímu zařízení, kde je opatrovanec umístěn, zajišťoval by zejména ekonomickou stránku péče o něho. V jiných oblastech omezení svéprávnosti ztrácí význam, není proto ani v zájmu tohoto člověka ve smyslu § 55 obč. zák. k omezení svéprávnosti přistupovat. Nejtěžší postižení duševní poruchou neumožňující jakékoliv právní jednání nebude podle stávající právní úpravy automaticky znamenat omezení svéprávnosti v největším možném rozsahu. Ve většině případů bude postačovat ustanovení opatrovníka bez omezení svéprávnosti.“

6. Soud prvního stupně dále odkázal na některá rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky (dále již „Nejvyšší soud“ nebo „dovolací soud“) či Ústavního soudu České republiky (dále již „Ústavní soud“), v nichž byly vyloženy právní názory, které lze podpůrně vyložit ve prospěch závěru o minimalizaci omezení svéprávnosti člověka, pakliže lze přistoupit i k úpravě prostřednictvím mírnějších opatření. Nakonec uzavřel, že v daném případě byly splněny podmínky pro zrušení omezení svéprávnosti posuzované a jejího nahrazení mírnějším opatřením v podobě jmenování opatrovníka podle § 469 o. z.

7. K odvolání Okresního státního zastupitelství v R. Krajský soud v Plzni (dále

již „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 16. 11. 2016, č. j. 12 Co 438/2016-104, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že změnil rozsudek téhož soudu ze dne 15. 2. 1989, č. j. P 47/89-7 (jímž byla posuzovaná zbavena tehdejší způsobilosti k právním úkonům), tak, že posuzovaná „se omezuje na dobu tří let od právní moci tohoto rozsudku ve svéprávnosti tak, že není schopna samostatného právního jednání s výjimkou jednání v běžných záležitostech každodenního života, a dále se omezuje ve svéprávnosti k výkonu volebního práva“. Odvolací soud dále opatrovníkem posuzované jmenoval M. Š., „která je oprávněna a povinna posuzovanou zastupovat ve všech jejích záležitostech, ve kterých posuzovaná nemůže jednat samostatně,“ a dále rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů.

8. Odvolací soud vycházel ze zjištění, že posuzovaná byla shora již označeným rozsudkem původně zbavena ve způsobilosti k právním úkonům, přičemž znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, oddělení psychiatrie, bylo prokázáno, že posuzovaná trpí těžkou duševní poruchou, která ji zcela znemožňuje vykonávat jakékoliv právní úkony. Dále zohlednil, že soud prvního stupně podle § 3030 odst. 1 o. z. zahájil podle § 13 z. ř. s. řízení o svéprávnosti posuzované a řízení o opatrovnictví a že po zhlédnutí posuzované soudcem ustanovil znalce MUDr. D. H., který ve znaleckém posudku potvrdil těžkou mentální retardaci posuzované s tím, že u posuzované nelze očekávat zlepšení jejího zdravotního stavu.

9. Odvolací soud změnu prvoinstančního rozhodnutí odůvodnil následující právně kvalifikační úvahou:

„Odvolací soud respektuje odlišný náhled na postavení osob trpících duševní poruchou, proto podle citovaných ustanovení lze omezit svéprávnost člověka pouze tehdy, jestliže by mu hrozila závažná újma a nepostačí-li mírnější a méně omezující opatření. Odvolací soud souhlasí s námitkami odvolatele, že aplikace mírnějších opatření bez nutnosti omezení svéprávnosti se může týkat jen těch případů, kdy posuzovaný má v určitém rozsahu zachovány rozpoznávací a ovládací schopnosti. Odvolacímu soudu je známo rozhodnutí NS ČR ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 30 Cdo 944/2016. Toto rozhodnutí však nelze vyložit tak, že u osob, stížených nejtěžšími duševními poruchami, nejsou splněny podmínky pro omezení svéprávnosti. Nelze dále pominout, že podle výslovného znění § 469 odst. 2 o. z. jmenování opatrovníka dle § 469 odst. 1 je možné tehdy, je-li opatrovanec schopen projevit svoji vůli, neboť povinností opatrovníka je jednat v souladu s vůlí opatrovance. V projednávané věci není posuzovaná schopna projevit svoji vůli, zrušení rozhodnutí o zbavení způsobilosti k právním úkonům by bylo jen formální, aniž by to pro posuzovanou mělo jakýkoliv význam, když by veškerá právní jednání za ni činil opatrovník, který podle § 469 odst. 2 o. z. nemůže jednat v souladu s vůlí posuzované, která ji nemůže projevit.

Postup soudu prvního stupně není v zájmu posuzované a vede k obcházení institutu omezení svéprávnosti v rozporu se zněním zákona. Naopak jsou splněny podmínky pro omezení posuzované ve svéprávnosti v maximálním možném roz-

sahu, tj. vyjma jednání, pro které nemůže být člověk ze zákona omezen, včetně omezení ve svéprávnosti k výkonu volebního práva dle volebních zákonů.“

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 14

10. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala posuzovaná (dále též „dovolatelka“) prostřednictvím své advokátky včasné dovolání, v němž uplatňuje dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř., který vymezuje s tím, že nesprávné právní posouzení spatřuje v posouzení právní otázky, „zda u osob stížených závažnou duševní chorobou v takové míře, že jim tato choroba znemožňuje činit téměř veškerá právní jednání, v důsledku čehož si takové osoby svým vlastním jednáním nemohou přivodit žádnou závažnou újmu, je třeba jejich svéprávnost omezit v nejširším rozsahu a jmenovat jim opatrovníka z důvodu omezení svéprávnosti nebo je u těchto osob omezení svéprávnosti v nejširším možném rozsahu nadbytečné a je možné jim svéprávnost ponechat a jejich ochranu řešit pouze prostřednictvím mírnějšího opatření, a to jmenováním opatrovníka z důvodu existence obtíží při správě jmění a hájení práv způsobených zdravotním stavem opatrovance“. Dovolání je podle dovolatelky přípustné, jelikož uvedená právní otázka nebyla dosud v rozhodování dovolacího soudu vyřešena, přičemž soudy nižších stupňů je řešena rozdílně (odlišně od rozhodnutí odvolacího soudu v této věci rozhodl např. Krajský soud v Plzni ve věci vedené pod sp. zn. 64 Co 6/2016).

11. Dovolatelka se domnívá, že odvolacím soudem učiněný výklad ustanovení týkajících se podmínek omezení svéprávnosti a opatrovnictví člověka nezohledňuje nové náhledy na omezení svéprávnosti a opatrovnictví člověka prosazované novým občanským zákoníkem, a v posledních letech i judikaturou Ústavního soudu (např. sp. zn. I. ÚS 557/09) nebo Nejvyššího soudu (sp. zn. 30 Cdo 2865/2012). Odvolací soud pominul, že za platnosti nového občanského zákoníku již k omezení svéprávnosti člověka nepostačuje pouze zjištění duševní poruchy znemožňující posuzovanému činit právní jednání. K této podmínce se pro rozhodnutí o omezení svéprávnosti, v návaznosti na § 55 odst. 2 o. z., musí naplnit i další podmínky, a to zjištění, že bez omezení svéprávnosti hrozí posuzovanému konkrétní (nikoli jen hypotetická) závažná újma a že vzhledem k jeho zájmům nepostačuje přijetí mírnějšího a méně omezujícího opatření.

12. Dovolatelka se naopak zcela ztotožňuje s právním posouzením věci soudem prvního stupně, který (oproti odvolacímu soudu) respektoval požadavky stanovené novou právní úpravou, případ posoudil individuálně, zdrženlivě, v souladu s požadavky ve smyslu § 55 odst. 2 o. z. Správně tak dospěl k závěru, že konkrétní životní podmínky dovolatelky a míra u ní zachovalých schopností nejsou důvodem pro omezení její svéprávnosti v nejširším možném rozsahu, neboť i při ponechání svéprávnosti dovolatelky nehrozí vznik závažné újmy, a k ochraně je-

jích zájmů postačuje jmenování matky dovolatelky opatrovníci z důvodu existence obtíží při správě a hájení práv způsobených jejím zdravotním stavem. Soud prvního stupně tak přednostně využil méně omezujících opatření před omezením svéprávnosti v co nejširší míře.

č. 14

13. Závěrem dovolatelka navrhla, aby Nejvyšší soud dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

14. K dovolání nebylo podáno žádné písemné vyjádření.

III.**Přípustnost dovolání**

15. Rozhodné znění občanského soudního řádu a zákona o zvláštních řízeních soudních pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) vyplývá z bodu 2. čl. II. části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

16. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) konstatuje, že v posuzované věci je dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. přípustné, a to v odvolacím soudem řešené právní otázce, zda v případě, že posuzovaný pro svůj zdravotní (duševní) stav není schopen vůbec projevit svoji vůli, jsou splněny podmínky k omezení jeho svéprávnosti v maximálním možném rozsahu (tj. vyjma jeho práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života), anebo zda postačí – bez omezení jeho svéprávnosti – přistoupit k uložení mírnějšího a méně omezujícího opatření (např. formou jmenování opatrovníka posuzovanému). Uvedená právní otázka, na jejímž řešení spočívá napadené rozhodnutí odvolacího soudu, totiž v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

IV.**Důvodnost dovolání**

17. Podle § 3033 odst. 1 o. z. osoby, které byly zbaveny způsobilosti k právním úkonům přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (což se týká i případu dovolatelky) nebo jejichž způsobilost k právním úkonům byla přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona omezena, nabudou svéprávnosti nejpozději uplynutím pěti let ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, ledaže soud rozhodne jinak.

Podle § 60 o. z., změní-li se okolnosti, soud své rozhodnutí (ve věci svéprávnosti člověka) bezodkladně změní nebo zruší, a to i bez návrhu.

Podle § 55 odst. 1 o. z. k omezení svéprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti.

Podle § 55 odst. 2 o. z. omezit svéprávnost člověka lze jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření.

Podle § 39 z. ř. s., má-li soud za to, že vzhledem k zájmům posuzovaného postačuje mírnější a méně omezující opatření, může v průběhu řízení rozhodnout zejména o schválení smlouvy o nápomoci, schválení zastoupení členem domácnosti nebo jmenování opatrovníka.

Podle § 49 odst. 1 o. z., brání-li duševní porucha zletilému, který nemá jiného zástupce, samostatně právně jednat, může ho zastupovat jeho potomek, předek, sourozenec, manžel nebo partner nebo osoba, která se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň tři roky.

Podle § 465 odst. 1 věty první o. z. soud jmenuje opatrovníka člověku, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů nebo vyžaduje-li to veřejný zájem.

18. K výkladu uvedených ustanovení Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 30 Cdo 944/2016 (všechna zde označená rozhodnutí Nejvyššího soudu i krajských soudů jsou veřejnosti přístupná na internetových stránkách Nejvyššího soudu <http://nsoud.cz>, zatímco rozhodnutí Ústavního soudu jsou veřejnosti přístupná na internetových stránkách Ústavního soudu <http://nalus.usoud.cz>), vyložil následující právní závěry:

„Při verifikaci toho, zda v případě posuzovaného – člověka omezeného ve svéprávnosti – došlo k právně relevantní změně okolností, jež by mohla vyústit v navrácení jeho (plné) svéprávnosti, je prvořadým úkolem soudu posoudit, zda posuzovanému bez omezení jeho svéprávnosti by vskutku hrozila (i nadále) závažná újma, anebo zda postačí v jeho zájmu přikročit k mírnějším a (ve vztahu k jeho osobě tedy) méně omezujícím opatřením. Takový závěr může ovšem soud přirozeně učinit jen po proběhnuvším dokazování, v němž bude soustředit v dostatečné míře nezbytná skutková zjištění, přihlížející ke všemu, co v řízení vyšlo najevo. Jakkoliv v těchto věcech bude znalecký posudek sehrávat i nadále významnou úlohu z hlediska zprostředkování odborných závěrů o zdravotním (duševním) stavu posuzovaného, nezbavuje to soud povinnosti při rozhodování přihlížet i k dalším právně významným okolnostem, přičemž všechna takto učiněná skutková zjištění je pak třeba poměřovat ve světle § 55 odst. 1, 2 o. z., tj. s ohledem na posouzení, zda v daném případě je nezbytné setrvat na omezení svéprávnosti posuzovaného, který se v řízení domáhá plného navrácení svéprávnosti, anebo zda lze přistoupit k té které (zákonem předvídané) mírnější a pro posuzovaného méně omezujícího opatření.

Zprostředkování takové aplikační úvahy, ať již vedoucí k nezbytnosti setrvání na omezení svéprávnosti posuzovaného, či naopak směřující ke zvolení mírnějšího opatření [např. i formou jmenování (z řad příbuzných nebo osob blízkých či veřejného) opatrovníka posuzovanému, jemuž by za takového opatření byla navracena plná svéprávnost], musí pochopitelně z odůvodnění písemného

vyhotovení předmětného rozsudku vyplývat, neboť absence takové úvahy či zprostředkování jakési paušální mechanické úvahy bez smysluplného rozvinutí hledisek, z nichž rozhodující soud v dané věci vycházel, nejenže zakládá nepřezkoumatelnost takového soudního rozhodnutí, ale především jde na vrub správnosti právního posouzení věci. Je tomu tak z toho důvodu, že pokud v aplikační úvaze soudu není zohledněna některá právně významná okolnost předvídaná v hypotéze příslušné právní normy, jejíž užití soud při zjištění skutkového stavu zvažoval, resp. zvažovat měl, pak není dost dobře možné tento základní chybějící aplikační element v přezkumném řízení domýšlet, dotvářet, resp. doplňovat chybějící nosnou právní argumentací, poněvadž ve svém důsledku by tím došlo nejen k tzv. vzetí příslušné soudní instance z pohledu posuzovaného, ale především by takový postup byl ze samotného základu defektní s principem práva na spravedlivý proces, jehož součástí je i právo účastníka na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí.

Odvolací soud sice v závěru odůvodnění svého rozsudku vyložil, že „Pokud pak zmocněnec opatrovníka navrhoval, aby byl posuzovanému ustanoven opatrovník podle § 469 OZ bez omezení svéprávnosti, tak odvolací soud k tomuto návrhu nepřihlížel. Tak lze totiž postupovat výlučně na návrh opatrovnice a v souladu s jeho projevem vůle. Posuzovaný však před odvolacím soudem výslovně uvedl, že s ustanovením opatrovníka v případě vrácení svéprávnosti nesouhlasí,“ nevyjasnil však, z jakého důvodu nelze aplikovat § 55 odst. 2 *in fine* o. z. umožňující soudu přistoupit k mírnějším a pro posuzovaného méně omezujícím opatřením. Právní závěr odvolacího soudu je tak v přímém rozporu s § 55 odst. 2 o. z., neboť vylučuje, aby soud mohl přistoupit k navrácení plné svéprávnosti při stanovení mírnějšího opatření (např. jmenování opatrovníka posuzovanému podle § 465 odst. 1 věty první o. z.), nezávisle na tom, zda takové opatření posuzovaný navrhuje, či snad brojí proti jeho případnému užití. Přitom právě užití mírnějších a pro posuzované osoby méně omezujících opatření by mělo být v praxi aplikováno ve všech případech, kdy bude zjevné, že takové opatření bude zcela dostačující z hlediska ochrany jejich zájmů; k posouzení nezbytnosti té které formy ingerence do práv posuzovaného je přitom zapotřebí, aby soud v řízení procesně korektním způsobem soustředil odpovídající skutková zjištění, jež kromě odborných závěrů učiněných soudním znalcem budou obsahovat soudu dostupné informace týkající se posuzovaného (např. výslech svědků, podaných zpráv stávajícím opatrovníkem posuzovaného atd.).

Mění se tedy do jisté míry – oproti dosavadní praxi, vycházející z poněkud odlišné právní úpravy – optika pohledu na osoby stížené duševní poruchou, a současně se klade zvýšený zájem státu na přijímání (oproti omezení svéprávnosti člověka) mírnějších a méně omezujících opatření posuzovaných osob, čímž se pochopitelně podstatně zvyšuje význam a dosah (také) právního institutu jme-

nování opatrovníka člověku, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů, tedy i v případech osob stížených duševní poruchou, což přirozeně přináší pro rozhodující soud náročnější posuzování právně významných okolností z hlediska finálního rozhodnutí, zda vůbec, a pokud ano, pak v jakém rozsahu přikročit k omezení svéprávnosti, resp. k jejímu zachování, případně zda vůbec, a pokud ano, pak za užití jakých mírnějších opatření přistoupit k navrácení svéprávnosti posuzovaného člověka.“

19. Jak je zřejmé, Nejvyšší soud se v uvedeném rozhodnutí nevyjadřoval přímo k právní otázce, zda při významném zdravotním (duševním) onemocnění posuzovaného, jenž *de facto* není schopen žádného právního jednání, přichází v úvahu řešení, jež v daném případě zvolil právě soud prvního stupně a který též zazněl (co do způsobu řešení byl preferován) v odborné literatuře (srov. např. FLANDEROVÁ, M. Zastoupení členem domácnosti – ano, nebo ne? Soudce č. 10–11/2014, s. 65 a násl., FLANDEROVÁ, M., VOJTEK, P. Mírnější a méně omezující opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat jako alternativa k omezení svéprávnosti, Soudní rozhledy č. 10/2015, s. 342 a násl., případně s modifikovaným právním názorem KOTRADY, P. Opatrovnictví bez omezení ve svéprávnosti. Právní rozhledy č. 6/2017, s. 205 a násl.).

20. Nicméně Nejvyšší soud ve shora zreferovaném rozhodnutí vyložil, že (ve stručnosti z tohoto rozhodnutí zrekapitulováno) pro posouzení, která konkrétní forma ingerence do práv posuzovaného bude nakonec zvolena, bude výsledkem velmi pečlivého zhodnocení všech okolností případu pro přijetí rozhodnutí, zda vůbec, a pokud ano, pak v jakém rozsahu je nezbytné přikročit k omezení svéprávnosti člověka, respektive k jejímu zachování, případně zda vůbec, a pokud ano, pak za užití jakých mírnějších opatření lze přistoupit k navrácení svéprávnosti posuzovaného člověka.

21. Dovolatelce lze přisvědčit, že v rozhodovací praxi nižších soudů byly zaujaty zásadně odlišné právní názory na řešení této problematiky. Jen výběrem poukázáno na některá z těchto rozhodnutí:

Např. Krajský soud v Hradci Králové v rozsudku ze dne 13. 11. 2014, sp. zn. 17 Co 269/2014 (uvedená rozhodnutí krajských soudů jsou veřejnosti přístupná též na internetových stránkách <http://kraken.slv.cz>), dospěl k právnímu názoru, že: „Posuzovaného, kterému jeho zdravotní stav vůbec neumožňuje samostatně právně jednat, soud omezí ve svéprávnosti, protože mírnější opatření nemohou být využitelná.“

22. K obdobnému závěru se dobral také Krajský soud v Hradci Králové v rozsudku ze dne 11. 9. 2014, sp. zn. 26 Co 197/2014.

23. Oproti tomu např. Krajský soud v Plzni ve svém rozsudku ze dne 9. 2. 2016, sp. zn. 64 Co 6/2016 (navíc ve zjevném protikladu proti právnímu názoru, který v nyní dovoláním napadeném rozsudku vyložil jiný odvolací senát téhož krajského soudu), vyložil, že: „Je možné rozhodnutí, že člověk, který není schopen žád-

ného právního jednání, ve svéprávnosti vůbec nebo téměř vůbec omezen nebude. Zájmy takového člověka lze i bez omezení svéprávnosti chránit jmenováním opatrovníka.“ Podle uvedeného krajského soudu: „Samotné jmenování by opatrovníci mělo stačit k tomu, aby mohla ve všech životních situacích jednat místo posuzovaného (stejně tak, jako musí stačit při běžných jednáních opatrovníku člověka, který byl omezen ve svéprávnosti až na oblast „běžných záležitostí každodenního života“). Lze si sice představit, že lidem a institucím uvyklým na spojení opatrovnictví s omezením či zbavením svéprávnosti bude samostatné opatrovnictví dělat potíže, avšak to je (dočasné) riziko každé podstatné změny právní úpravy.“

24. Dříve, než do popsané právní problematiky měl možnost vstoupit (v rámci řešení dovolací agendy) prostřednictvím dalšího svého rozhodnutí Nejvyšší soud, zaujal k této právní materii stěžejní právní názory Ústavní soud, který v nálezu ze dne 5. 12. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1580/16, mj. judikoval (pro přehlednost zrekapitulováno do následujících právních vět):

1. Nelze vycházet z premisy, že primárním zájmem dotčené osoby je vždy omezení svéprávnosti v co možná nejmenší míře.

2. Obecné soudy jsou povinny citlivě zkoumat okolnosti každé konkrétní věci a přistoupit právě k takovému omezení svéprávnosti, které je v nejlepším zájmu daného člověka.

3. Rozhodnutí o omezení (navrácení) svéprávnosti nelze založit bez dalšího na tom, že vzhledem k podmínkám, v nichž posuzovaný člověk žije v době rozhodování, nehrozí mu ani bez omezení svéprávnosti fakticky závažná újma, respektive že nemá reálné příležitosti činit právní jednání; na této podružné okolnosti nelze založit rozhodnutí o navrácení plné svéprávnosti.

4. Nelze se např. spoléhat na to, že je člověk v dané době umístěn v ústavní péči. Nejen že z ní může být propuštěn za podmínek, které neumožní dostatečně rychlou reakci soudu, ale může ji – kupř. i bez schválení, či dokonce vědomí pracovníků ústavu – krátkodobě či dlouhodoběji opustit a v této době činit právní jednání. Stejně tak se za ním může do ústavu dostavit třetí osoba a k právnímu jednání jej přimět, ať již mimoděk, či záměrně. Lze si představit celou škálu právních jednání, která by takto mohl člověk učinit a jejichž právní povaha by byla značně problematická, ať již by se jednalo o smluvní závazky (nákup zboží, úvěrová smlouva), dispozici s majetkem, realizaci volebního práva (pod vlivem jiné osoby), či uzavření manželství.

5. Pokud je v ústavní péči umístěn člověk, který není žádným způsobem omezen ve svéprávnosti, je nutné jeho pobyt právně ošetřit, typicky za použití úpravy tzv. detenčního řízení (řízení o přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotnickém ústavu nebo v zařízení sociálních služeb) podle § 66 a násl. z. ř. s.

6. Není přípustné svěřit veškeré právní jednání člověka, který je formálně plně svéprávný, ve skutečnosti ovšem není schopen zajišťovat ani základní životní potřeby, opatrovníkovi ustanovenému podle § 465 o. z. Nejen že uvedené usta-

novení je i podle svého znění určeno primárně k ochraně osob, které jsou omezeny ve svéprávnosti, ale navíc by se jednalo o postup, který by byl zneužitelný; ve svém důsledku by umožňoval obejít přísnými procesními garancemi limitované omezení svéprávnosti, třeba i zcela zdravého člověka fakticky zbavit způsobilosti k právnímu jednání a současně mu ustanovit hmotněprávního opatrovníka, který má veškerá právní jednání činit za něj.

7. Ústavní soud si je vědom toho, že předmětnou problematikou se aktuálně zabývá Nejvyšší soud, který hledá přílehavá měřítka rozhodování a pracuje i s variantou navrácení plné svéprávnosti za stávajícího jmenování opatrovníka (viz rozsudek ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 30 Cdo 944/2016). Přitom vývoj právních úprav a kultur vyspělých demokratických zemí směřuje ke zdrženlivosti při omezování svéprávnosti osob ve prospěch alternativních opatření, mj. institutu opatrovnictví, a to zejména osobami z řad příbuzných nebo osob blízkých, které o dané osoby pečují a obstarávají jejich záležitosti včetně potřebných právních jednání (např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Shtukaturon proti Rusku ze dne 27. 3. 2008, č. 44009/05). Otázkou, kterou Ústavní soud zatím řešil jen nad rámec vysloveného, je, zda tato zdrženlivost je vhodná pro osoby, které jsou dlouhodobě umístěny v ústavním zdravotnickém zařízení a nikdo o ně nejví zájem – natož aby je s citem pro individualitu dotčeného člověka zastupoval jako opatrovník.

8. Obecné soudy jsou povinny posuzovat věci týkající se omezení svéprávnosti člověka důsledně (a v pochybnostech meritorně), na základě řádně zjištěného skutkového stavu tak, aby rozsah omezení svéprávnosti – od přiznání bez jakéhokoli omezení až po omezení fakticky se blížící zbavení způsobilosti k právním úkonům podle dřívější právní úpravy – zásadně odpovídal skutečným vlastnostem a schopnostem a zejména nejlepšímu zájmu daného člověka, který nemůže být zjednodušeně vnímán pouze jako zájem člověka být omezen ve svéprávnosti v co možná nejmenší míře.

9. S přihlédnutím k dosavadní právní úpravě nelze formulaci „samotná skutečnost, že osoba trpí duševní poruchou, totiž ještě není důvodem pro omezení její způsobilosti k právním úkonům“ (nyní omezení svéprávnosti) vykládat extrémně opačně – že se totiž omezení zjevně nesvéprávné osoby, která nemůže činit ani ta nejzákladnější jednání běžného života, má nahradit opatrovnictvím podle § 465 o. z. Lze si jistě představit duševní poruchy, které se projevují jednorázově, nikoliv trvale, a které skutečně nemusí být důvodem pro omezení svéprávnosti člověka.

10. Za současné úpravy má každý člověk s omezenou svéprávností právo na to, aby jej soud pravidelně „zhlédl“, přezkoumal jeho zdravotní stav, posoudil jeho zájmy, situaci, v níž se nachází, a citlivě *ad hoc* rozhodl. Takový postup nelze paušálně obcházet navrácením plné svéprávnosti (evidentně duševně nemocnému člověku) a jmenováním opatrovníka podle § 465 a násl. o. z.

25. Uvedené právní závěry, plynoucí z nálezu Ústavního soudu, je nezbytné – coby nosnou právní argumentaci – ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky plně respektovat a zohledňovat v každodenní rozhodovací praxi při řešení skutkově obdobných případů. Nejvyšší soud přitom nenalézá žádné smysluplné protiargumenty, jejichž prostřednictvím by bylo možné s judikovanými právními závěry Ústavního soudu polemizovat či s nimi přímo nesouhlasit ve smyslu nezbytnosti předložení konkurenční právní argumentace, která by podle přesvědčení Nejvyššího soudu zeslabovala vyložené pojetí Ústavního soudu k právnímu institutu omezení svéprávnosti člověka. Ostatně Ústavním soudem judikované právní závěry v zásadě vycházejí z nastíněného pojetí (výkladu a aplikace) předmětné právní úpravy, jak byla Nejvyšším soudem (s ohledem na jeho dosavadní dovolací praxi) sumarizována ve shora již zmíněném rozsudku ve věci sp. zn. 30 Cdo 944/2016, respektive úhel pohledu při interpretaci předmětné právní úpravy je Ústavním soudem i Nejvyšším soudem prakticky stejný.

26. Z vyloženého vyplývá, že podle platné právní úpravy institutu omezení svéprávnosti člověka nepřichází v úvahu navrátit člověku, který pro svou duševní poruchu fakticky není schopen žádného právního jednání (jde např. o imobilního těžce duševně nemocného člověka), jeho svéprávnost a za účelem ochrany jeho zájmů mu jmenovat pouze opatrovníka ve smyslu 465 odst. 1 o. z.

27. Z uvedeného je zřejmé, že dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu je souladné nejen s právním názorem Nejvyššího soudu, ale také konvenuje právnímu názoru Ústavního soudu.

28. V případě odvolacího soudu lze kvitovat, že ten velmi citlivě a s ohledem na jedinečné okolnosti daného případu, též s vědomím nejednotné odvolací judikatury i zaujatých právních názorů v odborné literatuře, správně (s rozumným pojetím) vyložil smysl a účel předmětné právní úpravy a *ratio* své právně kvalifikační úvahy též přesvědčivým způsobem zprostředkoval v odůvodnění písemného vyhotovení svého rozsudku; jeho rozsudek je stručný, přitom věcně výstižný a přesvědčivý. Rovněž zvolenému meritornímu výroku, s přihlédnutím ke skutkovým zjištěním, které mají podkladu v obsahu spisu, dovolací soud nemá co vytknout.

29. Jelikož rozsudek odvolacího soudu je věcně správný, Nejvyšší soud dovolání dovolatelky podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

Č. 15

č. 15

Náhrada škody, Advokacie

§ 24 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb.

Advokát neodpovídá za škodu, jestliže na pokyn klienta, poučeného o možných důsledcích, zvolí z možných procesních strategií (kdy všechny nesou určitá rizika) tu, jež v důsledku okolností, které advokát nemohl předem znát ani ovlivnit, nevedla k úspěchu v soudním sporu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 25 Cdo 1734/2016, ECLI:CZ:NS:2017:25.CDO.1734.2016.)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci, ze dne 12. 11. 2015, sp. zn. 69 Co 265/2015.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 7. 5. 2015, č. j. 22 C 275/2013-146, uložil žalovanému, aby zaplatil žalobkyni 483 102 Kč s příslušenstvím, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že žalovaný advokát jako zmocněnec žalobkyně podal dne 11. 8. 2009 u Okresního soudu v Olomouci neúspěšně žalobu proti nezletilým dětem na zaplacení 360 733 Kč s příslušenstvím, kterou se žalobkyně domáhala náhrady škody způsobené požárem na stavbě nemovitosti, již byla objednatel. Oba nezletilí se v rámci šetření věci Policií ČR k zapálení objektu doznali, v řízení o náhradu škody ovšem žalobkyně neuspěla, neboť soud dovodil, že děti za škodu neodpovídají, protože v inkriminované době jim bylo 11 a 10 let a obě trpěly duševní poruchou, pro kterou nebyly schopné rozpoznat nebezpečnost svého jednání ani je ovládat. Žalobkyně považuje postup žalovaného, který zažaloval pouze děti, a nikoliv jejich rodiče, za pochybení při výkonu advokacie a požaduje po něm náhradu škody. Soud posoudil věc podle § 420 a 422 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále též jen „obč. zák.“), a § 16 a 24 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii (dále též jen „zákon o advokacii“), a dospěl k závěru, že žalovaný za škodu odpovídá. Jako předběžnou otázku posuzoval možnost úspěchu žalobkyně v původním sporu a dovodil, že žaloba proti rodičům by byla úspěšná, neboť vzhledem k rozumové vyspělosti dětí nad nimi rodiče zanedbali náležitý dohled. Soud dále vyložil, že mezi advokátem a klien-

č. 15

tem by měl panovat vztah oboustranné důvěry, tj. i důvěry v odbornou zdatnost advokáta. Podání žaloby pouze proti dětem nebylo v zájmu klienta, žalovaný si měl při své úvaze uvědomit, že soud nemusí shledat děti odpovědnými. Argumentace žalovaného, že k rozhodnutí žalovat pouze děti došlo z důvodu hrozby hrazení nákladů řízení proti dalším osobám, pak vzhledem k procesní úpravě náhrady nákladů řízení postrádá podle soudu logiku. Soud neuvěřil tvrzení žalovaného, že zaměstnanec žalobkyně, řádně poučený o možnosti neúspěchu ve sporu, dal pokyn žalovat pouze děti, a dodal, že žalovaný na situaci nereagoval ani v průběhu řízení o náhradu škody, kdy ani v návaznosti na důkazní situaci (znalecké posudky ohledně rozumové vyspělosti dětí) nepodal návrh na přistoupení rodičů. Uzavřel, že žalovaný nepřiměřeně riskoval, zažaloval-li jen nezletilé děti, přičemž neprokázal, že by tak učinil na výslovný pokyn žalobkyně. Žalobě proto vyhověl.

2. Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci rozsudkem ze dne 12. 11. 2015, č. j. 69 Co 265/2015-206, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl, a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Vyšel z části skutkových zjištění soudu prvního stupně, jež považoval za správná, zopakoval výsledky několika svědků a dospěl k jinému závěru o skutkovém stavu, totiž že žalovaný jednateli žalobkyně V. sdělil, že je možno žalovat děti a rodiče (celkem šest osob), doporučil s ohledem na spornou otázku zanedbání dohledu rodičů nad dětmi jako nejjistější žalovat je všechny, což ovšem klientka s ohledem na možné náklady řízení nechtěla a požadovala doporučení od žalovaného, vůči komu uplatnit nárok; žalovaný doporučil žalovat děti, a po několika poradách tak na základě ústního pokynu klientky učinil. Po právní stránce pak odvolací soud věc zhodnotil jinak než soud prvního stupně. Dovodil, že žalovaný vzal v úvahu správná zákonná ustanovení a zaujal odpovídající právní stanovisko, které klientce zpřístupnil, tj. prezentoval jako nejjistější žalovat všechny možné odpovědné osoby a s ohledem na možné náklady řízení na žádost klientky doporučil žalovat spíše nezletilé děti. Podle odvolacího soudu nelze konstatovat, že by volba žalovat děti byla zjevně nesprávná, neboť z jejich věku nebylo možno dovodit, že by nemohly být za škodu odpovědné. Nedostatků dětí v psychické vyspělosti vyšly najevo teprve v průběhu zahájeného soudního řízení ze znaleckého dokazování, přičemž koncept odpovědnosti advokáta nelze brát jako odpovědnost za výsledek. Podle odvolacího soudu není rovněž jisté, zda vznikla škoda, tj. zda by žaloba proti rodičům byla úspěšná, neboť ti by se mohli zprostit odpovědnosti, pokud by prokázali, že náležitý dohled nezanedbali. Úvahy soudu prvního stupně v této předběžné otázce považuje odvolací soud za nepřezkoumatelné. Konečně uvádí, že rozšíření žaloby na rodiče po vyhotovení znaleckého posudku již nebylo na místě, neboť v té době byl nárok již promlčen.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 15

3. Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním, jehož přípustnost ve smyslu § 237 o. s. ř. dovozuje z toho, že odvolací soud se odchýlil od ustálené praxe dovolacího soudu. Vytýká mu, že dospěl ke skutkovým zjištěním, která nemají oporu v provedeném dokazování, napadá průběh dokazování před odvolacím soudem a dovozuje, že odvolací soud nevyhověl náležitostem na řádné odůvodnění rozsudku podle § 157 o. s. ř., neboť není zřejmé, jak a proč naložil s jednotlivými důkazními návrhy a jak jednotlivé důkazy hodnotil, resp. jak došel ke zjištěnému skutkovému stavu. Odvolací soud dostatečně nezdůvodnil, v čem byly závěry soudu prvního stupně natolik mylné, že bylo nutné jeho rozsudek zcela změnit a žalobu zamítnout. Vztah mezi advokátem a klientem podle jeho názoru nese rysy spotřebitelské smlouvy, jejíž obsah je vždy nutno vykládat ve prospěch spotřebitele (tj. zde dovolatelky). Jednatelé dovolatelky mají pouze technické vzdělání, proto se jako laik spolehla na odborné znalosti advokáta. Pochybení žalovaného spatřuje rovněž v tom, že ve věci náhrady škody proti dětem vzal bez vědomí klientky odvolání ve věci samé zpět, a znemožnil jí tak podat ve věci dovolání, přičemž už pouhé nepoučení klienta o možnosti podat dovolání je důvodem pro úspěšnou žalobu na náhradu klienta ze strany klienta vůči advokátovi. Navrhuje, aby dovolací soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení, pokud nebude mít možnost sám o věci rozhodnout.

III.

Přípustnost dovolání

4. Vzhledem k tomu, že dovoláním napadené rozhodnutí bylo vydáno dne 12. 11. 2015, Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) postupoval podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2013 – srov. čl. II bod 7 zákona č. 404/2012 Sb. – dále též jen „o. s. ř.“. Po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně je přípustné pro posouzení otázky odpovědnosti advokáta za škodu způsobenou neúspěšností žaloby podle § 422 obč. zák. Dovolání není důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

5. Nesprávné právní posouzení věci, které dovolatel uplatňuje jako důvod dovolání (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis ne-

správně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

6. Podle § 16 odst. 1 zákona o advokacii je advokát povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Pokyny klienta však není vázán, jsou-li v rozporu s právním nebo stavovským předpisem; o tom je advokát povinen klienta přiměřeně poučit. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení při výkonu advokacie je advokát povinen jednat čestně a svědomitě; je povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné.

Podle § 24 odst. 1 zákona o advokacii advokát odpovídá klientovi za újmu, kterou mu způsobil v souvislosti s výkonem advokacie. Advokát odpovídá za újmu způsobenou klientovi i tehdy, byla-li újma způsobena v souvislosti s výkonem advokacie jeho zástupcem nebo jiným jeho zaměstnancem než zaměstnaným advokátem; odpovědnost těchto osob za újmu způsobenou zaměstnavateli podle zvláštních právních předpisů tím není dotčena.

Podle § 24 odst. 2 zákona o advokacii se advokát nebo společnost odpovědnosti podle odstavců 1 až 3 zproští, prokáží-li, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na nich požadovat.

7. Úprava odpovědnosti advokáta za škodu v zákoně o advokacii je úpravou speciální, která nahrazuje obecnou úpravu odpovědnosti za škodu podle občanského zákoníku. Odpovědnost advokáta vzniká při současném splnění několika předpokladů, jimiž jsou výkon advokacie, vznik škody a příčinná souvislost mezi výkonem advokacie a vznikem škody; existenci těchto podmínek ve sporu prokazuje žalobce (poškozený klient) [srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2010, sp. zn. 25 Cdo 2007/2009, publikované v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck (dále jen „Soubor“), pod C 9028]. Měřítkem správnosti poskytování právních služeb nemůže být bez dalšího úspěšnost ve sporu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2011, sp. zn. 25 Cdo 121/2010, Soubor C 10101). Podmínku, že výkon advokacie nebyl advokátem činěn řádně, je třeba posuzovat z hlediska § 16 zákona o advokacii (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2009, sp. zn. 25 Cdo 2992/2007, Soubor C 7850).

8. Úprava odpovědnosti advokáta za škodu způsobenou při výkonu advokacie vyplývá ze zvýšených nároků, jež jsou na advokátní stav kladeny z důvodu vyšší míry rizika spojené s jejich činností a z důvodu nezbytnosti zajištění důvěry ve vztahu advokát–klient. Odpovědnost advokáta je v § 24 zákona o advokacii vymezena poměrně široce, má však svoje limity vyplývající z charakteru výkonu advokacie, a nastupuje proto až tehdy, pokud bylo prokázáno, že advokát nesplnil, resp. porušil svoji povinnost, kterou lze po něm s ohledem na § 16 a § 1 odst. 2 zákona o advokacii důvodně očekávat, tedy zejména znalost právních předpisů, schopnost jejich logické a vhodné aplikace, důsledné zastupování klienta, obstarávání jeho záležitostí podle smlouvy o poskytování právních služeb a provádění činností úzce souvisejících (např. úschova listin).

9. Jak vyplývá již z odůvodnění rozsudku odvolacího soudu, ze zjištěného skutkového stavu (jehož správnost není vzhledem k zákonným limitům předmětem dovolacího přezkumu, srov. § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 o. s. ř.) nelze dovodit, že by žalovaný pochybil způsobem popsáním v předchozím odstavci, tj. nebylo prokázáno, že by zjevně nesprávně aplikoval právní normy nebo opomenul normy pro věc rozhodné, popř. že by se dopustil zjevného pochybení faktického směru (např. promeškání lhůty, zmaření důkazu apod.). V projednávané věci žalovaný advokát zvolil (po dohodě s klientkou a jejím řádném poučení) poněkud riskantní procesní strategii, která ač byla motivována úsporou na nákladech řízení, vedla v konečném důsledku k výrazné finanční ztrátě na straně klientky. Je třeba vzít v úvahu, že prakticky všechna soudní řízení nesou riziko prohry a nutnosti hrazení nákladů řízení, které nelze předem přesně odhadnout, natož objektivně vyčíslit a prezentovat klientovi, nelze tedy v tomto směru klást nepřiměřené nároky, jež by prakticky znemožnily výkon advokacie. Ze skutkových zjištění v posuzované věci vyplývá, že dovolatelka se na rozhodování o podání žaloby na náhradu škody za zapálení objektu aktivně podílela, bylo jí známo, že všechny v úvahu přicházející osoby nemusí být odpovědné, a pokud tedy budou žalovány pouze některé z nich, je tu riziko prohry spojené s povinností k náhradě nákladů řízení; rozhodla se proto uplatnit nárok jen vůči nezletilým dětem. Jak správně dovodil odvolací soud, nelze konstatovat, že by volba žalovat děti byla zjevně nesprávná nebo jednoznačně více riziková, než žalovat všech šest osob, jež by z hlediska § 422 obč. zák. mohly být shledány odpovědnými. Nelze tedy vytýkat odvolacímu soudu hmotněprávní pochybení v závěru, že není porušením povinnosti advokáta, který na pokyn klienta, poučeného o možných důsledcích, zvolí z možných procesních strategií (kdy všechny nesou určitá rizika) tu, jež v důsledku okolností, které advokát nemohl předem vědět ani ovlivnit, nevedla k úspěchu v soudním sporu.

10. Podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, ve kterém byl jeho výrok napaden; přitom je vázán uplatněnými dovolacími důvody včetně toho, jak je dovolatel obsahově vymezil. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud je povinen přihlídnout k vadám řízení uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolací soud se zabýval námitkami dovolatelky ohledně vad dokazování před odvolacím soudem a odůvodnění jeho rozsudku, neshledal však žádné vady, jež by byly takového charakteru, že by mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí je zřejmé, z jakých důkazů (tj. z výpovědi žalovaného, svědkyně V., e-mailu ze dne 9. 2. 2009 a konceptu žaloby s ručně psanými poznámkami) dovolací soud došel k odlišným skutkovým zjištěním (a v jejich důsledku k jiným právním závěrům) než soud prvního stupně, podrobně popisuje i proces tohoto dokazování a hodnocení jednotlivých

důkazů. Namítá-li dovolatelka, že odvolací soud nereagoval na poslední důkazní návrhy žalovaného (srov. protokol o jednání před odvolacím soudem ze dne 3. 11. 2015, č. l. 200), tedy návrhy úspěšné protistrany, tak nelze dovodit, že by tato vada řízení vedla k nesprávnému rozhodnutí ve věci, a není proto důvodem pro zrušení napadeného rozsudku.

č. 15

11. Konečně ani námitku dovolatelky, že se odvolací soud nevypořádal s jejím tvrzením, že žalovaný pochybil při výkonu advokacie i tím, že jí zmařil šanci využít další opravné prostředky, neshledal dovolací soud důvodnou, neboť předmětem původních žalobních tvrzení (a potažmo i vyjádření k odvolání) bylo pouze tvrzení o nekompetentnosti žalovaného z důvodu podání blanketního odvolání bez jejího vědomí, jakož i následné redukce tohoto odvolání pouze na výrok o nákladech řízení, přestože takový postup neměl dle názoru dovolatelky nárok na úspěch. Toto tvrzení postrádá argumentaci o příčinné souvislosti tohoto jednání se vznikem škody, a odvolací soud jej proto správně na str. 13 odůvodnění svého rozsudku shledal bez významu pro posouzení žalovaného nároku.

12. Ze všech těchto důvodů je zřejmé, že rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněného dovolacího důvodu věcně správný, Nejvyšší soud proto dovolání žalobkyně podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

Č. 16

č. 16

Náhrada škody, Advokacie

§ 16 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., § 24 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., § 24 odst. 4 zákona č. 85/1996 Sb.

Neodpovídá-li advokátem sepsaný text smlouvy o půjčce skutečnému průběhu realizace půjčky, nelze právní služby advokáta (výkon advokacie) omezit jen na samotný sepis smlouvy a ve sporu o náhradu škody způsobené advokátem je třeba posoudit i případný nedostatek poučení klienta o právních důsledcích okolnosti, že v rozporu s textem smlouvy nebyly peníze řádně předány, že závazkový vztah dosud nevznikl a jeho vznik bude závislý na dalším postupu stran.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2017, sp. zn. 25 Cdo 347/2016, ECLI:CZ:NS:2017:25.CDO.347.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 7. 5. 2015, sp. zn. 19 Co 644/2015, s výjimkou části výroku, již byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby ohledně 27 720 Kč s příslušenstvím, a rozsudek Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 14. 11. 2014, sp. zn. 36 C 18/2013, ve znění opravného usnesení ze dne 8. 1. 2015, sp. zn. 36 C 18/2013, s výjimkou části výroku, již byla žaloba zamítnuta ohledně 27 720 Kč s příslušenstvím, zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu v Českých Budějovicích k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 14. 11. 2014, č. j. 36 C 18/2013-305, ve znění opravného usnesení ze dne 8. 1. 2015, č. j. 36 C 18/2013-325, zamítl žalobu o zaplacení 2 367 760 Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Neshledal důvodnou žalobu na náhradu škody sestávající z částek 2 000 000 Kč nevráceného plnění od dlužníka J. S. ze smlouvy o půjčce, kterou žalovaný advokát pro žalobce sepsal, 222 560 Kč nákladů řízení a soudního poplatku v neúspěšném řízení o vrácení půjčky proti dlužníkovi u Okresního soudu v Chebu (sp. zn. 15 C 445/2007), 27 720 Kč nákladů v neúspěšném řízení o určení neexistence zástavního práva u téhož soudu (sp. zn. 15 C 274/2007) a 117 480 Kč nákladů

č. 16

řízení a soudního poplatku v neúspěšném řízení o vydání směnečného platebního rozkazu u Krajského soudu v Českých Budějovicích (sp. zn. 13 Cm 1159/2009). Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že žalovaný poskytl žalobci právní služby spočívající v sepsu smlouvy o půjčce ve výši 2 240 000 Kč a zástavní smlouvy k zajištění půjčené částky. Obsah smlouvy o půjčce datované dnem 3. 8. 2006 neodpovídal skutečnosti, neboť je v ní uvedeno, že před podpisem smlouvy v místě jejího uzavření předal věřitel (žalobce) částku 2 240 000 Kč dlužníku J. S., který tím převzetí potvrzuje. Toho dne ovšem smlouvu podepsal v kanceláři žalovaného pouze žalobce, zatímco dlužník až dne 7. 8. 2006 v jiném místě, aniž mu byly peníze předány. Dne 8. 8. 2006 žalobce pověřil svou manželku, aby do kanceláře žalovaného donesla částku 2 000 000 Kč za účelem jejího předání dlužníku J. S. Zde ji v přítomnosti žalovaného převzala H. H., původně L., ručitelka ze smlouvy o půjčce, která ji měla nepřítomnému dlužníku předat. Žalovaný o předání peněz mezi těmito osobami vyhotovil příjmový doklad, který předal manželce žalobce, aniž ověřil oprávnění H. H. jednat za dlužníka. H. H. peníze dlužníkovi nepředala, ponechala si je pro svou potřebu a byla za to pravomocně odsouzena v trestním řízení vedeném u Okresního soudu v Českých Budějovicích. Žaloba o vrácení půjčené částky proti J. S. (ve sporu žalovaný zastupoval žalobce) byla Okresním soudem v Chebu zamítnuta s odůvodněním, že k půjčení peněz dlužníkovi nedošlo, skutečným příjemcem byla ručitelka H. H. Řízení o vydání směnečného platebního rozkazu proti dlužníkovi bylo pro zpětvzetí žaloby zastaveno. Naopak žalobě J. S. na určení, že nemovitosti, které byly předmětem zástavní smlouvy, nejsou zatíženy zástavním právem, tentýž soud vyhověl; v posledních dvou sporech již žalovaný žalobce nezastupoval. Žalobce v těchto řízeních zaplatil na nákladech řízení a soudních poplatcích celkem 367 760 Kč, jejichž náhradu rovněž požaduje po žalovaném. Za této situace soud žalobu proti advokátovi na náhradu škody spočívající v nevrácené půjčce a uhrazených nákladech neúspěšných soudních řízení zamítl, neboť dospěl k závěru, že mezi vyhotovením písemné dokumentace k půjčce a vznikem škody není vztah příčinné souvislosti. Předmět půjčky se k dlužníkovi nedostal a případné pochybení při formulaci smlouvy na tuto skutečnost nemělo žádný vliv. Ke vzniku právního vztahu z půjčky peněz v daném případě nedošlo proto, že její předmět nebyl odevzdán dlužníku J. S., nikoli proto, že by snad písemná podoba smlouvy byla vyhotovena žalovaným neplatně. Žalobce navíc neprokázal, že by obsahem smlouvy o poskytnutí právních služeb bylo rovněž pověření žalovaného k přijetí peněz a jejich vyplacení dlužníkovi. Skutečnost, že se tak stalo v jeho přítomnosti a v jeho kanceláři, ještě nezakládá jeho povinnost předání peněz zajistit. Žalovaný vzhledem k okolnostem předpokládal, že peníze budou doručeny dlužníku, nelze proto dovodit porušení povinnosti advokáta ani obecné občanskoprávní zakročovací povinnosti.

2. Krajský soud v Českých Budějovicích k odvolání žalobce rozsudkem ze dne 7. 5. 2015, č. j. 19 Co 644/2015-341, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil

a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Neshledal pochybení soudu prvního stupně ani při zjišťování skutkového stavu ani v právním posouzení věci. Je nesporné, že k předání peněz dlužníkovi J. S. nedošlo, příčinou vzniku žalobcovy škody je proto skutečnost, že si finanční prostředky ponechala jiná osoba, a nikoli výkon advokacie při písemném vyhotovení smlouvy o půjčce žalovaným. To, že smlouva počítala s převzetím peněz při jejím podepsání a účastníci se následně od tohoto ujednání odchýlili, nelze považovat za pochybení advokáta při jejím sepisu. Žalobce neprokázal povinnost žalovaného zajistit předání peněz dlužníkovi, je tak nutné vycházet z toho, že zajištění předání peněz bylo na něm samotném. Ani přítomnost žalovaného při předávání peněz a vyhotovení příjmového dokladu pro manželku žalobce nelze bez dalšího považovat za výkon advokacie, který by mohl založit odpovědnost žalovaného za škodu vzniklou klientovi. Žalovaný neporušil ani prevenční povinnost podle § 415 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, účinného do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), neboť H. L., později H., všichni zúčastnění znali a žalovaný nemohl ani při běžné opatrnosti předpokládat, že jedná bez pověření dlužníka a že mu peníze nepředá. V dané situaci tedy postupoval s náležitou odbornou péčí a jeho jednáním škoda žalobci nevznikla. Žalovaný neodpovídá ani za škodu vzniklou žalobci na výdajích v neúspěšných soudních sporech, neboť první dva z nich započaly v době, kdy nebylo zřejmé, že dlužník neobdržel peníze, a ve třetím sporu žalovaný žalobce nezastupoval.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z § 237 o. s. ř. tím, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného práva, které v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyly vyřešeny. Odvolací soud nesprávně právně posoudil jednání žalovaného advokáta, jestliže se omezil pouze na jeho činnost spočívající v sepisu smluv a do výkonu advokacie nezařadil také působení v dalších fázích celé transakce, zejména předání smluv za účelem jejich podpisu a účast při předání finanční hotovosti. Žalovaný věděl, že k předání peněz došlo v rozporu s textem smlouvy až po jejím uzavření, dokonce se na tom aktivně podílel, neboť se tak stalo v jeho kanceláři a sám vystavil doklad o převzetí. Jako advokát neměl bez informování klienta dopustit, aby peníze za jiné situace, než předvíдалa smlouva, převzala osoba bez pověření dlužníkem. Je evidentní, že byl jako advokát činný i poté, co sepsal předmětné smlouvy, takže i kdyby mu nevznikla výslovná povinnost zajistit předání peněz dlužníkovi či vyžadovat prokázání zmocnění od třetí osoby, zcela jistě měl povinnost chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a postupovat s náležitou odbornou péčí. Navrhuje proto, aby dovolací soud napadené rozhodnutí změnil tak, že za-

lobě v plném rozsahu vyhoví, případně aby rozhodnutí odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

č. 16

4. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení hmotněprávní otázky porušení povinnosti v souvislosti s výkonem advokacie, která za daných skutkových okolností v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Postupoval přitom podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 29. 9. 2017 (srov. čl. II. bod 2. zákona č. 296/2017 Sb.). Dovolání je zčásti přípustné a v tomto rozsahu je i důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

5. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), které dovolatel uplatňuje jako dovolací důvod, může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

6. Podle § 1 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též jen „zákon o advokacii“), tento zákon upravuje podmínky, za nichž mohou být poskytovány právní služby, jakož i poskytování právních služeb advokáty (dále jen „výkon advokacie“). Podle odstavce 2 věty první daného ustanovení se poskytováním právních služeb rozumí zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu.

7. Podle § 16 odst. 1 věty první zákona o advokacii advokát je povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení při výkonu advokacie je advokát povinen jednat čestně a svědomitě; je povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné.

8. Podle § 24 odst. 1 věty první zákona o advokacii advokát odpovídá klientovi za škodu, kterou mu způsobil v souvislosti s výkonem advokacie. Podle odstavce 4 tohoto ustanovení advokát nebo společnost se odpovědnosti podle od-

staveců 1 až 3 zproští, prokáží-li, že újmě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na nich požadovat.

9. Odpovědnost advokáta za škodu podle § 24 odst. 1 zákona o advokacii vychází z odpovědnosti bez zřetele na zavinění (tzv. objektivní odpovědnost) a je založena na současném splnění všech tří předpokladů, jimiž jsou výkon advokacie, vznik škody a příčinná souvislost mezi výkonem advokacie a vznikem škody. Tato koncepce vyjadřuje zvýšené nároky, jež jsou kladeny na advokáty jako odborníky vykonávající specializovanou činnost (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2593/2011, Soubor C 13865). Advokát je povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta, využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné (§ 16 odst. 1 a 2 zákona o advokacii). Z povahy věci (z podstaty poskytování právních služeb) pak vyplývá, že advokát je při poskytování právních služeb klientovi povinen postupovat s náležitou odbornou péčí. To předpokládá iniciativní a samostatný přístup advokáta, poskytnutí potřebných informací klientovi, vysvětlení řešené problematiky, představení možných variant postupu, vyhodnocení jejich výhod i rizik a vyžádání si pokynů (informovaného souhlasu) klienta v případě, že je to potřebné (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2012, sp. zn. 25 Cdo 121/2010, Soubor C 10101). Zároveň však platí, že takto koncipovaná odpovědnost se neuplatní automaticky a bez dalšího. Na advokáta nelze klást nepřiměřené požadavky a správnost výkonu advokacie je třeba posuzovat vždy s přihlédnutím k okolnostem daného případu a charakteru tvrzeného pochybení (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2310/2013, Soubor C 14288).

10. I když zákon již dále podrobněji rozsah konkrétních povinností advokáta nevymezuje, lze pod požadavek čestné a svědomité ochrany a prosazování práv a oprávněných zájmů klienta s využitím všech zákonných prostředků ve smyslu § 16 zákona o advokacii podřadit i tzv. znalostní povinnost a povinnost poučovací. K nárokům na hloubku a rozsah právních znalostí advokáta srov. BALARIN, J. in Tichý, L. (ed.) Odpovědnost advokáta za škodu. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 113 a 125–132, a k jeho povinnosti poučit klienta o možných rizicích navrženého postupu tamtéž s. 119. Poučovací povinnost, ač není v zákoně výslovně definována, je samotnou podstatou výkonu advokacie, prolíná všemi stadii poskytování právní služby a odráží zvýšený standard péče, který advokát jako specialista na právní otázky a postupy musí klientovi garantovat, aby dosáhl zamýšleného účinku ve věcech, které pro klienta jako příkazník zajišťuje.

11. Odvolací soud nesplnění předpokladů odpovědnosti žalovaného advokáta za škodu dovedl ze závěru, že žalobcem vytýkané jednání nebylo výkonem advokacie, neboť žalovaný byl pověřen pouze sepisem smlouvy o půjčce, kterou vyhotovil podle vůle klienta, a nebyl již pověřen, aby zajistil předání peněz dlužníku. To, že smlouva stvrzovala převzetí peněz před jejím podepsáním a že se

účastníci následně od tohoto ujednání odchýlili, podle odvolacího soudu nejde k tíži advokáta. S tímto závěrem dovolací soud nesouhlasí, neboť nebere v potaz tzv. reálnou povahu smlouvy o půjčce (§ 657 obč. zák.) a nesprávně posuzuje z právního hlediska okolnosti uzavření předmětné smlouvy a její obsah.

č. 16

12. V projednávané věci bylo totiž zjištěno (skutková zjištění podle § 241a odst. 1 o. s. ř. dovolacímu přezkumu nepodléhají, jejich správnost ostatně dovolatel nezpochybňuje), že ačkoliv písemná smlouva o půjčce datovaná dnem 3. 8. 2006 obsahovala potvrzení dlužníka, že před podpisem smlouvy v místě jejího uzavření převzal peníze (nesoulad uváděných částek není pro další závěry rozhodující), účastníci smlouvu podepsali každý v jiném místě a jiný den, a že tedy již při podpisu smlouvy žalobcem bylo žalovanému a jeho klientovi zřejmé, že k předání částky 2 000 000 Kč dojde až následně. I když odvolací soud vyšel z tohoto skutkového zjištění soudu prvního stupně, nesprávně dovodil, že to byli účastníci smlouvy, kteří teprve po jejím uzavření změnili svou vůli ohledně způsobu předání peněz; nesprávnost této úvahy je patrná z toho, že již k okamžiku sepsu smlouvy její obsah neodpovídal a ani nemohl odpovídat skutečné vůli stran. Nejde přitom o nevýznamnou odchylku od písemného ujednání, neboť podle ustáleného výkladu § 657 obč. zák. má smlouva o půjčce tzv. reálnou povahu, tedy ke vzniku závazkového právního vztahu dochází nikoliv uzavřením smlouvy, nýbrž okamžikem reálného předání předmětu půjčky věřitelem dlužníku. Z toho plynou významné důsledky pro oprávnění věřitele domáhat se vrácení předmětu půjčky, neboť nedošlo-li k reálnému plnění, nemá nárok požadovat plnění po dlužníku (srov. např. ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník II. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1852). Znalostní povinnost advokáta v tomto směru je zjevná a týká se jak sepsu smlouvy o půjčce, tak případné potřebné součinnosti k plnění. Tato znalost právní problematiky se pak musí přenést i do povinnosti advokáta poučit klienta, jaká rizika pro dobytí pohledávky od dlužníka vyplývají z takto koncipované smlouvy.

13. Jinými slovy, neodpovídá-li sepsaný text smlouvy o půjčce skutečnému průběhu realizace půjčky, nelze právní služby advokáta (výkon advokacie) omezit jen na samotný seps smlouvy a nevztít přitom v potaz případný nedostatek poučení o právních důsledcích okolnosti, že v rozporu s textem smlouvy nebyly peníze řádně předány a že na rozdíl od toho, co smlouva předpokládá, závazkový vztah dosud nevznikl a jeho vznik bude závislý na dalším postupu stran. Účast advokáta při následném předání peněz mezi osobami, jejichž oprávnění jednat za účastníky smlouvy (zejména na straně přejímající) neověřil, je pak již spíše jakousi kumulovanou povinností, odvozující se od předchozích nedostatků v poskytované právní službě, byť by advokát nebyl klientem přímo pověřen k činnosti související s předáním peněz. Sepsal-li tedy žalovaný smlouvu o půjčce s vědomě nepravdivým údajem o již proběhnuvším předání peněz (bez ohledu, na čím popud se tak stalo), byl povinen klienta poučit, že smlouva o půjčce peněz

dosud nevznikla a že vyžaduje předání peněz druhé straně smlouvy, aby věřiteli vznikl nárok na plnění od dlužníka. Byl povinen vysvětlit mu rizika (ta se ostatně později naplnila) pro případ, že k tomu nedojde. Byl-li advokát následně přítomen předání peněz mezi osobami, které nebyly účastníky smlouvy, nýbrž deklarovaly své pověření k tomuto úkonu, bylo jeho povinností ověřit, zda je osoba přebírající peníze skutečně zmocněna k jednání zajišťujícím vznik reálného kontraktu. V případě nedostatku zmocnění na straně přijímající osoby byl povinen na to upozornit klienta či za něj jednající manželku a dát mu možnost zvážit, zda hodlá podstoupit takové riziko, které se oproti stavu v době sepsu smlouvy stalo ještě reálnějším. Tedy i nečinnost žalovaného advokáta v tomto směru při peněžní transakci dne 8. 8. 2006 mezi manželkou věřitele a ručitelkou dlužníka, která se uskutečnila v kanceláři žalovaného a byla stvrzena jím vydaným pokladním dokladem, je nutno považovat za součást výkonu advokacie, k němuž se žalobci zavázal v souvislosti s právní službou ohledně smlouvy o půjčce, a je třeba posoudit jeho řádné provedení ve smyslu § 24 a § 16 zákona o advokacii. Je nepochybné, že bezprostřední příčinou, proč reálný kontrakt nevznikl, bylo delikt ní počínání ručitelky, která si peníze ponechala. Tato okolnost však sama o sobě nevylučuje odpovědnost žalovaného, který popsá nými pochybeními neeliminoval právě takové nebezpečí, ač byl povinen ve prospěch svého klienta provést právní kroky vedoucí k dosažení zamýšleného právního účinku vzniku půjčky.

14. Ostatně nejistota, zda peníze skutečně obdržel dlužník, se následně projevila i v soudních sporech, které žalobce vedl s dlužníkem. Náklady soudního řízení, které musel žalobce vynaložit pro neúspěch ve sporu, v němž ho žalovaný zastupoval, ač měl vědět, zda mezi účastníky smlouvy vznikl právní vztah z půjčky, jsou pak škodou, za niž žalovaný odpovídá bez ohledu na pověření k účasti při předání peněz. Zde bylo nesprávným výkonem advokacie vedení sporu proti osobě, která nebyla dlužníkem. Ve sporu o vydání směnečného platebního rozkazu sice žalovaný žalobce nezastupoval, není však vyloučeno, že navozením nepřehledné situace se i on mohl podílet na zbytečných nákladech.

15. Částka 27 720 Kč na nákladech sporu o určení neexistence zástavního práva nepřesahuje zákonem stanovený limit 50 000 Kč pro přípustnost dovolání, a protože jde o dílčí nárok se samostatným skutkovým základem, dovolání proti části výroku ohledně této částky není podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné; dovolací soud proto v tomto rozsahu dovolání podle § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.

16. Právní závěr odvolacího soudu, že žalovaný nepochybil při výkonu advokacie ve smyslu § 24 odst. 1 zákona o advokacii, není tudíž správný, a uplatněný dovolací důvod je tak naplněn. Nejvyšší soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) s výjimkou části výroku týkající se částky 27 720 Kč, a protože důvody, pro které bylo toto rozhodnutí zrušeno, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud v odpovídajícím rozsahu i rozsudek tohoto soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

17. Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; soud v dalším řízení znovu posoudí naplnění všech podmínek odpovědnosti advokáta ve vztahu k jednotlivým dílčím nárokům. V novém rozhodnutí o věci rozhodne nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 243g odst. 1 o. s. ř.).

Č. 17

č. 17

Odpovědnost státu za škodu, Zadostiučinění (satisfakce), Promlčení, Řízení před soudem, Správní řízení

§ 32 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., čl. 38 odst. 2 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., čl. 6 sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

Přestupkové řízení vedené podle zákona č. 200/1990 Sb. spadá do věcné působnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Pro účely posouzení přiměřenosti délky řízení v situaci, kdy trestní řízení skončilo rozhodnutím o postoupení věci podle § 222 odst. 2 t. ř., neboť trestní soud shledal, že nejde o trestný čin, avšak zažalovaný skutek by mohl být jiným orgánem posouzen jako přestupek, je třeba trestní řízení i řízení o přestupku považovat za řízení jediné, a to jak ve vztahu k obviněnému, tak i ve vztahu k poškozenému, který se do trestního řízení připojil s nárokem na náhradu škody. Promlčecí lhůta v případě nemajetkové újmy způsobené porušením práva na přiměřenou délku trestního řízení a na ně navazujícího přestupkového řízení nezačne podle § 32 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. běžet dříve než 6 měsíců od právní moci rozhodnutí, kterým bylo přestupkové řízení ve vztahu k poškozenému skončeno.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2017, sp. zn. 30 Cdo 1273/2016, ECLI:CZ:NS:2017:30.CDO.1273.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. 10. 2015, sp. zn. 64 Co 288/2015, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se domáhá zaplacení částky 98 167 Kč s příslušenstvím jako zadostiučinění za nemajetkovou újmu, která jí měla vzniknout v důsledku nesprávného úředního postupu spočívajícího v nepřiměřené délce trestního řízení vedeného u Okresního soudu v Liberci pod sp. zn. 5 T 87/2010 a následného přestupkového řízení vedeného před správními orgány, ve kterých žalobkyně vy-

stupovala v procesním postavení poškozené se svým nárokem na náhradu škody.

2. Obvodní soud pro Prahu 2 jako soud prvního stupně rozsudkem ze dne 10. 4. 2015, č. j. 22 C 333/2013-68, konstatoval, že postupem Okresního soudu v Liberci v řízení vedeném pod sp. zn. 5 T 87/2010 došlo k porušení práva žalobkyně coby poškozené na projednání věci v přiměřené lhůtě (výrok I), zamítl žalobu o zaplacení 98 167 Kč s příslušenstvím (výrok II) a uložil žalované zaplatit žalobkyni na nákladech řízení 15 057 Kč (výrok III).

3. Městský soud v Praze jako soud odvolací v napadeném rozsudku změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že se porušení práva žalobkyně na projednání věci v přiměřené lhůtě nekonstatuje (výrok I odvolacího soudu), v zamítavém výroku rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok II odvolacího soudu) a uložil žalobkyni povinnost zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů částku 1 200 Kč (výrok III odvolacího soudu).

4. Soud prvního stupně dospěl k následujícím skutkovým zjištěním. Trestní stíhání obviněných bylo zahájeno usnesením ze dne 19. 3. 2010. Žalobkyně byla jako svědkyně vyslechnuta dne 14. 5. 2010. Obžaloba byla u Okresního soudu v Liberci podána dne 28. 6. 2010. Okresní soud v Liberci usnesením ze dne 3. 9. 2012 věc postoupil Magistrátu města L. s odůvodněním, že nejde o trestné činy, ale uvedený skutek by mohl být posouzen jako přestupek proti občanskému soužití (usnesení nabylo právní moci dne 18. 9. 2012). Rozhodnutím ze dne 11. 1. 2013 Magistrát města L. řízení zastavil, neboť spáchání skutku nebylo obviněnému z přestupku prokázáno a poškozená byla odkázána s jejím nárokem na náhradu škody na příslušný občanskoprávní soud (rozhodnutí nabylo právní moci dne 19. 2. 2013). Krajský úřad Libereckého kraje (dále jen „odvolací správní orgán“) zamítl odvolání poškozené a napadené rozhodnutí potvrdil rozhodnutím ze dne 15. 2. 2013 (které nabylo právní moci dne 19. 2. 2013). Žalobkyně se svého nároku na náhradu škody u civilního soudu nikdy nedomáhala. V době od 1. 7. 2013 do 6. 11. 2013 byl nárok předběžně projednán u příslušného úřadu. Žaloba o poskytnutí zadosti učinění za nemajetkovou újmu byla podána u soudu dne 12. 12. 2013.

5. Soud prvního stupně věc po právní stránce zhodnotil následovně. Rozhodnutí odvolacího správního orgánu nabylo právní moci v únoru 2013, žaloba byla podána dne 12. 12. 2013. Při mimosoudním projednání nároku v době od 1. 7. 2013 do 6. 11. 2013 se běh promlčecí doby stavil, nárok tak není promlčen. Soud rovněž neshledal žádný důvod k úvahám, že by postoupením věci správnímu orgánu (kde žalobkyně vystupovala v procesním postavení poškozené) měl počít běh promlčecí doby za situace, kdy je třeba řízení trestní i správní považovat za řízení jediné. Řízení ve vztahu k žalobkyni trvalo od 14. 5. 2010 (den, kdy se v adhezním řízení připojila se svým nárokem na náhradu škody k trestnímu řízení) do 19. 2. 2013 (nabytí právní moci rozhodnutí odvolacího správního orgánu), tj. celkem 2 roky a 9 měsíců. Vzhledem k nepříliš vysoké složitosti řízení a dvou-

letému průtahu u okresního soudu je nutné konstatovat, že v daném případě došlo k nesprávnému úřednímu postupu spočívajícímu v neprojednání věci v přiměřené lhůtě. Soud prvního stupně se dále zabýval formou zadostiučinění. Přihlédl především k významu předmětu řízení pro poškozeného ve smyslu § 31a odst. 3 písm. e) zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), dále jen „OdpŠk“. V této souvislosti zohlednil, že žalobkyně vystupovala v řízení jako poškozená s nárokem, který vyčíslila finanční částkou, nejednalo se však o řízení civilní, nýbrž o řízení adhezní, které se nevede primárně k odškodnění poškozeného, ale je tu proto, aby v případě, že je obviněný uznán vinným, jsou-li splněny další zákonné podmínky pro náhradu škody, mohla být náhrada škody přiznána poškozenému přímo v trestním řízení. Připojení se k trestnímu řízení s nárokem na náhradu škody nelze srovnávat co do významu řízení pro účastníka s řízením občanskoprávním. Význam tohoto řízení pro účastníka tedy nelze odvíjet od finanční částky, se kterou se k trestnímu řízení jako poškozený připojil. I pokud by trestní soud rozhodl dříve, mohla nastat stejná situace, že by žalobkyně byla se svým nárokem odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních. Soud dospěl k závěru o zcela marginálním významu tohoto řízení pro žalobkyni i z důvodu, že žalobkyně neučinila žádný úkon směřující k tomu, aby se náhrady škody domohla, ať už u civilního soudu, ale zejména poté, co byla odkázána správním orgánem na občanskoprávní řízení, tak neučinila (žalobkyně projevila naprostou pasivitu co do vůle domoci se náhrady škody občanskoprávní žalobou). Žalobkyně tak svým chováním dala jasně najevo, že se nechce ve věci angažovat, veškerou iniciativu přenechává orgánům činným v trestním řízení a pomíjí možnost, že by ani v případě rychlého projednání věci nemuseli být obvinění odsouzeni.

6. Odvolací soud vycházel ze skutkového stavu dostatečně zjištěného soudem prvního stupně a uvedl, že žalobkyně odůvodňovala vznik nemajetkové újmy nepřiměřenou délkou řízení (k němuž se připojila s nárokem na náhradu škody) vedeného u Okresního soudu v Liberci pod sp. zn. 5 T 87/2010, a to konkrétně tím, že v řízení došlo k neodůvodněným průtahům, když od podání obžaloby dne 28. 6. 2010 do 3. 9. 2012 (kdy soud vydal usnesení o postoupení věci správnímu orgánu k přestupkovému řízení), tedy po dobu 26 měsíců, soud neučinil žádný úkon. Takto vymezeným skutkem je soud v tomto řízení vázán. Žalobkyně tedy dovozuje vznik nemajetkové újmy z řízení vedeného u Okresního soudu v Liberci, jež pravomocně skončilo dne 18. 9. 2012. Uplatnila-li žalobkyně nárok na náhradu nemajetkové újmy podáním došlým žalované dne 1. 7. 2013, stalo se tak po uplynutí promlčecí doby. Uplatnění námitky promlčení ze strany žalované se zřetelem k okolnostem případu, kdy žalobkyně uplatnila nárok a náhradu škody na zdraví v trestním řízení a civilní žalobu nepodala, se nejví jako odporující dobrým mravům.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 17

7. Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně v celém rozsahu dovoláním, ve kterém uplatnila následující dovolací důvody:

8. Napadené rozhodnutí závisí podle dovolatelky na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to zda se v řízení o náhradu nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení (podle zákona č. 82/1998 Sb.) promlčecí doba pro uplatnění tohoto nároku u příslušného úřadu posuzuje od pravomocného ukončení celého řízení (tedy v případě postoupení věci soudem do přestupkového řízení od právní moci rozhodnutí o přestupku) nebo od rozhodnutí soudu o postoupení věci do přestupkového řízení. Odvolací soud dospěl k nesprávnému závěru, že pokud byl žalobkyní vymezen skutek tak, že k průtahům došlo pouze v řízení před soudem, pak promlčecí doba běží ode dne postoupení věci soudem do přestupkového řízení, neboť vznik nemajetkové újmy je spatřován výlučně v řízení před soudem. Podle názoru žalobkyně v daném případě nelze oddělovat řízení trestní a přestupkové a k tomu se vztahující posouzení promlčecí doby.

9. Rovněž úvahu odvolacího soudu, že žalobkyně dovozuje vznik nemajetkové újmy z řízení vedeného u Okresního soudu v Liberci, jež pravomocně skončilo dne 18. 9. 2012, a že tedy již postoupením věci soudem do přestupkového řízení začala běžet promlčecí doba pro uplatnění nároku na náhradu nemajetkové újmy, považuje žalobkyně za nesprávnou. Žalobkyně označila řízení jako celek, tj. společné řízení trestní a přestupkové, a následně specifikovala konkrétní průtah, který byl již pouze v řízení trestním. Odvolací soud se tak při řešení této otázky odchýlil od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 1. 2. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3943/2010.

10. Žalovaná se k podanému dovolání nevyjádřila.

III.

Přípustnost dovolání

11. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (viz čl. II bod 7 zákona č. 404/2012 Sb. a čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

12. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 1 o. s. ř. a obsahovalo náležitosti vyžadované § 241a odst. 2 o. s. ř. Dovolací soud se proto zabýval přípustností dovolání.

13. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

14. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

15. Dovolání je přípustné pro posouzení otázky, zda promlčecí lhůta nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení před trestním soudem a na ně navazujícím přestupkovým řízením před správním orgánem počíná běžet od pravomocného skončení přestupkového řízení nebo od rozhodnutí soudu o postoupení věci do přestupkového řízení (srov. odst. 8 odůvodnění), neboť jde o otázku v judikatuře Nejvyššího soudu dosud nevyřešenou. Žalobkyně v dovolání rovněž namítla vadu řízení spočívající v tom, že odvolací soud rozhodl o jiném předmětu řízení, než jaký žalobkyně ve své žalobě označila (srov. odst. 9 odůvodnění). Protože bylo dovolání přípustné, přihlédl Nejvyšší soud i k dovolatelkou namítané vadě řízení.

IV.

Důvodnost dovolání

16. Vzhledem k přípustnosti dovolání Nejvyšší soud podle § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. nejprve přihlédl k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., resp. i jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Na prvním místě zkoumal, zda bylo řízení zatíženo vadou namítanou dovolatelkou, podle které rozhodoval odvolací soud o jiném nároku, než jaký svou žalobou uplatnila.

17. Žalobkyně vymezila skutková tvrzení ohledně příčiny své újmy tak, že „celkově ... řízení dle žalobkyně trvalo od 20. 7. 2009, kdy klientka událost ohlásila u ..., do 15. 2. 2013, kdy pravomocně rozhodl o odvolání proti rozhodnutí o přestup Liberecký kraj, tedy cca 43 měsíců. Z této doby spis nečinně cca 26 měsíců (téměř dvě třetiny doby řízení) ležel na Okresním soudu v Liberci, a tuto dobu tak klientka po právu označuje jako průtah v řízení, který způsobil nepřiměřenou délku řízení jako celku, a to ve věci z hlediska práva dá se říci banální“, a „řízení trvalo téměř přesně 43 měsíců, tj. za prvních 24 měsíců klientka požaduje náhradu nemajetkové újmy ve výši 38 000 Kč a za zbývajících 19 měsíců částku ve výši 60 167 Kč, celkem tedy 98 167 Kč“ (srov. žalobu a podání na č. l. 24).

18. Z uvedeného je zřejmé, že se žalobkyně domáhá zaplacení částky 98 167 Kč s příslušenstvím jako zadostiučinění za nemajetkovou újmu, která jí měla vzniknout v důsledku nesprávného úředního postupu spočívajícího v nepřiměřené délce trestního řízení vedeného u Okresního soudu v Liberci pod sp. zn. 5 T 87/2010

a následného přestupkového řízení vedeného před správními orgány, ve kterých žalobkyně vystupovala v procesním postavení poškozené se svým nárokem na náhradu škody.

č. 17

19. Měl-li odvolací soud za to, že žalobkyně dovozuje vznik nemajetkové újmy pouze z nepřiměřené délky trestního řízení vedeného u Okresního soudu v Liberci, jde o úvahu nesprávnou, nemající podklad v žalobních tvrzeních. Námitka vady řízení uplatněná žalobkyní (srov. odst. 9 odůvodnění) je proto důvodná.

20. S ohledem na přípustnost dovolání ohledně první dovolací námítky se Nejvyšší soud zabýval jejím posouzením, přičemž shledal, že dovolání je důvodné.

21. Podle § 32 odst. 3 OdpŠk nárok na náhradu nemajetkové újmy podle tohoto zákona se promlčí za 6 měsíců ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o vzniklé nemajetkové újmě, nejpozději však do deseti let ode dne, kdy nastala právní skutečnost, se kterou je vznik nemajetkové újmy spojen. Vznikla-li nemajetková újma nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1 věty druhé a třetí nebo § 22 odst. 1 věty druhé a třetí, neskončí promlčecí doba dříve než za 6 měsíců od skončení řízení, v němž k tomuto nesprávnému úřednímu postupu došlo.

22. S přihlédnutím k dikci § 32 odst. 3 OdpŠk je třeba na prvním místě zodpovědět otázku, zda z hlediska daného ustanovení lze přestupkové řízení považovat za pokračování řízení trestního. V případě záporné odpovědi na tuto otázku by bylo třeba újmu způsobenou účastníkům daných řízení posuzovat zvlášť, tj. samostatně ve vztahu k újmě způsobené trestním řízením a samostatně ve vztahu k újmě způsobené přestupkovým řízením. V případě kladné odpovědi by šlo o újmu jedinou, způsobenou celkovou délkou trestního řízení a na ně navazujícího přestupkového řízení.

23. Nejvyšší soud se ve své judikatuře již zabýval problematikou návaznosti přestupkového řízení na trestní stíhání a uzavřel, že v případě odpovědnosti státu za škodu způsobenou vedením (nezákonného) trestního řízení, které neskončilo odsouzením, není přestupkové řízení pokračováním řízení trestního (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2016, sp. zn. 30 Cdo 4771/2015). Tento závěr byl však učiněn v situaci, kdy se na daný nárok nevztahuje Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), zatímco, jak bude dále vysvětleno, čl. 6 odst. 1 Úmluvy na nárok na náhradu nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou trestního i přestupkového řízení dopadá. Závěr uvedený v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 4771/2015 proto není přenositelný do poměrů nyní zkoumané věci.

24. Podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy má každý právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo

národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

25. Přestupkové řízení lze považovat z hlediska přiměřenosti jeho délky za pokračování trestního stíhání pouze tehdy, pokud na ně samotné lze aplikovat záruky zakotvené v čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve stejném rozsahu, v jakém jsou aplikovatelné na trestní řízení.

26. Účelem čl. 6 Úmluvy je zajistit právo na spravedlivý proces pouze dvěma kategoriím osob: těm, jejichž občanská (civilní) práva nebo závazky jsou nějakým způsobem zpochybněny, a těm, kdož čelí trestnímu obvinění [srov. KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář (online). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1687 s.]. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) vykládá pojem obvinění z trestného činu, obsažený v Úmluvě, tzv. autonomním způsobem a čl. 6 uvedené Úmluvy, garantující právo na spravedlivý proces, aplikuje také na řízení o některých deliktech, které jsou ve vnitrostátním právním řádu označeny nikoli jako trestné činy, ale jako disciplinární delikty nebo přestupky (srov. věc C. a F. proti Spojenému království, č. 7819/77 a 7878/77, rozsudek ESLP ze dne 28. 6. 1984, § 69–73). Vztahuje tak vyšší požadavky na spravedlivost procesu nejen na řízení označená jako trestní, ale i na některá řízení označená jinak (např. kvůli druhu a stupni závažnosti sankcí, které mohou být v těchto řízeních uděleny) – srov. též výše uvedený rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 4771/2015.

27. Pro aplikovatelnost čl. 6 Úmluvy v jeho trestní části je rozhodující zodpovězení následujících otázek. Prvním kritériem (pojem „trestní obvinění“) je kvalifikace deliktu ve vnitrostátním právu: pokud jde o trestný čin, je čl. 6 Úmluvy v daném případě aplikovatelný. Jde však pouze o relativní kritérium. Není-li čin ve vnitrostátním právu kvalifikován jako trestný, používá ESLP další dvě kritéria pro ověření věcné působnosti čl. 6 Úmluvy. Druhým kritériem je povaha deliktu. Toto kritérium v sobě většinou spojuje odpovědi na dvě otázky: a) zda je zájem chráněný trestním zákonem obecný či partikulární, přesněji řečeno zda je daná právní norma adresována všem nebo pouze určité skupině lidí se specifickým postavením (např. vojákům), b) zda účel sankce, která se za takový delikt ukládá, je [alespoň částečně] preventivně-represivní, anebo zda je (čistě) reparační povahy]. Třetí kritérium zkoumá druh a stupeň závažnosti sankce, a to nikoli sankce skutečně uložené, nýbrž sankce, kterou bylo v daném případě za konkrétní delikt možné uložit [srov. KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář (online). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1687 s.].

28. Aplikovatelností čl. 6 Úmluvy na přestupková řízení podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, se zabýval ESLP již ve věci L. proti Slovensku,

č. 26138/95, rozsudek ESLP ze dne 2. 9. 1998, a ve věci K. proti Slovensku, č. 27061/95, rozsudek ESLP ze dne 2. 9. 1998, ve kterých dospěl k závěru, že čl. 6 Úmluvy se na ně vztahuje. Ve vnitrostátním právu sice není delikt, pro který přestupkové řízení probíhá, označen za trestný čin. To však není samo o sobě rozhodující pro závěr, že nejde o „trestní obvinění“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jak je výše vysvětleno. Je třeba vzít dále do úvahy, že právní normy obsahující skutkové podstaty přestupků jsou adresovány všem občanům, nikoli pouze omezené skupině se zvláštním postavením. Pokud by nakonec došlo k uložení sankce za spáchaný přestupek, byla by zamýšlena jako trest s cílem odradit od dalšího páchání takových činů [k uvedenému srov. i KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář (online). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1687 s.].

29. Z vedeného je zřejmé, že ve vztahu k osobě obviněné ze spáchaní přestupku spadá přestupkové řízení do věcné působnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy, který, mimo jiné, garantuje právo na jeho přiměřenou délku.

30. Otázkou zůstává, zda čl. 6 odst. 1 Úmluvy dopadá i na nárok poškozeného na náhradu škody, který byl v rámci přestupkového řízení uplatněn jako nárok akcesorický.

31. V rozsudku ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. 30 Cdo 987/2015, Nejvyšší soud přijal a odůvodnil závěr, podle kterého se na poškozeného, který uplatňuje svůj občanskoprávní nárok v rámci trestního řízení, vztahují záruky vyplývající z čl. 6 odst. 1 Úmluvy (srov. též věc P. proti Francii, č. 47287/99, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 12. 2. 2004, k české právní úpravě srov. věc P. proti České republice, č. 58116/00, rozsudek ESLP ze dne 27. 2. 2004, § 39–40).

32. Nečiní-li Úmluva v čl. 6 odst. 1 rozdíl mezi trestním řízením a přestupkovým řízením ve vztahu k osobě, která je stíhána pro spáchaní trestného činu nebo přestupku, musí být uvedený závěr použitelný i pro poměry poškozeného, který se se svým nárokem na náhradu škody připojil k přestupkovému řízení. Jinak řečeno, z hlediska záruk čl. 6 odst. 1 Úmluvy, zejména práva na projednání věci v přiměřené době, není rozdíl mezi tímto ustanovením chráněnými právy poškozeného, který svůj nárok na náhradu újmy uplatnil v trestním řízení, a tím, který jej uplatnil v rámci přestupkového řízení.

33. Za situace, kdy je třeba přestupkové řízení ve vztahu k poškozenému, který se do něj připojil s nárokem na náhradu škody, považovat za řízení spadající do věcné působnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy, je třeba zodpovědět otázku, zda lze z hlediska práva na přiměřenou délku řízení považovat trestní řízení a následně přestupkové řízení za řízení jediné, tj. zda v případě porušení práva na přiměřenou délku daných řízení jde o nároky dva, vztahující se samostatně ke každému z těchto řízení zvlášť, nebo zda jde o nárok jediný.

34. Judikatura Nejvyššího soudu již dříve dovodila, že v případě práva na odčinění nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení probíhajících

před správními orgány a následně soudy je nutné tato řízení posuzovat jako jeden celek, pokud na dané správní řízení dopadá čl. 6 odst. 1 Úmluvy (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 30 Cdo 1876/2014). Je tomu tak proto, že z hlediska účastníků řízení je posuzován stále tentýž nárok, byť před různými orgány veřejné moci. Protože nemajetková újma způsobená porušením práva na přiměřenou délku řízení spočívá v tom, že je účastník řízení nepřiměřeně dlouho udržován v nejistotě ohledně toho, jak pro něho řízení skončí (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4336/2010), je zřejmé, že se daná nejistota, v níž újma spočívá, vztahuje k celé době, po kterou je věc projednávána.

35. Z uvedeného lze uzavřít, že z hlediska práva na přiměřenou délku řízení poškozeného, který uplatnil nárok na náhradu škody v trestním řízení, je třeba další projednávání tohoto nároku v přestupkovém řízení nutno považovat za pokračování v řízení o daném nároku.

36. Tomu ostatně nasvědčovalo i znění § 70 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, podle kterého uplatnil-li ten, komu byla přestupkem způsobena majetková škoda, nárok na její náhradu v řízení o přestupku, nebo u orgánu policie v trestním řízení, pokud věc byla postoupena správnímu orgánu k projednání a nejde o přestupek, který se projedná jen na návrh (dále jen „poškozený“), působí správní orgán, který přestupek projedná, k tomu, aby byla škoda dobrovolně nahrazena (odst. 1). Jestliže škoda a její výše byla spolehlivě zjištěna a škoda nebyla dobrovolně nahrazena, uloží správní orgán pachateli přestupku povinnost ji nahradit; jinak odkáže poškozeného s jeho nárokem na náhradu škody na soud nebo jiný příslušný orgán (odst. 2). Zákon o přestupcích tedy nevyžadoval od poškozeného, který se připojil se svým nárokem do trestního řízení, žádný další úkon k tomu, aby byl jeho nárok na náhradu škody projednán v řízení přestupkovém.

37. Pro úplnost k uvedenému Nejvyšší soud dodává, že tím nijak nepředjímá závěr pro případ, že by poškozený v trestním řízení uplatnil nikoli nárok na náhradu škody (majetkové újmy), ale nárok na náhradu nemajetkové újmy, o kterém není správní orgán v přestupkovém řízení oprávněn rozhodnout.

38. K tomu je třeba dodat, že k problematice odškodnění nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení se vyjádřil Nejvyšší soud také ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010, uveřejněném pod č. 58/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „Stanovisko“). Veškeré závěry ve Stanovisku vyjádřené lze aplikovat i na správní řízení, jež čl. 6 odst. 1 Úmluvy podléhají. Současně, hovoří-li Stanovisko o správních řízeních, má tím na mysli pouze ta správní řízení, na něž čl. 6 odst. 1 Úmluvy dopadá (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2015, sp. zn. 30 Cdo 344/2014, uveřejněný pod č. 113/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, proti němuž podaná ústavní stížnost

byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. III. ÚS 3326/15). K tomu srov. dále např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2016, sp. zn. 30 Cdo 2205/2015.

č. 17

39. Lze proto učinit dílčí závěr, podle kterého má právo na přiměřenou délku řízení podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy poškozený, který se se svým nárokem na náhradu újmy připojil k trestnímu řízení, i v situaci, kdy trestní stíhání skončilo postoupením věci k projednání v přestupkovém řízení, přičemž z pohledu projednávání nároku na náhradu škody utrpěné poškozeným je třeba trestní i přestupkové řízení vnímat jako řízení jediné a nárok na náhradu nemajetkové újmy způsobené jejich nepřiměřenou délkou jako jediný nárok.

40. Nejvyšší soud se dále zabýval otázkou počátku běhu promlčecí lhůty v řízení o náhradu nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou trestního a navazujícího přestupkového řízení.

41. Zákon č. 82/1998 Sb. výslovně neupravuje, kdy účastníkovi řízení, který se považuje za poškozeného nepřiměřeně dlouze vedeným řízením, vzniká nemajetková újma a od kterého okamžiku se může domáhat odškodnění vzniklé újmy. Ustanovení § 32 odst. 3 OdpŠk stanoví promlčecí lhůtu pro uplatnění nároku na náhradu nemajetkové újmy tak, že náhradu nemajetkové újmy lze požadovat do šesti měsíců od skončení řízení, v němž k tomuto nesprávnému úřednímu postupu došlo, a to i tehdy, nastaly-li průtahy jen v některé z dřívějších fází řízení. Tím se podtrhuje význam pohledu na řízení jako na jeden celek (srov. důvodová zpráva k bodu 27 návrhu zákona č. 160/2006 Sb.), neboť teprve po ukončení řízení je možné určit celkový rozsah a závažnost vzniklé nemajetkové újmy, jakož i komplexně zhodnotit postup orgánů veřejné moci během řízení, jednání poškozeného, a další okolnosti případu (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1455/2009, ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. 30 Cdo 2328/2015, a obdobně též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2093/2012, proti němuž podaná ústavní stížnost byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 15. 10. 2013, sp. zn. IV. ÚS 354/13). Dále srov. i část II a III Stanoviska.

42. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 10. 3. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2742/2009, také uvedl, že co se týče skončení řízení ve smyslu § 32 odst. 3 věty druhé OdpŠk, je obecně možno pokládat řízení za skončené okamžikem nabytí právní moci posledního rozhodnutí, které bylo v daném řízení učiněno. Do doby řízení je tedy nutno započítat i případné řízení o dovolání, řízení o kasační stížnosti i řízení o stížnosti ústavní, a to i tehdy, bylo-li toto řízení pro poškozené(ho) neúspěšné. Jestliže právní řád poskytuje účastníkům řízení určité procesní prostředky, prostřednictvím nichž se mohou domáhat nápravy pro ně dosud nepříznivého vývoje soudního (či jiného) řízení, je třeba řízení o těchto prostředcích zahrnovat do celkové doby řízení pro účely aplikace § 13 odst. 1 věty druhé a třetí a § 31a OdpŠk [k tomu srov. kritérium obsažené v § 31a odst. 3 písm. a) OdpŠk]. Není přitom

rozhodnutí, proč by mělo být pro určení celkové délky řízení rozlišováno mezi neúspěšně podanými řádnými opravnými prostředky a neúspěšně podanými mimořádnými opravnými prostředky. K tomu srov. i část III bod 2 Stanoviska.

43. Pro posouzení okamžiku počátku běhu promlčecí lhůty je tudíž zásadní výše uvedený závěr o jednotném a nepřerušeném trvání trestního a přestupkového řízení. Šestiměsíční promlčecí lhůta podle § 32 odst. 3 OdpŠk počne běžet až skončením celého řízení, kde k nesprávnému úřednímu postupu došlo. V posuzovaném řízení tak počala promlčecí lhůta běžet až dnem právní moci konečného (posledního) rozhodnutí v řízení vydaného (tedy od právní moci rozhodnutí odvolacího správního orgánu v přestupkovém řízení ze dne 15. 2. 2013). Srov. taktéž rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1876/2014 uvedený výše.

44. Dospěl-li odvolací soud k jinému závěru ohledně počátku běhu promlčecí doby, je jeho právní posouzení žalovaného nároku nesprávné.

45. Konečně Nejvyšší soud přihlédl i k další vadě řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, spočívající v tom, že za stát jednala nesprávná organizační složka.

46. O nároku žalobkyně na náhradu škody probíhalo řízení před trestním soudem, přičemž v případě újmy v rámci něho způsobené jedná za stát Ministerstvo spravedlnosti [§ 6 odst. 2 písm. a) OdpŠk], ale i před správním orgánem, přičemž v případě újmy v rámci něho způsobené jedná za stát Ministerstvo vnitra [§ 6 odst. 2 písm. b) OdpŠk]. Z uvedeného je zřejmé, že nastala situace předvídaná § 6 odst. 3 OdpŠk a ohledně nároku žalobkyně mělo být na straně žalované jednáno s Ministerstvem financí.

47. S ohledem na výše uvedené tak odvolací soud pochybil, pokud trestní a přestupkové řízení nepovažoval z hlediska práva na jejich přiměřenou délku za řízení jedině, dovozoval vznik nemajetkové újmy pouze z řízení před Okresním soudem v Liberci, ačkoliv žalobkyně svůj nárok odvozovala od nepřiměřené délky jak řízení trestního, tak řízení přestupkového, jednal na straně státu s nesprávnou organizační složkou a počátek promlčecí lhůty počítal od právní moci usnesení trestního soudu, kterým byla věc postoupena správnímu orgánu do přestupkového řízení.

48. Nejvyšší soud vzhledem k výše uvedenému napadený rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

49. V dalším řízení odvolací soud přihlédně k tomu, že žalobkyně požaduje náhradu nemajetkové újmy za nepřiměřenou délku jak trestního, tak i přestupkového řízení a že šestiměsíční promlčecí doba na náhradu nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem spočívajícím v nepřiměřené délce daných řízení běží podle § 32 odst. 3 OdpŠk od právní moci posledního rozhodnutí, které bylo v daném řízení učiněno, tj. od právní moci rozhodnutí odvolacího správního orgánu ze dne 15. 2. 2013. Dospěje-li odvolací soud k závěru, že nárok žalobkyně není promlčen, posoudí, zda v těchto řízeních došlo k nesprávnému úřednímu

postupu spočívajícímu v nepřiměřené délce (§ 13 odst. 1 věta třetí OdpŠk). Odvolací soud také vezme v potaz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. 30 Cdo 987/2015, který se zabývá povahou adhezního řízení v trestním řízení, neboť jeho závěry jsou použitelné i pro posouzení nároku žalobkyně.

č. 17

50. Soudy jsou ve smyslu § 243g odst. 1 části první věty za středníkem o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. vázány právními názory dovolacího soudu v tomto rozsudku vyslovenými.

Č. 18

Č. 18

Bezdůvodné obohacení, Pojištění odpovědnosti za škodu

§ 454 obč. zák., § 44 odst. 1 zákona č. 37/2004 Sb. ve znění do 31. 12. 2013

Poskytl-li pojistitel peněžitě plnění poškozenému coby náhradu škody způsobené pojištěným v mylném domnění, že je k tomu povinen na základě sjednané smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu, vzniká mu nárok na vydání bezdůvodného obohacení vůči osobě, za niž plnil (pojištěnému), nikoli proti subjektu, jemuž plnil (poškozenému).

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 11. 2017, sp. zn. 28 Cdo 5970/2016, ECLI:CZ:NS:2017:28.CDO.5970.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 3. 12. 2015, sp. zn. 38 Co 354/2014, a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Hodoníně rozsudkem ze dne 22. 5. 2014, č. j. 13 C 131/2013-45, ve znění opravného usnesení ze dne 11. 7. 2014, č. j. 13 C 131/2013-51, zamítl žalobu, již se žalobkyně domáhala, aby bylo žalované uloženo zaplatit jí 53 047 Kč s příslušenstvím (výrok I.), a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.). Soud vzal za prokázané, že mezi žalobkyní a zaměstnancem žalované P. R. byla dne 23. 8. 2011 sjednána smlouva o pojištění odpovědnosti za škodu z výkonu povolání. V únoru a dubnu 2012 pak žalobkyně vyplatila žalované pojistné plnění ve výši sporného obnosu coby náhradu škody vzniklé pochybením jmenovaného pracovníka. Posléze však vyšlo najevo, že jednání, jež zapříčinilo předmětnou újmu v majetkové sféře žalované, proběhlo již v červnu 2011, tj. před uzavřením pojistné smlouvy. Soud ovšem dovedl, že se zmíněným plněním na úkor žalobkyně bezdůvodně neobohatila žalovaná, nýbrž P. R., který vzpomenuť škodu způsobil a jehož existentní dluh žalobkyně uhradila, čímž na jeho straně přivedla vznik bezdůvodného obohacení plněním za jiného ve smyslu § 454 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“). Skutečnost, že plnitelka následně zjistila, že zde není právního důvodu, jenž by ji činil povinnou tyto majetkové hodnoty poskytnout, je z daného hlediska nerozhodná.

2. Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 3. 12. 2015, č. j. 38 Co 354/2014-70, rozhodnutí soudu prvního stupně, napadené odvoláním žalobkyně, změnil tak, že žalovanou zavázal k úhradě v záhlaví označené částky s příslušenstvím (výrok I.), a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (výrok II.). Odvolací soud po zopakování dokazování konstatoval, že se žalovaná na úkor žalobkyně bezdůvodně obohatila plněním bez právního důvodu dle § 451 obč. zák., jelikož byla na její účet poukázána peněžitá suma jako pojistné plnění, ačkoli se na předmětnou škodu sjednané pojištění nevztahovalo. Oproti soudu prvního stupně krajský soud podotkl, že zjištěný skutkový stav nelze subsumovat § 454 obč. zák., poněvadž žalobkyně neusilovala o splnění dluhu P. R., nýbrž o to, aby dostala svému (domnělému) závazku z pojistné smlouvy, jednala tedy v omylu ohledně existence vlastní povinnosti plnit (v daném kontextu odvolací soud odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4436/2011). Nebylo tudíž plněno za jiného, nýbrž bez právního důvodu, a pasivní věcná legitimace proto spočívá na straně žalované coby příjemkyně plnění.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti tomuto rozsudku podala žalovaná dovolání, v němž předestírá k řešení otázku, zda je v situaci, v níž žalobkyně, ač k tomu nebyla povinna, vyplatila žalované plnění jako náhradu zaměstnancem způsobené škody s cílem zapravit dluh pojištěného, přiléhavé aplikovat § 454 obč. zák. a dovést bezdůvodné obohacení osoby, za niž bylo plněno, nebo § 451 obč. zák. a za pasivně věcně legitimovaný pokládat subjekt, jenž příslušné plnění obdržel. Upozorňuje přitom na skutečnost, že dle § 44 odst. 1 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „zákon č. 37/2004 Sb.“), platí, že z pojištění odpovědnosti za škodu má pojištěný právo, aby za něj pojistitel v případě vzniku pojistné události uhradil v rozsahu a ve výši určené právním předpisem škodu, za kterou pojištěný odpovídá. Pakliže tedy podstatou závazku, o jehož existenci byla žalobkyně v okamžiku plnění mylně přesvědčena, bylo splnění dluhu za jiného, bylo třeba (poté, co uvedený omyl vyšel najevo) uplatnit nárok na vydání bezdůvodného obohacení proti P. R. podle § 454 obč. zák. Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4436/2011, na který odvolací soud odkázal, se zakládá na skutkovém základu natolik odlišném, že jde o judikát pro řešení spor irelevantní, neboť se v oné věci nejednalo o pojištění odpovědnosti za škodu, nýbrž o havarijní pojištění vozidla, které je standardně vypláceno pojištěnému vlastníku (pojišťovna v dané kauze omylem vyplatila pojistné plnění jinému subjektu, než který byl k jeho přijetí oprávněn).

4. S ohledem na popsané pochybení odvolacího soudu navrhuje dovolatelka Nejvyššímu soudu, aby napadený rozsudek změnil tak, že potvrdí prvostupňové rozhodnutí, případně aby jej zrušil a věc odvolacímu soudu vrátil k dalšímu řízení.

III. Přípustnost dovolání

č. 18

5. V řízení o dovolání bylo postupováno podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013, které je podle čl. II bodu 7 zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a dle čl. II bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, rozhodující pro dovolací přezkum.

6. Nejvyšší soud se jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou a zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., zabýval jeho přípustností.

7. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

8. Dovolání žalované lze shledat přípustným, jelikož rozhodnutí odvolacího soudu závisí na otázce předpokladů vzniku bezdůvodného obohacení plněním za jiného, již Nejvyšší soud dosud v obdobném kontextu neřešil.

IV. Důvodnost dovolání

9. Dle konstantní judikatury dovolacího soudu se o bezdůvodné obohacení ve smyslu § 454 obč. zák. jedná, jestliže plnění poskytne za povinnou osobu ten, kdo sám není povinen plnit; bezdůvodně se v tomto případě obohacuje nikoli osoba, jež plnění přijala, ale subjekt, místo něhož bylo plněno (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2011, sp. zn. 25 Cdo 4388/2008, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 9/2012, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2015, sp. zn. 28 Cdo 3432/2013, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 10. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1441/2015). Pro plnění za jiného je charakteristické, že ten, kdo plní, tak činí s vědomím, že nemá povinnost plnit a že plnění poskytuje namísto osoby, jež by měla po právu plnit sama (srovnej namátkou usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 33 Odo 1322/2006, případně jeho rozsudek ze dne 12. 10. 2010, sp. zn. 32 Cdo 3508/2009). Jedná-li plnitel v přesvědčení, že vyrovnává svůj vlastní závazek vůči příjemci plnění, ačkoliv tomu tak ve skutečnosti není, jde o majetkový pro-

spěch získaný bez právního důvodu a nárok na vydání bezdůvodného obohacení vzniká ochuzenému proti subjektu, jemuž bylo plněno (srovnej kupř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2013, sen. zn. 21 ICdo 16/2012, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 8. 2015, sp. zn. 28 Cdo 975/2013, či rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2015, sp. zn. 31 Cdo 3617/2012, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 108/2015). Současně však rozhodovací praxe mimo jiné dovodila, že je-li neplatně sjednána smlouva o převzetí dluhu a poskytne-li příjematel na základě ní určité plnění věřiteli, pohlíží se jako na bezdůvodně obohaceného na původního dlužníka, neboť podstata ujednání mezi ním a příjematelem tkívá právě v tom, aby příjematel uhradil dluh za subjekt prvotně zavázaný, tj. na jeho místě (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2011/2007, publikovaný ve Sb. rozh. obč. pod č. 60/2010, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 33 Cdo 2743/2009, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2011, sp. zn. 28 Cdo 496/2011). Podobný náhled se prosazuje též při majetkovém přesunu na základě neplatné dohody o přistoupení k závazku, neboť i zde jde o vědomé plnění cizího dluhu (třebaže činěné pod vlivem domněnky o platnosti úkonu vedoucího ke změně okruhu účastníků závazkového vztahu), které může založit závazek z bezdůvodného obohacení ve smyslu § 454 obč. zák. (viz kupř. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2011, sp. zn. 33 Cdo 2865/2008). Popsané judikatorní závěry tedy nasvědčují tezi, že není vyloučeno uvažovat o použití skutkové podstaty plněním za jiného tam, kde plnitel poskytuje majetkové hodnoty veden představou, že jej k tomu zavazuje právní důvod (přestože tomu tak ve skutečnosti není), pakliže podstatou jeho domnělé právní povinnosti je plnění místo třetího, tj. pokud vůle osoby, jež plnění poskytuje, směřuje k zapravení materiálně cizího dluhu (a její omyl tak spočívá v pouze v myšlence, že tak učinit musí, neboť ji k tomu nutí platně vzniklý závazek, ač zde reálně odpovídající právní titul není).

10. V kontextu řešené kauzy přitom nejen skutková zjištění soudů nižších stupňů, ale též přílehlavý poukaz dovolatelky na § 44 odst. 1 zákona č. 37/2004 Sb. skýtají oporu názoru, že základní povinnost žalobkyně z předmětné smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu směřovala k úhradě újmy, jíž způsobil P. R. žalované, namísto škůdce samotného. Jinými slovy, kdyby dotčená škodní událost byla kryta pojistným vztahem sjednaným mezi žalobkyní a jmenovaným škůdcem, směřovala by její vůle při plnění k uspokojení poškozené jakožto věřitelky pojištěného. Existence či absence titulu (mezi žalobkyní a P. R.) opodstatňujícího dotčený přesun aktiv je pak určující pro vyhodnocení, zdali se objektivně jednalo o řádné smluvní plnění nebo majetkový transfer zakládající bezdůvodné obohacení, nikoli však pro obsah vůle plnitelky, jež se v tom i onom případě mohla upínat k úhradě dluhu mezi škůdcem a poškozenou.

11. Odkázal-li krajský soud na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2012, sp. zn. 28 Cdo 4436/2011, lze přitakat dovolatelce, že se jedná o rozhodnutí založené na podstatně odlišném skutkovém terénu. Dle zjištění soudů nižších stupňů v řečené věci mělo být pojistné plnění z pojištění majetku podle smlouvy uhrazeno pojištěnému (vlastníku poškozeného vozidla), zatímco pojišťovna vyplátila částku na účet společnosti, která na žádost pojistníka (osoby odlišné od pojištěného) provedla opravu dotčeného vozu. Plnitelka přitom v uvedeném sporu nejednala pod vlivem mylné představy ohledně existence vlastní povinnosti vyrovnat dluh třetí osoby jako v předmětné kauze, nýbrž v omylu o osobě svého věřitele. Za daných okolností pak závěr o nepoužitelnosti § 454 obč. zák. obstál jako konformní s výše shrnutými tezemi, dle nichž se mezi aplikační předpoklady skutkové podstaty upravené v citovaném ustanovení řadí úmysl splnit závazek odlišného subjektu. Naproti tomu v případě nyní přezkoumávaném, v němž bylo sjednáno pojištění odpovědnosti, lze usuzovat, že pojišťovna sporný obnos poskytla žalované, tj. poškozenému subjektu, coby náhradu škody způsobené P. R. (srovnej též § 43 odst. 3 zákona č. 37/2004 Sb.), aniž by doposud byla v řízení učiněna skutková zjištění nasvědčující závěru, že plnitelka postupovala v omylu o adresátu předmětného majtkového transferu.

12. Nejvyšší soud tudíž dospěl k závěru, že právní posouzení věci odvolacím soudem není možné označit za zcela korektní, pročež přikročil ke zrušení jeho rozsudku a vrácení věci tomuto soudu k dalšímu řízení ve smyslu § 243e odst. 1 a odst. 2 věty první o. s. ř.

Č. 19

Č. 19

Prodej podniku, Vrácení plnění z neplatné nebo zrušené smlouvy, Náhrada škody, Promlčení

§ 476 odst. 1 obch. zák., § 394 odst. 2 obch. zák., § 397 obch. zák., § 398 obch. zák.

Jestliže se prodávající, jemuž byl podle § 457 obč. zák. vrácen podnik jako plnění z neplatné smlouvy o prodeji podniku, domáhá peněžité náhrady za rozdíl mezi hodnotou podniku při jeho odevzdání kupujícímu a jeho hodnotou při vrácení, nemůže jít o nárok podle § 457 obč. zák., nýbrž toliko o náhradu škody.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. 32 Cdo 5095/2015, ECLI:CZ:NS:2017:32.CDO.5095.2015.1)

Nejvyšší soud zastavil řízení o dovolání žalované a k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 12. 2014, sp. zn. 1 Cmo 86/2014-828, jakož i rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 32 Cm 139/2009, a věc vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Správce konkursní podstaty žalobkyně a), tehdy v úpadku, se žalobou podanou dne 4. 8. 2009 domáhal po žalované zaplacení částky 182 471 857 Kč se zákonným úrokem z prodlení. Uplatněný nárok dovozoval z toho, že předchozí správce konkursní podstaty uzavřel se žalovanou dne 30. 8. 2002 smlouvu o prodeji podniku úpadce, na základě níž měla žalovaná nabyt věci, práva a majetkové hodnoty sloužící k provozování úpadcova podniku. Argumentoval, že rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 4. 2007, č. j. 45 Cm 67/2005-496, ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 1. 2008, č. j. 15 Cmo 125/2007-582, bylo žalované z důvodu neplatnosti smlouvy o prodeji podniku uloženo vydat veškeré věci, práva a majetkové hodnoty touto smlouvou získané zpět. Na výzvu, aby vydala veškerý majetek, který byl zahrnut do podniku, jenž byl předmětem smlouvy ze dne 30. 8. 2002, žalovaná vydala jen některé věci, práva a majetkové hodnoty z těch, které jí bylo soudem uloženo vydat, a oznámila, že předávací proces považuje za ukončený, zřejmě proto, že v mezidobí některé věci, práva a majetkové hodnoty zcizila, zpracovala ve výrobě, spotřebovala

či ztratila. Žalobce cestou porovnání předávacího protokolu ze dne 21. 5. 2008 a smlouvy o prodeji podniku sestavil soupis věcí, práv a majetkových hodnot, které byly součástí podniku „v rámci“ smlouvy o prodeji podniku a které žalovaná zpět nepředala, a domáhá se zaplacení žalované částky z titulu bezdůvodného obohacení ve formě peněžité náhrady za věci, práva a majetkové hodnoty, jejichž vydání nebylo dobře možné, ve smyslu § 458 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, zrušeného ke dni 1. 1. 2014 (dále též jen „obč. zák.“).

2. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 17. 2. 2012, sp. zn. 45 K 14/2002-1952, ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 7. 2012, sp. zn. 2 Ko 22/2012-2010, byl konkurs na majetek žalobkyně a) zrušen po splnění nuceného vyrovnání. Usnesením ze dne 20. 2. 2013, č. j. 32 Cm 139/2009-583, pak Městský soud v Praze připustil, aby do řízení na místo dosavadního žalobce v rozsahu částky 5 158 701,16 Kč s úrokem z prodlení od 1. 7. 2008 do zaplacení vstoupila žalobkyně b), a to na základě smlouvy o postoupení části pohledávky. Podáním ze dne 16. 5. 2013 vzala žalobkyně b) žalobu co do částky 3 470 884,39 Kč s úrokem z prodlení zpět s odůvodněním, že v tomto rozsahu započítla svou pohledávku vůči vzájemné pohledávce žalované, a neuhrazena tak zbývá částka 1 714 816,77 Kč s úrokem z prodlení. Městský soud v Praze usnesením vyhlášeným do protokolu při jednání konaném dne 29. 5. 2013 v tomto rozsahu řízení zastavil. Předmětem řízení tak byl nadále požadavek žalobkyně a) na zaplacení částky 1 714 816,77 Kč se zákonným úrokem z prodlení od 1. 7. 2008 do zaplacení a požadavek žalobkyně b) na zaplacení částky 1 714 816,77 Kč se zákonným úrokem z prodlení od 1. 7. 2008 do zaplacení.

3. Vrchní soud v Praze v záhlaví označeným rozhodnutím k odvolání žalobkyně potvrdil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. 11. 2013, č. j. 32 Cm 139/2009-672, v zamítavém výroku o věci samé pod bodem I (první výrok), ve výroku o nákladech řízení pod bodem II jej změnil tak, že žalobkyně a) je povinna zaplatit žalované částku 629 187,90 Kč a žalobkyně b) částku 84 470,10 Kč (druhý výrok), a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (třetí výrok).

4. Odvolací soud vyšel ze zjištění soudu prvního stupně, podle nichž dne 30. 8. 2002 byla mezi žalovanou a tehdejším správcem konkursní podstaty žalobkyně a) uzavřena smlouva o prodeji podniku. Rozsudkem Krajského soudem v Ústí nad Labem ze dne 18. 4. 2007, č. j. 45 Cm 67/2005-496, ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 1. 2008, č. j. 15 Cmo 125/2007-582, bylo na základě závěru o neplatnosti této smlouvy žalované uloženo vydat správci konkursní podstaty žalobkyně a) veškeré věci, práva a majetkové hodnoty, které tvoří podnik předváděný smlouvou o prodeji podniku ze dne 30. 8. 2002, přičemž tyto věci a hodnoty byly ve výroku rozhodnutí konkretizovány. Na základě tehdy pravomocného rozhodnutí došlo dne 21. 5. 2008 k sepsání předávacího protokolu a předání v něm uvedených věcí. Takto byla dle tvrzení žalobkyň vydána pouze část věcí tvořících podnik a za věci, které vydány nebyly a jsou specifikovány

v seznamu nepředaného majetku, má být poskytnuta peněžitá náhrada. Nejvyšší soud sice rozsudkem ze dne 10. 11. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1599/2008, uvedená rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil, nicméně k závěru o absolutní neplatnosti smlouvy se výslovně přiklonil. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 8. 2013, č. j. 45 Cm 67/2005-863, bylo pak toto řízení v důsledku zpět-vzetí žaloby zastaveno.

5. Odvolací soud dospěl shodně se soudem prvního stupně k závěru, že nárok je promlčen. Dovodil s odkazem rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2012, sp. zn. 23 Cdo 448/2012, a ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2083/2013 (které jsou, stejně jako ostatní rozhodnutí Nejvyššího soudu zde citovaná, dostupná na <http://www.nsoud.cz>), že k uplatnění práva na peněžitou náhradu žalobou podanou dne 4. 8. 2009 došlo po uplynutí čtyřleté promlčecí lhůty dle § 397 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, zrušeného ke dni 1. 1. 2014 (dále jen „obch. zák.“), která podle § 394 odst. 2 obch. zák. počíná u práva na vrácení plnění uskutečněného podle neplatné smlouvy běžet ode dne, kdy k plnění došlo, což se stalo již v roce 2002. Ztotožnil se s názorem soudu prvního stupně, že na promlčení nic nemění skutečnost, že již dne 29. 8. 2005 byla podána žaloba na vydání věci, práv a majetkových hodnot, které tvoří ve smlouvě vymezený podnik a které byly v žalobě konkretizovány. Argumentoval, že bylo možno již v této žalobě formulovat eventuální petit a požadovat peněžitou náhradu pro případ, že by vydání předmětu smlouvy nebylo možné; to, že byla žaloba na peněžitou náhradu podána až později samostatně, má pro žalobkyně nepříznivý následek v podobě promlčení. Námitku žalobkyň opírající se o § 107 odst. 3 obč. zák. odmítl s odůvodněním, že i ony mohly namítat promlčení nároku na vrácení kupní ceny, neboť i ta byla zaplacená již v roce 2002. Opodstatněným neshledal ani argument, že uplatnění námítky promlčení je v rozporu s dobrými mravy, neboť usoudil, že žalobkyním nic nebránilo řádně uplatnit své nároky na vydání plnění z neplatné smlouvy o prodeji podniku řádným způsobem před uplynutím promlčecí lhůty.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Rozsudek odvolacího soudu napadly dovoláním jak žalovaná, tak žalobkyně.
7. Žalovaná své dovolání, směřující proti rozsudku odvolacího soudu v obou výrocích o nákladech řízení, vzala podáním ze dne 7. 2. 2017 zpět, Nejvyšší soud proto dovolací řízení o tomto dovolání podle § 243c odst. 3 věty druhé občanského soudního řádu zastavil.
8. Žalobkyně napadly rozsudek odvolacího soudu společným dovoláním výslovně v celém rozsahu, podle obsahu však pouze ve výroku o věci samé. Ve snaze založit přípustnost dovolání formulují pět otázek, ohledně nichž souhrnně tvrdí, že odvolací soud se odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího

soudu nebo v rozhodování dovolacího soudu nebyly dosud vyřešeny nebo mají být dovolacím soudem posouzeny jinak.

9. Předně se žalobkyně táží, zda k promlčení nároku na vydání peněžité náhrady ve smyslu § 458 odst. 1 věty druhé obč. zák. za situace, kdy kupující vrátil prodávajícímu pouze část hodnot tvořících smlouvou převáděný podnik, dochází dle § 394 odst. 2 a § 397 obch. zák. uplynutím čtyř let ode dne, kdy došlo k plnění na základě neplatné smlouvy. Druhá otázka směřuje k tomu, zda je skutečnost, že oprávněný se až po ukončení soudního řízení o vydání bezdůvodného obohacení dozví, že jej nelze vrátit v celém rozsahu, relevantní pro určení počátku běhu promlčecí lhůty. Za třetí, zda je eventuální petit institutem, jenž je žalobce povinen využít, aby předešel promlčení nároku. Za čtvrté, zda soud může přihlídnout k námitce promlčení vznesené kupujícím, kterému byla již prodávajícím vrácena kupní cena z neplatné smlouvy o prodeji podniku, nebo zda tomu brání § 107 odst. 3 obč. zák. Za páté, zda není vznesení námítky promlčení v popsané situaci v rozporu s dobrými mravy.

10. Žalobkyně argumentují, že podle § 458 obč. zák. musí být vydáno vše, co bylo nabyto bezdůvodným obohacením, a pokud k vrácení nedošlo, závazek k bezdůvodnému obohacení trvá s tím, že namísto vydání předmětu obohacení nastupuje povinnost k peněžité náhradě. Zdůrazňují, že předmětem neplatné smlouvy o prodeji podniku byl podnik jako věc hromadná a že žalobou podanou u Krajského soudu v Ústí nad Labem a vedenou pod sp. zn. 45 Cm 67/2005 byl uplatněn požadavek na vydání celého podniku, jak byl žalované předán, nikoliv na vrácení jen určitých vybraných hodnot, žalovaná však dne 21. 5. 2008 předala jen část z převzatých hodnot s tím, že dalšími hodnotami již nedisponuje. Teprve na tomto základě mohla být vyčíslena hodnota toho, co nebylo vráceno, a mohlo být uplatněno právo na peněžitou náhradu.

11. Žalobkyně uvádějí, že se shodují se soudy nižších stupňů v názoru, že jde o nárok na vrácení plnění z neplatné smlouvy podle § 458 odst. 1 obč. zák. a že se při posouzení promlčení uplatní § 394 odst. 2 a § 397 obch. zák., podle jejich mínění je však pro účely počátku běhu promlčecí lhůty pro vydání bezdůvodného obohacení nutno rozlišit nárok na vydání toho, co bylo z neplatné smlouvy nabyto ve smyslu § 458 odst. 1 věty první obč. zák., a nárok na peněžitou náhradu podle § 458 odst. 1 věty druhé obč. zák. Prosazují názor, že peněžitou náhradu podle druhé věty tohoto ustanovení je třeba pro tyto účely považovat za samostatný specifický nárok, jehož promlčení je nutno počítat samostatně, a to až od okamžiku, kdy oprávněný zjistí, že vydání původních hodnot není možné. K tomu podle nich v souzené věci došlo až dne 21. 5. 2008, kdy žalovaná oznámila, že vrací pouze část hodnot tvořících převáděný podnik a další hodnoty nevrátí, neboť je již k dispozici nemá. Z toho žalobkyně dovozují, že promlčecí lhůta mohla začít běžet nejdříve dne 22. 5. 2008, kdy mohl být nárok na peněžitou náhradu poprvé uplatněn. S poukazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2011,

sp. zn. 29 Cdo 2323/2007, zpochybňují úvahu, že bylo možno v řízení o vydání podniku uplatnit eventuálním petitem nárok na peněžitou náhradu podle § 458 odst. 1 obč. zák. za nevydané hodnoty, pokud nevydaná část hodnot netvořila část podniku. Nárok mají proto za nepromlčený. Podpůrně argumentují, že k námitce promlčení by nebylo možno přihlédnout z důvodů upravených v § 107 odst. 3 obč. zák.; ze závěrů rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 31 Cdo 2250/2009, uveřejněného pod č. 32/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 32/2011“), dovozují, že se toto ustanovení uplatní též v poměrech souzené věci. Konečně pak s poukazem na komentářovou literaturu prosazují názor, že uplatnění námitky promlčení je v souzené věci v rozporu s dobrými mravy.

12. Žalobkyně navrhuji, aby Nejvyšší soud zrušil jak napadený rozsudek odvolacího soudu, tak rozsudek soudu prvního stupně, a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

13. Žalovaná ve svém vyjádření zpochybňuje přípustnost dovolání a navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání odmítl. Argumentuje mimo jiné, že žalobkyně se žalobou nedomáhaly „finančního ekvivalentu jakéhosi jiného plnění“, ale přímo vrácení plnění z neplatné smlouvy. Ve snaze vyhnout se promlčení pak v řízení změnila žalobou založené zdůvodnění uplatněného nároku s tím, že je třeba vycházet z toho, že předmětem vztahů byl podnik jako věc hromadná. Nevysvětlily však, z čeho v takovém případě svůj nárok dovozují; mělo-li dojít k vrácení podniku, pak tato povinnost byla splněna vrácením podniku. Žalobkyně poprvé až v podání ze dne 15. 9. 2011 argumentují povinností žalované nahradit rozdíl hodnot podniku v době jeho převzetí a jeho vrácení. Ve zbytku pak žalovaná prosazuje názor, že žalobkyním žádný nárok nevznikl, včetně nároku na náhradu škody.

III.

Přípustnost dovolání

14. Vzhledem k datu vydání napadeného rozhodnutí se uplatní pro dovolací řízení – v souladu s bodem 7. čl. II části první, přechodných ustanovení zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a s bodem 2 čl. II části první přechodných ustanovení zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony – občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (dále též jen „o. s. ř.“).

15. Po zjištění, že dovolání bylo podáno ve lhůtě stanovené v § 240 odst. 1 o. s. ř. oprávněnou osobou při splnění podmínky povinného zastoupení (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), se Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) nejprve

zabýval otázkou přípustnosti dovolání, neboť dovoláním lze napadnout pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu jen za předpokladu, že to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

16. Podle § 237 o. s. ř. je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem posouzena jinak.

17. Prostřednictvím v pořadí prvních dvou z otázek formulovaných v dovolání, které jsou z hlediska věcného otázkou jedinou a které žalobkyně mají, jak lze usuzovat z obsahu dovolací argumentace, za otázky v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud neřešené, se žalobkyně pokoušejí prosadit řešení, které by počátek běhu promlčecí lhůty pro uplatnění nároku na peněžitou náhradu za to, že plnění z neplatné smlouvy vrácené podle § 457 obč. zák. nebylo vydáno v tom stavu, v jakém bylo na základě této smlouvy předáno (předmět plnění byl vrácen znehodnocený), pojilo k okamžiku, kdy se oprávněná osoba o takové skutečnosti dozvěděla (respektive mohla dozvědět). K otázce, jakému právnímu režimu podléhá promlčení nároku na vydání peněžité náhrady za to, že plnění předané kupujícímu na základě neplatné kupní smlouvy bylo prodávajícímu ve smyslu § 457 obč. zák. vráceno, leč v nižší hodnotě, se Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi opakovaně vyjádřil, zejména v rozsudcích ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2148/2000, ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. 25 Cdo 2029/2003, a ze dne 22. 6. 2016, sp. zn. 28 Cdo 3414/2015. Protože odvolací soud se při posouzení námitky promlčení žalobou uplatněného práva od závěrů přijatých v těchto rozhodnutích odchýlil, Nejvyšší soud shledává pro řešení této otázky dovolání přípustným.

IV.

Důvodnost dovolání

18. Podle § 457 obč. zák., je-li smlouva neplatná nebo byla-li zrušena, je každý z účastníků povinen vrátit druhému vše, co podle ní dostal.

Podle § 458 odst. 1 obč. zák. musí být vydáno vše, co bylo nabyto bezdůvodným obohacením. Není-li to dobře možné, zejména proto, že obohacení záleželo ve výkonech, musí být poskytnuta peněžitá náhrada.

Podle § 394 odst. 2 obch. zák. u práva na vrácení plnění uskutečněného podle neplatné smlouvy počíná promlčecí doba běžet ode dne, kdy k plnění došlo.

Podle 397 obch. zák., nestanoví-li zákon pro jednotlivá práva jinak, činí promlčecí doba čtyři roky.

Podle § 398 u práva na náhradu škody běží promlčecí doba ode dne, kdy se poškozený dozvěděl nebo mohl dozvědět o škodě a o tom, kdo je povinen k její

náhradě; končí však nejpozději uplynutím 10 let ode dne, kdy došlo k porušení povinnosti.

Podle § 5 obch. zák. podnikem se pro účely tohoto zákona rozumí soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání. K podniku náleží věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku nebo vzhledem k své povaze mají tomuto účelu sloužit (odstavec 1). Podnik je věc hromadná. Na jeho právní poměry se použijí ustanovení o věcech v právním smyslu (odstavec 2 věta první a druhá).

Podle § 476 odst. 1 obch. zák. smlouvou o prodeji podniku se prodávající zavazuje odevzdat kupujícímu podnik a převést na něj vlastnické právo k podniku a kupující se zavazuje převzít závazky prodávajícího související s podnikem a zaplatit kupní cenu.

Podle § 482 obch. zák. má se za to, že kupní cena je stanovena na základě údajů o souhrnu věcí, práv a závazků uvedených v účetní evidenci prodávajícího podniku ke dni uzavření smlouvy a na základě dalších hodnot uvedených ve smlouvě, pokud nejsou zahrnuty do účetní evidence. Má-li nabýt smlouva účinnosti k pozdějšímu datu, mění se výše kupní ceny s přihlédnutím ke zvýšení nebo snížení jmění, k němuž došlo v mezidobí.

Podle § 483 obch. zák. ke dni účinnosti smlouvy je povinen prodávající předat a kupující převzít věci zahrnuté do prodeje. O převzetí se sepíše zápis podepsaný oběma stranami.

19. Nejvyšší soud vysvětlil v důvodech R 32/2011, že v § 457 obč. zák. se nejedná o samostatnou skutkovou podstatu bezdůvodného obohacení, nýbrž jen o zvláštní způsob vydání předmětu bezdůvodného obohacení u neplatné smlouvy, podle níž si strany vzájemně plnily. V případě koupě nemovitosti jsou vzájemnými a navzájem podmíněnými plněními ze strany prodávajícího převod vlastnictví a ze strany kupujícího zaplacení kupní ceny. Zaplacení kupní ceny je protiváhou vlastnictví k převáděné věci. Je-li smlouva neplatná nebo byla-li zrušena, a kupující tedy není vlastníkem věci, ačkoliv zaplatil kupní cenu, prodávající je povinen kupní cenu mu vrátit; vrácení kupní ceny je na druhé straně vyváжено tím, že vlastnictví k předmětu převodu zůstává prodávajícímu.

20. Již v rozsudku ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2148/2000, pak Nejvyšší soud v rámci úvah o předpokladech pro aplikaci § 107 odst. 3 obč. zák. uzavřel, že toto ustanovení nelze aplikovat na námitky promlčení směřující proti nárokům jiným než nárokům na vzájemné (vzájemně podmíněné) plnění podle § 457 obč. zák., byť s nároky podle tohoto ustanovení souvisejí. Jako nárok již odlišný, nepodléhající režimu § 457 obč. zák., posoudil mimo jiné též uplatněný nárok prodávajícího na úhradu peněžní částky odpovídající znehodnocení věci, která byla předmětem převodu podle neplatné smlouvy, za dobu jejího užívání kupujícím. Dovodil přitom, že tento nárok je nárokem na náhradu škody podle § 420 obč. zák. Podle jeho závěrů tedy nejde o samotné právo na vrácení věci podle

§ 457 obč. zák. (k čemuž lze dodat, že k vrácení poskytnutého plnění může dojít některou z forem předpokládaných § 458 odst. 1 obč. zák., v závislosti na tom, zda je vydání dobře možné, či nikoliv).

21. Z názoru, že uplatněné právo na náhradu za znehodnocení vydané věci je samostatným právem, na které se § 457 obč. zák. nevztahuje, vyšel Nejvyšší soud též v rozsudcích ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. 25 Cdo 2029/2003, a ze dne 22. 6. 2016, sp. zn. 28 Cdo 3414/2015.

22. Tyto závěry se obdobně uplatní i v tom případě, kdy je předmětem neplatné kupní smlouvy podnik.

23. Jak je výslovně deklarováno v § 5 obch. zák., podnik je věcí hromadnou; jde o soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání, k němuž náleží věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku nebo vzhledem k své povaze mají tomuto účelu sloužit.

24. Komentářová literatura a rozhodovací praxe soudů shodně chápou věc hromadnou jako soubor jinak samostatných věcí, jejichž spojení a vnitřní vazby sledují společný účel, takže tvoří určitý hospodářský celek a v právním styku tvoří jediný předmět občanskoprávních vztahů, neboť je s nimi nakládáno jako s jediným celkem (srov. např. FIALA, J., KINDL, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha: Walters Kluwer, 2009. 346 s., obdobně ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1–459. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 582 s.). V rozsudcích ze dne 28. 6. 2016, sp. zn. 32 Cdo 3051/2014, a ze dne 20. 2. 2017, sp. zn. 32 Cdo 669/2015, Nejvyšší soud vysvětlil, že věc hromadná je zvláštním předmětem právních vztahů, odlišným od věci v právním smyslu a založeným na fikci, v jejímž důsledku se na určitý kvalifikovaný soubor věcí v právním smyslu nahlíží tak, jako by šlo o jednu věc; účelem této právní konstrukce je zjednodušení právního styku, zejména usnadnění právních dispozic se soubory.

25. To, co platí obecně pro věc hromadnou, platí beze zbytku též pro podnik (z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu srov. např. rozsudek ze dne 20. 2. 2017, sp. zn. 32 Cdo 669/2015, usnesení ze dne 21. 2. 2017, sp. zn. 32 Cdo 3941/2016, a usnesení ze dne 18. 4. 2017, sp. zn. 32 Cdo 5059/2016). Předmětem smlouvy o prodeji podniku tedy nejsou jednotlivé věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku nebo vzhledem k své povaze mají tomuto účelu sloužit, nýbrž je jím podnik jako věc hromadná, jako soubor věcí, práv a jiných majetkových hodnot, na který se nahlíží jako na jednu jedinou věc v právním smyslu (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 23 Cdo 3019/2009). Není tu žádný rozumný důvod, proč by se nemělo na podnik jako na jednu jedinou věc v právním smyslu nahlížet též v právních vztazích z neplatné smlouvy o prodeji podniku.

26. Podnik jako věc hromadná má ze své podstaty dynamický charakter; jeho skladba i hodnota se v důsledku provozu v čase nutně mění, aniž by to mělo

samo o sobě za následek, že již nejde o týž podnik. Tuto povahu podniku zjevně reflektuje shora citované § 482 věty druhé obč. zák., které pamatuje na snížení či zvýšení hodnoty podniku již v době mezi uzavřením smlouvy a její účinností, měla-li nabýt účinnosti k pozdějšímu datu. Též komentářová literatura akcentuje, že podnik neztrácí svou identitu běžným zhodnocováním či znehodnocováním (srov. PETROV, J. in HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2015, 1950 s.).

27. Je-li proto předmětem neplatné smlouvy o prodeji podniku podle jejího obsahu skutečně podnik (tj. splňuje-li předmět převodu definiční znaky podniku) a je-li to, co bylo v souladu s § 457 obč. zák. vráceno, rovněž podnikem, pak jeho vrácením kupující splnil (v intencích shora citovaných rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2148/2000, sp. zn. 25 Cdo 2029/2003 a sp. zn. 28 Cdo 3414/2015) svou povinnost vrátit plnění z neplatné smlouvy podle § 457 obč. zák., a to bez zřetele na to, že skladba podniku při jeho vrácení bude oproti stavu v době jeho odevzdání kupujícímu nutně jiná a s největší pravděpodobností bude jiná (tj. třeba i menší) hodnota (obvyklá cena) podniku. Právně významné z hlediska splnění povinnosti stanovené v § 457 obč. zák. tu je, že byl vrácen podnik jako celek, jako táž věc hromadná.

28. Domáhá-li se proto prodávající, jemuž byl podnik podle § 457 obč. zák. vrácen, peněžité náhrady za rozdíl hodnotou podniku při jeho odevzdání kupujícímu podle neplatné smlouvy a jeho hodnotou při vrácení, nemůže jít o nárok podle § 457 obč. zák. (ten byl uspokojen vrácením podniku), nýbrž toliko o náhradu škody.

29. Žalovaná zdůrazňuje, že sama žaloba formuluje požadavek na zaplacení peněžní částky jako nárok na peněžitou náhradu za věci, práva a majetkové hodnoty, jejichž vydání nebylo dobře možné. Z hlediska vymezení skutku je však podstatné, že žalobkyně na základě tvrzení, že podnik nebyl žalovanou vrácen v tom stavu, v jakém jí byl na základě neplatné smlouvy odevzdán, uplatnila nárok na peněžitou kompenzaci za nepředanou část věci, práv a majetkových hodnot, které podnik v původním stavu tvořily. Z hlediska obsahového se tak domáhají peněžité náhrady za to, že plnění, které bylo vráceno podle § 457 obč. zák., bylo vráceno v nižší hodnotě oproti té, kterou mělo v době, kdy bylo na základě neplatné smlouvy poskytnuto. Způsob, jakým dospěly k vyčíslení požadované náhrady, soud nezavazuje; tak daleko vázanost soudu žalobou ve smyslu § 153 odst. 2 o. s. ř. nejde.

30. V situaci, kdy právní úprava stanoví pro různé v úvahu přicházející nároky různé počátky běhu promlčecí lhůty, je pro posouzení promlčení uplatněného nároku nezbytné nejprve najisto postavit, o jaký nárok se z hlediska jeho právní povahy jedná. Odvolací soud v souzené věci pochybil, jestliže pominul judikatorní praxi Nejvyššího soudu jak k povaze podniku jako věci hromadné, tak k předpokladům aplikace § 457 obč. zák., respektive k povaze nároku na peněžitou

náhradu za znehodnocení vydané věci jako nároku na náhradu škody, a v rozporu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu (srov. např. rozsudek ze dne 31. 7. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1934/2001, uveřejněný pod č. 78/2004 Sb. rozh. obč.) se spolehl na to, jaká právní kvalifikace uplatněného nároku byla předestřena v žalobě.

31. Dovoláním zpochybněné právní posouzení věci je tedy nesprávné a dovolací důvod stanovený v § 241a odst. 1 o. s. ř. byl žalobkyněmi uplatněn opodstatněně.

32. Nejvyšší soud z opatrnosti zdůrazňuje, že se v tomto svém rozhodnutí, jsa vázán mezemi dovolacího přezkumu, omezil výhradně na posouzení, zda obстоjí důvody, z nichž odvolací soud posoudil uplatněné právo jako promlčené, a nikterak nepředjímá (ani nenaznačuje) názor na to, zda žalobkyně takové právo mají, či nikoliv.

33. Vzhledem k tomu, z jakých důvodů neobstály úvahy, na základě nichž odvolací soud pro potřeby posouzení námitky promlčení podřadil uplatněný nárok pod § 457 obč. zák., by bylo nadbytečné, a tudíž procesně nehospodárné zabývat se zbývajícimi dovolacími námitkami.

34. Protože rozsudek odvolacího soudu ve výroku o věci samé není správný a protože v procesních poměrech souzené věci podmínky pro jeho změnu dány nejsou, Nejvyšší soud toto rozhodnutí, aniž nařídil jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil, spolu se závislými výroky o nákladech řízení (§ 243e odst. 2 věta třetí o. s. ř.). Důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, Nejvyšší soud tedy v souladu s § 243e odst. 2 věty druhé o. s. ř. zrušil též toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Č. 20

č. 20

Nájem bytu, Ochrana vlastnictví

čl. 11 odst. 4 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb.

Výše náhrady za omezení vlastnického práva v případě regulace nájemného by měla být zásadně totožná s rozdílem mezi obvyklým (tržním) a regulovaným nájemným, na které měl pronajímatel nárok podle tehdejší protiústavní úpravy.

(Rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2017, sp. zn. 31 Cdo 1042/2017, ECLI:CZ:NS:2017:31.CDO.1042.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zastavil řízení o dovolání proti výroku II. rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. 13 C 282/2008; současně zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 10. 2016, sp. zn. 21 Co 324/2016, a výroky II., III., IV. rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. 13 C 282/2008, a věc v tomto rozsahu vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 1 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou došlou soudu dne 24. 10. 2006 se žalobkyně domáhala po žalované zaplacení částky 3 432 305 Kč s úrokem z prodlení od 1. 9. 2006 do zaplacení za nucené omezení vlastnického práva v důsledku protiústavní regulace nájemného. Tvrdila, že částka představuje rozdíl mezi regulovaným a tržním nájemným za dobu od 1. 9. 2003 do 31. 8. 2006, tedy za období, kdy scházela ústavně konformní úprava nájemného z bytů; je vlastníci domu v katastrálním území XY (dále též jen „Dům“), v němž se nacházelo šest bytů, v nichž nájemci, kteří nepřistoupili na její návrhy na zvýšení nájemného, platili jen tzv. regulované nájemné, které nepokrývalo ani náklady na provoz těchto bytů a na jejich prostou reprodukci.
2. Výrok rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 (soud prvního stupně) ze dne 27. 6. 2013, č. j. 13 C 282/2008-140, ve znění usnesení ze dne 30. 12. 2013, č. j. 13 C 282/2008-156, jímž uložil žalované zaplatit žalobkyni částku 235.907,05 Kč do třiceti dnů od právní moci rozsudku, nabyl právní moci dne 13. 2. 2014.

3. Ohledně zbyvajících částky 3 196 397,95 Kč a úroku z prodlení z částky 3 432 305 Kč rozhodl soud prvního stupně dalším rozsudkem (třetím v pořadí) ze dne 15. 3. 2016, č. j. 13 C 282/2008-278, jímž uložil žalované do třiceti dnů od právní moci rozsudku zaplatit žalobkyni částku 34,55 Kč se zákonným úrokem z prodlení z této částky od 5. 10. 2006 do zaplacení a zákonný úrok z prodlení z částky 235 907,05 Kč od 5. 10. 2006 do zaplacení (výrok I.); zamítl žalobu co do částky 3 196 363,40 Kč s úrokem z prodlení, úroku z prodlení z částky 34,55 Kč za dobu od 1. 9. 2006 do 4. 10. 2006 a úroku z prodlení z částky 235 907,05 Kč za dobu od 1. 9. 2006 do 4. 10. 2006 (výrok II.) a rozhodl o nákladech řízení účastníků a státu (výroky III. a IV.).

4. Městský soud v Praze (odvolací soud) rozsudkem ze dne 18. 10. 2016, č. j. 21 Co 324/2016-326, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v napadené části, tj. ve výrocích II., III. a IV., a rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

5. Shodně se soudem prvního stupně zjistil, že žalobkyně je vlastnící Domu, v němž se v době od 1. 9. 2003 do 31. 8. 2006 nacházelo 6 bytů, za jejichž užívání hradili jejich nájemci jen tzv. regulované nájemné. V suterénu Domu se nacházely nebytové prostory, které pronajímala, tyto příjmy (spolu s regulovaným nájemným z bytů) však nepostačovaly k úhradě nákladů, které měla s jeho údržbou a opravou. Dospěl k závěru, že žalobkyně byla v důsledku absence ústavně konformní zákonné úpravy omezena ve výkonu svého vlastnického práva, neboť nemohla sjednat novou vyšší nájemného v tržní výši. Při rozhodování vyšel z kritérií vyplývajících z ustálené soudní praxe dovolacího soudu (zejména z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2013, sp. zn. 22 Cdo 367/2012, uveřejněného pod č. 74/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „R 74/2013“) a uzavřel, že zásah do vlastnického práva žalobkyně byl tak intenzivní, že byla zasažena sama podstata vlastnictví, a žalované proto náleží náhrada za toto omezení ve smyslu čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Za důvodnou přitom považoval námitku promlčení nároku na náhradu za dobu od 1. 9. 2003 do 23. 10. 2003. Měl za to, že její uplatnění nebylo v rozporu s dobrými mravy, neboť nelze dovodit, že by uplynutí promlčecí doby zavinila žalovaná, případně že by jí bylo možné přičítat k tíži uplynutí této doby (odkázal na právní závěry vyjádřené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, uveřejněném pod č. 59/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „R 59/2004“). Výši náhrady stanovil jako rozdíl mezi nájemným vypočteným v maximální výši podle zákona č. 107/2006 Sb., o jednostranném zvyšování nájemného z bytu a o změně zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „zákon č. 107/2006 Sb.“), a skutečně vybraným nájemným.

II. Dovolání a vyjádření k němu

č. 20

6. Proti rozsudku odvolacího soudu a proti výroku II. rozsudku soudu prvního stupně podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost opřela o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013, dále též jen „o. s. ř.“, a uplatnila dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. Namítala, že metodika způsobu určení výše náhrady za omezení vlastnického práva v důsledku regulace nájemného, kterou v předmětné věci v souladu s ustálenou rozhodovací praxí Nejvyššího soudu aplikovaly soudy obou stupňů, odporuje obecné ideji spravedlnosti, neboť výše náhrady nedosahuje ani nákladů prosté reprodukce, natož aby jí umožňovala dosáhnout alespoň minimálního zisku. Ve svém důsledku je tato metodika v rozporu se samotnou podstatou vlastnického práva, jehož integrální součástí je i právo mít z vlastnictví věci užitek. Zdůraznila, že postupné zvyšování nájemného podle zákona č. 107/2006 Sb. nebylo lineární a pronajímatelé se v důsledku aplikace metodiky Nejvyššího soudu podrobují omezením v podstatě dvakrát. Je třeba zohlednit i délku trvání zásahu do práva pronajímatelů na ochranu majetku. V obecné rovině by výše náhrady měla dosahovat rozdílu mezi regulovaným nájemným a nájemným v daném místě a čase obvyklým, stát by měl pronajímateli poskytnout finanční protihodnotu té majetkové hodnoty, o niž byl protiústavní regulací nájemného z bytů připraven. Poukázala na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (dále též jen „ESLP“) – věc R&L, s. r. o., a ostatní proti České republice, č. 37926/05 a další, rozsudek ze dne 3. 7. 2014, věc B. a ostatní proti Slovensku, č. 30255/09, rozsudek ze dne 7. 7. 2015. Měla za to, že dovolacím soudem vyřešená právní otázka způsobu určení výše náhrady za nucené omezení vlastnického práva v důsledku regulace nájemného by proto měla být posouzena jinak. Za nesprávné považovala taktéž posouzení námítky promlčení, neboť ta – jak vyplývá z nálezu Ústavního soudu ze dne 25. 10. 2016, sp. zn. II. ÚS 2062/14 – byla žalovanou vznesena v rozporu s dobrými mravy. Navrhla, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu i soudu prvního stupně v dovoláním napadeném rozsahu zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

7. Žalovaná se ve vyjádření k dovolání ztotožnila s napadeným rozhodnutím odvolacího soudu, zdůraznila, že žalobkyně pouze opakuje námítky, které již uplatnila v předcházejícím řízení. Dále odkázala na judikaturu Nejvyššího a Ústavního soudu, která potvrzuje správnost závěrů odvolacího soudu (soudu prvního stupně). Navrhla, aby dovolání bylo jako nepřipustné odmítnuto.

III. Přípustnost dovolání

8. V projednávané věci dovolatelka výslovně napadá mj. i výrok II. rozsudku soudu prvního stupně. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. je dovolání mimořádným oprav-

ným prostředkem proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu. Opravným prostředkem proti pravomocnému rozhodnutí soudu prvního stupně je odvolání, občanský soudní řád ani neupravil funkční příslušnost soudu pro projednání dovolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Nedostatek funkční příslušnosti je přitom neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení (srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 265/2003, uveřejněné pod č. 47/2006 Sb. rozh. obč.). Nejvyšší soud proto řízení o dovolání žalobkyně proti výroku II. rozsudku soudu prvního stupně zastavil (§ 104 odst. 1 ve spojení s § 243b o. s. ř.).

9. Tříčlenný senát 26 Cdo, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání proti rozsudku odvolacího soudu projednat a rozhodnout o něm, zjistil, že otázka, zda námitka promlčení nároku na náhradu za nucené omezení vlastnického práva v důsledku protiústavní regulace nájemného vznesená žalovanou (Českou republikou) je v rozporu s dobrými mravy, je dovolacím soudem rozhodována rozdílně. V rozsudku ze dne 13. 3. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2421/2012, dospěl Nejvyšší soud s odkazem na rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 22. 2. 2012, sp. zn. 13 Co 578/2011, uveřejněný pod č. 18/2013 Sb. rozh. obč., k závěru, že uplatněná námitka promlčení v rozporu s dobrými mravy není. Naproti tomu v rozsudku ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 22 Cdo 3375/2012, Nejvyšší soud uzavřel, že je-li předmětem řízení odškodnění za omezení vlastnického práva, k němuž došlo v důsledku dlouhodobé nečinnosti Parlamentu České republiky a námitku promlčení uplatňuje organizační složka státu, je přiměřená úvaha odvolacího soudu, který shledal námitku promlčení rozpornou s dobrými mravy.

10. Obecně vychází ustálená judikatura Nejvyššího soudu z toho, že zobecnění otázky, kdy je výkon práva v rozporu s dobrými mravy, není možné, neboť jde o individuální otázku odvislou od konkrétních jedinečných okolností [a proto by odlišné závěry o (ne)rozpornosti námítky promlčení s dobrými mravy v těchto rozhodnutích nevedly k závěru o rozdílné rozhodovací praxi Nejvyššího soudu]. V případě, kdy jde o nárok na náhradu za nucené omezení vlastnického práva v důsledku protiústavní regulace nájemného a námitku promlčení uplatnil stát, jsou však základní okolnosti rozhodné pro posouzení (ne)rozpornosti uplatněné námítky ve všech případech natolik typově shodné, že toto zobecnění výjimečně umožňují. S ohledem na specifický charakter nároku je i žádoucí, aby tuto otázku neposuzovaly soudy rozdílně.

11. Při posouzení otázky způsobu určení výše náhrady za omezení vlastnického práva žalobkyně v souvislosti s tzv. regulací nájemného pak tříčlenný senát 26 Cdo dospěl k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl vyjádřen v R 74/2013 a v rozsudcích Nejvyššího soudu navazujících na toto rozhodnutí ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 22 Cdo 3375/2012, ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 30 Cdo 3214/2013, ze dne 23. 10. 2013, sp. zn. 22 Cdo 3188/2012, ze dne 29. 4. 2014, sp. zn. 22 Cdo 3877/2012, ze dne 22. 1. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3012/2012, ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1747/2013. V těchto rozhodnutích Nejvyšší soud for-

č. 20

muloval a odůvodnil závěr, že náhrada za omezení vlastnického práva v případě regulace nájemného z bytů nemusí být vždy totožná s rozdílem mezi obvyklým a regulovaným nájemným a že referenčním kritériem pro náhradu za omezení vlastnického práva je výše nájemného, kterou za předmětný byt mohl vlastník dosahovat podle zákona č. 107/2006 Sb. od 1. 1. 2007. Senát 26 Cdo je naproti tomu názoru, že výše náhrady by se měla zakládat na rozdílu mezi nájemným v podmínkách volného trhu (tzv. „tržním nájemným“) a nájemným, na které měl pronajímatel nárok podle tehdejší protiústavní úpravy (tzv. „regulovaným nájemným“).

12. Tříčlenný senát 26 Cdo proto rozhodl o postoupení věci podle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia. Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia (dále jen „velký senát“) věc projednal a rozhodl o ní v souladu s § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

13. Nejvyšší soud v souladu s čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, projednal dovolání a rozhodl o něm podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále opět jen „o. s. ř.“).

14. Dovolání podané včas, subjektem k tomu oprávněným – účastníci řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění podmínky zastoupení advokátem (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, je přípustné, neboť otázka, zda námitka promlčení nároku na náhradu za nucené omezení vlastnického práva v důsledku protiústavní regulace nájemného vznesená žalovanou (Českou republikou) je v rozporu s dobrými mravy, je dovolacím soudem rozhodována rozdílně a otázka způsobu určení výše náhrady za omezení vlastnického práva žalobkyně v souvislosti s tzv. regulací nájemného má být posouzena jinak.

IV.

Důvodnost dovolání

15. Projednávanou věc je nutné s ohledem na dobu, za niž je náhrada za nucené omezení vlastnického práva požadována, posuzovat podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013, zejména podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, dále jen „obč. zák.“ (§ 3028 odst. 1, 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

16. Podle ustálené soudní praxe [viz např. R 59/2004, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2012, sp. zn. 20 Cdo 595/2010, uveřejněné pod č. 60/2012 Sb. rozh. obč., rozsudek téhož soudu ze dne 1. 6. 2016, sen. zn. 23 ICdo 19/2015, uve-

řejněný pod č. 99/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 643/04 ze dne 6. 9. 2005 (N 171/38 SbNU 367)) není pochyb, že obecně dobrým mravům zásadně neodporuje, namítá-li někdo promlčení práva uplatňovaného vůči němu, neboť institut promlčení přispívající k jistotě v právních vztazích je institutem zákonným, a tedy použitelným ve vztahu k jakémukoliv právu, které se podle zákona promlčuje. Uplatnění námitky promlčení se přičítá dobrým mravům jen v těch výjimečných případech, kdy je výrazem zneužití tohoto práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil a vůči němuž by za takové situace zánik nároku na plnění v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil. Tyto okolnosti přitom musí být naplněny v natolik výjimečné intenzitě, aby byl odůvodněn tak významný zásah do principu právní jistoty, jakým je odepření práva uplatnit námitku promlčení. Důraz byl vždy kladen na individuální posouzení okolností každého jednotlivého případu založené na skutkových zjištěních.

17. Ústavní soud pak ve svých rozhodnutích [viz např. náleží sp. zn. I. ÚS 2216/09 ze dne 31. 5. 2011 (N 103/61 SbNU 551), náleží sp. zn. II. ÚS 2062/14 ze dne 25. 10. 2016] konstatoval, že zvláštní skupinu případů tvoří ty, v nichž byla námitka promlčení vznesena státem. Zdůraznil přitom specifickou povinnost státu jednat tak, aby sám nezasahoval do základních práv jednotlivců a aktivně poskytoval ochranu základním právům jednotlivce. Vytkl obecným soudům, že akceptováním námitky promlčení vznesené státem aprobovaly jednání, které je *contra bonos mores*.

18. Souladem námitky promlčení nároku na náhradu za omezení vlastnického práva v souvislosti s tzv. regulací nájemného podle čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, kterou uplatnil stát v řízení, v němž se pronajímatel domáhal tohoto nároku, s dobrými mravy, se Ústavní soud zabýval v nálezu sp. zn. II. ÚS 2062/14. V bodě 36. a 37. konstatoval, že stát na jedné straně prostřednictvím Parlamentu toleroval vznik situace, v níž docházelo k rozsáhlému porušování základních práv, a na straně druhé těmto právům po dlouhou dobu (prostřednictvím soudů) neposkytoval adekvátní ochranu. V důsledku dlouhodobých a trvalých rozporů v judikatuře (i na úrovni Ústavního soudu) přitom bylo fakticky „sázkou do loterie“, zda podaná žaloba bude úspěšná, či nikoliv. Tuto situaci lze prizmatem ochrany základních práv vnímat jako selhání státu; v takovém případě ovšem břemeno tohoto selhání v materiálním právním státě musí nést právě stát, a nikoliv jednatel, který svá práva hájil s dostatečnou péčí. Výkonná moc pak prostřednictvím České republiky – Ministerstva financí tento proces završila vznesením námitky promlčení, kterou obecné soudy přijaly, ačkoliv je kumulace shora uvedených okolností měla vést k tomu, aby konstatovaly rozpor vznesené námitky s dobrými mravy.

19. Stejná situace je i ve všech řízeních, v nichž pronajímatel uplatnil nárok na náhradu za omezení vlastnického práva v souvislosti s regulací nájemného. Ve

č. 20

všech těchto řízeních uplatňují pronajímatelé náhradu škody vůči státu, která jim vznikla v důsledku dlouhodobé protiústavní nečinnosti Parlamentu spočívající v nepřijetí zvláštního právního předpisu vymezujícího případy, ve kterých je pronajímatel oprávněn jednostranně zvýšit nájemné, úhradu za plnění poskytovaná s užíváním bytu a změnit další podmínky nájemní smlouvy; jde přitom o náhradu za nucené omezení vlastnického práva podle čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod [R 74/2013, stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 27/09 (dále jen „Pl. ÚS-st. 27/09“) ze dne 28. 4. 2009 (ST 27/53 SbNU 885; 136/2009 Sb.), nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 20/05 ze dne 28. 2. 2006 (N 47/40 SbNU 389; 252/2006 Sb.)]. Závěry přijaté v nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2062/14 o selhání státu, který neposkytl pronajímatelům dlouhodobě odpovídající ochranu, se proto uplatní ve všech řízeních, jejichž předmětem je nárok na náhradu za nucené omezení vlastnického práva způsobeného protiústavní regulací nájemného, v nichž bude soud posuzovat soulad námitky promlčení vznesené státem (žalovanou) s dobrými mravy. V těchto případech tak bude zásadně nutné považovat uplatnění námitky promlčení státem za přičící se obecnému principu spravedlnosti a slušnosti, tedy odporující dobrým mravům.

20. Uvedené závěry by se výjimečně neprosadily jen tam, kde by např. žalobce (pronajímatel) postupoval v rozporu se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt* (právo patří bdělým), zejména v případech, kdy by žalobu na náhradu za takovéto nucené omezení vlastnického práva podal u soudu s nepřiměřeným časovým odstupem od doby, kdy skončila protiústavní nečinnost Parlamentu, tedy kdy regulace nájemného přestala postrádat právní základ.

21. Otázka způsobu určení výše náhrady za omezení vlastnického práva v případě regulace nájemného z bytů byla v rozhodnutích Nejvyššího i Ústavního soudu řešena opakovaně (např. R 74/2013, sp. zn. Pl. ÚS-st. 27/09, z jejichž závěrů vycházela i celá řada dalších rozhodnutí). Soudy v nich formulovaly a odůvodnily závěr, že tato náhrada nemusí být totožná s rozdílem mezi obvyklým a regulovaným nájemným, nejde o nárok na náhradu škody, a proto se neuplatní zásada plné náhrady ve smyslu § 442 obč. zák. Výše takové náhrady nepředstavuje reparaci ušlého zisku, kterého by případně pronajímatel mohl dosáhnout pronájmem bytu bez jakéhokoliv omezení výší nájemného. Výchozím pro úvahu o kritériích rozhodných pro určení výše náhrady je při splnění požadavku intenzity zásahu do vlastnického práva pronajímatele hledisko opodstatněně vynaložených nákladů na údržbu a opravy nemovitosti a hledisko jeho přiměřeného zisku umožňující i návratnost investic v reálně adekvátním období, přičemž tato východiska je vždy nutné poměřovat konkrétními zjištěními v individuálních poměrech každého případu. Výše náhrady musí být i proporcionální následné právní regulaci. Ta je pro období od 1. 1. 2007 stanovena zákonem č. 107/2006 Sb. Přiznání vyšší náhrady by vedlo k tomu, že by celková měsíční částka získaná vlastníkem v souvislosti s užíváním bytu (tj. součet

vybraného regulovaného nájemného a náhrady za omezení vlastnického práva) do 31. 12. 2006 byla vyšší než nájemné, kterého mohl vlastník (pronajímatel) dosáhnout od 1. 1. 2007.

22. ESLP však ve věcech R&L, s. r. o., a ostatní proti České republice, č. 37926/05, 25784/09, 36002/09, 44410/09 a 65546/09, v rozsudku ze dne 3. 7. 2014 ve spojení s rozsudkem ze dne 9. 2. 2017 konstatoval, že v době nejméně od 1. 1. 2002 do 31. 12. 2006 český systém regulace nájemného postrádal právní základ, porušoval majetková práva vlastníků, kterým vznikla škoda, neboť po tuto dobu existence právního vakua nemohli vybírat ze svých bytů přiměřeně vysoké nájemné. Poukázal na obecné závěry v dřívějších rozhodnutích, podle nichž členské státy Úmluvy (Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod) jsou při přijímání právní úpravy v oblasti bydlení oprávněny snížit nájemné pod úroveň tržního nájemného, neboť zákonodárce může v odůvodněných případech učinit politické rozhodnutí, že požadovat tržní nájemné je z hlediska sociální spravedlnosti nepřijatelné; dospěl však k závěru, že o takový případ v dané věci nešlo. Měl za to, že je třeba zohlednit, jakým způsobem Ústavní soud ve své judikatuře formuloval povinnost vnitrostátních soudů rozhodovat o zvýšení nájemného v období existence mezery ve vnitrostátním právu, a to i ve vztahu k legitimnímu očekávání stěžovatelů ohledně možnosti zvýšení nájemného v daném období. Uzavřel, že určení náhrady by se mělo zakládat na rozdílu mezi nájemným v podmínkách volného trhu a nájemným, na něž měli pronajímatelé právo podle vnitrostátní úpravy prohlášené Soudem za nezákonnou.

23. Vycházeje z těchto závěrů Soudu má velký senát Nejvyššího soudu za to, že výše náhrady za omezení vlastnického práva v případě regulace nájemného z bytů by měla být zásadně totožná s rozdílem mezi obvyklým (tržním) a regulovaným nájemným, na které měl pronajímatel nárok podle tehdejší protiústavní úpravy. Nelze přehlédnout, že nejde o nárok proti nájemci, který mohl s ohledem na tehdy platnou právní úpravu očekávat, že bude platit regulované a posléze postupně deregulované nájemné, ale proti státu, který prostřednictvím Parlamentu svou dlouhodobou protiústavní nečinností spočívající v nepřijetí zvláštního právního předpisu vymezujícího případy, ve kterých je pronajímatel oprávněn zvýšit nájemné a změnit další podmínky nájemní smlouvy, způsobil, že regulace nájemného v době od 1. 1. 2002 do 31. 12. 2006 neměla právní základ.

24. Právní posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá a které bylo dovoláním zpochybněno, tak není správné; Nejvyšší soud proto rozhodnutí odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Důvody, pro které neobstálo rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na rozhodnutí soudu prvního stupně (vyjma výroku I.), Nejvyšší soud proto zrušil i je a věc vrátil soudu prvního stupně v tomto rozsahu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).

Č. 21

Č. 21

Náhrada škody, Ochranné známky

§ 2 odst. 1 zákona č. 221/2006 Sb.

„Zvláštními právními předpisy“ podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv průmyslového vlastnictví, nejsou míněny jen české právní předpisy upravující práva průmyslového vlastnictví.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 12. 2017, sp. zn. 23 Cdo 1780/2017, ECLI:CZ:NS:2017:23.CDO.1780.2017.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaných proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 3 Cmo 324/2015.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Předmětem sporu byl nárok na náhradu škody, která podle žalobních tvrzení vznikla žalobkyni tím, že vynaložila náklady na právní pomoc advokáta při mimosoudní ochraně svých práv duševního vlastnictví.

2. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 21. 9. 2015, č. j. 32 Cm 13/2014-199, uložil žalovaným zaplatit žalobkyni společně a nerozdílně částku 187 404,80 Kč s příslušenstvím (I. výrok) a nahradit žalobkyni náklady řízení (II. výrok). Vyšel z nesporné skutečnosti, že žalované měly ve své nabídce výrobek označený „Quadro skrytý plnovýsuv“, že však označení „Quadro“ je chráněno jako mezinárodní ochranná známka „ve prospěch společností H.“ a že žalované po jednání s právním zástupcem žalobkyně stáhly tyto výrobky ze své nabídky. Vzal za prokázané, že žalobkyně uzavřela smlouvu o právní pomoci s kanceláří W. L., v. o. s., pro zastupování ve věci porušování práv duševního vlastnictví se sjednanou hodinovou sazbou odměny za právní služby ve výši 4 500 Kč a že za právní pomoc související s mimosoudním jednáním se žalovanými zaplatila této advokátní kanceláři částku přesahující 500 000 Kč. Dospěl k závěru, že náklady za právní zastoupení jsou škodou, která vznikla v příčinné souvislosti s porušením právní povinnosti žalovanými; kdyby žalované své povinnosti neporušily, nebyl by důvod pro právní zastoupení. Konstatoval, že oblast duševního vlastnictví vyžaduje vysokou odbornost, proto využití služeb advokáta pro mimosoudní jednání není nepřiměřeným bráněním práva. Žalobkyni původně požadovaná výše

škody (508 357,25 Kč) však neodpovídá požadavku na předvídatelnost vzniklé škody, protože nebylo možné předvídat konkrétní podobu smlouvy, kterou žalobkyně se svým zástupcem uzavřela. S poukazem na požadavek přiměřenosti [§ 379 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „obch. zák.“)] určil výši škody podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátního tarifu (dále jen „AT“) s přihlédnutím k počtu úkonů, které zástupce žalobkyně podle zjištění soudu prvního stupně v souvislosti s mimosoudním jednáním účastníků učinil, přihlédl též k obtížnosti jednotlivých úkonů a odměnu stanovenou podle sazby v § 9 odst. 4 AT zvýšil dle § 12 odst. 1 AT na trojnásobek.

3. Odvolací soud napadeným rozhodnutím rozsudek soudu prvního stupně potvrdil ve výroku I, ve II. výroku změnil tak, že uložil žalobkyni povinnost k náhradě nákladů řízení žalovaným (I. výrok) a uložil žalovaným nahradit náklady odvolacího řízení žalobkyni (II. výrok). Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, konstatoval, že se neprokázalo tvrzení žalovaných, že konkrétní náklady žalobkyně vynaložila v souvislosti s jiným právním poradenstvím, nebo že byly účtovány nesprávně. Dospěl k závěru, že žalované porušily předpisy týkající se ochrany ochranných známek, žalobkyně na odstranění tohoto závadného stavu musela vynaložit náklady na právní zastoupení ve výši zjištěné soudem prvního stupně, za takto vzniklou škodu společně a nerozdílně odpovídají žalované. Odvolací soud nepřisvědčil námitce žalovaných, že žalobkyně není v tomto sporu aktivně legitimována. V řízení, jak uvedl, bylo totiž prokázáno, že vlastník ochranné známky poskytl žalobkyni v r. 2000 smlouvou uzavřenou ústně podle německého práva nevýhradní licenci a prokázáno bylo rovněž, že tuto formu licenční smlouvy německé právo připouští. Odkázal na § 9 zákona č. 97/1963 S., o mezinárodním právu soukromém a procesním, účinného v době, kdy byla smlouva uzavřena, který umožňoval zvolit si právo, jímž se vzájemné vztahy účastníků mají řídit. Uvedl, že podmínkou pro uplatnění práva podle § 2 zákona č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví (dále jen „ZVPPV“), není ani forma licenční smlouvy, ani volba rozhodného práva, ale pouze skutečnost, že osoba, která právo vymáhá, je v postavení nabyvatele licence k právu, k jehož porušení došlo.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti rozsudku odvolacího soudu podaly žalované včas dovolání, které považují za přípustné podle § 237 o. s. ř., uplatňující důvod nesprávného právního posouzení věci podle § 241a odst. 1 o. s. ř. Jsou totiž přesvědčeny, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí jednak na vyřešení právní otázky, kterou dovolací soud dosud neřešil, a rovněž na právní otázce, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od dosavadní rozhodovací praxe Nejvyššího soudu.

5. Zdůrazňují, že podle § 2 odst. 1 ZVPPV může vymáhat práva průmyslového vlastnictví jednak jejich vlastník, jednak jejich uživatel jako „osoba oprávněná podle zvláštního předpisu“. Tímto zvláštním předpisem může být podle jejich názoru pouze některý z českých právních předpisů, na který odkazuje poznámka pod čarou. Připomínají, že ZVPPV vznikl z důvodu transpozice směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES ze dne 29. 4. 2004, o vymáhání práv k duševnímu vlastnictví (dále jen „Směrnice“), v jejímž článku 4 byly vymezeny osoby, které se mohou práv duševního vlastnictví domáhat. Jsou přesvědčeny, že čl. 4 odst. 1 písm. b) Směrnice, který hovoří o držitelích licence, výslovně odkazuje na vnitrostátní právo jednotlivých členských zemí. Podle českých právních předpisů uvedených v poznámce pod čarou může být licenční smlouva uzavřena pouze písemně, žalobkyně však uzavřela smlouvu podle německého práva ústně. Žalované jsou z tohoto důvodu přesvědčeny, že žalobkyně není v daném sporu aktivně legitimována.

6. Podle žalovaných je v rozporu s dosavadní judikaturou Nejvyššího soudu úvaha dovolacího soudu o odpovědnosti žalovaných za škodu. Odvolací soud se podle nich odchýlil od závěrů, které Nejvyšší soud vyslovil ve svém rozsudku ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. 32 Cdo 1733/2008, když dovodil, že odměna, kterou žalobce v daném sporu zaplatil inkasní společnosti, neodpovídá definici újmy spočívající v marně vynaložených nákladech podle § 380 obch. zák. a nesplňuje ani požadavek přímé příčinné souvislosti s protiprávním jednáním škůdce. Podstatou uvedeného rozhodnutí byl podle dovolatelky závěr, že mezi protiprávním jednáním dlužníka jako hlavní příčinou a vznikem škody stál věřitelův volní akt, tj. jeho rozhodnutí vymáhat pohledávku prostřednictvím třetího subjektu, které nebylo nutným důsledkem dlužníkovy prodlení. Z tohoto závěru dovozuje, že podobně v daném případě byl mezi protiprávním jednáním a vznikem škody (odpovídající nákladům na právní zastoupení) volní akt žalobkyně, tedy její rozhodnutí vyzvat žalované k tomu, aby se zdržely protiprávního stavu, prostřednictvím advokátní kanceláře. Jednání žalovaných nebylo podle jejího názoru bezprostřední příčinou vzniku škody. Odvolací soud se podle jejich názoru ostatně odchýlil též od jiné judikatury související se vztahem příčiny a následku, např. v rozporu s rozsudkem ze dne 29. 2. 2012, sp. zn. 23 Cdo 1045/2010, nezjišťoval, která skutečnost byla bezprostřední příčinou vzniku škody. Odchýlil se též od rozsudku ze dne 28. 4. 2011, sp. zn. 23 Cdo 4384/2008, v němž Nejvyšší soud s odkazem na své již zmíněné rozhodnutí sp. zn. 32 Cdo 1733/2008 uvedl, že závěr (odvolacího soudu) o tom, že vynaložení nákladů na mediální průzkum a právní analýzy měly vztah k zajištění důkazů ve sporu a nebyly nutným důsledkem jednání žalovaného. Náklady na právní zastoupení byly zjevně nepřiměřené, neboť žalobkyně požadovala částku přesahující 500 000 Kč v situaci, kdy žalované zareagovaly již na první výzvu zástupce žalované. Další výzvy a vyjádření obsahovaly již pouze konstatování, že žalobce akceptoval, že

došlo k zastavení prodeje a distribuce výrobků, a současně obsahovaly další finanční požadavky na odměnu advokátní kanceláře, která se pak s každým dalším podáním navyšovala.

7. Žalované navrhly dovolání jako nepřipustné odmítnout, protože dovolatelky nevymezily rozsah, v jakém dovolání napadají, případně jako nedůvodně zamítnout. Námitka týkající se nedostatku aktivní legitimace je podle žalobkyně nedůvodná proto, že žalované vykládají Směrnici v rozporu s její preambulí a přeceňují význam poznámky pod čarou k § 2 odst. 1 ZVPPV. Rozhodnutí sp. zn. 32 Cdo 1733/2008, s nímž má být rozhodnutí odvolacího soudu v rozporu, na danou věc nedopadá. Námitky žalovaných navíc, zpochybňují-li existenci příčinné souvislosti mezi jejich jednáním a vzniklou škodou, směřují podle žalobkyně do skutkového, nikoli právního posouzení věci.

č. 21

III.

Připustnost dovolání

8. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. září 2017) se podává z bodu 2. čl. II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

9. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno v zákonné lhůtě a oprávněnými osobami, zastoupenými advokátem (§ 240 odst. 1 a § 241 odst. 1 o. s. ř.), dospěl k závěru, že dovolání je podle § 237 o. s. ř. přípustné pro řešení otázky (kterou dovolací soud dosud neřešil), zda uživatelem práv průmyslového vlastnictví podle § 2 odst. 1 ZVPPV, který je oprávněn svým jménem tato práva vymáhat, je pouze ten, kdo se stal jejich uživatelem podle českých právních předpisů.

IV.

Důvodnost dovolání

10. Dovolání však není důvodné.

11. Nejvyšší soud již ve svém rozsudku ze dne 23. 9. 2010, sp. zn. 32 Cdo 2637/2009, s odkazem na nálezy Ústavního soudu ze dne 30. 11. 1999, sp. zn. II. ÚS 485/98, a ze dne 2. 2. 2000, sp. zn. I. ÚS 22/99, vyložil, že poznámky pod čarou mají povahu pouhé legislativní pomůcky, která nemůže stanovit závazná pravidla chování ani pravidla pro interpretaci příslušného ustanovení. Vyložit konkrétní ustanovení zákona je třeba s použitím standardních interpretačních metod (výklad jazykový, logický, systematický), a pokud by nevedly ke spolehlivému výsledku, přihlídnout k účelu, jenž byl přijetím zákona sledován.

č. 21

12. Podle § 2 odst. 1 ZVPPV jsou osobami oprávněnými vymáhat práva podle tohoto zákona vlastníci nebo majitel práva podle příslušného zákona na ochranu průmyslového vlastnictví, nebo osoba oprávněná podle zvláštního právního předpisu) užívat práva, zejména nabyvatel licence a profesní organizace ochrany práv, která je řádně uznávána v zemi původu jako organizace oprávněná zastupovat vlastníky či majitele práv průmyslového vlastnictví.

13. Zákonem o vymáhání práv průmyslového vlastnictví (dále opět jen „ZVPPV“) byla do našeho právního řádu vtčlena Směrnice, jejímž cílem mimo jiné bylo (jak deklarovala ve svých úvodních ustanoveních) sblížit právní systémy jednotlivých členských států tak, aby byla zajištěna vysoká, rovnocenná a stejnorodá úroveň ochrany vnitřního trhu (bod 10 úvodních ustanovení), rovnocenná úroveň ochrany práv duševního vlastnictví ve Společenství, podpora volného pohybu zboží v rámci vnitřního trhu, vytvořeno prostředí příznivé pro zdravou hospodářskou soutěž (bod 8 úvodních ustanovení). Cílem Směrnice však neměla být harmonizace předpisů pro soudní spolupráci, soudní příslušnost, uznávání a výkon rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, směrnice neměla za cíl ani určovat rozhodné právo s tím, že příslušné nástroje Společenství, které tyto záležitosti obecně upravují, již existují a vztahují se také na duševní vlastnictví (bod 11 úvodních ustanovení).

14. Členské státy proto měly přijmout různá „opatření, řízení a nápravná opatření“ (článek 3 Směrnice), potřebná k zajištění dodržování práv duševního vlastnictví. Za osoby oprávněné použití těchto opatření žádat byli označeni jednak nositelé práv duševního vlastnictví v souladu s použitelným právem [článek 4 odst. 1 písm. a) Směrnice], a dále všechny ostatní osoby oprávněné užívat tato práva, zejména držitelé licence, v rozsahu povoleném použitelným právem a v souladu s tímto právem [článek 4 odst. 1 písm. b) Směrnice].

15. V souladu s cíli Směrnice měly jednotlivé členské státy do svého právního řádu přijmout taková ustanovení, která by umožnila všem vnitrostátním soudům poskytnout rovnocennou ochranu právům duševního vlastnictví, ať již je jejich vlastníci či uživatelé – v souladu s vnitrostátním právem svého domovského státu – nabyli v kterémkoli členském státě Evropské unie (dále jen „EU“). V tomto smyslu je třeba chápat pojem „použitelné právo“ uvedený v čl. 4 odst. 1 písm. b) Směrnice.

16. Směrnice počítala s tím, že oprávněné osoby budou moci ochranu svých (podle „použitelného práva“ nabytých) práv vymáhat kterémkoli členském státě. Obecnou úpravou vztahující se k určení soudní příslušnosti byl totiž i ve vztahu k právům průmyslového vlastnictví míněn čl. 5 odst. 3 tehdy účinného nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (tzv. Brusel I), [dnes srov. obdobně čl. 7 odst. 2 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. 12. 2012], který zakládal zvláštní výlučnou příslušnost

soudům místa toho členského státu, kde došlo či může dojít k tzv. kvazideliku, za který je považován i zásah do průmyslových práv (srov. argumentaci obsaženou v odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 11. 2013, sp. zn. 28 Cdo 797/2013).

17. Z § 6 odst. 1 písm. b) a c) ZVPPV vyplývá, že se tento zákon použije též při vymáhání práv plynoucích z ochranné známky Společenství (dnes ochranné známky EU) a průmyslového vzoru Společenství podle příslušných nařízení Rady (ES).

18. V souladu s uvedeným je třeba vykládat § 2 odst. 1 ZVPPV shora citované. Oním „zvláštním právním předpisem“ zde nemohou být míněny jen (v poznámce pod čarou příkladno uvedené) české právní předpisy upravující práva průmyslového vlastnictví, jak prosazuje dovolatelka. Podle tohoto ustanovení je třeba poskytnout ochranu všem vlastníkům či uživatelům práv průmyslového vlastnictví, která jsou na území České republiky vymahatelná. To jsou nejen průmyslová práva vzniklá podle národních právních předpisů uvedená v poznámce pod čarou, ale též práva vzniklá podle předpisů evropských [např. nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. 2. 2009, ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2424 ze dne 16. 12. 2015 o ochranné známce EU] nebo podle mezinárodní úmluvy (Madridská dohoda o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek ze dne 14. 4. 1891, zveřejněná ve Sbírce zákonů pod č. 65/1975). Vlastníkem i uživatelem takového práva může být jakýkoliv zahraniční právní subjekt a je obvyklé, že dispozice s těmito právy (například formou licenční smlouvy) činí podle práva své domovské země. Uživatelé práva průmyslového vlastnictví nelze zbavit možnosti vymáhat tato práva v České republice jen proto, že mu oprávnění užívat právo průmyslového vlastnictví bylo poskytnuto v souladu s právem jeho domovského státu (či v souladu s jiným právem, které si účastníci daného smluvního vztahu zvolili). Z uvedeného plyne, že pojem „zvláštní právní předpis“ se musí vztahovat nejen na právní předpisy upravující jednotlivá práva průmyslového vlastnictví, ale též na právní předpisy upravující licenční smlouvu jako smluvní typ. Závěr odvolacího soudu, že aktivní legitimaci žalobkyni zakládá též v souladu s německým právem ústně uzavřená licenční smlouva, je tudíž správný.

19. Pro řešení další dovolatelkami předložené otázky vztahující se k údajně nesprávným závěrům o vztahu příčiny a následku v případě odpovědnosti za škodu dovolání není přípustné. Odvolací soud se při řešení této otázky od judikatury Nejvyššího soudu neodchýlil.

20. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu je otázka existence příčinné souvislosti otázkou skutkovou, neboť v řízení se zjišťuje, zda škodná událost a vzniklá škoda na straně poškozeného jsou ve vzájemném poměru příčiny a následku. Příčinná souvislost se nepředpokládá, nýbrž musí být prokázána; právní posouzení příčinné souvislosti spočívá ve stanovení, mezi jakými skutkovými

okolnostmi má být její existence zjišťována (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2004, sp. zn. 25 Cdo 2360/2003, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2010, sp. zn. 25 Cdo 2008/2008, uveřejněný pod č. 49/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2016, sp. zn. 25 Cdo 5453/2015).

č. 21

21. Dovolatelky jsou přesvědčeny, že napadené rozhodnutí je v rozporu s judikaturou, která řeší vztah příčiny a následku (např. v rozporu s rozsudkem ze dne 29. 2. 2012, sp. zn. 23 Cdo 1045/2010) proto, že odvolací soud podle jejich názoru nezjišťoval, která skutečnost byla bezprostřední příčinou vzniku škody. V tom se však dovolatelky mýlí. Soud prvního stupně ve svém rozhodnutí uvedl (a odvolací soud se s jeho argumentací ztotožnil), že bezprostřední příčinou vzniku škody bylo sice uzavření smlouvy o právní pomoci (a zaplacení odměny za poskytnuté služby), smlouvu by však nebylo třeba uzavřít, nebýt protiprávního jednání žalovaných. Tento závěr je v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu, která vychází z toho, že „příčinou škody může být jen ta okolnost, bez jejíž existence by škodný následek nevznikl. Přitom nemusí jít o příčinu jedinou, nýbrž stačí, jde-li o jednu z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, o jehož odškodnění jde, a to o příčinu podstatnou. Je-li příčin, které z časového hlediska působí následně (jde o tzv. řetězec postupně nastupujících příčin a následků), více, musí být jejich vztah ke vzniku škody natolik propojen, že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku“ (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 1990, sp. zn. 1 Cz 86/90, publikovaný pod č. 7/1992 Sb. rozh. obč.). Nejvyšší soud rovněž dovodil, že k přerušení příčinné souvislosti dochází jen za situace, kdy nová okolnost působila jako rozhodující příčina, která způsobila vznik škody bez ohledu na původní škodnou událost. Zůstala-li však původní škodná událost tou skutečností, bez níž by k následku nedošlo, příčinná souvislost se nepřerušuje (srov. např. rozsudek ze dne 18. 8. 2011, sp. zn. 25 Cdo 4841/2009). Vztaženo k souzené věci, nebýt porušení právní povinnosti žalovanými, škoda by nenastala, neboť žalobkyně by nevynaložila náklady na právní pomoc potřebnou k odstranění závadného stavu, který žalované způsobily.

22. Oproti mínění dovolatelek napadené rozhodnutí odvolacího soudu není v rozporu ani s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. 32 Cdo 1733/2008. Ve zmíněném rozhodnutí totiž Nejvyšší soud řešil odpovědnost za škodu vzniklou podle § 373 a násl. obch. zák. ze závazkového vztahu a nárok uplatněný jako náklady vzniklé porušením povinností druhé strany (§ 380 obch. zák.). Pro tento případ dovodil, že § 380 obch. zák. definuje náklady, které se budou považovat za škodu, v zúženém rozsahu, protože spojuje tyto náklady s jejich příčinou – porušením povinnosti (ze smlouvy) druhé strany a že do takto stanoveného rámce se odměna inkasní společnosti jako újma poškozené strany nedá zařadit. V souzeném případě však nejde o spor vzniklý porušením povin-

ností ze závazkového vztahu (byť to odvolací soud ve svém rozsudku nesprávně uvedl) a nejsou uplatňovány náklady podle § 380 obch. zák., ostatně není žádána ani škoda odpovídající nákladům vynaloženým na vymožení pohledávky inkasní společností.

23. Dovolatelky dále argumentují tím, že rozhodnutí Nejvyššího soudu shora uvedené je citováno v řadě dalších rozhodnutí Nejvyššího soudu. Dovolatelky však přehlíží, že toto rozhodnutí je citováno k podpoře spíše obecných argumentů o vzájemném vztahu příčiny a následku a o řetězení jednotlivých příčin a následků. Tak je tomu například v jimi zmíněném rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2013, sp. zn. 23 Cdo 1773/2011. Tento rozsudek jako argument proti napadenému rozhodnutí navíc nelze použít také z toho důvodu, že byl vydán ve věci, v níž byl uplatněn nárok na zaplacení dalších nákladů na právní zastoupení nad rámec těch, které byly přiznány v soudním řízení. V souzené věci však byly uplatněny náklady, které žalobkyni vznikly mimo soudní řízení (bez souvislosti s ním). Z týchž důvodů není napadené rozhodnutí v rozporu ani s usnesením ze dne 16. 9. 2011, sp. zn. 25 Cdo 3178/2009, nebo ze dne 28. 4. 2011, sp. zn. 23 Cdo 4384/2008, neboť také tato rozhodnutí řeší povahu nákladů přiznaných rozhodnutím soudu v soudním řízení.

24. Z hlediska uplatněného a přípustného dovolacího důvodu je rozhodnutí odvolacího soudu správné, Nejvyšší soud proto dovolání podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

25. Dovolatelka podala též návrh na odklad vykonatelnosti dovoláním napadeného rozhodnutí. Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 23. 8. 2017, sp. zn. III. ÚS 3425/16, dospěl k závěru, že „jsou-li splněny důvody pro odmítnutí dovolání či pro zastavení dovolacího řízení (§ 243c o. s. ř.), není „projednatelný“ ani návrh na odklad vykonatelnosti dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu, protože jde o návrh akcesorický“. S ohledem na výše uvedené se proto Nejvyšší soud návrhem na odklad vykonatelnosti dovoláním napadeného rozsudku odvolacího soudu nezabýval.

Č. 22

Č. 22

Dobrá pověst, Ochranné známky

§ 19b odst. 3 obč. zák., § 4, 5 odst. 1 a 5 zákona č. 221/2006 Sb.

Zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou porušením práva průmyslového vlastnictví se oprávněná osoba může domáhat pouze vůči porušovateli, nikoli vůči tzv. prostředníkovi.

Ochrany dobré pověsti právnické osoby poškozené zásahem do práv průmyslového vlastnictví se nelze domáhat podle § 19b odst. 3 obč. zák.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2017, sp. zn. 23 Cdo 2213/2017, ECLI:CZ:NS:2017:23.CDO.2213.2017.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyň proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 12. 2016, sp. zn. 3 Cmo 155/2012.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 28. 2. 2012, č. j. 2 Cm 98/2010-114, zamítl žalobu všech žalobkyň, které navrhovaly, aby žalované byla stanovena povinnost zdržet se uzavírání nebo prodlužování doby trvání podnájemních smluv na užití prostor či prodejních míst v areálu tzv. P. t. se subjekty, které dle pravomocného rozhodnutí soudu nebo správního orgánu porušily nebo ohrožily práva k ochranným známkám ve výroku specifikovaným, jakož i se subjekty, které k okamžiku pravomocným rozhodnutím prokázaného porušení nebo ohrožení práva k ochranným známkám ve výroku specifikovaným užívaly prostor nebo prodejní místo, ve kterém došlo k porušení nebo ohrožení práv ke specifikovaným ochranným známkám žalobkyň (výrok pod bodem I). Dále zamítl žalobu všech žalobkyň, aby žalované byla stanovena povinnost zdržet se uzavírání nebo prodlužování doby trvání podnájemních smluv na užití prostor či prodejních míst v areálu tzv. P. t., které nebudou obsahovat závazek podnájemce zdržet se porušování práv průmyslového vlastnictví žalobkyň a které nebudou jako výpovědní důvod ze strany nájemce s nejdéle 14denní výpovědní lhůtou obsahovat porušení nebo ohrožení práv k ochranným známkám žalobkyň specifikovaným ve výroku, v prostoru či prodejním místě užívaném podnájemci (výrok pod bodem II). Rov-

něž zamítl žalobu, aby žalované byla stanovena povinnost zdržet se pokračování v podnájemním stavu se subjekty užívajícími prostory či prodejní místa v areálu tzv. P. t., které dle pravomocného rozhodnutí soudu nebo správního orgánu porušily nebo ohrožily práva k ochranným známkám specifikovaným ve výroku, jakož i se subjekty, které v okamžiku pravomocným rozhodnutím prokázaného porušení nebo ohrožení práva k ochranným známkám ve výroku specifikovaným užívaly prostor nebo prodejní místo, ve kterém došlo k porušení nebo ohrožení práv k ochranným známkám ve výroku specifikovaným (výrok pod bodem III). Zamítl i žalobu, aby žalované byla uložena povinnost do 7 dnů od právní moci rozsudku zaslat dopis s omluvou a současně na své náklady uveřejnit v periodiku Hospodářské noviny, vydavatel E. a. s., do tří měsíců od právní moci rozsudku jednou, v rozsahu nejméně jedné poloviny stránky, v rámečku, o velikosti písma nejméně 12 bodů, zprávu ve znění specifikovaném ve výroku rozsudku (výrok pod bodem IV). Zamítl též žalobu, aby žalované byla uložena povinnost na své náklady uveřejnit v periodiku Hospodářské noviny, vydavatel E. a. s., do tří měsíců od právní moci rozsudku, jednou v rozsahu nejméně jedné poloviny stránky, v rámečku, o velikosti písma nejméně 12 bodů, text výrokové části rozsudku (výrok pod bodem V), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem VI).

2. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že žalovaná je nájemcem „P. t.“, prodejní plochy dále podnajíá jednatlivým prodejcem. V minulosti se v areálu tržnice opakovaně prodávalo zboží porušující právo duševního vlastnictví žalobkyní. Vzor smlouvy o nájmu prodejního stánku obsahoval text ukládající nájemci povinnost při veškeré činnosti dodržovat obecně závazné právní předpisy. Leták označený „Upozornění prodejcům“ v českém a vietnamském jazyce obsahoval upozornění o porušování práv k duševnímu vlastnictví prodejem padělaného zboží s tím, že na základě výsledku kontrol celní správy upozorňuje správce trhu všechny prodejce v areálu P. t. na zákaz prodeje padělaného zboží jakéhokoliv výrobce chráněné ochrannou známkou a že porušení tohoto zákazu je kromě trestní odpovědnosti také důvodem ukončení smlouvy.

3. Po právní stránce věc posoudil tak, že poskytnutí prodejního stánku či prodejního místa do užívání na základě podnájemní smlouvy lze dle § 4 odst. 3 zákona č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví (dále „zákon o vymáhání práv průmyslového vlastnictví“, nebo jen „ZVPPV“), považovat za poskytnutí prostředků, které jsou třetími osobami používány k porušování práv, v daném případě při prodeji padělků. Soud prvního stupně měl za to, že nárok žalobkyní na uložení povinností týkajících se obsahu smluv je v rozporu s rozsahem opatření k nápravě podle § 4 ZVPPV. Soud prvního stupně uvedl rovněž, že žalobkyně se „svého nároku“ domáhaly i z titulu ochrany proti zásahu do dobré pověsti, do níž měla žalovaná podle jejich tvrzení zasáhnout tím, že umožnila prodeje padělků zboží žalobců široké veřejnosti. Dospěl k závěru, že do pověsti žalobkyní nemohlo být zasaženo, neboť podle okolností

je kupujícímu zřejmé, že výrobky v tržnici prodávané jsou padělky, nikoli výrobky žalobkyně.

č. 22

4. Vrchní soud v Praze svým v záhlaví uvedeným rozhodnutím zamítl návrh na přerušení řízení (I. výrok) a rozsudek soudu prvního stupně ve výroku IV. (výrok týkající se požadovaného zadostiučinění ve formě omluvy) potvrdil, v ostatních výrocích (vázan předchozím rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2016, č. j. 23 Cdo 1184/2013-221) rozsudek soudu prvního stupně zrušil a vrátil k dalšímu řízení. Svě rozhodnutí, jímž potvrdil IV. výrok rozsudku soudu prvního stupně (a jen do této části jeho rozhodnutí směřuje podané dovolání, viz dále), odůvodnil postavením žalované jako prostředníka, vůči němuž nemůže oprávněná osoba uplatnit nároky podle § 5 ZVPPV, tedy ani nárok na poskytnutí zadostiučinění ve formě omluvy, ale pouze nároky podle § 4 odst. 1 ZVPPV (vzhledem ke znění § 4 odst. 3 ZVPPV). S ohledem na požadované znění omluvy je podle odvolacího soudu nárok pod bodem IV uplatněn pouze z titulu ochrany průmyslových práv.

II.**Dovolání a vyjádření k němu**

5. Proti rozsudku odvolacího soudu, ale pouze proti té jeho části, již byl potvrzen IV. výrok rozsudku soudu prvního stupně, podaly žalobkyně dovolání, které považují za přípustné podle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), uplatňující důvod nesprávného právního posouzení věci podle § 241a odst. 1 o. s. ř.

6. Žalobkyně jsou přesvědčeny, že není správný závěr odvolacího soudu, že již ze samého znění požadované omluvy je zřejmé, že nárok je uplatněn z titulu ochrany průmyslových práv, a že tudíž jejich požadavek na přiměřené zadostiučinění není důvodný, protože zákon (ZVPPV) přiznává právo na ně pouze ve vztahu k porušovateli, nikoli ve vztahu k prostředníkovi. Žalobkyně tento názor zpochybňují a argumentují přitom tím, že již z textu žaloby vyplývá, že požadavek na zveřejnění omluvy byl uplatněn z titulu ochrany před zásahem do jejich dobré pověsti. Odvolacímu soudu vytýkají, že se touto problematikou ve svém nynějším rozhodnutí nezabýval přesto, že ve svém prvním rozhodnutí v této věci (v rozsudku ze dne 5. 12. 2012, č. j. 3 Cmo 155/2012-166) v obecné rovině připustil, že jako projev neoprávněného zásahu do dobré pověsti je třeba připustit jakékoli faktické jednání, které je způsobilé snížit vážnost právnické osoby. Jsou přesvědčeni, že k zásahu do jejich dobré pověsti došlo, jednání žalovaného jako prostředníka má být proto posouzeno též podle § 19b odst. 2 a 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“), resp. § 135 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“). Z § 5 ZVPPV podle jejich názoru nelze dovodit, že by právo na přiměřené zadostiučinění bylo možné uplatnit pouze vůči porušovateli práv z průmyslového vlastnictví. Citované

ustanovení podle nich spojuje právo na přiměřené zadostiučinění výhradně s nemajetkovou újmou způsobenou zásahem do práv průmyslového vlastnictví. Tato újma byla podle nich způsobena i jednáním žalovaného jako prostředníka. Jsou tedy přesvědčeny, že návrhu na zaslání omluvy bylo možné vyhovět jak podle § 19b odst. 2 a 3 obč. zák., tak podle § 5 odst. 1 ZVPPV, a předkládají k posouzení otázku, zda může být jednání prostředníka, který umožnil užívat prostředky či služby další osobě, která je užívá k porušování práv z průmyslového vlastnictví, posouzeno též jako zásah do dobré pověsti osoby oprávněné z průmyslového práva a zda může být tomuto prostředníkovi uloženo poskytnout zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu (například v podobě omluvy).

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno v zákonné lhůtě oprávněnými osobami zastoupenými advokátem (§ 240 odst. 1 a § 241 odst. 1 o. s. ř.), dospěl k závěru, že dovolání je podle § 237 o. s. ř. přípustné. Otázku, zda může být tzv. prostředníkovi podle úpravy obsažené v zákoně o vymáhání práv průmyslového vlastnictví uloženo poskytnout zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu (například v podobě omluvy) a zda jednání prostředníka může být posouzeno též jako zásah do dobré pověsti osoby oprávněné z průmyslového práva, dovolací soud dosud neřešil.

IV.

Důvodnost dovolání

8. Dovolání však není důvodné.

9. Podle § 4 ZVPPV, došlo-li k neoprávněnému zásahu do práv, může se oprávněná osoba domáhat u soudu toho, aby se porušovatel zdržel jednání, jímž dochází k porušení nebo ohrožení práva, a následky ohrožení nebo porušení byly odstraněny, a to zejména a) stažením výrobků z trhu, jejichž výrobou nebo uvedením na trh nebo skladováním došlo k ohrožení nebo porušení práva, b) trvalým odstraněním nebo zničením výrobků, jejichž výrobou nebo uvedením na trh nebo skladováním došlo k ohrožení nebo porušení práva, c) stažením, trvalým odstraněním nebo zničením materiálů, nástrojů a zařízení určených nebo používaných výlučně nebo převážně při činnostech porušujících nebo ohrožujících právo (odstavec 1). Oprávněné osoby se mohou u soudu domáhat nároků uvedených v odstavci 1 rovněž vůči každému, jehož prostředky či služby jsou užívány třetími osobami k porušování práv (odstavec 3).

10. Podle § 5 ZVPPV má oprávněná osoba právo na náhradu škody, vydání bezdůvodného obohacení, které získal porušovatel v důsledku ohrožení nebo

č. 22

porušení práva, a přiměřené zadostiučinění, byla-li zásahem do práv způsobena nemajetková újma. Přiměřené zadostiučinění může spočívat i v peněžitém plnění (odstavec 1). Soud může na návrh stanovit náhradu škody, výši bezdůvodného obohacení, které získal porušovatel v důsledku ohrožení nebo porušení práva, a přiměřené zadostiučinění paušální částkou nejméně ve výši dvojnásobku licenčního poplatku, který by byl obvyklý při získání licence k užívání práva v době neoprávněného zásahu do něj (odstavec 2). Soud může na návrh stanovit náhradu škody, výši bezdůvodného obohacení, které získal porušovatel v důsledku ohrožení nebo porušení práva, a přiměřené zadostiučinění, jestliže porušovatel při výkonu činností nevěděl ani nemohl vědět, že svým jednáním porušuje práva, paušální částkou nejméně ve výši licenčního poplatku, který by byl obvyklý při získání licence k užívání práva v době neoprávněného zásahu do něj (odst. 3). Soud přihlédne ke všem odpovídajícím okolnostem, jako jsou například nežádoucí hospodářské důsledky včetně ztráty zisku, které oprávněná osoba utrpěla, k neoprávněným ziskům porušovatele práv a případně i k jiným než hospodářským hlediskům, jako je například morální újma způsobená oprávněné osobě porušovatelem (odstavec 4).

11. Nelze přisvědčit názoru žalobců, že § 5 ZVPPV spojuje právo na přiměřené zadostiučinění výhradně se vznikem nemajetkové újmy způsobené zásahem do práv průmyslového vlastnictví a že není podstatné, jak je formulováno ustanovení § 5 odst. 1 ZVPPV, v němž je osoba porušovatele výslovně zmíněna pouze u požadavku na vydání bezdůvodného obohacení. Při použití logického, systematického i teleologického výkladu je totiž zcela zjevné, že je to pouze porušovatel, vůči němuž lze uplatnit též další nároky v tomto ustanovení uvedené, totiž nárok na náhradu škody a na přiměřené zadostiučinění.

12. Shora citované ustanovení § 4 upravuje opatření k nápravě důsledků neoprávněného zásahu do práv průmyslového vlastnictví. Jsou jimi nároky zdržovací a odstraňovací, jichž se oprávněná osoba může domáhat zásadně proti porušovateli (§ 4 odst. 1 ZVPPV). Možnost uplatnit tyto nároky též proti prostředníkovi (tj. proti každému, jehož prostředky či služby jsou užívány třetími osobami k porušování práv) je v zákoně upravena výslovně v § 4 odst. 3 ZVPPV, ustanovení § 5 ZVPPV však obdobnou úpravu neobsahuje. V každém ze čtyř odstavců tohoto ustanovení je naopak výslovně zmíněna jen osoba porušovatele, a to včetně odstavce 4, v němž jsou stanovena kritéria významná při úvaze o výši či způsobu náhrady škody, bezdůvodného obohacení či nemajetkové újmy, mezi něž patří též „morální újma způsobená oprávněné osobě porušovatelem“, tj. kritérium vztahující se výhradně k újmě nemateriální a k zadostiučinění jako způsobu odčinění této újmy.

13. Citovaná zákonná úprava odpovídá textu směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES ze dne 29. 4. 2004 o vymáhání práv k duševnímu vlastnictví (dále jen „Směrnice“). V § 4 odst. 3 ZVPPV se promítl článek 11 Směrnice, podle něhož měly členské státy zajistit, aby v případech vydání soudního rozhodnutí zjiš-

týjícího porušení práva duševního vlastnictví mohly soudní orgány vydat soudní zákaz dalšího porušování (způsoby uvedenými v článku 10 Směrnice) nejen vůči porušovateli práv, ale aby nositelé práv mohli požádat o vydání soudního zákazu též vůči prostředníkům, jejichž služby jsou užívány třetími osobami k porušování práva duševního vlastnictví. Ustanovení § 5 ZVPPV přejímá článek 13 Směrnice, který ukládá členským státům zajistit, aby příslušné soudní orgány na žádost poškozeného nařídily porušovateli práv vykonávajícímu činnost, o níž věděl nebo rozumně vědět měl, že porušuje práva, zaplatit nositeli práv náhradu škody odpovídající skutečné újmě, kterou skutečně utrpěl v důsledku porušení práva (odstavec 1) a dává členským státům možnost nařídít náhradu zisků nebo škod jinak (předem stanovenou částkou), jestliže porušovatel při výkonu činnosti nevěděl ani rozumně nemohl vědět, že dochází k porušení práv (odstavec 2). Směrnice ve vztahu k náhradám škod neobsahuje úpravu obdobnou článku 11, nezmiňuje se o osobách tzv. prostředníků, u nichž článek 11 předpokládá možnost vydání „soudního zákazu“. Povinnost k náhradě škod vztahuje článek 13 Směrnice pouze k porušovateli práva. Tento závěr se nepochybně týká též nemateriální újmy, neboť ta je Směrnicí chápána jako součást škody, jak plyne z článku 13 odst. 1 písm. a) Směrnice, podle něhož při stanovení náhrady škody soudní orgány přihlednou ke všem vhodným aspektům, jako jsou nežádoucí hospodářské důsledky, včetně ztráty zisku, kterou poškozený utrpěl, k neoprávněným ziskům porušovatele práv a případně i k jiným než hospodářským hlediskům, jako je morální újma způsobená nositeli práv porušovatelem. Důvodová zpráva formulační odchylku § 5 ZVPPV od textu Směrnice zdůvodňuje v době vzniku předpisu „tradiční národní úpravou, která rozlišuje mezi škodou, nemajetkovou újmou a bezdůvodným obohacením“.

14. Z uvedeného vyplývá, že tzv. prostředníku podle úpravy obsažené v zákoně o vymáhání práv průmyslového vlastnictví nelze uložit, aby poskytl zadostiučinění za nemajetkovou újmu porušením práva průmyslového vlastnictví způsobenou.

15. Ustanovení § 19b obč. zák., jehož aplikace se žalobkyně též domáhají, dává právníkům osobám možnost domáhat se mj. zadostiučinění za zásah do jejich dobré pověsti. Zásah do dobré pověsti (tímto ustanovením blíže nedefinovaný) se může díť obecně jakýmkoliv způsobem, který má potenciál dobrou pověst skutečně poškodit. Ochrany podle tohoto ustanovení se lze zásadně domáhat vůči každému, kdo se závažného jednání dopustil. Podle § 5 odst. 1 a 5 ZVPPV, jak ze shora uvedeného výkladu plyne, se oprávněná osoba může domoci přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu jen vůči porušovateli, nikoli vůči prostředníkovi. Nemajetková újma může spočívat například v újmě morální, kterou zcela nepochybně může být též poškození dobré pověsti. Ustanovení § 19b obč. zák. je tudíž obecným ve vztahu ke speciálnímu ustanovení § 5 ZVPPV, které upravuje možnost domáhat se (mimo jiné) náhrady nemajetkové újmy za poškození dobré pověsti ve zvláštních případech, totiž tehdy, byla-li po-

č. 22

věst poškozena porušením práv průmyslového vlastnictví. (K výkladu o vztahu předpisu obecného a zvláštního srovnej např. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2003, sp. zn. 22 Cdo 2097/2001.) Speciální právní úprava má přednost před úpravou obecnou. Platí proto, že ochrany dobré pověsti právnické osoby poškozené zásahem do práv průmyslového vlastnictví se nelze domáhat podle § 19b odst. 3 obč. zák. Je třeba vždy důsledně zkoumat, jak je uplatněný nárok vymezen, a to na základě skutkových tvrzení uvedených v žalobě ve spojitosti s žalobním petitem, a rozlišit mezi nárokem, který je založen na skutku, jenž je primárním zásahem do dobré pověsti právnické osoby (typicky šíření dehonestujících informací o daném subjektu), a nárokem, jímž může být, je-li přiznán, odčiněna morální újma vzniklá jako „druhotný produkt“ porušení práva průmyslového vlastnictví.

16. Podle zcela jednoznačných skutkových tvrzení uvedených v žalobě mělo k zásahu do dobré pověsti žalobkyň dojít prodejem padělků. Morální újma byla popisována jako důsledek porušení práv průmyslového vlastnictví třetími osobami v prostorách, které jim žalovaná jako tzv. prostředník ve smyslu Směrnice podnájala. Pod bodem IV žalobního petitu byla požadována omluva za to, že žalovaná „nečinila vhodná opatření k odstranění protiprávního stavu, a umožňovala tak porušování práv k ochranným známkám“ žalobkyň. Omluva byla tedy požadována jako satisfakce za morální újmu způsobenou porušením práv průmyslového vlastnictví, která se podle žalobkyň projevila poškozením jejich dobré pověsti.

17. Z pohledu uplatněného dovolacího důvodu, jímž jedině se mohl dovolací soud zabývat (§ 242 odst. 3 věta první o. s. ř.) je rozhodnutí dovolacího soudu správné, Nejvyšší soud proto dovolání podané žalobkyněmi zamítl [§ 243d písm. a) o. s. ř.].

Č. 23

č. 23

Insolvenční správce, Insolvenční správce
§ 24 IZ, § 31 odst. 1 IZ, § 34 IZ

Poměr insolvenčního správce (veřejné obchodní společnosti) k věřiteli dlužníka, který má (může mít) výrazný vliv na chod insolvenčního řízení a kterému poskytuje právní služby (spočívající zejména v udělování právních porad, sepisování listin, zpracování právních rozborů věcí, spolupráci při vymáhání pohledávek v insolvenčním řízení, jednání s protistranami a dalších formách) advokátní kancelář (společnost s ručením omezeným), jež je společníkem insolvenčního správce, ve spojení se skutečností, že věřitel dlužníka opakovaně (v různých insolvenčních řízeních) ustanovuje „novým“ insolvenčním správcem stejnou osobu, je důvodem pro vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení a jeho odvolání z funkce.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2017, sen. zn. 29 NSČR 103/2015, ECLI:CZ:NS:2017:29.NSCR.103.2015.1)

Nejvyšší soud k dovolání Krajského státního zastupitelství v Ostravě změnil usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 6. 2015, sp. zn. KSOS 36 INS 9408/2014, 3 VSOL 1230/2014-B, tak, že AS Z. v. o. s. se odvolává z funkce insolvenčního správce dlužníka a že novým insolvenčním správcem dlužníka se ustanovuje Mgr. M. F., se sídlem v O., Hlavní 25.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Ostravě (dále jen „insolvenční soud“) usnesením ze dne 24. 9. 2014, č. j. KSOS 36 INS XY, rozhodl v insolvenční věci dlužníka (J. Š.) o tom, že se insolvenční správce dlužníka (AS Z. v. o. s.) zprošťuje funkce (výrok I.) a novým insolvenčním správcem dlužníka se ustanovuje Mgr. M. F. (výrok II.).
2. Insolvenční soud vyšel z toho, že:

[1] Schůze věřitelů rozhodla dne 24. 7. 2014 „o odvolání a jmenování nového insolvenčního správce“ (rozuměj o odvolání dosavadní insolvenční správkyně Mgr. R. J. a jmenování nového insolvenčního správce AS Z. v. o. s. – dále též jen „insolvenční správce“); k rozhodnutí schůze věřitelů „došlo vahou hlasu jediného věřitele, a to R., a. s.“ (dále jen „banka“).

č. 23

[2] Z úřední činnosti insolvenčního soudce vzešlo po jmenování insolvenčního správce najevo, že v probíhajících insolvenčních řízeních dochází opětovně hlasováním banky na schůzi věřitelů podle § 29 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), k odvolávání insolvenčních správců a ustanovování AS Z. v. o. s. (jako nového insolvenčního správce). Změna v osobě správce přitom probíhá jen vahou hlasu banky, jež v řízeních disponuje nadpolovičním hlasovacím kvórem.

[3] Insolvenční správce podáním ze dne 23. 6. 2014 „konstatoval“ absenci svého poměru k věci a k osobám účastníků; jako pověřeného společníka označil v podání ze dne 17. 9. 2014 Mgr. A. S. Banka podáním ze dne 13. 8. 2014 insolvenčnímu soudu sdělila, že nemá vztah k insolvenčnímu správci (kromě případů, kdy vystupuje jako insolvenční správce v insolvenčních řízeních, v nichž se účastní se svou pohledávkou i banka). Naopak má právní vztah ke společnosti Ž., advokátní kancelář s. r. o. (dále jen „advokátní kancelář“), která jí poskytuje právní služby, včetně spolupráce při vymáhání pohledávek v insolvenčních řízeních.

[4] Podle výpisů z obchodních rejstříků je společníkem i statutárním orgánem insolvenčního správce a advokátní kanceláře (ke dni vydání rozhodnutí insolvenčním soudem) JUDr. M. Ž. Mgr. A. S. a advokátní kancelář jsou společníky a statutárními zástupci insolvenčního správce. Mgr. A. S. jako advokát trvale spolupracuje s advokátní kanceláří (viz seznam advokátů vedený Českou advokátní komorou).

3. Cituje § 24 odst. 1 a § 34 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona, insolvenční soud dále zdůraznil, že:

4. Výše popsané skutečnosti „jsou důvodem“ pro závěr o existenci vazby zpochybňující nezávislý výkon činnosti insolvenčního správce v řízení; zakládá tak pochybnost o nepodjatosti Mgr. A. S. v insolvenčním řízení, a to se zřetelem na jeho poměr k bance. Vzhledem k závěrům, jež Nejvyšší soud při výkladu § 24 insolvenčního zákona formuloval usnesení ze dne 30. 6. 2014, sen. zn. 29 NSČR 107/2013 (jde o usnesení uveřejněné pod č. 114/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 114/2014“), proto zkoumal, zda toto zjištění je důvodem pro ustanovení odděleného insolvenčního správce pro úkony ve vztahu k bance či překážkou pro činnost insolvenčního správce v celém řízení.

5. V projednávané věci má banka více než 50 % zjištěných pohledávek v řízení, je jediným zajištěným věřitelem a současně zvoleným zástupcem věřitelů. „Průmět“ těchto skutečností prostřednictvím osoby insolvenčního správce tak vytváří překážku pro řešení vztahu správce a věřitele (banky) formou ustanovení odděleného správce, jelikož „kompetence odděleného správce by se musely v zásadě překrývat s rozsahem práv insolvenčního správce. Vahou hlasů v řízení věřitel může rozhodovat v rámci schůze věřitelů samostatně bez ohledu na stanoviska ostatních věřitelů, jako zajištěný věřitel je oprávněn udělovat přímý pokyn k pro-

deji majetkové podstaty, přičemž kontrola pokynu správcem, jenž je oprávněný jej v rámci dohledu odmítnout, je vztahem správce a věřitele narušena, ohrožena jsou tím i práva dlužníka s oprávněným požadavkem na zajištění legitimacy prodeje jeho majetku a jako zástupce věřitelů je oprávněn k přímému výkonu práv věřitelů v celém řízení“.

6. Proto insolvenční soud shledal důvod pro vyloučení insolvenčního správce z celého insolvenčního řízení, neboť se zřetelem na jeho poměr k osobě účastníka (banky) je tu důvod pochybovat o jeho nepodjatosti; insolvenční správce (dále) zásadním způsobem pochybil, neoznámil-li insolvenčnímu soudu své propojení s osobou věřitele (banky), kterého si musel být vědom. Pro toto závažné porušení povinností ho proto insolvenční soud zprostil funkce a ustanovil nového insolvenčního správce.

7. Vrchní soud v Olomouci k odvolání insolvenčního správce usnesením ze dne 2. 6. 2015, č. j. KSOS 36 INS XY, 3 VSOL XY, usnesení insolvenčního soudu změnil tak, že se dosavadní insolvenční správce (AS Z. v. o. s.) nezprošťuje funkce.

8. Odvolací soud především ve vztahu ke skutkovým zjištěním insolvenčního soudu doplnil, že podle protokolu o přezkumném jednání a zápisu z první schůze věřitelů (konané dne 24. 7. 2014) byly přezkoumány všechny přihlášené pohledávky (včetně pohledávky banky) a schůze věřitelů rozhodla o způsobu oddlužení dlužníka plněním splátkového kalendáře. K žádosti insolvenčního soudu banka dopisem ze dne 13. 8. 2014 tomuto sdělila, že insolvenční správce jí neposkytuje žádné právní ani jiné obdobné služby, pouze vykoná funkci insolvenčního správce v některých insolvenčních řízeních, v nichž je banka přihlášena jako věřitel; advokátní kancelář věřiteli poskytuje, stejně jako jiným bankám, právní služby.

9. Cituje § 24 odst. 1 a 2, § 32 odst. 1 a § 36 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona a odkazuje na závěry obsažené v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2012, sen. zn. 29 NSČR 26/2012 (jde o usnesení uveřejněné pod č. 85/2012 Sb. rozh. obč.), odvolací soud (na rozdíl od soudu insolvenčního) uzavřel, že v posuzovaném případě okolnosti, z nichž by bylo možno dovodit, že je tu důvod pochybovat o nepodjatosti insolvenčního správce, respektive ohlášeného společníka (Mgr. A. S.), z obsahu spisu neplynou.

10. V této souvislosti akcentoval, že z existence „personálního propojení“ advokátní kanceláře a insolvenčního správce nelze dovodit „takové propojení“ banky s insolvenčním správcem, jež by ve svém důsledku zakládalo pochybnost o nepodjatosti Mgr. A. S., a to pro jeho poměr k bance. Navíc podle prohlášení advokátní kanceláře (ze dne 22. 9. 2014, které měl insolvenční soud k dispozici před vydáním svého rozhodnutí) tato v řízeních, v nichž byl insolvenční správce ustanoven na základě návrhu věřitele (banky) postupem podle § 29 insolvenčního zákona, neposkytovala (a neposkytuje) bance žádné právní nebo jiné obdobné služby a činnosti a takové služby neposkytoval (a neposkytuje) v uvedených

řízení ani žádný ze zaměstnanců nebo spolupracujících advokátů advokátní kanceláře.

č. 23

11. Opodstatněným odvolací soud neshledal ani poukaz insolvenčního soudu na usnesení ze dne 5. 5. 2014, č. j. MSPH 76 INS XY, 1 VSPH XY, jímž Vrchní soud v Praze změnil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 10. 12. 2013, č. j. MSPH 76 INS XY, v té části, v nichž byl Mgr. A. S. ustanoven insolvenčním správcem, když v poměrech označené věci odvolací soud závěr o existenci pochybností o nepodjatosti insolvenčního správce dovedl za stavu, kdy současně v daném insolvenčním řízení účastníka řízení (dlužníka) zastupoval (jako advokát) JUDr. M. Ž. V projednávané věci přitom žádného z účastníků řízení nezastupuje ani advokátní kancelář, ani žádný ze spolupracujících advokátů či zaměstnanců advokátní kanceláře.

12. Konečně odvolací soud doplnil, že v poměrech dané věci přezkoumal pohledávku banky předchozí insolvenční správce, přičemž tato pohledávka „byla zjištěna“ v rozsahu, v jakém „byla přihlášena“.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

13. Proti usnesení odvolacího soudu podalo Krajské státní zastupitelství v Ostravě dovolání, které považuje za přípustné podle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), maje za to, že závisí na vyřešení otázek procesního práva, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly zodpovězeny a které se týkají výkladu § 24 odst. 2 a § 29 odst. 1 insolvenčního zákona.

14. Potud otevírá otázky:

a) Zda je možné, aby veřejná obchodní společnost označila více osob, které budou jejím jménem vykonávat funkci insolvenčního správce.

b) Zda je (ne)podjatý insolvenční správce (veřejná obchodní společnost), který byl ustanoven postupem podle § 29 odst. 1 insolvenčního zákona věřitelem, jenž má v insolvenčním řízení dominantní postavení (více než 50 % zjištěných pohledávek), jehož pověřeným společníkem byla (ve smyslu § 24 odst. 2 insolvenčního zákona) označena osoba, která je současně trvale spolupracujícím advokátem advokátní kanceláře, která tomuto věřiteli pravidelně poskytuje právní služby.

15. Dovolatel zpochybňuje správnost právního posouzení věci odvolacím soudem, akcentuje, že insolvenční správce nesplnil povinnost plynoucí z § 24 odst. 2 insolvenčního zákona, když oznámil insolvenčnímu soudu jako ohlášené společníky, kteří budou jeho jménem vykonávat činnost insolvenčního správce, dvě osoby (Mgr. A. S. a Mgr. J. J.).

16. Nesouhlasí ani se závěrem, podle něhož v poměrech dané věci nebyly pochybnosti o nepodjatosti Mgr. A. S. ve vztahu k věřiteli, poukazuje přitom na skutečnosti zjištěné insolvenčním soudem, ze kterých dovozuje, že banka je význam-

ným klientem advokátní kanceláře a významným zdrojem příjmů pro tuto kancelář. Nepochybuje o tom, že ustanovuje-li věřitel insolvenčním správcem (opakovaně nejméně v sedmi případech) stejnou osobu, činí tak „na základě dobrých znalostí osob advokátů spjatých s činností advokátní kanceláře a předpokládá, že tyto osoby budou vykonávat svou činnost také jako insolvenční správci především ke spokojenosti uvedeného věřitele“. Současně považuje obchodní zájmy věřitele za příliš „těsně spjaté“ s obchodními zájmy Mgr. A. S., který „je ekonomicky motivován hájit zájmy tohoto věřitele i na úkor jiných věřitelů“. Jakkoli dovolatel netvrdí, že Mgr. A. S. svou činnost již někdy vykonával v zájmu věřitele (banky) ke škodě jiných věřitelů, k závěru o podjatosti konkrétní osoby postačí pouze skutečnost, že „pro účelová a osobní rozhodnutí jsou vytvořeny vhodné podmínky“.

17. Proto dovolatel požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu změnil a usnesení insolvenčního soudu potvrdil.

18. Insolvenční správce považuje rozhodnutí odvolacího soudu za správné a navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání Krajského státního zastupitelství v Ostravě jako nepřipustné odmítl, respektive jako nedůvodné zamítl.

19. Přitom snáší argumenty na podporu závěru, podle něhož dovolatel není k podání dovolání aktivně legitimován, a právní posouzení věci odvolacím soudem, které bylo dovoláním zpochybněno, shledává souladným s (v dovolání konkretizovanou) judikaturou Nejvyššího soudu.

III.

Připustnost dovolání

20. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. čl. II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

21. Nejvyšší soud v první řadě předesílá, že státní zastupitelství je v dané věci vzhledem k výslovné (zvláštní) právní úpravě obsažené v § 69 insolvenčního zákona, podle níž je-li proti rozhodnutí insolvenčního soudu přípustný opravný prostředek, může jej podat i státní zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení, do incidenčního sporu nebo do moratoria, subjektivně legitimováno k podání dovolání; pro insolvenční řízení se tak neuplatní závěry, které Nejvyšší soud přijal v rozsudku ze dne 27. 11. 2008, sp. zn. 29 Cdo 1506/2007, uveřejněném v časopise Soudní judikatura č. 8, ročník 2009, pod č. 115.

22. Dovolání krajského státního zastupitelství je přípustné podle § 237 o. s. ř., a to k řešení otázky dovolatelem otevřené, týkající se podmínek, za nichž je insolvenční správce vyloučen z výkonu funkce, dosud v judikatuře Nejvyššího soudu v daných skutkových poměrech beze zbytku nezodpovězené.

IV.

Důvodnost dovolání

č. 23

23. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

24. Podle § 2 zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, insolvenčním správcem je fyzická osoba, která je oprávněna vykonávat činnost insolvenčního správce (odstavec 1). Insolvenčním správcem je rovněž i veřejná obchodní společnost nebo zahraniční obchodní společnost nebo zahraniční sdružení, které poskytuje stejné záruky ručení společníků jako veřejná obchodní společnost, a je založená podle práva členského státu Evropské unie, členských států Dohody o evropském hospodářském prostoru (dále jen „zahraniční společnost“) a která je oprávněna vykonávat činnost insolvenčního správce (odstavec 2).

25. Ustanovení § 24 insolvenčního zákona pak určuje, že insolvenční správce je z insolvenčního řízení vyloučen, jestliže se zřetelem na jeho poměr k věci nebo k osobám účastníků je tu důvod pochybovat o jeho nepodjatosti; to neplatí v případě uvedeném v § 34. Jakmile se ustanovený insolvenční správce dozví, že jsou zde důvody pro jeho vyloučení, je povinen oznámit to neprodleně insolvenčnímu soudu (odstavec 1). Veřejná obchodní společnost, která je ustanovena insolvenčním správcem, oznámí insolvenčnímu soudu neprodleně, kdo z jejích společníků, prostřednictvím kterých vykonává činnost insolvenčního správce, bude jejím jménem funkci insolvenčního správce vykonávat; odstavec 1 platí pro tohoto společníka obdobně (odstavec 2).

26. Dle § 31 odst. 1 insolvenčního zákona z důležitých důvodů, které nemají původ v porušení povinností insolvenčního správce, může insolvenční soud na návrh insolvenčního správce nebo věřitelského orgánu anebo i bez tohoto návrhu odvolat insolvenčního správce z funkce. Učiní tak zpravidla po slyšení insolvenčního správce; o podaném návrhu rozhodne neprodleně.

27. Z § 34 insolvenčního zákona se dále podává, že je-li insolvenční správce vyloučen z některých úkonů pro svůj poměr jen k některému z dlužníkůvých věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužníkůvých věřitelů a není-li se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení důvod pochybovat, že tento vztah ovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce, může insolvenční soud ustanovit pro tyto úkony odděleného insolvenčního správce (odstavec 1). Je-li insolvenční správce vyloučen z některých úkonů proto, že mohou odporovat společnému zájmu věřitelů v insolvenčním řízení, ve kterém byl rovněž ustanoven insolvenčním správcem, ustanoví insolvenční soud pro tyto úkony odděleného insolvenčního správce vždy (odstavec 2).

28. Nejvyšší soud již v R 114/2014 uzavřel, že:

„Ustanovení § 24, § 31 a § 34 insolvenčního zákona patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, a to jest k právním normám, jejichž hypotéza není ustanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností.

Mezi skutečnosti, které se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovu věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení zakládají důvod pochybovat, že tento vztah neovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce (a které proto nedovolují řešit možnou podjatost insolvenčního správce pouhým ustanovením odděleného insolvenčního správce), typově patří skutečnost, že pohledávka je takového rozsahu, že věřitel má rozhodující vliv na průběh insolvenčního řízení, jakož i skutečnost, že stejný věřitel vede (byť v jiném procesním postavení) další spory, jež se významně týkají majetkové podstaty dlužníka, ať již jde o incidenční spor (např. o spor na základě vylučovací žaloby), o spor o pohledávku za majetkovou podstatou nebo o pohledávku postavenou na roveň pohledávce za majetkovou podstatou, anebo o spor, v němž vystupuje jako dlužníkův dlužník.

K takovým pochybnostem může vést i souhrn více skutečností, vztahujících se k charakteru pohledávky dlužníkovu věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení, byť by samy o sobě (při izolovaném posouzení) nebyly způsobily ovlivnit celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce.

Ustanovení § 24 insolvenčního zákona nepovažuje za důvod vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení jeho poměr jen k některému z dlužníkůvých věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužníkůvých věřitelů. V takovém případě se uplatní úprava obsažená v § 34 insolvenčního zákona, která váže vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení na splnění další „podmínky“, a to, že je zde se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovu věřitele a k jeho postavení v insolvenčním řízení důvod pochybovat, že tento vztah neovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce. A naopak, nejsou-li zde důvody pro takové pochybnosti, je poměr insolvenčního správce jen k některému z dlužníkůvých věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužníkůvých věřitelů důvodem vyloučení insolvenčního správce (jen) z některých úkonů (v rámci insolvenčního řízení).“

K závěrům formulovaným v R 114/2014 se Nejvyšší soud posléze přihlásil např. v usnesení ze dne 30. 6. 2014, sen. zn. 29 NSČR 78/2013, v usnesení ze dne 29. 10. 2014, sen. zn. 29 NSČR 106/2014, a v usnesení ze dne 31. 8. 2015, sen. zn. 29 NSČR 110/2014; 29 NSČR 80/2015, uveřejněném pod č. 47/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 47/2016“).

V R 47/2016 dále Nejvyšší soud formuloval a odůvodnil závěr, podle něhož skutečnost, že stejní věřitelé (majoritní věřitel) opakovaně (v různých insolvenčních

řízení) postupem podle § 29 insolvenčního zákona ustanovují „novým“ insolvenčním správcem stejnou osobu, není sama o sobě důvodem, který by mohl vést k pochybnostem o nepodjatosti tohoto insolvenčního správce.

V usnesení ze dne 28. 4. 2016, sen. zn. 29 NSČR 24/2014, Nejvyšší soud dovodil, že veřejná obchodní společnost byla i před 1. srpnem 2013 oprávněna vykonávat funkci insolvenčního správce konkrétního dlužníka jen prostřednictvím svého ohlášeného společníka (srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2016, sen. zn. 29 NSČR 48/2014, ze dne 28. 4. 2016, sen. zn. 29 NSČR 49/2014, a ze dne 30. 6. 2016, sen. zn. 29 NSČR 58/2014).

Konečně v usnesení ze dne 31. 1. 2017, sen. zn. 29 NSČR 4/2015, Nejvyšší soud uzavřel, že poměr insolvenčního správce, jímž je veřejná obchodní společnost, k zástupci dlužníkově věřitele, jímž je společník této veřejné obchodní společnosti, je v situaci, kdy takový věřitel má (spolu s dalším věřitelem, s nímž tvoří koncern) výrazný vliv na chod insolvenčního řízení, důvodem pro vyloučení insolvenčního správce z insolvenčního řízení (§ 24 odst. 1 insolvenčního zákona), a tedy pro jeho odvolání z funkce postupem dle § 31 insolvenčního zákona.

29. V projednávané věci není sporu o tom, že:

[1] Schůze věřitelů rozhodla (podle § 29 insolvenčního zákona) o odvolání původní insolvenční správkyně a o jmenování nového insolvenčního správce (AS Z. v. o. s.) vahou hlasů banky; stejná situace nastala i v jiných (v důvodech usnesení insolvenčního soudu konkretizovaných) insolvenčních řízeních. Takto ustanovený insolvenční správce označil jako „pověřeného společníka“ Mgr. A. S.

[2] K datu rozhodnutí odvolacího soudu byli společníky insolvenčního správce (mimo jiné) JUDr. M. Ž., advokátní kancelář a Mgr. A. S. Posledně jmenovaný byl jedním ze statutárních orgánů insolvenčního správce.

[3] Mgr. A. S. jako advokát trvale spolupracoval (k témuž datu) s advokátní kanceláří.

[4] Advokátní kancelář poskytuje bance služby spočívající zejména v udělování právních porad, sepisování listin, zpracování právních rozborů věcí, spolupráci při vymáhání pohledávek v insolvenčních řízeních, jednání s protistranami a dalších formách právní pomoci.

[5] Banka je jediným zajištěným věřitelem v insolvenčním řízení, zvoleným zástupcem věřitelů a „má“ více než 50 % zjištěných pohledávek.

30. V takto ustavených poměrech Nejvyšší soud dospívá (na rozdíl od soudu odvolacího) k závěru o tom, že shora popsané skutkové okolnosti (rozuměj postavení banky v insolvenčním řízení, rozsah a oblast spolupráce banky s advokátní kanceláří, vztah mezi insolvenčním správcem a advokátní kanceláří, ve spojení s opakovaným chováním banky jako majoritního věřitele, jde-li o „výměnu“ insolvenčního správce postupem podle § 29 insolvenčního zákona), jsou (ve svém souhrnu) způsobilé vyvolat pochybnosti o nepodjatosti insolvenčního správce,

a to v takovém rozsahu, že ovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce (srov. § 24, § 31 a § 34 insolvenčního zákona). Je tak dán důvod pro odvolání insolvenčního správce z funkce.

31. Současně Nejvyšší soud doplňuje, že se – vzhledem ke shora konkretizovaným poměrům dané věci, jejichž odrazem jsou (i) rozdílné názory soudů nižších stupňů na (ne)existenci pochybností o nepodjatosti insolvenčního správce – neztotožňuje se závěrem insolvenčního soudu o tom, že insolvenční správce závažně porušil důležitou povinnost uloženou mu zákonem nebo soudem (tím, že neprodleně neoznámil insolvenčnímu soudu, že zde jsou důvody pro jeho vyloučení).

32. Proto Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu (a soudu insolvenčního) v souladu s § 243d písm. b) o. s. ř. změnil tak, že insolvenčního správce AS Z. v. o. s. odvolal z funkce a novým insolvenčním správcem dlužníka ustanovil (shodně jako insolvenční soud v usnesení ze dne 24. 9. 2014) Mgr. M. F.

33. Nad rámec výše uvedeného Nejvyšší soud dodává, že z hlediska zjištěného skutkového stavu (zejména ohledně povahy a rozsahu vztahů banky, insolvenčního správce, advokátní kanceláře a Mgr. A. S.) jde v dané věci o situaci odlišnou od skutkového stavu, z něž vycházel v R 47/2016 (včetně usnesení ze dne 31. 10. 2017, sen. zn. 29 NSČR 26/2016).

Č. 24

Č. 24

Insolvenční řízení, Náklady řízení § 170 písm. d) IZ

Pohledávka vzniklá před rozhodnutím o úpadku dlužníka a představovaná paušální částkou nákladů řízení o přestupcích není mimosmluvní sankcí ve smyslu ustanovení § 170 písm. d) insolvenčního zákona (ani „příslušenstvím“ takové mimosmluvní sankce), a je-li řádně a včas přihlášena, lze ji uspokojit v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2017, sen. zn. 29 NSČR 116/2015, ECLI:CZ:NS:2017:29.NSCR.116.2015.1)

Nejvyšší soud k dovolání věřitele č. 5 změnil, v rozsahu týkajícím se částky 1 000 Kč, představující paušální částku nákladů řízení o přestupcích, usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 7. 2015, sp. zn. MSPH 88 INS 15349/2014, 1 VSPH 92/2015-P5, tak, že usnesení Městského soudu v Praze ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. MSPH 88 INS 15349/2014-P5, se mění tak, že přihláška pohledávky věřitele č. 5 se v rozsahu týkajícím se částky 1 000 Kč, představující paušální částku nákladů řízení o přestupcích, neodmítá.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 27. 11. 2014, č. j. MSPH 88 INS XY, Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“):

1. Odmítl přihlášku pohledávky č. 5 věřitele č. 5 města P. (dále jen „věřitel č. 5“) [bod I. výroku].

2. Určil, že právní mocí tohoto rozhodnutí končí účast věřitele č. 5 v insolvenčním řízení (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud vyšel z toho, že podáním doručeným insolvenčnímu soudu 1. 10. 2014 přihlásil věřitel č. 5 do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka (P. Z.) pohledávku v celkové výši 26 010 Kč, vzniklou „z titulu uložení pokuty za přestupek“ dle § 12 odst. 1, § 14 odst. 1 a § 22 odst. 4 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, rozhodnutím ze dne 12. 5. 2010, č. j. MHMP 420424/2010/Šan.

3. Na tomto základě insolvenční soud – vycházející z § 170 a § 185 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – uza-

vřel, že předmětná pohledávka má charakter pohledávek, které jsou vyloučeny z uspokojení podle § 170 písm. d) insolvenčního zákona.

4. K odvolání věřitele č. 5 (jež se týkalo pouze částky 1 510 Kč) Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 23. 7. 2015, č. j. MSPH 88 INS XY, 1 VSPH XY, potvrdil usnesení insolvenčního soudu. Odvolací soud vyšel ve skutkové rovině (na základě obsahu spisu) dále z toho, že přihlášená pohledávka sestává z částky 24 500 Kč odpovídající pokutě uložené za přestupek podle § 12 odst. 1, § 14 odst. 1 a § 22 odst. 4 zákona o přestupcích, z částky 1 000 Kč představující paušální poplatek podle § 79 odst. 1 a 4 zákona o přestupcích [stanovený podle § 1 odst. 1 vyhlášky Ministerstva vnitra č. 231/1996 Sb., kterou se stanoví paušální částka nákladů řízení o přestupcích (dále jen „vyhláška o paušální částce“)] a z částky 510 Kč tvořené náklady za nařízení daňové exekuce stanovené exekucním příkazem ze dne 17. 7. 2014, č. j. MHMP 1040612/2014.

5. Na výše uvedeném základě dospěl odvolací soud – vycházející dále z § 170 a § 189 odst. 1 insolvenčního zákona, z § 13 odst. 3 a § 79 odst. 1 zákona o přestupcích a z § 121 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále též jen „obč. zák.“) – po přezkoumání napadeného usnesení k závěru, že insolvenční soud nepochybil, jestliže přihlášku pohledávky, včetně jejího příslušenství, odmítl a ukončil účast odvolatele v insolvenčním řízení.

6. Podle odvolacího soudu z výše uvedených zjištění vyplývá, že poplatek ve výši 1 000 Kč podle § 79 odst. 1 a 4 zákona o přestupcích a částka 510 Kč, představující náklady exekuce, jsou náklady spojenými s uložením pokuty a jejím vymáháním. Je proto zřejmé, že jde o příslušenství pokuty ve výši 24 500 Kč, jak ostatně odvolatel uvedl v přihlášce. Se zřetelem k § 121 odst. 3 obč. zák. tak jsou poplatek a náklady za nařízení exekuce spojeny s pohledávkou představující uloženou pokutu, která se v insolvenčním řízení neuspokojuje. Proto nelze v insolvenčním řízení uspokojit ani příslušenství této pohledávky.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti usnesení odvolacího soudu podal věřitel č. 5 dovolání, jež se týká pouze paušální částky 1 000 Kč na nákladech přestupkového řízení, a jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, konkrétně otázky režimu pohledávky tvořené náklady správního řízení dle § 79 zákona o přestupcích. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy že je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud „přiznal právní nárok na uspokojení nákladů správního řízení v insolvenčním řízení“, a aby napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

8. Dovolatel uvádí, že předmětnou část pohledávky nelze podřadit žádné z pohledávek taxativně vypočtených v § 170 insolvenčního zákona. Nejde o mimosmluvní sankci ani o její příslušenství, ale o zákonnou částku nákladů řízení, pevně určenou zákonem. Na podporu tohoto závěru poukazuje na rozhodnutí (jiných) insolvenčních soudů ve skutkově obdobných věcech, jež takovou pohledávku uznaly.

III.

Přípustnost dovolání

9. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. čl. II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

10. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když v posouzení otázky dovoláním předestřené jde o věc dovolacím soudem dosud neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

11. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

12. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

13. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona, zákona o přestupcích a vyhlášky o paušální částce: § 170 (insolvenčního zákona)

V insolvenčním řízení se neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak,

a) úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů, vzniklých před rozhodnutím o úpadku, pokud přirostly až v době po tomto rozhodnutí,

b) úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek věřitelů, které se staly splatné až po rozhodnutí o úpadku,

c) pohledávky věřitelů z darovacích smluv,

d) mimosmluvní sankce postihující majetek dlužníka, s výjimkou penále za nezaplacení daní, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného za veřejné zdravotní pojištění, pokud povinnost zaplatit toto penále vznikla před rozhodnutím o úpadku,

e) smluvní pokuty, pokud právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku,

f) náklady účastníků řízení vzniklé jim účastí v insolvenčním řízení.

§ 79 (zákona o přestupcích)

Náhrada nákladů řízení

(1) Občanovi, který byl uznán vinným z přestupku, jakož i navrhovateli, bylo-li řízení zahájené na jeho návrh zastaveno podle § 76 odst. 1 písm. a), b), c) nebo j), se uloží povinnost nahradit státu náklady spojené s projednáváním přestupku. Náklady řízení se hradí paušální částkou, kterou stanoví ministerstvo vnitra České republiky v dohodě s ministerstvem financí České republiky zvláštním právním předpisem.

(2) Povinnost nahradit náklady řízení nelze uložit v blokovém řízení (§ 84) ani v řízení příkazním (§ 87).

(3) Z důvodů zvláštního zřetele hodných lze od uložení povinnosti nahradit náklady řízení podle odstavce 1 zcela nebo zčásti upustit.

(4) Náhrada nákladů řízení je příjmem obce, jejíž orgán rozhodl o přestupku v prvním stupni. Náhrada nákladů řízení o přestupku, který vedl jiný správní orgán České republiky, je příjmem státního rozpočtu této republiky.

§ 1 (vyhlášky o paušální částce)

(1) Paušální částka nákladů řízení o přestupcích, kterou je povinen nahradit občan podle § 79 odst. 1 zákona, činí 1 000 Kč.

...

§ 121 (obč. zák.)

...

(3) Příslušenstvím pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení, poplatek z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním.

14. Ve výše citované podobě (pro věc rozhodné) platilo ustanovení § 170 insolvenčního zákona již v době zahájení insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka (4. 4. 2014) a do vydání napadeného usnesení nedoznalo změn. Ustanovení § 79 zákona o přestupcích, § 1 odst. 1 vyhlášky o paušální částce a § 121 odst. 3 obč. zák. ve výše citované podobě (pro věc rozhodné) platila v době vydání rozhodnutí o přestupku (12. 5. 2010).

15. Kategorizací pohledávek věřitelů z hlediska možnosti jejich uspokojení v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka se Nejvyšší soud zabýval již v usnesení ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSČR 16/2011, uveřejněném pod č. 54/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 54/2012“).

V R 54/2012 pak Nejvyšší soud v návaznosti na výklad podaný k přednostním pohledávkám, konkrétně k pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 168 insolvenčního zákona) a k pohledávkám postaveným na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 169 insolvenčního zákona), uvedl, že:

„Protipólem takto nastavené úpravy pohledávek věřitelů uspokojitelných v insolvenčním řízení jsou pohledávky, které insolvenční zákon z takového uspokojení výslovně vylučuje, ač by jinak patřily mezi pohledávky, jež se (v intencích výše podaného výkladu) uspokojit mohou. Jde o pohledávky vypočtené v § 170 insolvenčního zákona.“

16. Nehledě k míře (ne)přesnosti srovnávací historické metody výkladu právní normy jako druhu její interpretace (srov. KNAPP, V. Teorie práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 1995, str. 169–173), Nejvyšší soud uvádí, že v té či oné míře obsahovala výčet pohledávek vyloučených z uspokojení v úpadkovém řízení každá ze zákonných úprav úpadkového práva v českých zemích od roku 1914. Šlo o následující zákonné úpravy (a v nich obsažená ustanovení):

17. Císařské nařízení č. 337/1914 ř. z., jímž se zavádí řád konkursní, vyrovnací a odpůřčí, recipované Československou republikou a platné na jejím území až do 1. 4. 1931 (dále jen „konkursní řád z roku 1914“):

Vyloučené nároky.

§ 57

Jako konkursní pohledávky nemohou býti požadovány:

1. úroky z konkursních pohledávek za dobu od prohlášení konkursu, jakož i náklady, které vzniknou jednotlivým věřitelům účasti na řízení;
2. peněžité tresty pro trestné činy jakéhokoliv druhu;
3. nároky z darování a v konkursu na pozůstalost také nároky z odkazů.

Znění § 57 konkursního řádu z roku 1914 je citováno podle díla VOSKA, J. Řády konkursní, vyrovnací a odpůřčí. Nákladem „Československého Kompasů“ tiskařské a vydavatelské akc. spol. Praha 1926 (dále jen „Voska, 1926“).

18. Zákon č. 64/1931 Sb. z. a n., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůřčí (dále jen „konkursní řád z roku 1931“):

Vyloučené nároky.

§ 59

(1) Jako konkursní pohledávky nemohou býti uplatňovány:

1. úroky z konkursních pohledávek za dobu od prohlášení konkursu, jakož i útraty, které vzniknou jednotlivým věřitelům z účasti na konkursním řízení;
2. peněžité tresty pro trestné činy jakéhokoliv druhu;
3. nároky z darování a v konkursu pozůstalosti také nároky z odkazů.

(2) Nároky na výživné příslušející oprávněnému ze zákona mohou býti v konkursu uplatněny za dobu po prohlášení konkursu, jen je-li úpadce zavázán jako dědic osoby povinné poskytovat výživu.

19. Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“):

§ 33

(1) Z uspokojení pohledávek jsou vyloučeny

- a) úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek věřitelů vzniklých před prohlášením konkursu, jestliže přirostly v době od prohlášení konkursu;
- b) náklady účastníků řízení vzniklé jim účastí na konkursním řízení;
- c) nároky věřitelů z darovacích smluv;
- d) mimosmluvní sankce postihující majetek úpadce, s výjimkou penále za nezaplacení daní, poplatků, cla, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti nebo pojistného na veřejné zdravotní pojištění včas a ve správné výši, pokud povinnost zaplatit toto penále vznikla před prohlášením konkursu;
- e) smluvní pokuty, pokud by nárok na ně vznikl až po prohlášení konkursu.

20. Z podaného přehledu zákonných úprav je patrné, že:

1. Úprava pohledávek vyloučených z uspokojení v insolvenčním řízení týkající se úroků, úroků z prodlení a poplatku z prodlení, obsažená v § 170 písm. a) a b) insolvenčního zákona, je srovnatelná s úpravou obsaženou v § 33 odst. 1 písm. a) ZKV, v § 59 odst. 1 bodu 1. konkursního řádu z roku 1931 a v § 57 bodu 1. konkursního řádu z roku 1914.

2. Úprava pohledávek vyloučených z uspokojení v insolvenčním řízení týkající se pohledávek z darovacích smluv, obsažená v § 170 písm. c) insolvenčního zákona, je srovnatelná s úpravou obsaženou v § 33 odst. 1 písm. c) ZKV, v § 59 odst. 1 bodu 3. konkursního řádu z roku 1931 a v § 57 bodu 3. konkursního řádu z roku 1914.

3. Úprava pohledávek vyloučených z uspokojení v insolvenčním řízení týkající se pohledávek ze smluvních pokut je srovnatelná s úpravou obsaženou v § 33 odst. 1 písm. e) ZKV.

4. Úprava pohledávek vyloučených z uspokojení v insolvenčním řízení týkající se nákladů účastníků řízení vzniklých jim účastí v insolvenčním řízení, obsažená v § 170 písm. f) insolvenčního zákona, je srovnatelná s úpravou obsaženou v § 33 odst. 1 písm. b) ZKV, v § 59 odst. 1 bodu 1. konkursního řádu z roku 1931 a v § 57 bodu 1. konkursního řádu z roku 1914.

Pro poměry dané věci je nicméně zjevné, že předmětná pohledávka se k těmto ustanovením neváže a že spor se vede výlučně o použitelnost pravidla vyjádřeného v § 170 písm. d) insolvenčního zákona.

21. Úprava pohledávek vyloučených z uspokojení v insolvenčním řízení týkající se pohledávek z mimosmluvních sankcí postihujících majetek dlužníka, obsažená v § 170 písm. d) insolvenčního zákona, je srovnatelná s úpravou obsaženou v § 33 odst. 1 písm. d) ZKV a – jak bude dále rozebráno – s úpravou obsaženou v § 59 odst. 1 bodu 2. konkursního řádu z roku 1931 a v § 57 bodu 2. konkursního řádu z roku 1914.

22. Jakkoli § 59 odst. 1 bodu 2. konkursního řádu z roku 1931 a § 57 bodu 2. konkursního řádu z roku 1914 vylučovala (slovně) z uspokojení v konkursu

pohledávky z titulu „peněžitých trestů pro trestné činy jakéhokoliv druhu“, dobová literatura dovozovala, že výluka se vztahuje na peněžitě tresty jakéhokoliv druhu. Tak v díle Voska, 1926, se k § 57 bodu 2. konkursního řádu z roku 1914 na str. 163 uvádí, že vyloučeny jsou takto „peněžitě tresty uložené soudy i úřady administrativními (finančními) v řízení trestním, kárném i tresty pořádkové“. V díle VOSKA, J. Konkursní, vyrovnací a odpůřčí řády. Právnícké knihkupectví a nakladatelství Linhart & Pekárek. Praha 1931, se k § 59 odst. 1 bodu 2. konkursního řádu z roku 1931 na s. 236–237 uvádí, že: „V konkursu nemohou být vymáhány (proti konkursní podstatě) peněžitě tresty jakéhokoliv druhu, ať byly uloženy soudy, nebo úřady správními (finančními), v řízení civilním, trestním, trestním důchodkovým, kárném (i tresty pořádkové).“ Tamtéž (na str. 235) je citováno (jako použitelné při výkladu § 59 odst. 1 bodu 2. konkursního řádu z roku 1931) rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 1926, sp. zn. R I 793/26, uveřejněné pod č. 6316 Sbírky rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný (dále jen „Vážný č. 6316“), v němž Nejvyšší soud uzavřel, že pod ustanovení § 57 bodu 2. konkursního řádu z roku 1914 spadají nejen tresty soudní, důchodkové a berní, nýbrž i kárné a pořádkové, bez ohledu na to, kým byly uloženy, pokud v sobě nezahrnují náhradu škody. V díle ŠTAJGR, F. Konkursní právo, Nakladatelství Všeherd, Praha 1947, s. 126, se k výkladu § 59 odst. 1 bodu 2. konkursního řádu z roku 1931 uvádí (opět s výslovným odkazem na rozhodnutí Vážný č. 6316), že z konkursu jsou vyloučeny „peněžitě tresty uložené úpádci ať před, nebo po prohlášení konkursu za činy jakéhokoli druhu, tedy jak tresty soudní, tak policejní, daňové, důchodkové, disciplinární, pořádkové, pokud v sobě nezahrnují náhradu škody“.

23. Budiž dále řečeno, že stejně vykládá termín „mimosmluvní sankce postihující majetek úpadce“ [obsažený tehdy v § 33 odst. 1 písm. d) ZKV bez výjimek doplněných s účinností od 1. dubna 1998 až novelou zákona o konkursu a vyrovnání provedenou zákonem č. 12/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů] dílo STEINER, V. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Linde Praha, a. s., Praha 1996 (dále jen „Steiner“). Tam se na str. 192 uvádí, že pod uvedený pojem spadají „nejen tresty soudní, ale i kárné a pořádkové, bez ohledu na to, kým byly uloženy, pokud v sobě nezahrnují náhradu škody“. Tamtéž je v uvedených souvislostech přímo odkazováno na rozhodnutí Vážný č. 6316 (s chybou v čísle judikátu založenou uvedením posledních dvou čísel v opačném pořadí). V díle ZOULÍK, F. Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck 1998, se k výkladu § 33 odst. 1 písm. d) ZKV (ve výše citovaném znění) na str. 178 uvádí, že pod pojem mimosmluvní sankce postihující majetek úpadce patří peněžitě tresty ukládané soudy podle trestního zákona, pokuty ukládané orgány veřejné správy podle zákona o přestupcích a správní sankce ukládané příslušnými správními orgány podle zvláštních zákonů. V díle KOTOUČOVÁ, J. Zákon o konkursu a vyrovnání

nání a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 264, se k témuž ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání uvádí, že mimosmluvní sankcí postihující majetek úpadce může být např. pořádková pokuta uložená soudem. Za mimosmluvní sankci lze dále považovat i peněžitý trest uložený soudem podle trestního zákona, pokuty ukládané státními orgány podle zákona o přestupcích, dále pak správní sankce ukládané správními orgány například podle zákona č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci, v platném znění.

24. V literatuře k insolvenčnímu zákonu se při výkladu § 170 písm. d) insolvenčního zákona omezuje dílo Zelenka, J. a kolektiv: Insolvenční zákon. Poznámkové vydání s důvodovou zprávou. 1. vydání, Praha, Linde 2007, str. 276, na konstatování, že předmětné ustanovení vychází z § 33 odst. 1 ZKV, jež v zásadě toliko zpřesňuje. V díle KOZÁK, J., BUDÍN, P., DADAM, A., PACHL, L. Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář. Praha: ASPI, a. s., 2008, s. 221, se uvádí, že tímto ustanovením mají být vyloučeny z úhrady sankce dané právní úpravou u uvedených povinností. V díle HÁSOVÁ, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 600-608, se pak uvádí, že „v oblasti mimosmluvních sankcí jako nároků vyloučených z uspokojení v průběhu insolvenčního řízení i nadále platí, že se jedná zejména o pokuty ukládané správními úřady, o správní sankce ukládané opět správními orgány podle zvláštních zákonů a též o peněžitě tresty ukládané soudy podle trestního zákona“.

25. Ve výkladu § 170 písm. d) insolvenčního zákona byla dále soudní praxe sjednocena tím, že Nejvyšší soud uveřejnil pod č. 44/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 9. 2012, sp. zn. 1 VSPH XY (dále jen „R 44/2013“), s právní větou, podle níž:

„V insolvenčním řízení se zásadně neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku mimosmluvní sankce, včetně nezaplacené blokové pokuty [§ 170 písm. d) insolvenčního zákona], ani jejich příslušenství, včetně nákladů za nařízení daňové exekuce (§ 182 a § 183 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu). Přihlášku takové pohledávky insolvenční soud odmítne podle § 185 insolvenčního zákona.“

26. V rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 4. 2. 2010, č. j. 22 Ca 234/2009-39, uveřejněném pod č. 2134/2010 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, byla mezi pohledávku vyloučenou z uspokojení v insolvenčním řízení podle § 170 písm. d) insolvenčního zákona zařazena pokuta uložená dlužníku za správní delikty podle § 26 odst. 1 písm. c) a i), odst. 2 zákona č. 251/2005 Sb., o inspekci práce.

27. V takto ustaveném právním rámci lze k dovolatelově pohledávce uvést (ve vazbě na kategorizaci pohledávek popsanych v R 54/2012), že jde o pohledávku, která vznikla před rozhodnutím o úpadku a kterou jako věřitel uplatňuje vůči dlužníku [za předpokladu, že pro ni neplatí výluka plynoucí z § 170 písm. d) insolvenčního zákona] přihláškou (§ 165 insolvenčního zákona). Podle výše poda-

ného přehledu pak není žádných pochyb o tom, že pokuta ve výši 24 500 Kč uložená dlužníku za přestupek podle § 12 odst. 1, § 14 odst. 1 a § 22 odst. 4 zákona o přestupcích je mimosmluvní sankcí vyloučenou z uspokojení v insolvenčním řízení podle § 170 písm. d) insolvenčního zákona.

č. 24

28. Otázkou rozhodnou pro výsledek dovolacího řízení je pouze to, zda částka 1 000 Kč představující paušální částku nákladů řízení o přestupcích ve smyslu § 79 odst. 1 věty druhé zákona o přestupcích, jejíž výši vymezuje § 1 odst. 1 vyhlášky o paušální částce, je nákladem spojeným s uložením pokuty, a tedy příslušenstvím pokuty ve smyslu § 121 odst. 3 obč. zák. (jak uzavřel odvolací soud), nebo zda má jinou povahu a jakou.

29. Náklady řízení o přestupcích představují zejména nezbytné výdaje (prozatímně) nesené státem (obcí, jež rozhoduje o přestupku) či stranami řízení, a to za tím účelem, aby mohlo být řízení řádně vedeno a ukončeno. Jde např. o hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, tlumočné, znalečné, náklady na sepsání písemností a jejich doručení, nebo výdaje kanceláře, přičemž povinnost nahradit státu (obci, jež rozhoduje o přestupku) náklady spojené s projednáváním přestupku jde ve smyslu § 79 odst. 1 zákona o přestupcích buď k tíži občana, který byl uznán vinným z přestupku, nebo k tíži navrhovatele, bylo-li řízení o přestupku zahájené na jeho návrh zastaveno podle § 76 odst. 1 písm. a), b), c) nebo j) zákona o přestupcích. Je také na místě zdůraznit, že o povinnosti k náhradě nákladů řízení musí přestupkový orgán rozhodnout vždy i v případě, kdy od uložení sankce upouští, tedy v případě, kdy podle § 11 odst. 3 zákona o přestupcích (v rozhodném znění) postačuje k nápravě pachatele samotné projednání přestupku. Povinnost k náhradě nákladů řízení pak má i ten občan, jenž byl v přestupkovém řízení uznán vinným a jemuž byla uložena nikoli pokuta, ale jiná sankce podle § 11 odst. 1 zákona o přestupcích (v rozhodném znění) {napomenutí [písmeno a)], zákaz činnosti [písmeno c)], propadnutí věci [písmeno d)]}.

30. Na druhé straně vylučuje zákon o přestupcích možnost uložení náhrady nákladů řízení o přestupcích v blokovém řízení a v příkazním řízení (§ 79 odst. 2 zákona o přestupcích) a umožňuje rozhodujícímu orgánu zcela nebo zčásti upustit od uložení povinnosti nahradit náklady řízení o přestupcích z důvodů zvláštního zřetele hodných (§ 79 odst. 3 zákona o přestupcích).

31. Účel paušální náhrady nákladů řízení o přestupcích tak nesměruje k potrestání (a to ani u osoby, které je za spáchaný přestupek uložena pokuta), ale právě k tomu, aby státu (v režimu § 79 odst. 3 zákona o přestupcích obci, jejíž orgán rozhodl o přestupku) byla (alespoň zčásti, „paušálem“) nahrazena majetková újma spočívající ve vynaložení nákladů nezbytných k projednání přestupku a rozhodnutí o něm. Povaha takového nároku se více než „příslušenství mimosmluvní sankce“ blíží škodnímu nároku, jež z působnosti obdobných pravidel obsažených v konkursních řádech z roku 1914 a 1931 vylučovala prvorepubliková judikatura (srov. opět rozhodnutí Vážný č. 6316) a z působnosti pravidla obsaženého v ob-

dobně formulovaném § 33 odst. 1 písm. d) ZKV literatura (srov. opět STEINER, s. 192). Má totiž za úkol (byť i jen zčásti, relativně nízce nastaveným „paušálem“) reparovat majetkovou újmu vzniklou státu (v daných poměrech obci, jež plní úkoly státu a jejíž orgán o přestupku rozhodoval) coby náklady nezbytně vynaložené za účelem projednání přestupku a rozhodnutí o něm. V dotčeném ohledu nejde o případ srovnatelný s tím, jenž byl řešen v R 44/2013 ve vazbě na náklady za nařízení exekuce spojené s vymáháním uložené pokuty.

32. V této souvislosti je zjevně nepřípadný poukaz odvolacího soudu na § 121 odst. 3 obč. zák., když sankce ukládaná (za spáchaný přestupek) podle zákona o přestupcích (o jejíž „příslušenství“ v podobě „nákladů spojených s uložením pokuty a jejím vymáháním“ mělo jít podle odvolacího soudu) nemá původ v právu občanském (není občanskoprávním nárokem).

33. Nejvyšší soud tudíž uzavírá, že pohledávka vzniklá před rozhodnutím o úpadku dlužníka a představovaná paušální částkou nákladů řízení o přestupcích ve smyslu § 79 odst. 1 věty druhé zákona o přestupcích, jejíž výši vymezuje § 1 odst. 1 vyhlášky o paušální částce, není mimosmluvní sankcí ve smyslu § 170 písm. d) insolvenčního zákona (ani „příslušenstvím“ takové mimosmluvní sankce), a je-li řádně a včas přihlášena, lze ji uspokojit v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka.

34. Dovolání je tudíž důvodné. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí změnil [ve shodě s § 243d písm. b) o. s. ř., když dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout] v tom duchu, že přihláška pohledávky věřitele č. 5 se v rozsahu týkajícím se částky 1 000 Kč, představující paušální částku nákladů řízení o přestupcích, neodmítá.

Č. 25

Č. 25

Insolvenční řízení, Zajištění nároku poškozeného

§ 173 odst. 1 IZ ve znění od 1. 8. 2013, § 167 odst. 2 IZ ve znění od 1. 8. 2013

Podle ustanovení § 173 odst. 1 věty třetí insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 8. 2013 může věřitel přihlásit vykonatelnou pohledávku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem po uplynutí propadné přihlašovací lhůty určené rozhodnutím o úpadku dlužníka jen tehdy, jestliže zajištění majetku náležejícího do majetkové podstaty dlužníka provedené v trestním řízení vzniklo podle trestního řádu nejdříve v době od 1. 8. 2013; to platí bez zřetele k tomu, zda insolvenční řízení bylo zahájeno před nebo po uvedeném datu.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2017, sen. zn. 29 NSČR 14/2015, ECLI:CZ:NS:2017:29.NSCR.14.2015.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání věřitele č. 18 proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 25. 11. 2014, sp. zn. KSBR 39 INS 20426/2011, I VSOL 801/2014-P20.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 17. 6. 2014, č. j. KSBR 39 INS XY, Krajský soud v Brně (dále též jen „insolvenční soud“):

1. Odmítl přihlášku pohledávky č. 20 věřitele č. 18 M. R. ve výši 1 690 000 Kč (bod I. výroku).

2. Určil, že právní mocí usnesení končí účast M. R. v insolvenčním řízení (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud vyšel zejména z toho, že:

1. Dne 8. 11. 2011 bylo u insolvenčního soudu zahájeno insolvenční řízení na majetek dlužnice (Ing. M. T.) a téhož dne v 10:36 hodin nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení.

2. Usnesením ze dne 10. 1. 2013, č. j. KSBR 39 INS XY (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne), zjistil insolvenční soud úpadek dlužnice (bod I. výroku) a vyzval věřitele (kteří tak dosud neučinili), aby do 30 dnů od okamžiku

zveřejnění rozhodnutí o úpadku v insolvenčním rejstříku přihlásili své pohledávky, s poučením, že k později podaným přihláškám se nebude přihlížet a takto uplatněné pohledávky nebudou uspokojeny v insolvenčním řízení (bod V. výroku).

3. Lhůta stanovená pro přihlašování pohledávek věřitelů uplynula dne 11. 2. 2013.

4. M. R. přihlásil pohledávku ve výši 1 690 000 Kč do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužnice přihláškou doručenou insolvenčnímu soudu dne 9. 5. 2014 a předanou na poštu k přepravě dne 7. 5. 2014.

5. V přihlášce M. R. uvedl, že ji přihlašuje jako zajištěnou na základě usnesení Policie České republiky, Krajského ředitelství Policie Jihomoravského kraje, Územního odboru služby kriminální policie a vyšetřování, oddělení hospodářské kriminality U. H. ze dne 28. 4. 2009, č. j. ORUH-145/TČ-80-2007-PAJ (dále jen „usnesení o zajištění nemovitostí“), kterým bylo rozhodnuto o zajištění majetku dle § 79d zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) [dále též jen „tr. ř.“]. Předmět zajištění tvořily nemovitosti zapsané na listu vlastnictví č. 532 v katastrálním území S. u V., a to: pozemky parcelních čísel XY, XY, XY, XY, XY, XY, XY a XY (dále jen „nemovitosti“). Jako důvod vzniku pohledávky uvedl M. R. náhradu škody způsobenou trestným činem, která byla přiznána pravomocnými trestními rozsudky (rozsudky Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 4. 5. 2010, č. j. 61 T 1/2010-522, a ze dne 23. 5. 2011, č. j. 61 T 1/2010-679).

3. Na tomto základě insolvenční soud – vycházející z § 173 odst. 1 a § 185 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – dospěl k následujícím závěrům:

1. O zajištění majetku nebylo rozhodnuto v trestním řízení, ve kterém soud rozhodl o náhradě škody (rozsudkem Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 23. 5. 2011), když usnesení o zajištění nemovitostí bylo vydáno v jiném trestním řízení. Ustanovení § 173 odst. 1 (věty třetí) insolvenčního zákona proto na věc nelze aplikovat a M. R. měl přihlásit pohledávku do insolvenčního řízení ve lhůtě určené rozhodnutím o úpadku.

2. Přihláška pohledávky č. 20 však byla podána po uplynutí této lhůty, takže ji insolvenční soud odmítl jako opožděnou.

4. K odvolání M. R. Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 25. 11. 2014, č. j. KSBŘ 39 INS XY, 1 VSOL XY, potvrdil usnesení insolvenčního soudu.

5. Odvolací soud vyšel dále z toho, že:

1. Podle usnesení o zajištění nemovitostí šlo o nemovitosti ve vlastnictví dlužnice (tehdy pod příjmením M.) a Mgr. R. M.

2. Rozsudkem Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 23. 5. 2011 byla dlužnice (tehdy pod příjmením M.) uznána vinnou, že opakovaně v úmyslu získat peníze a tyto použít pro vlastní potřebu, a to s vědomím, že nebude schopna v termínu splatnosti, a pravděpodobně ani později, takto získané peníze vrátit,

č. 25

s čímž byla srozuměna, neboť se nacházela ve velmi špatné finanční situaci, pak postupně vylákala finanční prostředky, a to mimo jiné též od M. R., čímž mu způsobila škodu ve výši 1 690 000 Kč. Tímto jednáním spáchala zločin podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 5, písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „tr. zák.“), za který byla odsouzena a podle § 228 odst. 1 tr. ř. jí byla uložena povinnost zaplatit poškozeným náhradu škody, z toho (mimo jiné) M. R. částku 1 690 000 Kč.

6. Na tomto základě odvolací soud – vycházejí z § 173 odst. 1 insolvenčního zákona a z § 47, § 48 a § 79d odst. 1 tr. ř. – dospěl po přezkoumání usnesení insolvenčního soudu k následujícím závěrům:

1. Účelem právní úpravy zajištění nároku poškozeného obsažené v § 47 až § 49 tr. ř. a v zákoně č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, je, aby byl v průběhu trestního řízení nebo bezprostředně po jeho skončení uspokojen z majetku obviněného nárok poškozeného na náhradu škody mu trestným činem způsobené nebo na vydání bezdůvodného obohacení; z toho plyne, že tu existuje oprávněný důvod pro nařízení a provedení výkonu rozhodnutí v civilním řízení přednostně ve prospěch osoby poškozené v trestním řízení, jestliže byl z její strany uplatněn nárok – podán návrh na nařízení výkonu rozhodnutí – v době do zrušení zajištění, tedy nejpozději do uplynutí 2 měsíců od právní moci odsuzujícího trestního rozsudku. Teprve dnem následujícím po právní moci zrušení zajištění (za situace nepodání návrhu na výkon rozhodnutí poškozeným) je majetek obviněného uvolněn pro postup při výkonu rozhodnutí podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), ve vztahu ke třetím osobám, tj. ostatním oprávněným, disponujícím vykonatelným titulem proti obviněnému; „rozhodnutí“ (jde o rozsudek) Nejvyššího soudu ze dne 12. září 2012, „č. j.“ (správně „sp. zn.“) 28 Cdo 4279/2011 [rozhodnutí je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu]. Majetkem obviněného, který by mohl být zajištěn podle § 47 tr. ř., nejsou věci získané trestným činem, například věci zpronevěřené nebo odcizené. Zajistit nárok poškozeného rozhodnutím podle § 47 tr. ř. lze však na nemovitostech, které obviněný měl získat trestným činem podvodu podle § 250 „trestního zákona“ (rozuměj zákona č. 140/1961 Sb.) spáchaným vůči poškozenému a které byly zapsány v katastru nemovitostí jako majetek obviněného.

2. Promítnuto do poměrů projednávané věci odvolací soud konstatuje, že § 173 odst. 1 insolvenčního zákona má na mysli zajištění majetku podle § 47 až § 49 tr. ř., kterým se zajišťuje nárok poškozeného na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo vydáním bezdůvodného obohacení získaného trestným činem, a nikoliv zajištění podle § 79d tr. ř., jehož účelem je zajištění majetku pro případ, že bude následně rozhodováno o jeho propadnutí.

3. V trestním řízení, které skončilo pravomocným odsouzením dlužnice rozsudkem Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 23. 5. 2011 a kterým bylo dlužnici uloženo zaplatit M. R. náhradu škody ve výši 1 690 000 Kč, ovšem nebylo rozhodnuto o zajištění podle § 47 a násl. tr. ř., ale podle § 79d tr. ř. Proto byl M. R. povinen podat přihlášku pohledávky u insolvenčního soudu ve lhůtě stanovené rozhodnutím o úpadku, což neučinil. Přihlášku pohledávky č. 20 odevzdal M. R. k poštovní přepravě až dne 7. 5. 2014, a proto insolvenční soud k takto pozdě uplatněné pohledávce nepřihlíží a pohledávka se v insolvenčním řízení neuspokojuje.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti usnesení odvolacího soudu podal M. R. dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, namítaje, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil tak, že usnesení insolvenčního soudu se mění v tom duchu, že přihláška pohledávky č. 20 se neodmítá, případně aby zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

8. Odvolacímu soudu vytýká dovolatel nesprávnost názoru, že slovní spojení „byl zajištěn majetek v majetkové podstatě dlužníka“ použité v § 173 odst. 1 insolvenčního zákona se vztahuje pouze na zajištění provedené podle § 47 tr. ř., a nikoli na zajištění podle § 79d tr. ř.

9. Dovolatel – cituje § 173 odst. 1 insolvenčního zákona – poukazuje na to, že zajištění majetku je v trestním řádu upraveno na dvou místech; jednak v § 47 tr. ř., jednak v § 79d tr. ř. Vzhledem k tomu, že § 173 odst. 1 insolvenčního zákona nemluví blíže o tom, jakého zajištění v trestním řízení se týká, je nutno dovodit, že jde o jakékoli možné zajištění dle trestního řádu. Názor odvolacího soudu, že jde pouze o zajištění dle § 47 tr. ř., je neudržitelný, protože neodůvodněně diskriminuje zajištění podle § 79d tr. ř. oproti zajištění podle § 47 tr. ř.

10. Kdyby zákonodárce zamýšlel omezit použitelnost § 173 odst. 1 insolvenčního zákona pouze na zajištění podle § 47 tr. ř., nic mu nebránilo uvést to výslovně, nebo alespoň nepřímou, prostřednictvím odkazu na typ zajištění dle trestního řádu v poznámce pod čarou. Jelikož taková výslovná úprava chybí, nelze rozlišovat pro účely podání přihlášky podle § 173 odst. 1 insolvenčního zákona mezi zajištěním podle § 47 tr. ř. na straně jedné a podle § 79d tr. ř. na straně druhé.

11. Postupem zvoleným odvolacím soudem dochází k ničím neodůvodněným rozdílům mezi věřiteli, kteří mají pohledávku z důvodu škody způsobené spáchaným trestným činem zajištěnou dle § 47 tr. ř., a věřiteli, kteří mají obdob-

nou pohledávku zajištěnu dle § 79d tr. ř. Poškození nemají možnost zajištění majetku dlužníka a jeho způsob vynutit; je na orgánech činných v trestním řízení, zda majetek dlužníka zajistí a jaký způsob k tomu zvolí. Přistoupit na argumenty odvolacího soudu by znamenalo připustit, že orgány činné v trestním řízení mohou *de facto* ovlivňovat možnost uplatnění pohledávky poškozeného v insolvenčním řízení. Takový závěr je jistě absurdní. Ovlivňování chodu insolvenčního řízení nepatří mezi úkoly orgánů činných v trestním řízení. Zákodárce nepochybně nemohl mít na mysli dát jim takovouto pravomoc. Protože závěr odvolacího soudu vede k absurdním důsledkům, nemůže být správný. Zajištění majetku ve smyslu § 173 odst. 1 insolvenčního zákona se proto musí vztahovat jak na zajištění podle § 47 tr. ř., tak na zajištění podle § 79d tr. ř., uzavírá dovolatel.

III.

Přípustnost dovolání

12. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (ve znění účinném od 1. 1. 2014 do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. čl. II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Srov. k tomu dále (ve vazbě na skutečnost, že insolvenční řízení bylo zahájeno před 1. lednem 2014) i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2014, sen. zn. 29 NSČR 45/2014, uveřejněné pod č. 80/2014 Sb. rozh. obč.

13. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když v posouzení právní otázky dovoláním předestřené (zda úprava obsažená v § 173 odst. 1 větě třetí insolvenčního zákona se vztahuje i na zajištění podle § 79d odst. 1 tr. ř.) jde o věc dovolacím soudem nefěřenou.

IV.

Důvodnost dovolání

14. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

15. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

16. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona a trestního řádu:

§ 167 (insolvenčního zákona)

...

(2) Věřitelé vykonatelných pohledávek na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem se uspokojují ze zpeněžení věci, práva pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, byly-li tyto hodnoty zajištěny v trestním řízení o tomto trestném činu a přihláška pohledávky byla podána v době, kdy zajištění podle trestního řádu trvá, nebo podal-li takový věřitel návrh na výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech v době, kdy zajištění podle trestního řádu trvalo. Pro pořadí uspokojení podle odstavce 1 je rozhodující doba vzniku zajištění podle trestního řádu. Ustanovení týkající se postavení zajištěných věřitelů platí pro tyto věřitele obdobně.

...

§ 173 (insolvenčního zákona)

Podání přihlášky

(1) Věřitelé podávají přihlášky pohledávek u insolvenčního soudu od zahájení insolvenčního řízení až do uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku. K přihláškám, které jsou podány později, insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují. Věřitelé vykonatelných pohledávek na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem podávají přihlášky pohledávek u insolvenčního soudu kdykoli v průběhu insolvenčního řízení, pokud v trestním řízení o tomto trestném činu byl zajištěn majetek v majetkové podstatě dlužníka a přihláška pohledávky byla podána v době, kdy zajištění podle trestního řádu trvá.

...

Zajištění nároku poškozeného

§ 47 tr. ř.

(1) Je-li důvodná obava, že uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem bude mařeno nebo ztěžováno, lze nárok až do pravděpodobné výše škody nebo nemajetkové újmy nebo až do pravděpodobného rozsahu bezdůvodného obohacení zajistit na majetku obviněného.

(2) O zajištění podle odstavce 1 rozhoduje soud na návrh státního zástupce nebo poškozeného, v přípravném řízení státní zástupce na návrh poškozeného. V přípravném řízení může státní zástupce nárok zajistit i bez návrhu poškozeného, vyžaduje-li to ochrana jeho zájmů, zejména hrozí-li nebezpečí z prodlení.

(3) Je-li poškozenému známo, že obviněný je vlastníkem nemovitosti nebo má některou movitou věc umístěnou mimo místo jeho trvalého nebo jiného pobytu,

uvede podle možností již v návrhu na zajištění svého nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, kde taková věc je.

č. 25

(4) V usnesení o zajištění majetku zakáže soud a v přípravném řízení státní zástupce obviněnému, aby nakládal s věcmi, které jsou uvedeny v usnesení o zajištění, nebo které při výkonu takového rozhodnutí budou sepsány; dále obviněnému zakáže, aby po oznámení usnesení majetek převedl na někoho jiného nebo ho zatížil, a uloží mu, aby soudu do 15 dnů od oznámení usnesení sdělil, zda a kdo má k majetku předkupní nebo jiné právo, s poučením, že jinak obviněný odpovídá za škodu tím způsobenou.

(5) Zajišťovat nelze nárok, který nelze v trestním řízení uplatnit. K zajištění nároku nemůže být použito věcí, které nelze podle občanskoprávních předpisů postihnout výkonem soudního rozhodnutí. Zajištění nepodléhají peněžité dávky sociální péče, dávky pomoci v hmotné nouzi a z dávek státní sociální podpory příspěvek na bydlení a dávky státní sociální podpory vyplácené obviněnému podle zvláštního zákona jednorázově, a dále

a) pohledávky obviněného na výplatu odměny z pracovněprávního nebo obdobného poměru,

b) pohledávky obviněného na výplatu výživného,

c) pohledávky na výplatu dávek nemocenského a důchodového pojištění a

d) dávky státní sociální podpory, které nejsou vypláceny jednorázově do výše součtu měsíčních odůvodněných nákladů na bydlení stanovených zvláštním právním předpisem prokázaných obviněným a částky životního minima stanovené podle zvláštních právních předpisů na osobu obviněného a osoby, o jejichž výchovu a výživu je obviněný povinen pečovat, pokud nemají vlastní zdroj příjmů.

(6) Pokud trvá zajištění, jsou neúčinné veškeré právní úkony obviněného, které se týkají zajištěného majetku, s výjimkou úkonů směřujících k odvrácení bezprostředně hrozící škody.

(7) S majetkem obviněného, na který se vztahuje rozhodnutí o zajištění podle odstavců 1 a 2, lze v rámci výkonu rozhodnutí nakládat jen po předchozím souhlasu soudu a v přípravném řízení státního zástupce.

(8) Práva třetích osob k zajištěnému majetku lze uplatnit podle zvláštního právního předpisu.

(9) Poškozený musí být o zajištění jeho nároku vždy vyrozuměn s upozorněním na důvody, pro něž se zajištění podle § 48 odst. 1 zruší.

(10) Výkon rozhodnutí o zajištění nároku poškozeného a postup při správě zajištěného majetku stanoví zvláštní právní předpis.

§ 79d tr. ř.

Zajištění nemovitosti

(1) Nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že nemovitost je určena ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byla užita, nebo je výnosem z trest-

né činnosti, může předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán rozhodnout o zajištění takové nemovitosti. Policejní orgán k takovému rozhodnutí potřebuje předchozí souhlas státního zástupce. Předchozího souhlasu státního zástupce není třeba v naléhavých případech, které nesnesou odkladu. Policejní orgán je v takovém případě povinen do 48 hodin své rozhodnutí předložit státnímu zástupci, který s ním buď vysloví souhlas, nebo je zruší. Proti rozhodnutí o zajištění nemovitosti je přípustná stížnost.

(2) V usnesení o zajištění nemovitosti se zakáže vlastníkově nemovitosti, aby nakládal s nemovitostí uvedenou v usnesení; zejména se mu zakáže, aby po oznámení usnesení nemovitost převedl na někoho jiného nebo ji zatížil, a uloží se mu, aby předsedovi senátu a v přípravném řízení státnímu zástupci do 15 dnů od oznámení usnesení sdělil, zda a kdo má k nemovitosti předkupní nebo jiné právo, s poučením, že jinak vlastník nemovitosti odpovídá za škodu tím způsobenou. Opis usnesení o zajištění zašle orgán uvedený v odstavci 1 příslušnému katastrálnímu úřadu. Státní zástupce zašle příslušnému katastrálnímu úřadu opis rozhodnutí o zrušení zajištění nemovitosti podle odstavce 1.

(3) Předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo s jeho souhlasem policejní orgán provede v případě nutnosti ohledání nemovitosti a jejího příslušenství; o době a místě ohledání uvědomí vlastníka nemovitosti nebo osobu, která s ním žije ve společné domácnosti, a dále osobu, o níž je známo, že má k nemovitosti práva. Vlastník nemovitosti nebo osoba s ním žijící ve společné domácnosti, a dále osoba, o níž je známo, že má k nemovitosti práva, jsou povinni prohlídku nemovitosti a jejího příslušenství umožnit.

(4) Pravomocné usnesení o zajištění nemovitosti doručí orgán činný v trestním řízení uvedený v odstavci 1 osobám, o nichž je mu známo, že mají k nemovitosti předkupní, nájemní nebo jiné právo; dále je doručí finančnímu úřadu a obecnímu úřadu, v jejichž obvodu se nemovitost nachází a v jejichž obvodu má vlastník nemovitosti trvalý nebo jiný pobyt. Rozhodl-li o zajištění nemovitosti předseda senátu, pravomocné usnesení o zajištění nemovitosti se vyvěsí na úřední desce soudu, v přípravném řízení se vhodným způsobem uveřejní u příslušného státního zastupitelství. O nabytí právní moci tohoto usnesení vyrozumí orgán činný v trestním řízení, který rozhodl o zajištění podle odstavce 1, příslušný katastrální úřad.

(5) Vklad vlastnického nebo jiného práva k zajištěné nemovitosti podle zvláštního právního předpisu lze po vyrozumění příslušného katastrálního úřadu podle odstavce 2 provést jen s předchozím souhlasem orgánu, který rozhodl o zajištění podle odstavce 1. Návrh na vklad práva týkajícího se zajištěné nemovitosti podaný podle zvláštního právního předpisu před vydáním usnesení o jejím zajištění, o němž dosud nebylo příslušným orgánem pravomocně rozhodnuto, pozbývá své právní účinky ke dni nabytí právní moci usnesení o zajištění této nemovitosti.

(6) Práva třetích osob k zajištěné nemovitosti lze uplatnit podle zvláštního právního předpisu. Se zajištěnou nemovitostí lze v rámci výkonu rozhodnutí na-

kládat jen po předchozím souhlasu soudce a v přípravném řízení státního zástupce; to neplatí, je-li výkon rozhodnutí prováděn k uspokojení pohledávky státu.

(7) Jestliže zajištění nemovitosti pro účely trestního řízení již není nutné, nebo zajištění nemovitosti není nutné ve stanoveném rozsahu, orgán činný v trestním řízení uvedený v odstavci 1 zajištění zruší nebo je omezí. Policejní orgán k takovému rozhodnutí potřebuje předchozí souhlas státního zástupce. Proti rozhodnutí o zrušení nebo omezení zajištění je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

(8) Vlastník nemovitosti, která byla zajištěna, má právo kdykoli žádat o zrušení nebo omezení zajištění. O takové žádosti musí státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu bezodkladně rozhodnout. Byla-li žádost zamítnuta, může ji vlastník nemovitosti, neuvede-li v ní nové důvody, opakovat až po uplynutí třiceti dnů od právní moci rozhodnutí. Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost.

(9) Postup při správě zajištěné nemovitosti stanoví zvláštní právní předpis.

17. Ve výše citované podobě platila § 167 odst. 2 a § 173 odst. 1 insolvenčního zákona s účinností od 1. srpna 2013, kdy byl v § 167 insolvenčního zákona vložen nový odstavec 2 a § 173 odst. 1 insolvenčního zákona byl doplněn o třetí větu v důsledku změn promítnutých v textu insolvenčního zákona zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). Ke stejnému datu platila v podobě citované výše rovněž § 47 tr. ř. a § 79d tr. ř. Do vydání napadeného usnesení nedoznalo změn žádné z výše citovaných ustanovení. Budiž dodáno, že ustanovení 79d tr. ř. platilo v nezměněné podobě již v době vydání usnesení o zajištění nemovitostí (28. 4. 2009).

18. Již na tomto místě pak Nejvyšší soud podotýká, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované k výkladu právních norem Ústavním soudem již ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96, uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazku 9, ročníku 1997, části I., pod pořadovým číslem 9. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu *e ratione legis* před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného

znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad *e ratione legis* před výkladem jazykovým.

19. Jazykový výklad § 173 odst. 1 věty třetí insolvenčního zákona nevybízí k závěru, že zákonodárce činí (z hlediska dopadů právní normy na okruh jejích adresátů) rozdílnost mezi věřiteli vykonatelných pohledávek na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem podle druhu zajištění majetku náležejícího do majetkové podstaty dlužníka v trestním řízení [podle toho, zda jde o (odvolacím soudem aprobevané) zajištění podle § 47 až § 49 tr. ř. nebo o (odvolacím soudem odmítnuté) zajištění podle § 79d tr. ř.]. Zbývá prověřit, zda aplikace doslovného znění daného ustanovení (jež nečiní rozdílu mezi druhy zajištění podle trestního řádu) zakládá (v intencích výše citovaných závěrů pléna Ústavního soudu) rozpor s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost.

20. Vládní návrh zákona o obětech trestných činů projednávala Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 6. volebním období 2010–2013 jako tisk č. 617. Novelizace insolvenčního zákona nebyla součástí návrhu zákona předkládaného vládou, takže jeho důvodová zpráva se k úpravám § 167 odst. 2 a § 173 odst. 1 insolvenčního zákona žádným způsobem nevyjadřuje. Úprava obsažená v označených ustanoveních insolvenčního zákona byla převzata do zákona o obětech trestných činů z pozměňovacích návrhů obsažených v usnesení ústavněprávního výboru Poslanecké sněmovny České republiky ze dne 21. 11. 2012, č. 142 (sněmovní tisk 617/2), jež rovněž nebyly opatřeny důvodovou zprávou. Zdůvodnění těchto změn nezaznělo v průběhu (čtyřicáté deváté) schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, konané (ohledně zákona o obětech trestných činů) ve dnech 4. 12. 2012, 11. 12. 2012 a 14. 12. 2012 (druhé čtení) a dne 18. 12. 2012 (třetí čtení).

21. S odvolacím soudem lze souhlasit v tom, že k zajištění nároku poškozeného na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem slouží v trestním řádu úprava obsažená v § 47 (poškozený má podle § 47 odst. 2 tr. ř. i právo takové zajištění navrhnout), kdežto úprava obsažená v § 79d připouští zajištění nemovitosti, jež byla určena ke spáchání trestného činu nebo byla užita k jeho spáchání anebo je výnosem z trestné činnosti (srov. § 79d odst. 1 tr. ř.), tedy zajištění, jež při odsouzení pachatele zpravidla vyústí (může vyústit) v trest propadnutí (zajištěné) věci (srov. § 70 tr. zák.) nebo trest propadnutí majetku (srov. § 66 tr. zák.) a jež (podle dikce § 79d tr. ř.) nemá za cíl chránit majetkové zájmy poškozeného (jemuž trestní řád nepřiznává ani právo takové zajištění navrhnout). Tam, kde zajištění podle § 79d tr. ř. trvá (ke dni podání přihlášky věřitelem vykonatelné

č. 25

pohledávky na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem), jelikož očekávaný následek nenastal (trest propadnutí věci nebo trest propadnutí majetku nebyl uložen), však není důvod vylučovat přihlašovatele takové pohledávky z působnosti ustanovení § 173 odst. 1 věty třetí insolvenčního zákona s poukazem na to, že nejde o zajištění podle § 47 tr. ř.; k naplnění účelů zamýšleného označeným ustanovením insolvenčního zákona (směřujícího k vyššímu standardu ochrany obětí trestného činu i v majetkové oblasti) může za dané situace dojít, i když šlo o zajištění zřízené podle § 79d tr. ř.

22. Ostatně, o ošidnosti rozlišování mezi zajištěním podle § 47 tr. ř. na straně jedné a podle § 79d tr. ř. na straně druhé svědčí i obsah usnesení o zajištění nemovitostí rozhodného pro tuto věc [jak je založeno v přihláškovém spisu (P20-3) a jak z něj vyšly oba soudy]. Z něj je patrné, že k zajištění došlo „podle § 79d odst. 1 tr. ř.“, uvádí se v něm ale též, že:

„Za daného důkazního stavu je tedy na místě učinit opatření, aby do rozhodnutí soudu nedošlo k převedení nemovitostí na jiné osoby nebo jejich další zatížení, a tím ke zmaření jednoho ze základních úkolů trestního řízení, kterým je zajišťování výnosů z trestné činnosti a zajištění nároků poškozeného.“

Jinak řečeno, i z předmětného usnesení o zajištění nemovitostí se podává, že jeho vydáním bylo sledováno i „zajištění nároků poškozeného“.

23. Právní posouzení věci odvolacím soudem tudíž v dotčeném ohledu neobstojí. Budiž nicméně dále uvedeno, že oba soudy tím, že úpravu obsaženou v § 173 odst. 1 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 8. 2013 aplikovaly na insolvenční řízení (vedené na majetek dlužnice) zahájené před uvedeným datem (8. 11. 2011), daly zřetelně najevo, že jejich úvaha se řídila úsudkem, že nová podoba uvedeného ustanovení je takto uplatnitelná na základě principu nepravé zpětné účinnosti (retroaktivity) zákona. Tento závěr ovšem není (beze zbytku) přiléhavý.

24. V usnesení ze dne 18. 4. 2000, sp. zn. 21 Cdo 2525/99, uveřejněném pod č. 34/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud vysvětlil, že nový právní předpis, který řeší stejný právní institut jinak (zcela nebo jen zčásti) než dosavadní právní úprava, nemusí mít – obecně vzato – na právní vztahy, které vznikly před jeho účinností, žádný vliv. Takováto situace nastává, stanoví-li nový právní předpis, že se jím řídí jen právní vztahy, které vznikly po jeho účinnosti, a že tedy právní vztahy, vzniklé před jeho účinností, se včetně všech práv a nároků řídí dosavadními předpisy, i když tato práva a nároky vzniknou až po účinnosti nového právního předpisu. Obvykle však má nový právní předpis vliv i na právní vztahy, které vznikly před jeho účinností; v takovémto případě nastává tzv. zpětná účinnost (retroaktivita) nového právního předpisu. Právní teorie rozeznává zpětnou účinnost (retroaktivitu) pravou a nepravou. O pravou zpětnou účinnost (retroaktivitu) jde tehdy, jestliže se novým právním předpisem má řídit

vznik právního vztahu a nároků účastníků z tohoto vztahu také v případě, kdy právní vztah nebo nároky z něj vyplývající vznikly před účinností nového právního předpisu. Nepravá zpětná účinnost (retroaktivita) znamená, že novým právním předpisem se sice mají řídit i právní vztahy vzniklé před jeho účinností, avšak až ode dne jeho účinnosti; samotný vznik těchto právních vztahů a nároky z těchto vztahů, vzniklé před účinností nového právního předpisu, se spravují dosavadní právní úpravou.

25. Shodným způsobem vyložil pojmy pravá a nepravá zpětná účinnost (retroaktivita) také Ústavní soud. Ten v nálezu svého pléna ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96, uveřejněném pod č. 63/1997 Sb. (dále též jen „nález pléna“), odkázal na definici obsaženou v díle TILSCH, E. Občanské právo. Obecná část. Praha 1925, s. 75–78, podle které:

„Pravé zpětné působení nového zákona jest tu jen tehdy, když působí i pro dobu minulou... Nepravé zpětné působení ... tu jest, když nový zákon nařizuje, že ho má být užito i na staré právní poměry již založené, ale teprve od doby, kdy počíná působnost nového zákona, anebo od doby ještě pozdější.“

Ve shodě s článkem TICHÝ, L. K časové působnosti novely občanského zákoníku, uveřejněným v časopise Právník č. 12, ročník 1984, s. 1104, Ústavní soud tamtéž zdůraznil, že pravá retroaktivita pak „zahrnuje v podstatě dvě odlišné situace“, a to za prvé „stav, že nová úprava dává vznik (novým právním) vztahům před její účinností za podmínek, které teprve dodatečně stanovila“, a za druhé „novela může měnit právní vztahy vzniklé podle staré právní úpravy, a to ještě před účinností nového zákona“. Pro pravou retroaktivitu tudíž platí, že *lex posterior* ruší (neuznává) právní účinky v době účinnosti *legis prioris*, popřípadě vyvolává nebo spojuje práva a povinnosti subjektů s takovými skutečnostmi, jež v době účinnosti *legis prioris* neměly povahu právních skutečností. V případě retroaktivity nepravé „nový zákon sice nezakládá právních následků pro minulost, avšak buď povyšuje minulé skutečnosti za podmínku budoucího právního následku (prostá výlučnost), nebo modifikuje pro budoucnost právní následky podle dřívějších zákonů založené... Nepravé zpětné působení zákona pouze znamená, že nový zákon zachycuje (právně kvalifikuje) minulé skutečnosti nebo že se dotýká (modifikuje, ruší) existujících právních následků, tj. na skutkové podstaty je založivší váže pro budoucnost jiná práva a jiné povinnosti než zákonodárství dosavadní. Jde zde tudíž o zásah nového zákona jednak do předchozích skutečností, jednak do tzv. práv nabytých.“ (PROCHÁZKA, A. Retroaktivita zákonů. In: Slovník veřejného práva. Sv. III, Brno 1934, s. 800).

26. Podle Ústavního soudu pak obecně v případech časového střetu staré a nové právní normy platí nepravá retroaktivita, tj. od účinnosti nové právní normy se i právní vztahy vzniklé podle zrušené právní normy řídí právní normou novou. Vznik právních vztahů existujících před nabytím účinnosti nové právní normy, právní nároky, které z těchto vztahů vznikly, jakož i vykonané právní úkony se

řídí zrušenou právní normou (důsledkem opačné interpretace střetu právních norem by byla pravá retroaktivita). Aplikuje se tady princip ochrany minulých právních skutečností, zejména právních konání. K závěru Ústavního soudu o obecné platnosti principu nepravé zpětné účinnosti zákona se Nejvyšší soud přihlásil např. již v rozsudku ze dne 30. 9. 2005, sp. zn. 29 Odo 908/2003, uveřejněném pod č. 35/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 35/2006“).

27. Zákon o obětech trestných činů neobsahuje ohledně části šesté (obsahující předmětné novelizace insolvenčního zákona) žádná přechodná ustanovení. Z průběhu projednávání vládního návrhu zákona o obětech trestných činů v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky se podává, že poté, co ústavněprávní výbor předložil své pozměňovací návrhy (zahrnující i novelu insolvenčního zákona bez přechodných ustanovení), přednesl své pozměňovací návrhy k usnesení ústavněprávního výboru v průběhu (čtyřicáté deváté) schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, konané 14. 12. 2012 (druhé čtení), poslanec M. B. Podle těchto pozměňovacích návrhů měla část šestá zákona o obětech trestných činů obsahovat (též) ustanovení § 58 v tomto znění:

„§ 58

Přechodná ustanovení

1. Insolvenční řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se dokončí podle dosavadních právních předpisů.

2. Věřitelé vykonatelných pohledávek na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem podávají přihlášky pohledávek a uspokojují se podle zákona č. 182/2006 Sb., ve znění účinném do dne nabytí účinnosti tohoto zákona, nabylo-li rozhodnutí o zajištění majetku v majetkové podstatě dlužníka podle trestního řádu právní moci přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.“

V průběhu (čtyřicáté deváté) schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, konané 18. 12. 2012 (třetí čtení), vzal označený poslanec své pozměňovací návrhy zpět s tímto odůvodněním:

„Jedná se o ona přechodná ustanovení, která jsem vám zde zmiňoval v pátek, kde jsem chtěl na Sněmovně, aby rozhodla s plným vědomím. Od té doby se z toho stalo absolutní politikum, které je využíváno veřejně i neveřejně proti mně i proti celému zákonu. Mě to mrzí, protože se z toho naprosto vytratila věcná podstata. Nehodlám ale celý zákon ohrozit tím, že kvůli přechodným ustanovením, která se měla pokusit spravedlivě řešit otázky jednotlivých obětí různých podvodníků a vyuků, nechám zbořit celý zákon. Čili navrhuji, aby tyto body byly staženy.“

28. Z toho, co bylo uvedeno v odstavci [27], plyne minimálně to, že zákonodárný sbor si byl vědom (musel být vědom) úskalí, jež s sebou ponesou (mohou nést) otázky zpětné účinnosti novelizovaných zákonů, leč tím, že nepřijal žádná přechodná ustanovení, ponechal výklad této problematiky (na půdorysu obecně

platného principu nepravé zpětné účinnosti zákona) na soudech (při posuzování oprávněnosti přihlášky pohledávky věřitele).

29. Z výše podaného výkladu se podává, že nezbytným předpokladem pro aplikaci pravidla obsaženého v § 173 odst. 1 věty třetí insolvenčního zákona prolamujícího propadnou lhůtu k přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení určenou věřitelům rozhodnutím o úpadku je nejen vykonatelná pohledávka určitého druhu (vykonatelná pohledávka na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem), nýbrž i to, že jde o pohledávku zajištěnou zvláštním způsobem, tedy tak, že v trestním řízení o trestném činu vedoucím ke vzniku vykonatelné pohledávky byl zajištěn majetek v majetkové podstatě dlužníka a přihláška pohledávky byla podána v době, kdy „zajištění podle trestního řádu“ trvá.

30. S aplikací pravidla vyjádřeného v § 173 odst. 1 věty třetí insolvenčního zákona tak přímo souvisí (stejnou novelou zavedené) pravidlo vyjádřené v § 167 odst. 2 insolvenčního zákona, jež těmto věřitelům přiznává právo na uspokojení vykonatelné pohledávky ze zpeněžení věci, práva pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, „byly-li tyto hodnoty zajištěny v trestním řízení o tomto trestném činu a přihláška pohledávky byla podána v době, kdy zajištění podle trestního řádu trvá, nebo podal-li takový věřitel návrh na výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech v době, kdy zajištění podle trestního řádu trvalo“, a jež pro pořadí uspokojení (z téhož zajištění) podle § 167 odst. 1 insolvenčního zákona určuje jako rozhodující „dobu vzniku zajištění podle trestního řádu“. K obecným otázkám vzniku zajištění podle § 167 odst. 1 insolvenčního zákona srov. v judikatuře Nejvyššího soudu především usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2016, sen. zn. 29 NSČR 7/2014, uveřejněné pod č. 76/2017 Sb. roz. obč.

31. Nejvyšší soud nemá pochyb o tom, že pravidla nepravé zpětné účinnosti dovolují uzavřít, že § 167 odst. 2 a § 173 odst. 1 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 8. 2013 mohou být aplikována i v insolvenčních řízeních zahájených před 1. srpnem 2013. Současně je ovšem názoru, že pro posouzení, zda v insolvenčních řízeních zahájených před 1. srpnem 2013 nebo i v insolvenčních řízeních zahájených po tomto datu lze přihlásit vykonatelnou pohledávku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem v režimu § 173 odst. 1 věty třetí insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 8. 2013, „pokud v trestním řízení o tomto trestném činu byl zajištěn majetek v majetkové podstatě dlužníka a přihláška pohledávky byla podána v době, kdy zajištění podle trestního řádu trvá“, je určující, kdy vzniklo zajištění podle trestního řádu.

32. V poměrech dané věci není pochyb o tom, že zajištění podle usnesení o zajištění nemovitostí vzniklo již v roce 2009 (2,5 roku před zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužnice a více než 4 roky předtím, než nabyla

účinnosti novela insolvenčního zákona provedená zákonem o obětech trestných činů).

č. 25

33. K definičním znakům právního státu patří princip právní jistoty a ochrany důvěry účastníků právních vztahů v právo. Součástí právní jistoty je také zákaz pravé zpětné účinnosti (retroaktivity) právních předpisů; tento zákaz, který je pro oblast trestního práva hmotného vyjádřen v čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod, lze pro ostatní právní odvětví dovodit z čl. 1 Ústavy (srov. k tomu opět výše cit. nález pléna a v judikatuře Nejvyššího soudu R 35/2006). Pripustit aplikaci pravidla vyjádřeného v § 173 odst. 1 větě třetí insolvenčního zákona na dovolatelovu přihlášku by v poměrech dané věci znamenalo, že dovolatel by se na základě pravidla účinného od 1. 8. 2013 stal zajištěným věřitelem s pořadím vzniku zajištění od roku 2009 (srov. opět § 167 odst. 2 insolvenčního zákona). Tím by se ovšem ve skutečnosti prosadilo (aplikovalo) pravidlo pravé zpětné účinnosti zákona, na něž s přihlédnutím k tomu, co podle judikatury Ústavního soudu a Nejvyššího soudu platí o absenci přechodných ustanovení zákona, nelze ani pomýšlet [nehledě k tomu, jak hluboce by takovým postupem byl narušen (v rovině práva přednosti uspokojení věřitele) ústavně chráněný princip právní jistoty].

34. V poměrech dané věci absurdnost závěru o vzniku zajištění s pořadím určeným dnem, jenž předchází účinnost úpravy, která takový postup (teprve) připouští, vyniká tím více, že podle příloh aktualizovaného soupisu majetkové podstaty dlužnice zveřejněného v insolvenčním rejstříku 6. 11. 2014 (B-35) vázlo na stejných nemovitostech exekutorské zástavní právo zřízené:

1. exekučním příkazem ze dne 17. 12. 2010, který nabyl právní moci dne 23. 12. 2010, pro pohledávku ve výši 72 935,06 Kč s příslušenstvím ve prospěch věřitele GE Money Auto s. r. o. (dále jen „věřitel G“); podle upraveného seznamu přihlášených pohledávek ze dne 15. 4. 2013 zveřejněného v insolvenčním rejstříku téhož dne (B-6) [dále jen „upravený seznam pohledávek“)] byla pohledávka tohoto věřitele zjištěna jako zajištěná ve výši 123 308,44 Kč;

2. exekučním příkazem ze dne 18. 1. 2011, který nabyl právní moci dne 31. 1. 2011, pro pohledávku ve výši 6 600 000 s příslušenstvím Kč ve prospěch věřitelky Bc. I. K.,

3. exekučním příkazem ze dne 16. 2. 2011, který nabyl právní moci dne 31. 3. 2011, pro pohledávku ve výši 6 850 000 Kč s příslušenstvím ve prospěch věřitele A., s. r. o. (dále jen „věřitel A“); podle upraveného seznamu pohledávek byla pohledávka tohoto věřitele zjištěna jako zajištěná ve výši 5 728 500 Kč;

4. exekučním příkazem, který nabyl právní moci dne 31. 1. 2011, pro pohledávku ve výši 13 827,51 Kč s příslušenstvím ve prospěch věřitele P B1 B. V., a

5. exekučním příkazem, který nabyl právní moci dne 17. 2. 2011, pro pohledávku ve výši 49 901 Kč s příslušenstvím ve prospěch věřitele C. ČR, a. s.

Věřitele přihlášených zajištěných (od roku 2011) a zjištěných pohledávek (věřitele G a věřitele A) by dovolatel na základě novely insolvenčního zákona z roku

2013 takto zpětně „předběhl“ ve frontě na pořadí uspokojení ze zajištění zřízeného (podle trestního řádu) už v roce 2009 (kdy se zajištěním nemovitostí podle trestního řádu nespojoval právní řád žádné právo přednosti při zpeněžení předmětu zajištění).

35. Nejvyšší soud tedy uzavírá, že v souladu s principem nepravé zpětné účinnosti zákona je takový výklad § 173 odst. 1 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 8. 2013 (ve spojení s § 167 odst. 2 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 8. 2013), který věřiteli vykonatelné pohledávky na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem dovoluje podat přihlášku pohledávky u insolvenčního soudu kdykoli v průběhu insolvenčního řízení, jen pokud v trestním řízení o tomto trestném činu byl zajištěn majetek v majetkové podstatě dlužníka, přihláška pohledávky byla podána v době, kdy zajištění podle trestního řádu trvá, a zajištění podle trestního řádu vzniklo nejdříve v době od 1. srpna 2013; to platí bez zřetele k tomu, zda insolvenční řízení bylo zahájeno před nebo po uvedeném datu.

36. Jinak řečeno, podle § 173 odst. 1 věty třetí insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 8. 2013 může věřitel přihlásit vykonatelnou pohledávku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem po uplynutí propadné přihlašovací lhůty určené rozhodnutím o úpadku dlužníka jen tehdy, jestliže zajištění majetku náležejícího do majetkové podstaty dlužníka provedené v trestním řízení vzniklo podle trestního řádu nejdříve v době od 1. 8. 2013; to platí bez zřetele k tomu, zda insolvenční řízení bylo zahájeno před nebo po uvedeném datu.

37. Vzhledem k tomu, že § 243d písm. b) o. s. ř. dovoluje Nejvyššímu soudu změnit rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže odvolací soud rozhodl nesprávně a jestliže dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout, je odtud zřejmé, že Nejvyšší soud je může i „potvrdit“ (zamítnout dovolání), je-li ve výsledku (zde co do závěru, že pravidlo vyjádřené v § 173 odst. 1 větě třetí insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 8. 2013 se neuplatní ve prospěch dovolatele) správné (byť odvolací soud tento závěr nepřiléhavě spojil s otázkou druhu zajištění podle trestního řádu). Otázka případné „překvapivosti“ takového rozhodnutí Nejvyššího soudu není pro poměry této věci ve hře, jelikož otázku aplikace předmětného pravidla na insolvenční řízení zahájené před 1. srpnem 2013 soudy (byť chybně) řešily (jinak by z onoho pravidla nemohly vyjít). Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl [§ 243d písm. a) o. s. ř.].

Č. 26

Č. 26

Pracovněprávní vztahy, Povinnosti zaměstnavatelů, Překážky v práci
§ 43 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., § 199 odst. 3 zákona č. 262/2006 Sb., § 172 zákona č. 262/2006 Sb.,

Poskytne-li zaměstnavatel zaměstnanci na jeho žádost pracovní volno za účelem vyslání národního experta do orgánu nebo instituce Evropské unie, přísluší zaměstnanci po dobu přidělení od zaměstnavatele jen náhrada mzdy nebo platu; toto plnění nelze modifikovat a přiznávat jiné náhrady v závislosti na tom, jaké náhrady a v jakém rozsahu orgán či instituce, do níž je zaměstnanec přidělen, na základě svých předpisů poskytuje.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 8. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1122/2015, ECLI:CZ:NS:2016:21.CDO.1122.2015.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalované změnil rozsudek Městského soudu v Praze tak, že se rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 16. 7. 2014 sp. zn. 17 C 368/2013, mění tak, že se žaloba zamítá.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se domáhala, aby jí žalovaná zaplatila 8 607,23 eur s úroky z prodlení, které vyčísčila. Žalobu odůvodnila tím, že jako zaměstnankyně Ministerstva životního prostředí byla v období od 16. 7. 2011 do 16. 7. 2012 vyslána k Evropské komisi jako „cost-free“ národní expert. Toto vyslání mělo trvat 12 měsíců a mělo být zcela financováno vysílacím státem. Tímto vysláním došlo ke změně místa výkonu práce oproti její původní pracovní smlouvě a mělo být posuzováno jako přeložení podle § 43 zák. práce. Po dobu výkonu práce u Evropské komise od žalované pobírala průměrný plat, byly jí uhrazeny náhrady na cestu do nového místa výkonu práce v Bruselu a zpět do České republiky po ukončení působení jako národního experta a žalovaná nesla též veškeré náklady související s vysláním včetně diet a ubytování. Kromě uvedených náhrad však žalobkyni náleží rovněž náhrada zvýšených životních nákladů podle § 2 nařízení vlády č. 62/1994 Sb. Žalovaná přes výzvu uvedené náhrady nezaplatila, a proto se žalobkyně domáhala „prozatím“ náhrady zvýšených nákladů za první tři měsíce od 16. 7. 2013 do 30. 9. 2013.

2. Obvodní soud pro Prahu 10 rozsudkem ze dne 16. 7. 2014, č. j. 17 C 368/2013-35, žalobě vyhověl a rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni na náhradu nákladů řízení 42 910 Kč k rukám její zástupkyně. Ve věci samé dospěl k závěru, že žalobkyni příslušela za dobu od 16. 7. 2013 do 30. 9. 2013 náhrada za zvýšené životní náklady ve smyslu § 181 zák. práce ve výši určené § 3 nařízení vlády č. 62/1994 Sb., o poskytování náhrad některých výdajů zaměstnancům v rozpočtových a příspěvkových organizacích s pravidelným pracovištěm v zahraničí.

3. K odvolání žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 3. 12. 2014, č. j. 23 Co 461/2014-63, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni na náhradu nákladů odvolacího řízení 23 135 Kč k rukám advokátky Mgr. J. S. Nesouhlasil se závěrem soudu prvního stupně, že působení žalobkyně v Bruselu lze posoudit jako přeložení podle § 43 odst. 1, které nelze použít ani analogicky, neboť žalovaná nemá pobočku působící v Bruselu, a již z tohoto důvodu je závěr chybný. Podstatou sporu byl výklad § 199 odst. 3 zák. práce v souvislosti s rozhodnutím Komise evropských společenství ze dne 12. 11. 2008, kterým se stanoví pravidla pro přidělování a odborné stáže národních odborníků v rámci útvarů Komise. Toto ustanovení v zásadě nepočítá s tím, že by zaměstnanci náleželo po dobu přeložení k orgánu Evropské unie jiné plnění, než je náhrada mzdy nebo platu ve výši průměrného výdělku. Přitom český právní řád nemá jiná ustanovení, kterými by reagoval na otázku odměňování českého národního experta vyslaného k orgánu Evropské unie. Za této situace je zřejmé, že vedle sebe stojí na jedné straně český národní odborník, který je hrazen z prostředků Komise a pobírá vedle náhrady mzdy podle § 199 odst. 3 zák. práce i další požitky (tj. minimálně cestovní výdaje, denní příspěvky a měsíční příspěvky na pobyt v závislosti na vzdálenosti mezi místem původu a místem přidělení), a na straně druhé je zde přidělený národní odborník, který pobírá pouze náhradu mzdy podle § 199 odst. 3 zák. práce. Takováto úprava je však výrazně nerovnovážná, ačkoliv se jinak jedná o typově shodné národní odborníky na stejných pozicích. Stávající pojetí odměňování těchto národních bezplatných pracovníků se tak dostává do zjevného střetu s účelem jejich vyslání jako nezávislých odborníků. Na to ostatně reaguje i § 181 zák. práce odkazem na prováděcí vyhlášku č. 62/1994 Sb., která zaměstnancům majícím místo výkonu práce v zahraničí určené jako pravidelné pracoviště přiznává vedle jízdních výdajů, výdajů za ubytování a výdajů spojených s přepravou osobních věcí i náhradu zvýšených osobních nákladů. Nedostatečná právní úprava v zákoníku práce nemůže jít podle názoru odvolacího soudu k tíži zaměstnance, neboť to odporuje základním zásadám zákoníku práce vyjádřeným v tehdy účinném ustanovení § 13 zák. práce. Za této situace odvolací soud dovodil, že k zachování základních zásad zákoníku práce podle § 13 odst. 2 písm. b) a odst. 5 zák. práce je nutno použít povolenou analogii v rámci zákoníku práce a tuto zjevnou nerovnovážnost od-

stranit analogickým použitím § 199 odst. 3 zák. práce ve spojení s § 172–181 zák. práce. Vztaheno k nároku žalobkyně uplatněným touto žalobou je nutno použít § 181 zák. práce ve spojení s nařízením vlády č. 62/1994 Sb.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 26

4. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání. Namítá, že použitím analogie § 199 odst. 3 zák. práce ve spojení s § 172–181 zák. práce a nařízením vlády č. 62/1994 Sb. došlo k propojení dvou zcela odlišných právních ustanovení. Zatímco § 199 odst. 3 zák. práce patří mezi jiné důležité osobní překážky v práci na straně zaměstnance, ustanovení § 172–181 zák. práce se naproti tomu týkají náhrad výdajů poskytovaných zaměstnanci v souvislosti s výkonem práce v zahraničí. Dochází tak ke směšování nároků při výkonu práce s nároky při překážkách v práci, tedy dvou zcela odlišných právních vztahů a nároků z nich plynoucích, které bez pochyby nemohl mít zákonodárce na mysli. Jestliže v případě poskytnutí pracovního volna s náhradou platu podle § 199 odst. 3 zák. práce zaměstnanec žádnou práci pro zaměstnavatele nevykonává, tak působení zaměstnance v zahraničí je působením v době jeho pracovního volna a jiné nároky než náhrada platu nemohou žalobkyni právem náležet. Případná nerovnost v nárocích národních expertů je založena přímo rozhodnutím Komise ze dne 12. 11. 2008, č. j. C (2208) 6866. Reakcí na ně bylo ustanovení § 199 odst. 3, přičemž nelze dovodit, že by se rozhodnutí promítlo do národní úpravy nedostatečně, když sám výchozí dokument tyto rozdíly nastolil. Dovolatelka se nemohla dopustit porušení základních zásad zákoníku práce, jestliže vycházela bezezbytku právě ze zákoníku práce a z jeho § 199 odst. 3 zák. práce, které jako jediné uvedenou záležitost řeší. Snaha odvolacího soudu napravit, resp. překlenout výkladem případné nedostatky v nadnárodní i národní právní úpravě vedla k nastolení nerovnováhy jiné, a to nerovnováhy mezi účastníky řízení a tím i mezi stranami pracovněprávního vztahu. Dovolatelka v postavení zaměstnavatele respektujícího zákon nemůže nést důsledky nevyrovnané úpravy v evropském měřítku a toho, jak se promítla do národního předpisu. Žalovaná navrhovala, aby rozsudek odvolacího soudu byl zrušen.

5. Žalobkyně uvedla, že je nutné použít teleologický výklad, a překlenout tak případné rozpornosti vyplývající z právních institutů, jako jsou osobní překážka v práci a náhrady při výkonu práce. Je třeba zaměřit se na účel zákoníku práce a na jeho hlavní zásady, mezi které spadá zásada zákazu diskriminace. Ať již se užijí analogie podle § 43 odst. 1 zák. práce či analogie podle § 199 odst. 3 zák. práce, v obou případech je nutné podle názoru žalobkyně následně aplikovat § 172 a § 181 zák. práce odkazující na nařízení vlády č. 62/1994 Sb., jež upravuje poskytování náhrad zvýšených životních nákladů. Vzhledem k tomu, že evropská

úprava nezakládá nerovné zacházení s národními odborníky, nýbrž počítá s tím, že národní úprava zajistí stejné postavení i bezplatným národním expertům, tak v případě, že uvedené povinnosti zaměstnavatele nejsou přímo zakotveny v zákoníku práce, je nutné překlenout tuto mezeru v právu použitím základních zásad zákoníku práce a analogicky aplikovat nejprůběhavější ustanovení zákoníku práce tak, aby byl splněn účel zákoníku práce.

č. 26

III.

Přípustnost dovolání

6. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), neboť řízení bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

7. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

8. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

9. V posuzovaném případě z obsahu spisu vyplývá, že žalobkyně byla u žalované v pracovním poměru od 1. 3. 2007 do 31. 7. 2012. Dopisem ze dne 7. 6. 2011 vedoucí sekce vnitřního chodu a personálních agend Stálého zastoupení ČR při Evropské unii Z. L. sdělil žalované (ředitelce odboru EU V. H. Š., MBA) ve věci „působení paní Z. K. v Evropské komisi v DG Enviroment“, kromě jiného, že „výrazem ‚cost-free‘ je míněno, že Evropská komise nenese žádné náklady spojené s vysláním a působením národního experta u EK a veškeré náklady, včetně diet a ubytování v místě nese vysílající rezort“. Dopisem žalované ze dne 30. 6. 2011 Z. L. bylo potvrzeno vyslání žalobkyně k Evropské komisi, dopisem ze dne 11. 7. 2011 žalovaná sdělila žalobkyni, že jí poskytuje pracovní volno za účelem jejího vyslání jako národního experta do Evropské komise ve smyslu § 199 odst. 3 zák. práce, a tato pak v období od 16. 7. 2011 do 16. 7. 2012 působila u Evropské komise jako tzv. „cost-free“ národní expert. Žalovaná jí po dobu působení u Evropské komise vyplácela plat a uhradila náklady na ubytování a jízdní výdaje na

cestu do Bruselu a po skončení působení na cestu zpět, náhradu zvýšených životních nákladů jí odmítla zaplatit.

10. Za tohoto stavu bylo pro rozhodnutí soudů (mimo jiné) významné vyřešení právní otázky, zda národnímu expertu vyslanému do instituce Evropské unie přísluší též náhrada zvýšených životních nákladů ve smyslu § 3 nařízení vlády č. 62/1994 Sb. Vzhledem k tomu, že tato otázka hmotného práva dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu řešena, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání žalované je podle § 237 o. s. ř. přípustné.

IV.

Důvodnost dovolání

11. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

12. Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat – vzhledem k tomu, že náhrada je požadována jen za tři měsíce po vyslání k Evropské komisi – podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném do 29. 11. 2011, tj. předtím, než nabyl účinnosti zákona č. 466/2011 Sb., kterým se zrušuje zákon č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a mění související zákony (dále jen „zák. práce“).

13. Podle § 199 odst. 3 zák. práce, poskytne-li zaměstnavatel zaměstnanci pracovní volno za účelem vyslání národního experta do orgánu nebo instituce Evropské unie, do jiné mezinárodní vládní organizace, do mírové nebo záchranné operace anebo za účelem humanitární pomoci v zahraničí, přísluší zaměstnanci náhrada mzdy nebo platu ve výši průměrného výdělku. O poskytnutí pracovního volna zaměstnavatel vydá zaměstnanci písemné potvrzení, v němž uvede údaj o délce trvání pracovního volna. Délka takto poskytnutého pracovního volna nesmí přesáhnout dobu 4 let.

14. Uvedené ustanovení se vztahuje na zaměstnance přidělené do shora uvedených orgánů a institucí, jejichž postavení v nich pak podléhá pravidlům přijatým těmito orgány a institucemi, jako je Rozhodnutí Rady Evropské unie 2003/479/ES, o pravidlech pro národní odborníky a vojenský personál přidělený do generálního sekretariátu Rady (v konsolidovaném znění), zmíněné příkladem v § 199 odst. 3 zák. práce v poznámce pod čarou, anebo (k projednávané věci se vztahující) Rozhodnutí Komise ze dne 12. 11. 2008 C(2008) 6866 final, kterým se stanoví pravidla pro přidělování a odborné stáže národních odborníků v rámci útvarů Komise (dále jen „Rozhodnutí Komise“).

15. Národní odborníci jsou osoby, které byly dány k dispozici Komisi celostátními, regionálními nebo místními orgány veřejné správy nebo mezivládní

organizací, na něž se Komise obrací s cílem využít jejich odbornosti v určité oblasti (čl. 1 odst. 1 věta druhá Rozhodnutí Komise), přičemž osoby, na které se vztahují tato pravidla, jsou ve služebním nebo zaměstnaneckém poměru ke svému zaměstnavateli minimálně dvanáct měsíců před svým přidělením a zůstávají vedeni u tohoto zaměstnavatele i po dobu svého přidělení (čl. 1 odst. 1 věta čtvrtá Rozhodnutí Komise). „Bezplatnými národními odborníky“ se pro účely tohoto rozhodnutí rozumí národní odborníci, pro které Komise nevyplácí žádný z příspěvků stanovených v kapitolách III a VI a nehradí žádné výdaje stanovené v tomto rozhodnutí, s výjimkou výdajů souvisejících s výkonem jejich funkce po dobu přidělení (čl. 2 odst. 1 Rozhodnutí Komise). Bezplatný národní odborník tedy neobdrží zejména příspěvek na pobyt určený k paušálnímu pokrytí životních nákladů v místě přidělení, jehož měsíční výše je stanovena v čl. 17 odst. 1 Rozhodnutí Komise v závislosti na vzdálenosti mezi místem původu a místem přidělení (při vzdálenosti 801 až 1 300 km činí příspěvek 562,80 eur).

16. S názorem odvolacího soudu, že tuto „zjevnou nerovnovážnost“ je třeba odstranit analogickým použitím § 199 odst. 3 zák. práce a ustanovení § 181 zák. práce ve spojení s nařízením vlády č. 62/1994 Sb., však přesto nelze vyslovit souhlas.

17. Ode dne vzniku pracovního poměru je zaměstnavatel povinen (kromě jiného) přidělovat zaměstnanci práci podle pracovní smlouvy a tomu také odpovídá povinnost zaměstnance podle pokynů zaměstnavatele práce podle pracovní smlouvy osobně konat [srov. § 38 odst. 1 písm. a) a b) zák. práce]. V jiném místě, než bylo sjednáno v pracovní smlouvě, koná zaměstnanec práci, je-li vyslán na pracovní cestu, již se rozumí časově omezené vyslání zaměstnance zaměstnavatelem k výkonu práce mimo sjednané místo výkonu práce (§ 42 odst. 1 zák. práce), nebo jestliže je vyslán na pracovní cestu k plnění svých úkolů do jiné organizační složky případně k jinému zaměstnavateli (§ 42 odst. 2 zák. práce). Za podmínek upravených v § 43 odst. 1 zák. práce je rovněž možné přeložit zaměstnance k výkonu práce do jiného místa, než bylo sjednáno v pracovní smlouvě, avšak pouze s jeho souhlasem a v rámci zaměstnavatele, pokud to nezbytně vyžaduje jeho provozní potřeba. V takovém případě má „zaměstnanec zaměstnavatele, který je uveden v § 109 odst. 3“, nárok na poskytnutí cestovních náhrad podle § 173 a násl. zák. práce, včetně náhrad při výkonu práce v zahraničí stanovených prováděcím předpisem vydaným podle § 189 zák. práce (srov. § 181 zák. práce).

18. Tímto prováděcím předpisem je kromě jiného též nařízení vlády č. 62/1994 Sb., o poskytování náhrad některých výdajů zaměstnancům rozpočtových a příspěvkových organizací s pravidelným pracovištěm v zahraničí, z něhož též žalobkyně vychází, uplatňuje-li za dobu svého pobytu v Bruselu náhradu zvýšených životních nákladů podle § 3 uvedeného nařízení vlády. Toto nařízení (stále platné a účinné, i když zmocňovací ustanovení, na jehož základě bylo vydáno, bylo již v minulosti zrušeno – srov. k tomu obdobně rozsudek Nejvyšší-

ho soudu ze dne 12. 8. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1798/1998, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek ročník 2001 pod č. 8) však upravuje – jak se v § 1 výslovně uvádí – poskytování náhrad některých výdajů zaměstnancům rozpočtových a příspěvkových organizací, kteří mají místo výkonu práce v zahraničí určeno jako pravidelné pracoviště. Právní úpravu zde obsaženou lze tedy vztáhnout jen na zaměstnance, kteří konají práci pro zaměstnavatele podle pracovní smlouvy a jejichž pravidelné pracoviště pro účely cestovních náhrad je za podmínek stanovených v § 34 odst. 2 zák. práce sjednáno v pracovní smlouvě. Protože však přidělený národní odborník bude plnit své úkoly „pouze v zájmu Komise“ (odst. 4 preambule Rozhodnutí Komise), „vykonává své povinnosti a jedná pouze v zájmu Společenství, nevyhledává ani nepřijímá instrukce od žádné vlády, orgánu, organizace nebo osoby mimo Komisi“ [čl. 7 odst. 1 písm. a) Rozhodnutí Komise] a „veškerá práva související s prací, kterou národní odborník provádí při výkonu svých povinností, náleží Společenství“ [čl. 7 odst. 1 písm. g) Rozhodnutí Komise], je nepochybné, že zaměstnanec, který je přidělen do Komise, přestává vykonávat pro zaměstnavatele práci jak v místě výkonu práce sjednaném pracovní smlouvou nebo kdekoli jinde. Protože ani nelze dovodovat, že by žalobkyně vykonávala práci v Komisi „v rámci zaměstnavatele“ ve smyslu § 43 zák. práce (žalovaná žádnou organizační složku v Bruselu nemá), lze přisvědčit závěru, že nařízení vlády č. 62/1994 Sb. na poměry účastníků přímo uplatnit nelze.

19. Požadované plnění nelze požadovat ani na základě tzv. překážek v práci. Podstatou tzv. důležitých osobních překážek v práci na straně zaměstnance (taxativně vyjmenovaných v § 191 zák. práce) je, že představují právem uznanou dočasnou nemožnost plnění základních pracovněprávních povinností, a vzhledem k tomu suspenzi pracovního závazku po dobu, po kterou překážka trvá; zaměstnanec po tuto dobu není povinen vykonávat práci podle pracovní smlouvy a zaměstnavatel není povinen přidělovat zaměstnanci práci podle pracovní smlouvy a platit mu za vykonanou práci mzdu, přičemž hmotné zabezpečení zaměstnance po dobu trvání překážky v práci upravují předpisy o nemocenském pojištění a zákon o státní sociální podpoře. Po dobu trvání tzv. důležité osobní překážky v práci se tedy jedná o nepřítomnost zaměstnance v práci, kterou je zaměstnavatel povinen omluvit.

20. Vedle uvedených osobních překážek v práci upravených v § 191 až § 198 zák. práce je pracovní závazek zaměstnance suspendován i v případě tzv. jiných důležitých osobních překážek v práci podle § 199 odst. 1, 2 zák. práce. Okruh a rozsah těchto jiných důležitých osobních překážek v práci stanoví příloha k nařízení vlády č. 590/2006 Sb., kterým se stanoví okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci. Stanoví se zde podmínky, za jakých je zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnanci pracovní volno, v jakém rozsahu je povinen volno poskytnout, a také to, zda za dobu pracovního volna zaměstnanci náhrada mzdy nebo platu vůbec přísluší. Z této systematiky právní úpravy nevybočuje ani

důležitá osobní překážka v práci podle § 199 odst. 3 zák. práce, kdy na žádost zaměstnance zaměstnavatel může (není k tomu povinen) poskytnout zaměstnanci pracovní volno za účelem vyslání národního experta do některé z institucí Evropské unie, či při dalších uvedených příležitostech. V těchto případech pracovní poměr zaměstnance k zaměstnavateli sice zůstává zachován, ale vzhledem k suspenzi povinností vyplývajících z pracovního poměru [§ 38 odst. 1 písm. a) a b)] je omezen jen na pouhý právní vztah, který není konzumován, kdy zaměstnavatele z důvodu této překážky v práci tíží jediné povinnost poskytovat zaměstnanci náhradu mzdy nebo platu, jak to ostatně vyplývá též z posledního pododstavce čl. 1 odst. 1 Rozhodnutí Komise. Jiné náhrady není zaměstnavatel v této době, kdy pro něho zaměstnanec nekoná práci, povinen (ani analogicky) poskytovat, a to tím spíše, že zmiňovaná „nerovnovážnost“ v postavení národních expertů v Komisi byla založena na základě Rozhodnutí Komise, které už nestanovilo závazek zaměstnavatelů hradit zaměstnanci – bezplatnému národnímu odborníkovi – po dobu přidělení obdobná plnění, jako jsou denní příspěvky na pobyt a měsíční příspěvky na pobyt.

21. Z uvedeného vyplývá, že poskytne-li zaměstnavatel zaměstnanci na jeho žádost pracovní volno za účelem vyslání národního experta do orgánu nebo instituce Evropské unie, přísluší zaměstnanci po dobu přidělení od zaměstnavatele jen náhrada mzdy nebo platu; toto plnění nelze modifikovat a přiznávat jiné náhrady v závislosti na tom, jaké náhrady a v jakém rozsahu orgán či instituce, do níž je zaměstnanec přidělen, na základě svých předpisů poskytuje.

22. Protože odvolací soud rozhodl nesprávně a dosavadní výsledky řízení (skutkový stav zjištěný oběma soudy) ukazují, že je možné ve věci rozhodnout, Nejvyšší soud změnil rozsudek odvolacího soudu tak, že rozsudek soudu prvního stupně změnil a žalobu zamítl [§ 243d písm. b), § 220 odst. 1 písm. a) o. s. ř.].

INHALT

Entscheidungen in Strafsachens

- Nr. 6** Der Ausspruch über das Absehen von der Gesamtstrafenbildung ist ein Strafausspruch, kraft dessen festgestellt wird, dass die in einem früheren Urteil auferlegte Strafe auch angesichts des später erörterten Teils der zusammenlaufenden Straftätigkeit hinreichend ist. Um eine prinzipielle Verletzung der Regeln zur Bestrafung der Realkonkurrenz (Tatmehrheit) geht es dann, wenn es Absehen von der Gesamtstrafenbildung gemäß § 44 des StGB kommt, obwohl die später erörterte Straftätigkeit nach einer strengeren Bestimmung des Strafgesetzbuches beurteilt wird und die früher auferlegte Strafe nach einer mildereren Bestimmung des Strafgesetzbuches auferlegt wurde (§ 43, Abs. 2 des StGB *a contrario*), wenn es dabei um eine Freiheitsstrafe ging, die unter der Untergrenze des Strafrahmens dieser Strafe für eine strenger strafbare Straftat bemessen wurde, derer der Täter in einem späteren Strafverfahren für schuldig befunden wurde, sofern gleichzeitig nicht die Voraussetzungen zur Auferlegung dieser Strafe unter der Untergrenze des gesetzlichen Strafrahmens laut § 40, Abs. 2 oder § 58 des StGB erfüllt und berücksichtigt wurden.
- Nr. 7** Das Vergehen der Verbreitung einer ansteckenden Tierkrankheit gemäß § 306, Abs. 1 des StGB als Gefährdungstraftat ist bereits durch solch eine Handlung des Täters erfüllt, durch die er die Gefahr der Einschleppung oder Verbreitung einer ansteckenden Tierkrankheit in Hobbytierhaltungen, bei landwirtschaftlichen oder freilebenden Tieren verursacht oder erhöht hat. Solch eine Gefahr infolge der Handlung des Täters muss zwar unmittelbar drohen, im Gegensatz zu der Bestimmung des § 306, Abs. 2 des StGB ist jedoch nicht erforderlich, dass seine Handlung tatsächlich die Verbreitung einer ansteckenden Tierkrankheit verursacht hat.
- Wenn der Täter im Widerspruch zu Rechtsvorschriften gesunde Tiere in die Tschechische Republik eingeführt hat, die daher nicht fähig waren, eine ansteckende Tierkrankheit einzuschleppen oder zu verbreiten, dann konnte durch seine Handlung nicht die in der Entstehung der Gefahr der Einschleppung einer ansteckenden Tierkrankheit bestehende Folge eintreten, daher konnte auch nicht die objektive Seite des Tatbestands des Vergehens gemäß § 306, Abs. 1 des StGB erfüllt werden.
- Nr. 8** Unter der Fälschung eines Zahlungsmittels ist unter anderem das Ausfüllen oder die Ausfertigung eines Zahlungsmittels ohne entsprechende Berechtigung zu verstehen. Bei Zahlungsaufträgen in Urkundenform (Zahlschein) geht es um Fälle, in denen der Täter beispielsweise den Zahlungsauftrag dadurch fälscht, indem er die Unterschrift des Kontoinhabers (-verfügers) nachahmt.
- Im Internetbankwesen und bei in dessen Rahmen realisierten Transaktionen (beispielsweise das Ausfüllen und anschließende Abschieken des Bankformulars der Zahlungsanweisung), wird die Unterschrift des Kontoinhabers bei der Überprüfung seiner Identität durch verschiedene Sicherheitsverfahren ersetzt, unter anderem auch durch Passwortkombinationen sowie Bestätigungs- bzw. Autorisierungs-codes, die das Bankinstitut dem Kontoinhaber (per SMS) an dessen mit dem konkreten Konto verbundenes Mobiltelefon zuschickt. Die Unterschrift des Überweisenden wird so durch die Verwendung dieser Beglaubigungsmethoden ersetzt, deren unberechtigt-

te Überwindung kommt daher der Fälschung der Unterschrift des Überweisenden gleich. Wenn der Täter nach der Überwindung der Sicherheitselemente ins System des Internetbankwesens eingedrungen ist und unberechtigterweise das Bankformular des Zahlungsauftrags ausgefüllt und die Anweisung anschließend abgeschickt hat, hat er hierdurch ein gefälschtes Zahlungsmittel generiert, sodass seine Handlung die Merkmale des Tatbestands der Straftat der unberechtigten Beschaffung, Fälschung und Verfälschung von Zahlungsmitteln gemäß § 234, Abs. 3 alinea 1 des StGB aufweist.

Nr. 9 Wenn der Revisionsführer eine Handlung, die auf die Beseitigung von Mängeln im Inhalt der Revision abzielt, erst nach Ablauf der vom Senat gemäß § 265h, Abs. 1 StPO festgelegten zweiwöchigen Frist tätigt und wenn er dies so auch nach Ablauf der gesetzlichen Frist zur Einlegung der Revision (§ 265e StPO) tut, hat diese Handlung keine Rechtswirkungen mehr, der Inhalt der ursprünglich eingelegten, mangelhaften Revision bleibt hierdurch unberührt und das Oberste Gericht zieht diese Einlegung nicht mehr in Betracht.

Die Revisionsablehnung gemäß § 265i, Abs. 1 Buchst. d) StPO ist nicht allein die Folge dessen, dass der Revisionsführer den Mangel der Erfordernisse des Revisionsinhaltes überhaupt nicht beseitigt hat, sondern auch dessen, dass er die Mängel des Revisionsinhaltes erst nach der in § 265h, Abs. 1 StPO festgelegten Frist beseitigt hat.

Nr. 10 I. Der Umstand, der die Verwendung eines höheren Strafmaßes gemäß § 143, Abs. 3 des StGB bedingt, ist dann erfüllt, wenn es zu einer groben Verletzung eines oder mehrerer der angeführten Gesetze kommt, was in der gegebenen Situation in der Regel die Verursachung des Todes eines Menschen zur Folge hat und bedeutend schwerwiegender ist, als die Verletzung einer wichtigen, gesetzlichen, im Sinne des § 143, Abs. 2 des StGB auferlegten Pflicht. Dabei geht es um eine deutlich intensivere Verletzung einer gesetzlichen Norm oder die Verletzung mehrerer gesetzlicher Normen des entsprechenden Gesetzes, was in der Summe die Schwere der Straftat auf erhebliche Weise erhöht.

Auf eine grobe Verletzung des Gesetzes kann anhand des Charakters und der Intensität der Verletzung des entsprechenden Gesetzes geschlossen werden, die schwerwiegend sein muss und zu der es namentlich dann kommt, wenn sich an der Entstehung der tödlichen Folge weitere Personen beteiligt haben, oder wenn der Straftäter mehrere verschiedene gesetzlichen Normen verletzt hat, etc. Wenn zur Entstehung der tödlichen Folge sowohl die Handlung des Straftäters, als auch die Handlungen weiterer Personen beigetragen haben, müssen bei der Erwägung über die Erfüllung des Merkmals, das in einer groben Verletzung des Gesetzes besteht, die konkreten Tatumstände geprüft und die Bedeutung und das Gewicht der Handlung des Täters für die Entstehung dieser Folge abgewogen werden (siehe das unter Nr. 32/2016 Sbd. von Strafentsch. publizierte Urteil).

II. Im Urteilsspruch, in dem der Beschuldigte der Straftat der fahrlässigen Tötung für schuldig befunden wird, und dies deswegen, weil er auf grobe Weise gegen eines der Gesetze im Sinne des § 143, Abs. 1, 3 des StGB verstoßen hat, muss in der Tatbeschreibung die konkrete Bestimmung desjenigen Gesetzes angeführt werden, gegen die der Beschuldigte verstoßen hat. Es reicht nicht aus, dass der Verweis auf die verletzte gesetzliche Bestimmung lediglich in der Urteilsbegründung auftaucht.

Nr. 11 Aus der Bestimmung des § 158, Abs. 5, zweiter Satz der StPO geht die Pflicht des Polizeiorgans hervor, den gesetzlichen Vertreter im Voraus über die Vernehmung einer minderjährigen Person gemäß § 158, Abs. 3, Buchst. a) der StPO zu verständ-

digen. Die logische Folge der Erfüllung dieser Pflicht des Polizeiorgans ist es daher, den gesetzlichen Vertreter nicht nur darüber in Kenntnis zu setzen, dass der Minderjährige vernommen werden soll, sondern es ihm auch zu ermöglichen, der Vernehmung zugegen zu sein. In Ausnahmefällen ist es möglich, dem Vertreter das Zugewegensein zu verweigern, aber solch eine Maßnahme muss auf der objektiven Beurteilung der konkreten Situation und auf ernststen Gründen (z.B. Angst des Minderjährigen vor der Reaktion seines gesetzlichen Vertreters, oder der Verdacht, dass der Elternteil den Minderjährigen zu einer widerrechtlichen Handlung verleitet) beruhen.

Entscheidungen in Sachen des bürgerlichen, Handels - und Verwaltungsrechts

- Nr. 13** In einem zur Forderung des Schuldners gegenüber dem Pflichtigen geführten Zwangsvollstreckungsverfahren kann nicht per Vollstreckungsbefehl des Gerichtsvollziehers im Sinne des § 312 ff. der ZPO auf die die Vermögensmasse des Schuldners betreffende Forderung des Pflichtigen Regress genommen werden, dies gilt ohne Rücksicht darauf, dass der Berechtigte der Insolvenzverwalter des Schuldners ist.
- Nr. 14** Einem Menschen, der einer psychischen Krankheit (Geistesstörung) wegen faktisch zu keiner Rechtshandlung fähig ist (beispielsweise ein immobiler, psychisch schwerkranker Mensch), kann dessen Mündigkeit nicht zurückverliehen und zu Zwecken seines Rechtsschutzes und seiner Interessen ein Vormund bestellt werden.
- Nr. 15** Der Anwalt haftet nicht für entstandenen Schaden, wenn er auf Weisung eines über die möglichen Folgen aufgeklärten Klienten aus möglichen Prozessstrategien (die allesamt gewisse Risiken bargen) diejenige auswählt, die infolge von Gründen, die der Anwalt vorher weder kennen, noch beeinflussen konnte, im Gerichtsstreit erfolglos waren.
- Nr. 16** Wenn der vom Anwalt aufgesetzte Text eines Kreditvertrags nicht dem tatsächlichen Verlauf der Kreditrealisierung entspricht, dürfen die Rechtsleistungen des Anwalts (Ausübung der Rechtsanwaltschaft) nicht lediglich auf die Vertragsaufsetzung begrenzt werden, im Streit um den Ersatz des vom Anwalt verursachten Schadens muss auch die eventuelle mangelnde Belehrung des Klienten über die Rechtsfolgen des Umstands beurteilt werden, dass das Geld im Widerspruch zum Vertragstext nicht ordentlich übergeben wurde, dass bisher kein Schuldverhältnis entstanden ist und dessen Entstehung vom weiteren Vorgehen der Parteien abhängig ist.
- Nr. 17** Ein gemäß Gesetz Nr. 200/1990 Slg. geführtes Ordnungswidrigkeitsverfahren fällt in den sachlichen Geltungsbereich des Art. 6 Abs. 1 der Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten.
Zu Zwecken der Beurteilung der Angemessenheit der Verfahrensdauer in einer Situation, in der das Strafverfahren in der Entscheidung über die Abverfügung der Sache gemäß § 222, Abs. 2 der StPO endete, weil das Strafgericht zur Ansicht gelangt ist, dass es um keine Straftat geht, die beklagte Tat bei einer anderen Behörde jedoch als Ordnungswidrigkeit angesehen werden könnte, sind das Strafverfahren und das Ordnungswidrigkeitsverfahren als einziges Verfahren zu anzusehen und dies sowohl in Bezug auf den Beschuldigten, als auch bezüglich des Geschädigten, der dem Verfahren mit seinem Schadensersatzanspruch beigetreten ist. 3. Die Laufzeit der Verjährungsfrist im Falle eines durch die Verletzung des Rechts auf eine angemessene Dauer des Strafverfahrens und des an dieses anknüpfende Ordnungswidrigkeitsverfahrens verursachten Vermögensschadens beginnt laut § 32, Abs. 3, Gesetz Nr. 82/1998, Slg. nicht eher, als 6 Monate ab der Rechtskrafterlangung des Urteils, durch welches das Ordnungswidrigkeitsverfahren in Beziehung zum Geschädigten abgeschlossen wurde.
- Nr. 18** Wenn der Versicherungsgeber einem Geschädigten eine Geldleistung als Ersatz für einen vom Versicherten verursachten Schaden geleistet hat, in der irrümlichen Annahme, er sei hierzu aufgrund des vereinbarten Haftpflichtversicherungsvertrags verpflichtet, entsteht ihm Anspruch auf Erstattung einer ungerechtfertigten Bereicherung gegenüber derjenigen Person, für die sie geleistet hat (dem Versicherten) und mitnichten gegenüber dem Subjekt, dem er geleistet hat (dem Geschädigten).
- Nr. 19** Wenn ein Verkäufer, dem gemäß § 457 des BGB ein Unternehmen als Leistung aus einem ungültigen Unternehmensverkaufs-Vertrag zurückerstattet wird, einen geld-

lichen Ersatz für die Differenz zwischen dem Wert des Unternehmens bei seiner Übergabe an den Käufer und seinem Wert bei der Rückerstattung geltend macht, handelt es sich hierbei um keinen Anspruch im Sinne des § 457 des BGB, sondern um einen Schadensanspruch.

Nr. 20 Die Höhe des Ersatzes wegen Einschränkung der Eigentumsrechte im Falle der Mietregulierung sollte grundsätzlich identisch mit der Differenz zwischen der marktüblichen und der regulierten Miete sein, auf die der Vermieter gemäß der damaligen verfassungswidrigen Regelung Anspruch gehabt hätte.

Nr. 21 Mit den „Besonderen Rechtsvorschriften“ laut der Bestimmung des § 2, Abs. 1, Gesetz Nr. 221/2006 Slg., über die Durchsetzung der Rechte des gewerblichen Eigentums, sind nicht allein tschechische Rechtsvorschriften zur Regelung gewerblicher Schutzrechte gemeint.

Nr. 22 Die Entschädigung für einen immateriellen Schaden, der durch die Verletzung gewerblicher Schutzrechte verursacht wurde, kann die berechtigte Person nur gegenüber der verletzenden Person und mitnichten gegenüber dem sog. Mittler erwirken.

Der Schutz des guten Rufes einer durch den Eingriff in die Rechte des gewerblichen Eigentums geschädigten juristischen Person kann nicht gemäß § 19b Abs. 3 des BGB erwirkt werden.

Nr. 23 Die Beziehung zwischen dem Insolvenzverwalter (einer offenen Handelsgesellschaft) und dem Gläubiger des Schuldners, der maßgeblichen Einfluss auf den Gang des Insolvenzverfahrens hat (haben kann) und dem eine Anwaltskanzlei (Gesellschaft mit beschränkter Haftung) Rechtshilfe zuteil werden lässt (namentlich in Form der Erteilung juristischer Beratung, Ausfertigung von Schriftstücken, Erstellung juristischer Analysen von Angelegenheiten, der Zusammenarbeit bei der Eintreibung von Forderungen im Insolvenzverfahren, der Verhandlung mit Gegenparteien und auf sonstige Weise), die (gleichzeitig) Gesellschafter des Insolvenzverwalters ist, zusammen mit der Tatsache, dass der Gläubiger des Schuldners wiederholt (in verschiedenen Insolvenzverfahren) die gleiche Person als „neuen Insolvenzverwalter einsetzt, ist Grund für den Ausschluss des Insolvenzverwalters aus dem Insolvenzverfahren und dessen Abberufung aus seiner Funktion.

Nr. 24 Eine vor der Entscheidung über die Insolvenz (Konkurs) des Schuldners entstandene und vom Pauschalbetrag der Kosten für das Ordnungswidrigkeitsverfahren verkörperte Forderung ist keine außervertragliche Sanktion im Sinne der Bestimmung des § 170, Buchst. d) des Insolvenzgesetzes (auch kein „Zubehör“ solch einer außervertragliche Sanktion); wurde diese ordentlich und rechtzeitig angemeldet, kann sie im gegen das Vermögen des Schuldners geführten Insolvenzverfahren befriedigt werden.

Nr. 25 Gemäß der Bestimmung des § 173 Abs. 1, dritter Satz des Insolvenzgesetzes, in dem ab dem 1. 8. 2013 gültigen Wortlaut, kann der Gläubiger eine vollstreckbare Forderung auf den Ersatz eines von einer Straftat verursachten materiellen oder immateriellen Schadens, oder auf die Erstattung einer durch eine Straftat erworbenen ungerechtfertigten Bereicherung nach Ablauf der durch die von der Entscheidung über die Insolvenz (Konkurs) des Schuldners bestimmten Verfall-Anmeldungsfrist nur dann anmelden, wenn die Sicherstellung des zur Vermögensmasse des Schuldners gehörigen Vermögens im Strafverfahren gemäß der Strafprozessordnung frühestens im Zeitraum ab dem 1. 8. 2013 erfolgt ist; dies gilt ohne Rücksicht darauf, ob das Insolvenzverfahren vor oder nach diesem Stichtag eröffnet wurde.

Nr. 26 Wenn der Arbeitgeber einem Arbeitnehmer auf dessen Wunsch hin zu Zwecken der Entsendung als nationaler Experte in eine Behörde oder in eine Institution der Euro-

päischen Union von der Arbeit freistellt, hat dieser Mitarbeiter für die Dauer seiner Zuteilung von seinem Arbeitgeber lediglich Anspruch auf Lohn- oder Gehaltsersatz; diese Leistung lässt sich weder modifizieren, noch lassen sich sonstige Ersatzleistungen zuerkennen, in Abhängigkeit davon, welche Ersatzleistungen und in welchem Umfang die Behörde oder die Institution, welcher der Mitarbeiter zugestellt wurde, aufgrund ihrer Vorschriften gewährt.

CONTENTS

Resolution in Criminal Law Cases

- No. 6** A verdict desisting from the imposition of a summary punishment whereby the court states that the punishment imposed by the previous judgement is sufficient also with regard to the later discussed part of concurrent criminal activity. In principle, the rules concerning the punishment of multiple-action concurrence are violated when the imposition of a summary punishment pursuant to Section 44 of the Penal Code is desisted from even if the later discussed criminal activity is adjudged according to a more strict provision of the Penal Code and the previous punishment is imposed according to a less strict provision of the Penal Code (*a contrario* Section 43(2) of the Penal Code), whereas the punishment constitutes a sentence of imprisonment imposed below the lower limit of the sentence of punishment specified for a more strictly punishable crime of which the offender is subsequently found guilty in later criminal proceedings, provided that the conditions for the imposition of the said punishment below the lower limit of the statutory sentence of punishment pursuant to Section 40(2) or Section 58 of the Penal Code are neither concurrently fulfilled nor considered.
- No. 7** As a jeopardising criminal offence, the misdemeanour of spreading an infectious animal disease pursuant to Section 306(1) of the Code of Criminal Procedure is completed already by such actions of the offender who causes or increases the risk of importation or dissemination of an infectious animal disease among pet, farm, or wild animals. Although such risk should be imminent in consequence of the offender's actions, contrary to the provision of Section 306(2) of the Penal Code, it is not required that the offender's actions actually cause the dissemination of an infectious animal disease.
- If the offender imported healthy animals into the Czech Republic in conflict with the legal regulations and such animals were therefore not capable of importing or disseminating an infectious animal disease, the offender's actions could not have led to the consequence consisting in the risk of importing an infectious animal disease and thus, the objective aspect of the body of the misdemeanour pursuant to Section 306(1) of the Penal Code could not have been fulfilled.
- No. 8** The forgery of a means of payment shall mean, among other things, the completion or the drawing up of a means of payment without authorisation. As regards documentary payment orders, this is the case when the offender, for example, forges a payment order by counterfeiting the signature of the account holder.
- When using and effecting transactions through internet banking (e.g. completion and subsequent submission of a payment order bank form), the account holder's signature is replaced by various security methods for verifying the account holder's identity, which include, among other things, a combination of an access password and verification (authorisation) codes sent by the banking institution to the account holder's mobile phone linked to the specific account. Therefore, the signature of the ordering party is replaced by these verification methods and their unauthorised overcoming corresponds to counterfeiting the ordering party's signature. Where the

offender, after having overcome the security mechanisms, broke into the internet banking system and, without being authorised, completed and subsequently submitted the payment order bank form, the offender thereby created a forged means of payment and the offender's actions manifest characteristics of the body of the crime of unauthorised provision, forgery and alteration of a means of payment pursuant to the first clause of Section 234(3) of the Penal Code.

No. 9 When an appellant performs an act aimed at remedying any defects of the extraordinary appeal content after the expiry of the two-week period designated by the senate chairperson in accordance with Section 265h(1) of the Code of Criminal Procedure and when the appellant does so after the expiry of the statutory period for the submission of an appellate review (Section 265e of the Code of Criminal Procedure), such act shall have no legal effects, the content of the originally lodged defective extraordinary appeal shall remain unaffected thereby and the Supreme Court shall not take such submission into consideration.

The dismissal of an appellate review pursuant to Section 265i(1)(d) of the Code of Criminal Procedure is the consequence of not only the fact that the appellant failed to remedy the missing appurtenances of the extraordinary appeal content but also of the fact that the appellant remedied the defects of the extraordinary appeal content only after the expiry of the period set forth according to Section 265h(1) of the Code of Criminal Procedure.

No. 10 I. The circumstance conditioning the application of a higher sentence of punishment in compliance with Section 143(3) of the Penal Code is fulfilled in the event of a gross violation of one or more specifically named laws, which, in the given situation, usually results in causing the death of a person and which is considerably more serious than a breach of a duty imposed by law within the meaning of Section 143(2) of the Penal Code. The same involves a significantly more intense violation of one legal standard or a violation of multiple legal standards of the particular law, which, in aggregate, substantially increases the severity of the act. A gross violation of law may be deduced from the character and the intensity of the violation of the particular law, which must be serious and should primarily occur in situations when no other persons were involved in the inception of a lethal consequence or when the offender violated multiple and different legal standards, etc. If the lethal consequence was the result of the offender's actions, as well as of the actions of other persons, it is necessary, when considering the fulfilment of the characteristic consisting in the gross violation of law, to examine the concrete circumstances of the act and to evaluate the significance and the importance of the offender's actions in connection with the inception of such consequence (see Resolution awarded under No. 32/2016 Coll., Collection of Court Resolutions and Opinions).

II. The judgement verdict whereby the accused is found guilty of the crime of negligent homicide, which the accused committed by way of gross violation of law within the meaning of Section 143(1), (3) of the Penal Code, shall indicate in the description of the act the concrete provision of the particular law violated by the accused. It is insufficient if only a mere reference to the violated statutory provision is included in the rationalisation of the judgement.

No. 11 The provision of the second clause of Section 158(5) of the Code of Criminal Procedure implies the obligation of the police body to notify in advance the legal representative to provide an explanation by the minor child pursuant to Section 158(3)(a) of the Code of Criminal Procedure. A logical consequence of the fulfilment

of the obligation of the police body is not only to notify the legal representative of the fact that an explanation is requested from the minor child but also to allow the legal representative to be present during the provision of such explanation. In exceptional cases, the legal representative may be denied presence, however, such measure should be based on the objective evaluation of the specific situation and supported by serious reasons (e.g. the minor child's fear of the reaction of the legal representative, suspicion that the parent instigates the minor child to unlawful conduct).

Resolutions in Civil Law, Business Law and Administration Law Cases

- No. 13** In distraint proceedings concerning the debtor's claim towards the liable party, the liable party's claim towards the debtor's bankruptcy estate cannot be subjected to a distraint order issued by the court distrainer within the meaning of the provisions of Section 312 et seq. of the Civil Procedure Code, whereas this applies regardless of the fact that the entitled party is the debtor's trustee.
- No. 14** To an individual, who is de facto incapable of performing any legal act because of their mental disorder (e.g. an immobile and severely mentally ill individual), their legal capacity cannot be restored and a guardian cannot be appointed for the purpose of protecting their interests.
- No. 15** A legal counsel is not liable for damage if, upon the instruction of the client duly advised of the potential consequences, the legal counsel selected one of several process strategies (which were all associated with a certain risk) that did not lead to success in the court dispute because of circumstances, which the legal counsel could not have been aware of beforehand and could not have influenced.
- No. 16** Where the text of a loan agreement drawn up by a legal counsel does not correspond to the actual progress and execution of the loan, the legal counsel's legal services (practice of law) cannot be limited to the mere drawing up of the agreement and the dispute concerning the compensation of damage inflicted by the legal counsel should also consider the conceivable lack of instruction of the client as regards the legal consequences of the circumstance that, in conflict with the text of the agreement, money was not handed over and the contractual relationship was not established and its establishment would depend on the further procedure of the parties.
- No. 17** Offence proceedings conducted in accordance with Act No. 200/1990 Coll. fall within the material jurisdiction of Article 6(1) of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.
For the purpose of assessing the commensurateness of the duration of the proceedings in a situation when the criminal proceedings ended with a decision on the assignment of the case pursuant to Section 222(2) of the Code of Criminal Procedure as the criminal court found that the case did not involve a criminal offence but the subject act could be adjudged as a misdemeanour by another body, the criminal proceedings and offence proceedings should be considered as one both with respect to the accused and the aggrieved party who joined in the criminal proceedings with their damage compensation claim. 3. Pursuant to Section 32(2) of Act No. 82/1998 Coll., the period of limitation in the case of non-material injury inflicted by the violation of the right to the commensurate duration of criminal proceedings and subsequent offence proceedings shall not commence earlier than 6 months from the legal force of the decision whereby the offence proceedings were terminated in relation to the aggrieved party.
- No. 18** Where the insurer provided pecuniary fulfilment to the aggrieved party as compensation of damage inflicted by the insured based on the false assumption that the insurer was obligated to provide the same in accordance with the concluded third party liability insurance policy, the insurer shall be entitled to the release of unjust enrichment by the person (insured) on behalf of whom the pecuniary fulfilment was provided and not from the person (aggrieved party) to whom the pecuniary fulfilment was provided.
- No. 19** If the seller, to whom an enterprise has been returned pursuant to Section 457 of the Civil Code as fulfilment from an invalid agreement on the sale of an enterprise, is claiming pecuniary compensation of the difference between the value of the

enterprise at the moment of its handover to the buyer and the value at the moment of its return to the seller, the same does not constitute a claim pursuant to Section 457 of the Civil Code but merely a claim for damage compensation.

- No. 20** The amount of compensation for the limitation of the ownership right in the case of rent regulation should be principally identical to the difference between the common (market) rent and regulated rent, to which the lessor would be entitled in accordance with the then valid anti-constitutional legal regulation.
- No. 21** “Special legal regulations” pursuant to the provision of Section 2(1) of Act No. 221/2006 Coll., on the Enforcement of Industrial Property Rights, are not solely limited to the Czech legal regulations governing industrial property rights.
- No. 22** The entitled party may claim satisfaction for non-material injury inflicted by the infringement of an industrial property right only from the infringer and not from an intermediary.
The protection of the reputation of a legal entity injured by the infringement of industrial property rights cannot be claimed pursuant to Section 19b(3) of the Civil Code.
- No. 23** The relation of an insolvency trustee (a public limited company) to the debtor’s creditor who has (may have) significant influence over the progress of the insolvency proceedings and to whom legal services (namely consisting in the provision of legal advice, drawing up of deeds, processing of legal analyses, collaboration in collecting claims within insolvency proceedings, negotiations with counterparties, and other forms) are provided by a law office (a limited liability company) being the partner of the insolvency trustee in combination with the fact that the debtor’s creditor has repeatedly (in different insolvency proceedings) appointed the same person as their “new” insolvency trustee constitute a reason for excluding the insolvency trustee from the insolvency proceedings and for recalling the insolvency trustee from office.
- No. 24** A claim that has arisen prior to the decision on the debtor’s bankruptcy and is represented by a lump sum of the cost of the misdemeanour proceedings is neither a non-contractual sanction within the meaning of the provision of Section 170(d) of the Insolvency Act (nor an “appurtenance” of such non-contractual sanction) and if the claim has been submitted in a due a timely manner, it may be satisfied within the insolvency proceedings initiated with respect to the debtor’s assets.
- No. 25** Pursuant to the provision of the third clause of Section 173(1) of the Insolvency Act, in the wording effective from 1 August 2013, a creditor may submit an enforceable claim for the compensation of damage or non-material injury inflicted by a criminal offence or for the release of unjust enrichment obtained through a criminal offence after the expiry of the procedural submission period designated in the decision on bankruptcy only if the assets belonging to the debtor’s bankruptcy estate were secured within criminal proceedings in accordance with the Code of Criminal Procedure no earlier than in the period from 1 August 2013, whereas the same applies regardless of whether the insolvency proceedings have been initiated prior to or after this date.
- No. 26** When an employer provides a leave to an employee, upon the employee’s request, for the purpose of sending a national expert to a body or an institution of the European Union, the employee is entitled only to the compensation of their wage or salary from the employer for the period of such assignment; this fulfilment cannot be modified and other compensation cannot be awarded based on the type and scope of compensation provided by the body or the institution, to which the employee is assigned, under the internal regulation of the relevant body or institution.

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s.,
U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí sešity 1–10 a sešit rejstříků.
Cena základního předplatného je 2 065 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka:	Mgr. PhDr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881, e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com
Administrace předplatného:	Wolters Kluwer ČR, a. s., U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
Zákaznická linka:	tel. 246 040 400, 246 040 401 e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com
Distribuce:	CASUS direct mail, a. s., Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4
Tisk:	Serifa, s. r. o.

Vytištěno na 100%
recyklovaném papíru se
značkou Eco-label EU

Archiv časopisu je v systému ASPI.

